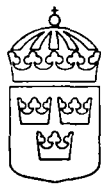

Regeringens proposition

1988/89:68

om livsmedelskontroll

Prop.
1988/89:68

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 12 januari 1989 för den åtgärd och de ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Gertrud Sigurdson

Mats Hellström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i livsmedelslagen (1971:511) i syfte att skärpa livsmedelskontrollen. Vissa förändringar föreslås i den nuvarande tillsynsorganisationen. I huvudsak innebär förändringarna att livsmedelsverkets roll som central tillsynsmyndighet förstärks samt att verket får det direkta tillsynsansvaret för vissa större livsmedelsanläggningar med komplicerad produktion och en stor spridning av produkterna.

För att finansiera den skärpta livsmedelskontrollen föreslås ett nytt avgiftssystem. En årlig avgift bör tas ut av varje företag som hanterar livsmedel. Det nya avgiftssystemet medger en större flexibilitet än det nuvarande. Framför allt ökar det möjligheterna att kontrollera redligheten i hanteringen. Kravet på redlighet innebär t. ex. att en varas sammansättning skall redovisas på ett korrekt sätt.

Såväl livsmedelsverket som miljö- och hälsoskyddsnämnderna tillförs ökade resurser genom det föreslagna avgiftssystemet.

I propositionen föreslås vidare att företagens egentillsyn i större utsträckning skall tas till vara i den offentliga livsmedelskontrollen. Egentillsynen bör utgöra grunden för den löpande kontrollen.

Vidare föreslås att lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. upphävs och ersätts med föreskrifter för köttkontroll som meddelas med stöd av livsmedelslagen. Livsmedelsverket ges också ökade möjligheter till en effektiv och likformig vegetabiliekontroll.

Det föreslås också att det skall bli möjligt att förbjuda import av livsmedel som har bestrålats utomlands. Reglerna om straff för överträdelse av livsmedelslagstiftningen skärps.

De nya bestämmelserna om köttbesiktningen föreslås träda i kraft den 1 juli 1990 och bestämmelserna i övrigt den 1 juli 1989.

Prop. 1988/89:68

Lagförslaget i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 7), lagrådets yttrande (s. 65) och föredragande statsrådets ställningstagande till lagrådets synpunkter (s. 69).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslaget måste därför läsa alla tre delarna.

Förslag till

Lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

Härigenom föreskrivs i fråga om livsmedelslagen (1971:511)
dels att 2, 3, 11, 24, 26 – 28, 30 och 33 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 25 a och 29 a §§, och
 närmast före 29 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Med hantering av livsmedel avses i denna lag dels framställning, beredning, behandling, förvaring, förpackning, omförpackning, transport eller uppläggning av livsmedel, dels saluhållande, försäljning, servering eller annat överlämnande av livsmedel för förtäring.

Med hantering av livsmedel avses i denna lag *dels slakt*, dels framställning, beredning, behandling, förvaring, förpackning, omförpackning, transport eller uppläggning av livsmedel, dels saluhållande, försäljning, servering eller annat överlämnande av livsmedel för förtäring.

Bestämmelse i denna lag om saluhållande gäller i tillämpliga delar även försäljning, servering eller annat överlämnande av livsmedel för förtäring.

3 §¹

Lagen gäller *ej* hantering av livsmedel i enskilt hushåll *eller i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar*.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock föreskriva att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av vatten i enskilt hushåll eller i kök som avses i första stycket, om vattnet är avsett att drickas eller att användas vid hantering av livsmedel.

Lagen gäller *inte* hantering av livsmedel i enskilt hushåll. *Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock föreskriva att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av vatten i enskilt hushåll, om vattnet är avsett att drickas eller att användas vid hantering av livsmedel.*

Lagen gäller *inte heller* hantering av livsmedel i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver något annat.

11 §²

Om det är påkallat från hälso- eller näringssynpunkt, kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel.

Om det behövs från hälso- eller näringssynpunkt *eller annars för att tillgodose konsumentintresset*, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till landet av visst slag av livsmedel.

¹ Senaste lydelse 1982:1081.

² Senaste lydelse 1975:733.

24§³

Statens livsmedelsverk utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och *i anslutning därtill* meddelade föreskrifter. Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet. Den omedelbara tillsynen inom varje kommun utövas av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Statens livsmedelsverk utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och *de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen*. Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet. Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar tillsynen inom kommunen *om regeringen inte har föreskrivit att tillsynen skall utövas av livsmedelsverket*.

25 a §

Tillsynsmyndigheterna skall verka för att överträdelser av denna lag beivras.

26§⁴

För tillsyn enligt 24§ äger tillsynsmyndighet tillträde till *område, livsmedelslokal eller annat utrymme* och får där göra undersökning eller taga prov. Tillsynsmyndighet har rätt att *efter anfordran* erhålla de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Det åligger polismyndighet att lämna den *handräckning* som behövs för utövande av tillsyn enligt denna lag.

Om skyldighet att ersätta tillsynsmyndighet kostnader för provtagning och undersökning av prov förordnar regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

För tillsyn enligt 24§ *har en* tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till *områden, livsmedelslokaler och andra utrymmen* och att där göra undersökningar och ta prover. En tillsynsmyndighet har rätt att *på begäran* få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Polismyndigheten skall *på begäran* lämna den *hjälp* som behövs vid tillsynen.

27§

Tillsynsmyndighet får taga hand om vara som *saluhålles* eller uppenbart är avsedd att saluhållas i strid med 16–18§. Tillsynsmyndighet får vidare taga hand om vara som avses med föreläggande eller förbud enligt 25§, om föreläggandet eller förbudet *ej efterkommes*.

Har vara tagits om hand enligt första stycket får varans ägare under tillsynsmyndighetens kontroll göra den duglig till livsmedel eller

Tillsynsmyndigheten får ta hand om *en* vara som *saluhålls* eller som uppenbart är avsedd att saluhållas i strid med 16–18§§. Tillsynsmyndigheten får vidare ta hand om en vara som avses med ett föreläggande eller ett förbud enligt 25§, om föreläggandet eller förbudet *inte följs*.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtas med kött som med

³ Senaste lydelse 1983:299.

⁴ Senaste lydelse 1975:733.

använda den för annat ändamål. Eljest skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

stöd av första stycket tagits om hand i samband med slakt.

Om en vara i annat fall än som avses i andra stycket tagits om hand får ägaren under tillsynsmyndighetens kontroll göra varan duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål. I annat fall skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

28 §⁵

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undersökning och annan kontroll som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur tillsynen skall bedrivas och om undersökning och annan kontroll som behövs för att denna lag skall följas.

För kontrollen av kött får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om köttbesiktning och om uppgiftsskyldighet för den som lämnar djur till slakt. Sådana föreskrifter får meddelas för kött från olika djurslag i den utsträckning de behövs från hälso- eller näringssynpunkt.

Avgifter för myndighets verksamhet

29 a §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva om avgifter för en myndighets verksamhet enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

Regeringen får föreskriva att kommun skall ombesörja uppbörden av avgifter för den statliga tillsynen.

30 §⁶

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

Till böter eller fängelse i högst ett år döms, om inte gärningen är ringa, den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 6, 8, 14, 16–20 §,

1. bryter mot 6, 8, 14, 16–20 §§,

⁵ Senaste lydelse 1982:1081.

⁶ Senaste lydelse 1975:733.

21 § första stycket eller 23 §,

2. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 9 eller 10 §, 11 § såvitt avser hantering, 12 §, 21 § andra stycket, 22 § tredje stycket eller 29 §,

3. vid märkning enligt 13 § eller enligt föreskrift som meddelas med stöd av 13 § lämnar sådana oriktiga uppgifter, som innebär skada eller annan olägenhet för mottagaren,

4. åsidosätter villkor som meddelats med stöd av 6 § eller 20 § andra stycket.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 26 § första stycket andra punkten, döms till böter.

Ansvar enligt första stycket inträder ej, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Om ansvar för den som i strid mot föreskrift som meddelats med stöd av 11 § inför livsmedel till riket och försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

Talan mot beslut enligt denna lag av miljö- och hälsoskyddsnämnd föres genom besvär hos länsstyrelsen.

21 § första stycket eller 23 §,

2. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 9 eller 10 §, 11 § såvitt avser hantering, 12 §, 21 § andra stycket, 22 § tredje stycket, 28 § andra stycket eller 29 §,

3. vid märkning enligt 13 § eller enligt föreskrift som meddelas med stöd av 13 § lämnar oriktiga uppgifter,

Om förpliktelse av betydelse från hälsosynpunkt eller för konsumentintresset uppsåtligen åsidosatts i större omfattning eller annars på ett allvarligt sätt, döms till fängelse i högst två år.

Den som med uppsåt eller av oaktsamhet inte fullgör sina skyldigheter enligt 26 § första stycket andra punkten, döms till böter.

Till ansvar enligt första stycket döms inte, om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Om ansvar för den som i strid mot föreskrift som meddelats med stöd av 11 § inför livsmedel till landet och försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

33 §⁷

Beslut av en miljö- och hälsoskyddsnämnd enligt denna lag eller av en besiktningsveterinär enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 11 § eller 28 § andra stycket får överklagas hos länsstyrelsen.

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 27 § och 28 § andra stycket den 1 juli 1990 då lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. skall upphöra att gälla, och i övrigt den 1 juli 1989.

2. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela de föreskrifter som under en övergångstid av tre år kan behövas i fråga om sådana skyldigheter för kommunen att vidta erforderliga åtgärder som anges i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.

Kommunen får meddela de föreskrifter om avgifter för köttbesiktning vid köttbesiktningsbyrå som kan behövas övergångsvis.

⁷ Senaste lydelse 1983:299.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1988

Närvarande: statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Thalén, Engström, Freivalds, Wallström

Föredragande: statsrådet Hellström

Lagrådsremiss om ändring i livsmedelslagen (1971:511), m. m.

1 Inledning

Livsmedelslagen (1971:511) trädde i kraft den 1 januari 1972. Syftet med lagen är att skydda konsumenterna mot skadliga eller på annat sätt från hälsosynpunkt otjänliga livsmedel. Vidare skall oredlighet i handeln med livsmedel motverkas. Kraven på redlighet innebär att livsmedlen skall motsvara de krav på sammansättning och märkning som lagen föreskriver samt de utfästelser i övrigt som lämnats i fråga om livsmedlet.

Lagen innehåller grundläggande bestämmelser om livsmedels beskaffenhet och om hantering, märkning och saluhållande av livsmedel. Den innehåller också regler om bl. a. personalhygien, livsmedelslokaler och tillsyn. Mer detaljerade föreskrifter om livsmedel och om kontrollen av livsmedel meddelas av regeringen i livsmedelsförordningen (1971:807) och av statens livsmedelsverk i särskilda kungörelser.

Livsmedelsverket, som inrättades samtidigt som livsmedelslagen trädde i kraft, är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör livsmedel. I verkets uppgifter ingår även direkta kontroll- och tillsynsuppgifter. Det ankommer på verket att godkänna laboratorier för livsmedelsundersökningar och vissa större anläggningar för livsmedelsproduktion. Vidare har verket den huvudsakliga tillsynen över slakterier och mejerier. Verket är också chefsmyndighet för besiktningsveterinärorganisationen. Sedan år 1983 har livsmedelsverket också ansvaret för dricksvattenkontrollen.

Länsstyrelsen kontrollerar efterlevnaden av livsmedelslagstiftningen inom länet. Inom länsstyrelsen svarar länsveterinären för ärenden som rör livsmedelskontrollen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har den omedelbara tillsynen inom varje kommun. Detta innebär att nämnden har det primära tillsynsansvaret för all livsmedelshantering, även den som står under livsmedelsverkets direkta kontroll. I nämndens uppgifter ingår att fortlöpande företa de inspektioner, provtagningar och undersökningar som fordras för tillsynen. Kostnaderna för provtagning och undersökning skall i princip ersättas av den vars verksamhet kontrolleras.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 8 december 1983 tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet en kommitté för att göra en översyn av livsmedelskontrollen (Dir. 1983:69). (Dåvarande ledamöter: landshövdingen Karl Frithiofson, ordförande, riksdagsledamoten Arne Andersson i Gamleby, statssekreteraren Monica Andersson, f. d. riksdagsledamoten Paul Grabö, riksdagsledamöterna Nils Nordh, Karin Nordlander, Gunnar Olsson och Börje Stensson och sekreteraren Thomas Wiiburg).

Kommittén antog namnet livsmedelskontrollutredningen. Genom tilläggsdirektiv utvidgade regeringen sedermera uppdraget till att även omfatta frågan om åtgärder för att förhindra att främmande ämnen tillförs livsmedel genom olämpliga förpackningar och husgeråd (Dir. 1985:25).

I maj 1984 lämnade utredningen i en skrivelse till regeringen förslag till vissa organisatoriska ändringar när det gäller köttkontrollen. Förslaget resulterade i en överenskommelse om en ändrad organisation för besiktningsveterinärerna och besiktningsassistenterna.

I april 1986 avlämnade livsmedelskontrollutredningen sitt slutbetänkande (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel. Betänkandet har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels utredningens sammanfattning av slutbetänkandet som *bilaga 1*, dels de lagförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena över betänkandet som *bilaga 3*.

Regeringen uppdrog den 13 mars 1986 åt livsmedelsverket att lämna förslag till ändrade bestämmelser för märkning av livsmedel. Livsmedelsverket lämnade sin rapport den 3 mars 1988. Rapporten har remissbehandlats. Rapportens sammanfattning bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet som *bilaga 5*.

För att belysa vissa frågor om importkontroll av bestrålade livsmedel m. m. tillkallade jag den 18 november 1987 en särskild utredare (politiskt sakkunnige Jörgen Bäckström). Utredaren avgav i november 1988 sin slutrapport om importkontroll av bestrålade livsmedel m. m. Till protokollet i detta ärende bör fogas sammanfattningen i rapporten som *bilaga 6*.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

I de senaste årens samhällsdebatt har frågorna om livsmedlens kvalitet och kostvanornas betydelse för hälsan framstått som allt mer viktiga. I vårt land är det inte längre fråga om var och hur vi skall kunna skaffa oss mat för dagen. Den kraftiga standardförbättringen under 1900-talet har i stället gjort det möjligt för människor att börja tänka mer på kvalitetsfrågor i vid mening när det gäller livsmedlen.

Samhällsutvecklingen har bl. a. tagit sig uttryck i en omfattande urbanisering och i en industrialisering som förändrat förutsättningarna för livs-

medelsproduktion och livsmedelshantering. Maskinell bearbetning ställer särskilda krav på råvarorna. Långa transportvägar kräver hållbarhet eller förvaringsmöjligheter som inte behövdes förr. Samtidigt är konsumenternas kunskaper om livsmedel otillräckliga. Rent allmänt ställs emellertid ökade krav på kvalitet. Dessa krav handlar om t. ex. näringsriktighet, giftfrihet, god smak, hållbarhet, bekvämlighet, prisvärde och låga priser.

Politiken har också förändrats de senaste åren för att möta de ändrade kraven. Genom 1985 års livsmedelspolitiska beslut sätts livsmedlen i centrum för jordbrukspolitiken på ett annat sätt än tidigare. Beslutet innebar att åtgärder som berör livsmedlen samordnas i en gemensam politik.

Den utveckling som jag här har skisserat ställer alltså nya krav på samhällets insatser. Den innebär emellertid även en utmaning för livsmedelsproducenterna, alltifrån bonden över industrin till butiken. Varje del av livsmedelskedjan måste ta sitt ansvar för att konsumenternas berättigade krav på livsmedlen skall bli tillgodosedda. Från samhällets sida kan vi bidra på främst två områden. Det ena är att ekonomiskt och organisatoriskt medverka i kunskapsinhämtning och förmedling av dessa kunskaper. Ett exempel härpå är det övergripande, samlade program för forskning om alternativa produktionsformer i jordbruket och om livsmedel som administreras av skogs- och jordbrukets forskningsråd och som riksdagen beslutat om i olika omgångar. Arbetet inom detta forskningsprogram drivs med full kraft.

Det andra området där samhället har ett naturligt ansvar är kontrollen av livsmedlen, en kontroll som framför allt omfattar det enskilda livsmedlets tillstånd men också beredning och hantering, varuinformation m. m. Livsmedelskontrollen har varit föremål för omfattande utredning under senare år. Utredningsmaterialet visar att förhållandena i olika avseenden är otillfredsställande och att förbättringar är nödvändiga eller angelägna. Det behövs alltså en reformering av den offentliga livsmedelskontrollen. Utredningsförslagen och remissyttrandena över dessa utgör enligt min mening en god grund för denna reform.

Strukturomvandlingen inom *livsmedelsindustrin* har kännetecknats av en utveckling mot färre och större enheter. År 1960 fanns inom livsmedelsindustrin 2 175 arbetsställen med fler än fem anställda medan antalet sådana arbetsställen år 1985 bara uppgick till knappt 800. Utvecklingen har också inneburit en ökad geografisk koncentration. Koncentrationsprocessen har gått fortare inom livsmedelsindustrin än inom tillverkningsindustrin i övrigt.

Inom vissa livsmedelsbranscher kan det emellertid spåras en motsatt utveckling. Sålunda har under senare år skett en viss etablering av t. ex. småbagerier och köttbodar samt, om än i begränsad omfattning, gårdsslakterier.

En annan förändring som är särskilt tydlig vid de stora anläggningarna för tillverkning och beredning av livsmedel är användningen av en alltmer avancerad teknik. Inom de stora produktionsanläggningarna har den tekniska utvecklingen i många fall lett fram till att tillverkningen inte längre sker satsvis utan som ett kontinuerligt flöde genom ett slutet berednings-

system. Tillverkningen sker automatiskt och styrs med hjälp av datateknik. Mejeriindustrin ligger i dag långt framme när det gäller att utnyttja modern processteknik i tillverkningen. Inom flera av livsmedelsindustrins branscher sker en liknande utveckling.

Andra förändringar gäller produkterna som tillverkas. Nya råvaror har kommit till användning, t. ex. tas olika slags biprodukter till vara. Samtidigt har det utvecklats metoder som förlänger livsmedlens hållbarhet. Att nya konserverings- och förpackningsmetoder har utvecklats är delvis en följd av att tillverkningen under de senaste decennierna koncentrerats till ett mindre antal anläggningar än tidigare. Struktumvandlingen har nämligen fört med sig att livsmedlen distribueras över längre avstånd. Därmed har kraven på hållbarhet hos livsmedlen ökat. Inom charkuteriindustrin och bagerierna tillämpas i dag tillverkningsmetoder som möjliggör längre hållbarhetstider än vad som tidigare varit vanligt. De långa hållbarhetstiderna är en förutsättning för en rikstäckande distribution av produkterna. De har blivit ett viktigt konkurrensmedel i partiledet för framför allt de stora företagen. Lång hållbarhetstid har dessutom ofta satts som ett villkor från handelns och då främst grossistledets sida för att ta in produkten i sortimentet. Förändringarna vad beträffar livsmedlens sammansättning hänger samman med en högt utvecklad teknologi.

Ett utmärkande drag i *det företagsled som distribuerar livsmedel* är koncentrationen till tre huvudsakliga block – ICA, KF och Dagab. Inom varje sådant block har parti- och detaljhandeln knutits samman.

En väsentlig del av *livsmedelshandelns* marknadsföring är den kampanjverksamhet som sker i samverkan mellan industrin, grossisterna och butikskedjorna. De flesta av leverantörerna använder sig av priskampanjer i sin marknadsföring och sådana kampanjer omfattar ca 45% av sortimentet. Vissa produkter säljs till övervägande del genom kampanjer, t. ex. falukorv, köttfärs, fläskkotlett, kaffe och djupfryst kyckling. I livsmedelskedjornas veckoannonser framstår priset på produkten som det viktigaste konkurrensmedlet.

Denna utveckling har i många fall gått ut över kvaliteten på livsmedlen. Samtidigt kräver konsumenterna i en ökande utsträckning att livsmedlen skall hålla en hög kvalitet. För att åstadkomma en kvalitetsförbättring har bestämmelserna på livsmedelsområdet successivt skärpts.

Ansvar för att de kvalitetskrav som konsumenterna och lagstiftningen ställer på livsmedlen blir uppfyllda vilar självfallet i första hand på alla som är verksamma i livsmedelskedjan, dvs. odlare, djuruppfödare, tillverkare, importörer, grossister och detaljister. Det är enligt min mening varken önskvärt eller möjligt för samhället att bygga upp en kontrollapparat som är heltäckande. Den offentliga livsmedelskontrollen kommer därför alltid – med undantag för köttbesiktningen och viss annan kontroll – att vara av stickprovskaraktär. Men kontrollen får inte vara så gles att den inbjuder mindre seriösa företagare att eftersätta hygieniska krav eller förfara oredligt mot konsumenterna. Flera händelser under enbart det senaste året visar att alltför många företag inte har levt upp till sitt ansvar mot konsumenterna. Det är nedslående att behöva konstatera att stora hygieniska brister tycks föreligga i hanteringen av köttprodukter och att

fusk med datummärkningen av charkuterivaror synes vara utbrett. Också inom dricksvattenproduktionen och vissa storkök har stora brister uppdagats under senare tid.

Om konsumenternas förtroende skall kunna bibehållas har många företag inom livsmedelsbranschen skäl att självkritiskt pröva sin verksamhet. Många företag har anledning att väsentligt höja ambitionsnivån i fråga om kvaliteten på livsmedlen.

Gjorda erfarenheter ger också anledning att ifrågasätta om den offentliga livsmedelskontrollen är ändamålsenligt uppbyggd. Det är enligt min mening sannolikt inte möjligt att med ett utpräglat decentraliserat kontrollsystem effektivt övervaka ett centraliserat hanteringssystem av det slag som byggts upp under senare år. Flertalet miljö- och hälsoskyddsnämnder, som är ansvariga för den närmare kontrollen, saknar förutsättningar att genomföra en tillräcklig kontroll av de storskaliga tillverkningsanläggningarna och varuflödet i senare led.

Livsmedelskontrollens mål, omfattning och inriktning

Den offentliga livsmedelskontrollen är ett viktigt medel i samhällets livsmedelspolitik, vars syfte bl. a. är att konsumenterna skall få tillgång till livsmedel av god kvalitet till rimliga priser.

Avsikten med den offentliga livsmedelskontrollen är att se till att livsmedelslagstiftningens bestämmelser för hanteringen av livsmedel följs, så att konsumenterna skyddas mot hälsorisker och mot oredliga förfaranden.

För egen del anser jag att det mål för livsmedelskontrollen som jag nu redovisat väl tillvaratar konsumenternas intressen och bör gälla även i fortsättningen. Jag anser också liksom utredningen att livsmedelskontrollen bör vara likartad och neutral i förhållande till livsmedlens ursprung och i förhållande till den marknad livsmedlen är avsedda för. Kontrollen bör också vara densamma oberoende av vilken produktionsmetod som har använts. Samhällets tillsyn bör följaktligen i princip vara densamma oberoende av hur och var i landet livsmedlen produceras och oberoende av om livsmedlen är importerade eller inhemska. All livsmedelshantering i landet bör alltså bli föremål för en likartad offentlig livsmedelstillsyn. Tillsynen bör ha en sådan omfattning och inriktning att konsumenterna kan känna trygghet när det gäller att välja fullgoda livsmedel för en näringsriktig och prisvärd kost.

Livsmedelskontrollen uppfyller inte i alla hänseenden de mål jag nu har redovisat. Den bristande måluppfyllelsen gäller främst den kontroll som syftar till att skydda konsumenterna mot oredliga förfaranden. Miljö- och hälsoskyddsnämnderna, som har ansvaret för den löpande tillsynen, är dåligt rustade för en kontroll av redligheten i livsmedelshanteringen. En sådan kontroll kräver nämligen i många fall tillgång till livsmedelsteknisk expertis för bl. a. undersökningar av livsmedlens sammansättning, dvs. en kemiskt inriktad kontroll. Jag anser att bristerna i tillsynen är särskilt märkbara när det gäller den storskaliga livsmedelshanteringen, dvs. hanteringen inom ett fåtal stora tillverknings- och distributionsenheter med en marknad som sträcker sig långt utanför den egna hemkommunen. Ett

starkt decentraliserat kontrollsystem är, som jag nyss påpekade, inte lämpligt för den storskaliga livsmedelshanteringen.

Organisationen och resurserna för offentlig livsmedelskontroll bör anpassas så att de medger en effektiv kontroll av den storskaliga livsmedelshanteringen. Samtidigt vill jag framhålla betydelsen av att det finns en ändamålsenlig organisation och tillräckliga resurser också för livsmedelskontrollen i övrigt. Detta gäller inte minst kontrollen av restauranger och andra storkök.

Kontrollen bör i ökad utsträckning inriktas mot att undersöka livsmedelens sammansättning och att innehållsdeklarationen är riktig. Sådan kontroll bör av effektivitetsskäl främst utföras vid produktionsanläggningarna. Märkningen i övrigt, bl. a. datummärkningen, måste också kontrolleras bättre. Det behövs också förutsättningar för en förbättrad hygienisk kontroll.

Det är mot den nu skisserade bakgrunden och de mål jag redovisat som mina fortsatta överväganden om organisationen av livsmedelskontrollen och formerna för den skall ses.

I det följande kommer jag att ta upp vissa lagstiftningsfrågor som delvis föranleds av utredningens förslag och som bör beslutas av riksdagen. För sammanhangets skull kommer jag som information att behandla också vissa förslag i frågor som regeringen själv beslutar om. Under huvudrubriken "Livsmedelskontrollens organisation" (avsnitt 2.2) behandlar jag organisationsfrågor som gäller såväl kontrollen av livsmedel i allmänhet som den särskilda kontrollen av kött och vegetabilier. Mina överväganden i fråga om den särskilda kontrollen av kvaliteten på potatis, ägg och vissa mejeriprodukter, som har ett samband med jordbruksprisregleringen, redovisas inte i lagrådsremissen. I dessa delar avser jag att återkomma till regeringen under våren 1989.

I det följande tar jag under huvudrubriken "Formerna för livsmedelskontrollen" (avsnitt 2.3) upp frågan om hur företagens egentillsyn skall kunna tas till vara för en effektivare livsmedelskontroll. Jag behandlar också frågor bl. a. om projektinriktad livsmedelskontroll, om märkning och om övrig information och rådgivning.

Jag redovisar också i särskilda huvudavsnitt mina överväganden när det gäller finansieringen av livsmedelskontrollen (avsnitt 2.4); frågan om bestrålning av livsmedel (avsnitt 2.5) samt frågor som rör ansvar för brott mot livsmedelslagen (avsnitt 2.6). Slutligen kommenterar jag de föreslagna ändringarna i livsmedelslagen i specialmotiveringen (avsnitt 3).

Jag bedömer att mina förslag inte är av den karaktären att de står i motsats till motsvarande reglering i andra länder. Den föreslagna skärpningen av livsmedelskontrollen avses komma till uttryck i föreskrifter som regeringen och framför allt livsmedelsverket skall meddela. Dessa föreskrifter måste givetvis i vederbörlig ordning beakta våra internationella åtaganden och stämmas av mot vad som gäller i de andra nordiska länderna och även i övrigt internationellt. En målsättning skall således vara att söka överensstämmelse med bl. a. de regler man strävar mot inom EG.

GATT:s pågående handelsförhandling, den s. k. Uruguayrundan, har som en av flera huvuduppgifter att harmonisera bestämmelser till skydd

för hälsan och därmed motverka att sådana bestämmelser används i konkurrenssnedvridande syfte. Frågor av etisk innebörd kommer att tas upp i dessa förhandlingar. En nordisk utgångspunkt är att även andra än rent hälsomässiga skäl i vissa fall bör kunna accepteras i GATT:s regelsystem. Det kan vara fråga om t. ex. förbud att saluhålla valkött, använda köttmjöl från sjuka djur eller utnyttja djur producerade med hjälp av genteknik. Det kan också vara fråga om att veterinärmedicinska preparat, t. ex. hormoner, används i tillväxtbefrämjande syfte. De pågående handelsförhandlingarna skall givetvis beaktas när skärpta kontrollbestämmelser övervägs.

2.2 Livsmedelskontrollens organisation

2.2.1 Allmänt

Livsmedelsverket, länsstyrelserna och miljö- och hälsoskyddsnämnderna är tillsynsmyndigheter enligt livsmedelslagen. Deras tillsyn av att livsmedelslagstiftningen följs kan lämpligen betecknas som den allmänna offentliga livsmedelskontrollen. Viss särskild offentlig livsmedelskontroll utövas dels med stöd av annan lagstiftning, dels av andra myndigheter och organ än de jag nu nämnt. Den särskilda offentliga livsmedelskontrollen har i huvudsak samma syfte som samhällets allmänna livsmedelskontroll, dvs. att främja redligheten i handeln och skydda konsumenterna mot hälsorisker. I viss utsträckning går emellertid den särskilda kontrollen ett steg längre och har som mål att tillförsäkra konsumenterna livsmedel av viss högre kvalitet. I det följande tar jag upp organisationen av både den allmänna och den särskilda offentliga livsmedelskontrollen. Mina förslag innebär en strävan att inordna den livsmedelskontroll som nu utförs särskilt i den allmänna livsmedelskontrollen.

Som särskilda frågor tar jag upp formerna för livsmedelskontrollen och finansieringen av kontrollen.

För livsmedelslagstiftningens tillämpning inom försvarsmakten ansvarar försvarets sjukvårdsstyrelse. Organisationens av den livsmedelskontrollen har inte varit föremål för översyn i detta sammanhang.

Mitt förslag: Livsmedelslagen ändras för att göra det möjligt för livsmedelsverket att i högre grad än för närvarande styra livsmedelskontrollen. Livsmedelsverket ges också ett större ansvar än hittills för tillsyn av olika livsmedelsanläggningar. För att kunna fullgöra uppgifterna tillförs verket ytterligare livsmedelstekniker.

Länsstyrelserna skall även i fortsättningen fungera som stödjande och rådgivande organ gentemot miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall även i fortsättningen ha ansvar för godkännande av livsmedelslokaler och för den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av livsmedelslagstiftningen, utom i de fall verksamheten står under livsmedelsverkets direkta kontroll. I livsmedelslagen bemyndigas regeringen att föreskriva avsteg från huvudprincipen att miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar den omedelbara tillsynen inom varje kommun.

Det görs en tydlig fördelning mellan myndigheterna av ansvaret för tillsyn och godkännande av livsmedelslokaler.

Utredningens förslag innebär att godkännandet av livsmedelslokaler och den löpande tillsynen i större utsträckning än hittills decentraliseras till kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder och i någon mån länsstyrelserna. Livsmedelsverket föreslås liksom hittills ha det övergripande ansvaret för livsmedelskontrollen och skall i högre grad än för närvarande styra livsmedelskontrollen, bl. a. genom att meddela föreskrifter om hur tillsynen skall gå till.

Livsmedelsverkets organisation och resurser bör ses över för att öka möjligheterna för verket att lämna service och ge råd till kommuner och länsstyrelser.

Länsstyrelserna föreslås få en mera aktiv roll i den offentliga livsmedelstillsynen. Tillsynsorganisationen bör förstärkas genom att län i samverkan tilldelas livsmedelstekniker. Vid varje länsstyrelse bör det inrättas en särskild djur- och livsmedelsfunktion med länsveterinären som chef. Med den föreslagna förstärkningen får länsstyrelserna möjlighet att stödja kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder vid tillsynen. Detta gäller särskilt vid tillsynen av större och tekniskt komplicerade anläggningar.

Med ett ökat stöd från länsstyrelserna och med ökade resurser i övrigt kan miljö- och hälsoskyddsnämnderna ges helhetsansvaret för den allmänna offentliga livsmedelskontrollen inom den egna kommunen. Nämnderna föreslås få ansvar för såväl godkännandet av livsmedelslokaler som den löpande tillsynen för i princip alla livsmedelsanläggningar. Undantag görs endast för slakterier och med slakterierna integrerade anläggningar. För dessa anläggningar skall livsmedelsverket ha ansvaret.

Remissinstanserna: Utredningens förslag har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna.

Några remissinstanser instämmer i utredningens uppfattning om behovet av en decentralisering. Många har emellertid uppfattningen att en

decentralisering skulle leda till att kontrollverksamheten blir mindre likformig. Flera remissinstanser anser att ansvarsfördelningen måste preciseras. Riksrevisionsverket (RRV) menar att utredningen inte tillräckligt har penetrerat vilka kontrollbehov som finns inom livsmedelsanläggningar av olika karaktär. Enligt RRV:s mening bör livsmedelshanteringssystemet betraktas som bestående av två skilda delsystem med helt olika kontrollbehov. Det finns dels ett storskaligt system med tekniskt avancerad produktion som ofta har hela Sverige som sin marknad, dels ett småskaligt system som består av t. ex. storkök, restauranger och småproducenter med avsättning inom ett mer begränsat geografiskt område. RRV anser att ansvaret för de större livsmedelsanläggningarna bör vila på staten genom livsmedelsverket medan kontrollen av det småskaliga hanteringssystemet bör ligga kvar på lokal nivå.

Förslaget att livsmedelsverket liksom hittills bör ha det övergripande ansvaret för livsmedelskontrollen och i högre grad än för närvarande styra tillsynsverksamheten har fått ett positivt bemötande. Många remissinstanser anser det också vara angeläget att det görs en översyn av livsmedelsverkets organisation och resurser.

Flera remissinstanser är negativa till att länsstyrelserna ges en mera aktiv roll i den offentliga livsmedelstillsynen. Statskontoret konstaterar att tyngdpunkten i den samordnade länsförvaltningen skall ligga på utvecklingsfrågor. Det är därför enligt statskontoret olyckligt att tillföra länsstyrelserna nya kontrolluppgifter. Många remissinstanser tillstyrker förslaget att tillsynsorganisationen förstärks med livsmedelstekniker men anser i motsats till utredningen att dessa bör placeras vid livsmedelsverket.

Skälen för mitt förslag: Det svenska systemet för offentlig livsmedelskontroll bygger på en uppdelning av ansvar och uppgifter mellan statliga och kommunala organ. Enligt den ordning som nu gäller ligger huvuddelen av ansvaret för den offentliga kontrollverksamheten i form av godkännande och tillsyn på miljö- och hälsoskyddsnämnden. Länsstyrelsen fungerar som stödjande och allmänt rådgivande organ gentemot nämnden. Livsmedelsverket har det övergripande ansvaret.

Den närmare utformningen av livsmedelskontrollens nuvarande organisation framgår av livsmedelskontrollutredningens betänkande.

Kontrollorganisationens uppbyggnad och fördelningen av uppgifter har stor betydelse för hur effektiv kontrollen är. Utvecklingen på livsmedelsområdet mot mer storskaliga och komplicerade produktionsprocesser och distributionssystem måste enligt min mening mötas på kontrollområdet med förändringar i ansvarsfördelning, resurser och formerna för kontrollens utförande. Jag tar nu upp frågan om ansvaret för kontrollen och vissa resursfrågor. Till övriga frågor om resurser och om formerna för kontrollen återkommer jag i det följande.

Den nuvarande ordningen för fördelning av ansvaret mellan de olika kontrollmyndigheterna bygger på den struktur som fanns tidigare på livsmedelsområdet och som kännetecknades av en mer utspridd produktion och distribution. Produkterna var oftare än nu avsedda för en närmarknad. De krävde därför inte hållbarhetsbehandling på samma sätt som nu. Sammansättningen av produkterna var enklare och tillsatserna färre. An-

talet främmande ämnen som kunde upptäckas i livsmedlen var också mindre.

Prop. 1988/89:68

Den utveckling vi haft på livsmedelsområdet innebär att livsmedelsverket som central myndighet bör spela en större roll i fortsättningen. Jag delar därför inte utredningens uppfattning att livsmedelskontrollen bör decentraliseras ytterligare.

Livsmedelsverket bör även i fortsättningen ha ansvaret på central nivå och vara policyskapande och normgivande. Verket bör meddela föreskrifter som i högre grad än för närvarande styr livsmedelskontrollen. Vidare bör verket aktivt följa godkännande- och tillsynsverksamheten, bl.a. för att se till att kontrollen genomförs effektivt och likartat i hela landet. Verket bör löpande anpassa och utveckla formerna och metoderna för kontrollen. För att kontrollen skall förbättras på lokal och regional nivå krävs också att livsmedelsverkets service och rådgivning till kommuner och länsstyrelser ökar. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att samarbetet och rapporteringen mellan tillsynsmyndigheterna utvecklas ytterligare. Den föreslagna befogenheten för livsmedelsverket att utfärda styrande föreskrifter för inspektionsverksamheten fordrar en mindre ändring i livsmedelslagen, till vilken jag strax återkommer.

För att livsmedelskontrollen skall kunna ske på ett sakkunnigt sätt behövs god tillgång till såväl livsmedelshygienisk som livsmedelsteknisk expertis. Inom kontrollorganisationen finns för närvarande livsmedelsteknisk expertis i mycket ringa utsträckning. Utredningen har som jag tidigare nämnt redovisat detta behov och föreslagit att livsmedelstekniker skall tillföras vissa länsstyrelser. Jag anser som utredningen att ytterligare livsmedelstekniker bör tillföras kontrollorganisationen, men i likhet med många remissinstanser anser jag att de bör placeras vid livsmedelsverket. Med en sådan placering kan teknikerna vara specialiserade på olika fackområden och delta i uppläggnings- och genomförandet av livsmedelsverkets utökade verksamhet. Teknikernas kompetens måste innefatta både allmänt tekniskt kunnande och processtekniskt kunnande. Den tekniska kompetensen är nödvändig för verkets möjligheter att ta ett direkt tillsynsansvar för vissa livsmedelsanläggningar, för möjligheterna att stödja kommunerna i deras kontrollverksamhet och för att genomföra en ökad redlighetsskontroll. En sådan kompetens är också nödvändig för ett ökat utnyttjande av företagens egentillsyn i den offentliga kontrollen och för verkets möjligheter att utveckla normer och typprogram för de kontrollprogram som bör ligga till grund för egentillsynen.

Livsmedelsverkets direkta tillsyn i form av inspektions- och undersökningsverksamhet avser i mycket stor utsträckning köttkontroll. Verket svarar också för den direkta tillsynen av anläggningar för tillverkning av äggprodukter och för importkontrollen av vegetabilier. Livsmedelsverket prövar också godkännanden av livsmedelslokaler i vissa anläggningar, huvudsakligen för kött- och mejeriproduktion och för livsmedelstillverkning där tillverkningen beräknas uppgå till ett årligt värde av minst 25 milj. kr.

Ansvaret för den direkta tillsynen och godkännandet av livsmedelslokaler i övrigt ligger på miljö- och hälsoskyddsnämnden. Nämnden bör enligt

min mening även i fortsättningen ha det direkta ansvaret för godkännande och tillsyn av flertalet livsmedelsanläggningar inom ramen för den allmänna offentliga livsmedelskontrollen. Kontrollen av de större produktionsanläggningarna med tekniskt komplicerade produktionsprocesser kan emellertid ställa krav på en utpräglad specialiserad kompetens hos kontrollorganet. Sådan särskild kompetens finns i allmänhet inte hos miljö- och hälsoskyddsnämnden. För vissa delar av livsmedelskontrollen bör livsmedelsverket därför ha det direkta ansvaret. Ett centralt ansvar kan också vara motiverat i fråga om anläggningar vars produkter sprids över stora delar av landet och som har sådan produktion att det är väsentligt att snabbt kunna spåra orsakerna till upptäckta brister. Ett sådant ansvar kan också vara motiverat när det gäller de allra största vattenverken.

Inriktningen bör enligt min mening således vara att livsmedelsverket har det direkta ansvaret för kontrollen — dvs. såväl godkännandet av livsmedelslokalen som den löpande tillsynen — i den utsträckning det krävs för att upprätthålla ett betryggande skydd för konsumenten. Hittills har företagens årliga tillverkningsvärde tillämpats i stor utsträckning vid fördelningen av ansvaret mellan myndigheterna. Mot bakgrund av utvecklingen på livsmedelsområdet bör i fortsättningen hänsyn också i hög grad tas till verksamhetens komplexitet och produkternas spridning.

Som jag nämnde nyss har kontrollorganisationens uppbyggnad och fördelningen av uppgifter stor betydelse för hur effektiv kontrollen är. Jag skall därför så långt det nu är möjligt ange hur fördelningen mellan myndigheterna av ansvaret för godkännande och tillsyn bör ske.

I det nuvarande regelsystemet har slakterierna särbehandlats. Erfarenheter har visat att kött medför de största riskerna för överföring till människa av livsmedelsburen sjukdom. Jag kommer strax att redovisa mina förslag om köttkontrollen. Jag kommer då att förorda att köttkontrollen liksom hittills handhas av livsmedelsverket.

I mejerikontrollen läggs särskilt stor vikt vid att mjölk skall vara värmebehandlad — pastöriserad — så att den inte överför livsmedelsburna sjukdomar till människa. Bland de tidigare aktuella mjölkspridda sjukdomarna kan nämnas tuberkulos, scharlakansfeber och salmonella. Vid osttillverkning kan det uppkomma problem med stafylokocker och listeria. Centraliseringen inom mejerihanteringen har drivits långt och av produktionen konsumeras endast en mindre del i närområdet. Detta talar för att ansvaret för godkännande och tillsyn skall ligga på livsmedelsverket.

Äggprodukter tillverkas vid mycket få anläggningar i landet. Pastörisering är ett krav för denna tillverkning och utgör ett viktigt skydd mot salmonella och campylobacter. De hygieniska skälen liksom anläggningarnas specialisering och produkternas stora spridning över landet talar för att anläggningarna godkänns och kontrolleras av livsmedelsverket.

Ansvaret för godkännande och tillsyn av livsmedelslokaler i fartyg, på järnväg och i flygplan kan i allmänhet inte knytas till någon viss kommun. Ansvaret bör därför i princip ligga på livsmedelsverket. Verket bör dock pröva om en viss delegering kan ske.

För övriga produktionsanläggningar, såsom kvarnar, bagerier, konserverfabriker och storkök, gäller att livsmedelsverket skall godkänna anlägg-

ningen med biträde av miljö- och hälsoskyddsnämnden om värdet av produktionen överstiger 25 milj. kr. Den löpande tillsynen åvilar nämnden. För anläggningar med lägre produktionsvärde har miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvaret för både godkännande och tillsyn.

Även vissa av dessa övriga anläggningar är komplicerade och speciella krav ställs på konstruktion, material, ventilation och produktionsflöden. Bristar i dessa avseenden får allvarigare konsekvenser i större anläggningar än i mindre sådana.

Av produktionen i de större anläggningarna konsumeras endast en liten andel inom den egna kommunen. När det uppstår problem engageras ofta livsmedelsverket i utredningsarbetet av länsstyrelsen och kommunens miljö- och hälsoskyddsnämnd.

Exempel på särskilda situationer där den lokala kontrollen inte har haft tillräcklig kompetens är när det konstaterats salmonella och campylobacter-infektioner i kyckling, salmonella i torrmjök och barnmat samt aflatoxin i spannmål och mjök.

Många skäl talar således för att livsmedelsverket bör ha ett ökat ansvar för kontrollen också i fråga om flera av dessa övriga livsmedelsanläggningar.

Som jag tidigare nämnt bör ansvarsfördelningen delvis ske från andra utgångspunkter än hittills.

Företagets omsättning ger en uppfattning om produktionens storlek och spridning. Omsättningen bör därför vägas in vid fördelningen. Dessutom bör hänsyn tas till produktionens komplexitet.

Värderingen av de faktorer som har betydelse för risk och redlighet i produktionen bör enligt min mening göras genom en indelning av företagen i ett antal grupper som baseras på branschtillhörighet och andra förhållanden som har betydelse i dessa hänseenden.

Jag anser således att ett företags omsättning och komplexitet skall utgöra grund för vilken myndighet som skall ha ansvaret för kontrollen.

Jag bedömer att livsmedelsföretag där värdet av årsproduktionen *överstiger 150 milj. kr.* i stor utsträckning bör falla under livsmedelsverkets ansvarsområde. Oavsett branschtillhörighet är det sannolikt att livsmedelshanteringen i dessa fall har sådan omfattning och karaktär att verket bör ansvara för kontrollen. Det måste dock prövas i varje särskilt fall om inte förhållandena ändå är sådana att miljö- och hälsoskyddsnämnden skall ha det direkta ansvaret.

För företag med en årsproduktion *mellan 50 och 150 milj. kr.* bör branschtillhörighet i första hand vara avgörande vid ansvarsfördelningen. Företag inom följande branscher bör regelmässigt falla under livsmedelsverkets ansvar, nämligen charkuterianläggningar, anläggningar för tillverkning av fiskprodukter och produkter av kräft- och blötdjur, anläggningar för industriell tillverkning av färdiglagad mat, konserverfabriker samt anläggningar för tillverkning eller beredning av glassvaror och glasspulver.

Företag inom följande branscher bör däremot regelmässigt falla under nämndens ansvarsområde, nämligen kvarnar, bagerier, bryggerier, mustrier, choklad- och konfektyrfabriker, potatispackerier, grossister med egen

import samt parti- och detaljhandel liksom restauranger och andra storkök. Också när det gäller sådana företag kan en prövning i det enskilda fallet motivera en annan ansvarsindelning. För företag i branscher som inte redovisats här kan en prövning i det enskilda fallet med utgångspunkt i de kriterier för ansvarsindelningen som jag nämnde inledningsvis leda till en annan ansvarsfördelning.

Företag med en årsproduktion *lägre än 50 milj. kr.* bör normalt falla under nämndens ansvarsområde. Produktionens storlek och produkternas spridning har inte sådan omfattning att det i normalfallet är motiverat att livsmedelsverket har ansvaret. I särskilda fall kan produkternas spridning, sammansättningen av dessa, produktionens komplexitet eller förhållanden som innebär en risk för konsumenternas hälsa ändå innebära att livsmedelsverket bör ha ansvaret.

Livsmedelsverket bör ha möjlighet att göra avsteg från de generella regler som kommer att gälla för ansvarsfördelningen. I vissa fall kan också förhållandena med tiden komma att ändras så att ansvaret för tillsyn eller godkännande av en viss anläggning eller anläggningstyp bör ligga på någon annan myndighet än den som ursprungligen fått ansvaret. Livsmedelsverket bör följaktligen fortlöpande pröva om det finns anledning att föra över ansvaret från livsmedelsverket till en miljö- och hälsoskyddsnämnd. Det kan också komma i fråga att föra över ansvaret från en nämnd till verket. Denna möjlighet bör föreligga också för sådan särskild offentlig livsmedelskontroll som livsmedelsverket ansvarar för. Även detta förslag fordrar en mindre ändring i livsmedelslagen. Jag återkommer till denna fråga senare i detta avsnitt.

Det är enligt min mening väsentligt att kommunernas kompetens på området upprätthålls och förstärks. Avsikten är inte att varje anläggning som är krävande från kontrollsynpunkt generellt skall föras till livsmedelsverkets ansvarsområde. I många fall bör kontrollansvaret kunna ligga på kommunen, även om detta skulle innebära att kommunen måste skaffa egen erforderlig kompetens eller köpa tjänster, t.ex. från någon annan kommun. Stöd från livsmedelsverket och länsstyrelsen är givetvis särskilt angeläget i dessa fall. Jag vill även peka på en möjlighet till förstärkning av tillsynen som kommunerna bör kunna pröva i ökad omfattning, nämligen att ordna kontrollen genom mellankommunal samverkan.

Livsmedelsverket bör kunna uppdra åt t.ex. en tjänsteman vid miljö- och hälsoskyddsnämnden att utföra vissa kontrollinsatser inom ramen för livsmedelsverkets direkta tillsyns- och godkännandeansvar. De personella resurserna inom tillsynsorganisationen kan därigenom utnyttjas effektivt.

Liksom utredningen anser jag att det är viktigt att livsmedelsverkets ställning och befogenheter som central myndighet kommer klarare till uttryck än hittills. Jag vill i sammanhanget framhålla att de gällande bestämmelserna på området innebär att verket har rätt att i enskilda fall vid behov utföra kontroll även vid sådana anläggningar där miljö- och hälsoskyddsnämnden har det direkta tillsynsansvaret. Med hänsyn till att livsmedelsverket inte har ansvaret för den löpande tillsynen vid dessa anläggningar bör verket självfallet inte ingripa i denna tillsyn annat än i undantagsfall.

Livsmedelsverkets organisation bör som utredningen föreslagit ses över för att öka möjligheterna för verket att utföra kontroll och stödja miljö- och hälsoskyddsnämnderna i deras kontrollverksamhet. Översynen bör göras av verket självt i samband med att man genomför de förändringar av verksamheten som föranleds av mina förslag om den framtida livsmedelskontrollen. Jag har erfarit att livsmedelsverket redan har inlett arbetet med en sådan omorganisation.

I likhet med statskontoret anser jag att länsstyrelserna inte bör tillföras nya kontrolluppgifter på livsmedelsområdet. Däremot bör länsstyrelserna även i fortsättningen fungera som stödjande och rådgivande organ gentemot miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Bl. a. bör länsstyrelserna medverka till branschvisa genomgångar av tillsynsobjekten. De bör också delta i organiserandet av projektinriktad kontroll och upprättandet av kontrollprogram för egentillsynen. Det är angeläget att länsstyrelserna i sin verksamhet beaktar kravet på likformighet i kontrollen och anlägger en helhetsyn på kvalitetsfrågorna som inbegriper samtliga led i livsmedelskedjan. Förutsättningarna för detta är goda, eftersom länsveterinären också har ansvaret för djurskydds- och epizootiärenden. Vid länsstyrelsen finns en särskild befattningshavare med uppgift att enligt miljöskyddslagen bevaka hälsoaspekterna inom miljövard och samhällsplanering. Den möjlighet som därigenom finns för länsstyrelserna att bevaka sambandet mellan föda och förbyggande hälsovård bör tas till vara. Jag vill också erinra om länsstyrelsens skyldighet enligt sin instruktion att vaka över att det som enligt lag åligger bl. a. kommuner blir fullgjort.

Utredningen har lämnat förslag om länsstyrelsens organisation. Organisationsfrågor som rör länsstyrelsen bör emellertid lösas i annat sammanhang. Motsvarande bör gälla i fråga om länsveterinärens ställning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden bör alltså även i fortsättningen ha ansvar för godkännande av livsmedelslokaler och för den omedelbara tillsynen över efterlevnaden av livsmedelslagstiftningen, utom i de fall verksamheten står under livsmedelsverkets direkta kontroll. Det är nödvändigt att kommunerna har reella möjligheter att genomföra livsmedelskontrollen. Finansieringen av kontrollen har stor betydelse i det sammanhanget. Jag kommer strax att närmare redovisa hur jag anser att finansieringen av livsmedelskontrollen bör ordnas.

Svenska kommunförbundet har upplyst att förbundets länsavdelningar kommer att bli mer aktiva i fråga om livsmedelskontrollen. Avdelningarna kommer således att kunna svara för ökade insatser, bl. a. i fråga om utbildnings- och konferensverksamhet. Genom ett formaliserat samarbete mellan två eller flera kommuner finns det möjlighet att samordna livsmedelskontrollen på kommunplanet. Kommunförbundet och dess länsavdelningar bör kunna verka för detta.

Enligt 24 § livsmedelslagen utövar livsmedelsverket den centrala tillsynen över efterlevnaden av livsmedelslagen och av föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen. Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet och miljö- och hälsoskyddsnämnden den omedelbara tillsynen inom varje kommun. Paragrafen ger inte stöd för livsmedelsverket att oberoende av miljö- och hälsoskyddsnämnden utöva direkt löpande tillsyn

över vissa livsmedelsanläggningar. För att, såsom jag föreslagit i det föregående, livsmedelsverket vid sidan av sin uppgift som central tillsynsmyndighet även skall kunna ha den omedelbara löpande tillsynen över vissa anläggningar måste avsteg kunna göras från den indelningsgrund som finns i 24 §. Jag anser att det bör ankomma på regeringen att besluta om sådana avsteg. Jag föreslår därför att det införs en möjlighet för regeringen att föreskriva att den omedelbara tillsynen skall utövas på annat sätt än som anges i 24 §. Paragrafen bör ändras i enlighet härmed.

Jag avser föreslå regeringen att uppdra åt livsmedelsverket att mot bakgrund av vad jag nu har redovisat närmare ange hur ansvaret mellan myndigheterna i fråga om den direkta tillsynen och godkännandet av livsmedelslokaler bör fördelas. Jag avser att snare förelägga regeringen ett förslag om hur ansvarsfördelningen mellan livsmedelsverket och miljö- och hälsoskyddsnämnden bör ske. Föreskrifter om ansvarsfördelningen bör kunna träda i kraft den 1 januari 1990.

Förslaget att livsmedelsverket skall kunna meddela styrande föreskrifter för inspektionsverksamheten och tillsynsverksamheten i övrigt enligt livsmedelslagen kräver stöd i ett bemyndigande. I 28 § livsmedelslagen finns redan ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undersökning och annan kontroll som behövs för att trygga efterlevnaden av lagen. Bemyndigandet infördes i livsmedelslagen i samband med att bestämmelserna om s.k. konsumtionsvatten överfördes till livsmedelslagen (prop. 1981/82:219, SoU 1982/83:6, rskr. 35). För att det inte skall råda någon tvekan om bemyndigandets räckvidd föreslår jag att den nuvarande lydelsen i paragrafen kompletteras med ett uttryckligt bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om hur tillsynen skall utövas.

2.2.3 Köttbesiktningen

Mitt förslag: Lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. upphävs och ersätts med föreskrifter för köttkontroll som meddelas med stöd av livsmedelslagen. Utgångspunkten skall vara att en effektiv och likformig köttkontroll upprätthålls i landet. Föreskrifterna skall inte hindra en småskalig slakteriverksamhet.

Utredningens förslag: Utredningens förslag i fråga om hur köttkontrollen bör författningsregleras överensstämmer med mitt. När det gäller fjäderfäslakterierna har utredningen föreslagit att köttkontrollen skall genomföras som en offentligt kontrollerad egentillsyn hos företagen.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig i frågan är i huvudsak positiva till utredningens förslag. Några, bl. a. glesbygdssdelegationen, framhåller att bestämmelserna inte får medföra att det blir svårare att behålla och etablera nya småslakterier. Många anser att fjäderfäslakterierna bör stå under livsmedelsverkets kontroll, inte minst på grund av problemen med campylobacterinfektioner.

Nuvarande ordning

Slakt och annan köttantering omfattas av bestämmelserna i livsmedelslagen (1971:511) och de föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen. Härutöver finns det särskilda bestämmelser för livsmedelskontrollen när det gäller kött i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. Enligt den lagen gäller *köttbesiktningstvång* i hela landet. Undantag görs generellt för bl. a. kött av fjäderfä. Besiktningstvånget innebär att kött inte får överlätas till någon om köttet inte dessförinnan i färskt tillstånd har godkänts vid besiktning. Det ankommer på kommunen att sörja för att köttbesiktning kan genomföras. Det kan ske genom att särskilda köttbesiktningsbyråer inrättas. Besiktningen skall utföras av en veterinär som förordnas av livsmedelsverket och arvoderas av kommunen. För besiktningen tas det ut avgifter som bestäms av kommunen.

Det allmänna kravet på köttbesiktning kan emellertid ersättas av *slakteritvång*. På begäran av en kommun kan länsstyrelsen förordna att slakteritvång skall gälla i kommunen. Slakteritvång innebär dels att yrkesmässigt slakt endast får ske vid offentligt slakthus, kontrollslakteri eller fjäderfäkontrollslakteri, dels att man inom en kommun med slakteritvång endast får handla med kött från offentligt slakthus eller kontrollslakteri.

Det finns ett stort antal kontrollslakterier. Med ett kontrollslakteri avses en slakteriinrättning som livsmedelsverket ställt under en särskild offentlig kontroll på begäran av innehavaren. Det är livsmedelsverket som skall pröva frågan om godkännande av ett kontrollslakteri som livsmedelslokal. För sådant godkännande krävs att lokalerna är utrustade på visst sätt.

Vid kontrollslakterierna skall det finnas minst en besiktningsveterinär. Veterinären är i vissa fall anställd på deltid. Med undantag för de minsta slakterierna finns dessutom en eller flera besiktningsassistenter. Veterinärer och assistenter tillhör den statliga besiktningsveterinärorganisationen som är knuten till livsmedelsverket.

Det finns också särskilda kontrollslakterier för renslakt. Som regel förordnas distriktsveterinärerna i resp. distrikt som besiktningsveterinärer vid renkontrollslakterierna. Kontrollslakterier för slakt av ren kan utgöras av dels vanliga slakterier, dels fasta anläggningar i fjällen där det sker slakt under några dagar varje år, dels ambulerande slaktbussar med tillhörande fasta anläggningar.

För fjäderfäslakterier gäller särskilda regler. Som redan nämnts är fjäderfäslakten undantagen från det generella köttbesiktningstvånget. Den som yrkesmässigt i större omfattning slaktar fjäderfä måste emellertid anmäla sin rörelse till livsmedelsverket. Av köttbesiktningslagen följer att i kommuner med slakteritvång för fjäderfä skall även sådan slakt ske vid kontrollslakterier (fjäderfäkontrollslakteri). Innehavaren av ett fjäderfäslakteri kan under vissa villkor få slakteriet ställt under en särskild offentlig kontroll. Vid ett slakteri som godtagits som kontrollslakteri skall det finnas besiktningsveterinär och besiktningsbiträden som förordnas av livsmedelsverket. Besiktningsbiträdena är anställda av slakteriet och även besiktningsveterinären får sitt arvode direkt av slakteriets innehavare.

Byråbesiktningen utgör en mycket liten andel av den totala köttbesiktningen. Knappt en procent av slakten byråbesiktas, räknat på antalet djur med undantag för ren.

Det är inte bara i fråga om kraven på lokaler och utrustning som kontrollslakterierna för boskapsslakt skiljer sig från andra slakterier för sådan slakt. Stora skillnader finns också mellan den besiktning som sker vid kontrollslakterierna och byråbesiktningen. Bestämmelser om hur köttbesiktning skall gå till finns i köttbesiktningslagen och i livsmedelsverkets kungörelse med föreskrifter för sådan besiktning. Den besiktning som sker vid kontrollslakterierna är betydligt mer omfattande än den som sker vid köttbesiktningsbyråerna. Bl. a. skall vid kontrollslakterierna djuren besiktas före slakt. Besiktningen av de levande djuren är av mycket stor betydelse både med hänsyn till djurskyddet och till hygienien i vid bemärkelse.

Det är viktigt att endast friska djur används till livsmedel. Vid besiktning av endast köttet är det svårt att upptäcka vanvård av djuret om inte vanvården lett till utmärbling. Besiktas endast köttet uppmärksammas inte heller olika sjukdomstillstånd i organ och andra delar av djuret som saknas vid byråbesiktningen. Vid kontrollslakterierna sanitetsslaktas djur som är sjuka. Vid sanitetsslakt görs i samtliga fall en bakteriologisk undersökning och en undersökning av eventuella rester av bakteriehämmande substanser (antibiotika och kemoterapeutika) i njurvävnaden. Först när resultaten av analyserna föreligger fattar besiktningsveterinären beslut i frågan huruvida slaktfallet kan godkännas som livsmedel. Vid den stickprovskontroll med avseende på bakteriehämmande substanser som sker i kontrollslakteriernas normalslakt och vid köttbesiktningsbyråerna håller man inte kvar slaktkropparna i avvaktan på resultatet från undersökningarna.

Endast vid kontrollslakterierna sker det en daglig hygienövervakning. Lokalunderhåll, daglig rengöring, hantering av slaktdjur, uppslaktning och nedkylning av kött övervakas kontinuerligt av besiktningspersonalen. Där sker också en kontroll av det vatten som används vilket inte nödvändigtvis sker vid andra slakterier. Vid kontrollslakterierna övervakas också slakten för att tillgodose djurskyddsintresset, en övervakning som inte sker på samma regelmässiga sätt vid andra slakterier.

Problem med "överlappande" reglering

Den i viss utsträckning "överlappande" reglering som följer av att kött-hanteringen är underkastad både livsmedelslagstiftningen och köttbesiktningslagstiftningen skapar vissa tillämpningsproblem. Dessa problem beror bl. a. på att lagarna skiljer sig åt när det gäller ansvaret för tillsynen och utformningen av påföljdssystemen.

Livsmedelsverket är tillsynsmyndighet både enligt livsmedelslagen och köttbesiktningslagen. Genom sin besiktningspersonal kan verket fylla sin funktion i båda dessa hänseenden inom kontrollslakterierna. Däremot saknas de praktiska förutsättningarna för livsmedelsverket att övervaka att köttbesiktningslagen följs vid den hantering av kött som sker utanför

kontrollslakterierna. Miljö- och hälsoskyddsnämnderna kan knappast anses vara skyldiga att biträda verket vid en sådan övervakning eftersom nämnderna inte är tillsynsmyndigheter enligt köttbesiktningsslagen. Oavsett vilken av myndigheterna som uppdagar en överträdelse, t. ex. att en restaurang använder sig av obesiktat kött, gäller att möjligheterna till ingripande är begränsade. Köttbesiktningsslagen saknar livsmedelslagens möjligheter till förelägganden, förbud och omhändertagande av varor. Det som kan göras är att anmäla det inträffade till polisen för åtgärder. Endast om det med fog kan hävdas att det obesiktade köttet är otjänligt som människoföda har en miljö- och hälsoskyddsnämnd både rätt och skyldighet att ingripa och då med stöd av livsmedelslagen.

Härtill kommer att en viss oklarhet råder vad beträffar ansvaret för kontrollen av att livsmedelslagstiftningens krav uppfylls vid den verksamhet som bedrivs i kontrollslakterierna. Livsmedelsverkets besiktningsveterinärer, som utövar kontrollen enligt reglerna om köttbesiktning, har också till uppgift att övervaka verksamheten och se till att även övriga tillämpliga föreskrifter efterlevs vid anläggningarna. Den kontroll som utförs av besiktningsveterinärerna omfattar följaktligen inte bara köttbedömningen utan också bl. a. lokalerna, inredningen, utrustningen, personalhygien och vattenförhållandena. Något uttryckligt avsteg från huvudregeln, som innebär att den omedelbara tillsynen enligt livsmedelslagen utövas av miljö- och hälsoskyddsnämnden, har emellertid inte gjorts. Däremot har livsmedelsverket i ett meddelande framhållit att det i regel inte är nödvändigt att nämnderna ägnar sig åt kontrollslakterierna där en tillräcklig livsmedelskontroll redan utövas av besiktningspersonalen. En mera bestämd ansvarsfördelning är önskvärd.

Köttbesiktningsslagen ersätts av föreskrifter som meddelas med stöd av livsmedelslagen

Av vad jag nyss sagt framgår att det nuvarande systemet har brister. Jag delar utredningens uppfattning att den lämpligaste lösningen på de redovisade problemen är att helt ersätta den nuvarande lagstiftningen om köttbesiktning med föreskrifter meddelade med stöd av livsmedelslagen. Med en sådan ordning får man efter en övergångsperiod en för hela landet enhetlig köttkontroll, dvs. i princip samma regler kommer att gälla för alla slakterier. Möjligheten till byråbesiktning vid köttbesiktningssbyrå bör i princip upphöra. Enligt min mening bör i fortsättningen yrkesmässig slakt bara få ske vid kontrollslakteri eller vid därmed jämförbar anläggning och under sådan besiktning som nu förekommer vid kontrollslakterierna. Den levanddjursbesiktning som därigenom blir ett obligatoriskt moment i all köttkontroll är nödvändig som ett led i en skärpt kvalitetskontroll. Den ökar också förutsättningarna för att vid betalning till producent tillämpa ett avdragssystem för påvisade sjukliga förändringar.

Utvecklingen av mindre slakterier får inte motverkas

En viktig del av regeringens offensiva glesbygdspolitik är en ökad lokal vidareförädling av bygdens råvaror. Borttagandet av möjligheten till byrå-

besiktning kan innebära fördyringar för små slakterier som inte är kontrollslakterier och för de producenter som nu anlitar köttbesiktningsbyrå. För att inte den lokala utvecklingen skall motverkas bör bestämmelserna därför anpassas i fråga om de allra minsta slakterierna, gårdsslakterierna och renslakterierna. Besiktning bör t. ex. kunna utföras av personal vid ett näraliggande kontrollslakteri. Om inte detta är möjligt bör besiktningsarbetet kunna vara ett sidouppdrag för en distriktsveterinär eller någon annan allmänpraktiserande veterinär. Besiktningen kan då utföras så att den sker vid två besiktningstillfällen, ett före slakten och ett efter slakten. Härigenom skapas förutsättningar för att kostnaden för besiktningen kan hållas på en acceptabel nivå. Utgångspunkten måste dock enligt min mening vara att en effektiv och likformig köttkontroll upprätthålls i hela landet.

De nuvarande kontrollslakterierna har i allmänhet lokaler, inredning och utrustning till en kostnad vars motsvarighet inte kan bäras av ett mindre slakteri. Eftersom man inte tar till vara alla biprodukter vid de minsta slakterierna bör emellertid kraven på anläggningarna kunna anpassas till behoven. Principen bör enligt min mening liksom hittills vara att en samlad bedömning görs av vad som är nödvändigt i fråga om lokaler och utrustning för att tillgodose en god livsmedelshygien och göra det möjligt att besikta såväl de levande djuren som köttet. För s. k. nödslakt bör krav på egen sanitetsavdelning kunna ersättas med avtal med annat slakteri eller med en gemensam anläggning inom regionen. Avtal med något annat slakteri bör också kunna komma i fråga för trikinundersökningar.

Jag vill också något närmare beröra behovet av slaktmöjligheter på de gårdar som själva säljer sina produkter till konsumenterna. För sådan slakt bör möjligheterna till ambulerande slaktenheter prövas. Eftersom ambulerande enheter redan finns för renslakt bör erfarenheter kunna hämtas därifrån. Vissa grundkrav måste ställas på en sådan verksamhet såsom tillgång till besiktningsställe, kylutrymme och plats för laboratorieanalyser. Besiktning av veterinär måste också kunna arrangeras på ett ändamålsenligt sätt, liksom omhändertagandet av restprodukter. Jag avser föreslå regeringen att livsmedelsverket som ansvarig myndighet för köttbesiktningen ges uppdraget att närmare utreda förutsättningarna för sådan slakt från bl. a. hygieniska och organisatoriska utgångspunkter.

Uppfödarnas intresse av att sälja sin egen produkt till konsumenterna bör enligt min mening också kunna tillgodoses genom ett märkningssystem. De djur slakterierna tar emot från uppfödarna åsätts nummer och behåller därigenom sin identitet. Därigenom blir det möjligt att förse den slutliga produkten med uppgift om t. ex. gårdsnamn och uppfödningssätt. Ett sådant system skulle enligt min mening också ligga i konsumenternas intresse. Att utforma ett sådant system är i första hand en uppgift för branschorganisationerna.

Livsmedelsverket med dess besiktningspersonal bör i princip ha hela ansvaret för livsmedelskontrollen vid slakterierna, inkl. stycknings- och charkuteriverksamhet i anslutning till dessa anläggningar.

Fjäderfäslakten är undantagen från köttbesiktningstvånget. Många fjäderfäslakterier är emellertid redan i dag underställda en särskild offentlig kontroll. Denna kontroll har karaktären av egenkontroll. Veterinärerna hos de fjäderfäslakterier som i dag är föremål för en särskild offentlig kontroll är anställda av slakteriet. Detta är inte lämpligt från kontrollsynpunkt. I fortsättningen bör alla fjäderfäslakterier stå under livsmedelsverkets kontroll i likhet med vad som gäller vid slakt av tamboskap. Bl. a. de sjukdomsfall som inträffat på grund av campylobacter talar för detta. Av rapporten (DsJo 1987:1) Campylobacter – slaktkycklingproduktion – hälsa framgår att det är möjligt att med rätt slaktteknik minska risken för sådan smittspridning.

Kontrollen bör enligt min mening ledas av en veterinär som ingår i livsmedelsverkets besiktningsorganisation. Vid fjäderfäslakterier som inte ekonomiskt kan bära kostnaderna för en heltidsanställd besiktningsveterinär bör i stället en veterinär finnas på plats vid de tillfällen då slakt sker. Utgångspunkten skall vara att besiktningsverksamheten kan bedrivas som en offentlig funktion.

Besiktningsveterinärorganisationen bör dimensioneras i enlighet med mina förslag. Eftersom den del av slakten som byråbesiktas är mycket liten bör organisationens storlek inte påverkas på något mera påtagligt sätt av de nya bestämmelserna. För vissa uppgifter bör som nämnts distriktsveterinär eller annan allmänpraktiserande veterinär kunna utnyttjas inom organisationen.

Den lagtekniska lösningen

Slakt och annan kötthantering är som tidigare sagts redan underkastad livsmedelslagens allmänna bestämmelser för livsmedelshantering. Något behov av att ändra livsmedelslagens tillämpningsområde finns därför inte. Överföringen av köttkontrollen till livsmedelslagstiftningen medför därmed visst ändringsbehov i lagens avsnitt om tillsyn. Det nuvarande bemyndigandet i 28 § bör sålunda kompletteras med ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter för kontrollen av kött. Sådana föreskrifter bör få meddelas om köttbesiktning och om uppgiftsskyldighet för den som lämnar djur till slakt. Med stöd av detta bemyndigande bör regeringen i livsmedelsförordningen föreskriva att det ankommer på livsmedelsverket att meddela föreskrifter om köttbesiktning. Det är rimligt att de nya föreskrifterna för köttkontrollen får ett för hela landet enhetligt innehåll för all kötthantering och köttbesiktning i samband med slakt. De krav som ställs bör motsvara de krav som för närvarande gäller vid slakt i kontrollslakterierna. Med de nya föreskrifterna uppnås följaktligen i huvudsak samma resultat som om man med stöd av den nuvarande lagstiftningen skulle införa slakteritvång i

hela landet. Det kan förutsättas att dessa föreskrifter till sitt innehåll i allt väsentligt kommer att överensstämma med verkets nuvarande köttbesiktning föreskrifter (SLV FS 1983:23).

För de allra minsta slakterierna bör de nya föreskrifterna om köttbesiktning i viss mån anpassas till verksamhetens omfattning. En sådan anpassning kan gälla lokal- och utrustningskraven och innebära vissa begränsningar i kravet på att veterinär skall vara närvarande vid slakten. Det bör dock kunna förutsättas att främst distriktsveterinärerna kan medverka i köttbesiktningen vid dessa slakterier. Särskilt anpassade föreskrifter kan komma att behövas även för besiktning av kött från vilt.

När det gäller fjäderfäslakterierna innebär mitt förslag att köttkontrollen vid dessa slakterier i princip skall motsvara kontrollen vid de vanliga kontrollslakterierna. Föreskrifterna för besiktningen bör dock, på liknande sätt som föreslås för de mindre slakterierna, i viss mån kunna anpassas till verksamhetens omfattning och förutsättningar.

Som tidigare framgått finns det i landet ett antal slakterier som inte är godkända som kontrollslakterier. De föreslagna nya reglerna för med sig ett byggnads- och utrustningsbehov som inte kan tillgodoses omedelbart. Genom att köttbesiktningsslagen föreslås upphävd bortfaller kommunernas skyldighet enligt den lagen att lämna ersättning när ett slakteri inte kan användas längre till följd av strängare krav.

Övergången till de strängare kraven på slakterierna och de strängare kontrollkraven bör underlättas genom särskilda föreskrifter. Den nuvarande byråbesiktningen bör kunna godtas som köttbesiktning och mildare krav på utrymmen och utrustning i slakterierna ställas under en övergångsperiod som dock inte bör få sträcka sig längre än tre år. Sådana mindre långtgående föreskrifter kan när det gäller lokaler meddelas med stöd av 22 § tredje stycket livsmedelslagen. Motsvarande föreskrifter beträffande köttbesiktningens omfattning kan meddelas med stöd av det nya bemyndigandet om köttbesiktning i 28 § andra stycket livsmedelslagen.

Det är angeläget att tillsynsmyndigheterna genom rådgivning och på annat lämpligt sätt verkar för en snabb omställning till de nya kraven.

Föreskrifter som innebär förbud mot handel eller annan hantering av byråbesiktat kött inom områden som omfattas av föreskrifterna om besiktningen vid kontrollslakterier kan, under den föreslagna övergångstiden, meddelas med stöd av 11 § livsmedelslagen.

Den föreslagna nya bestämmelsen i livsmedelslagen skall också ge stöd för föreskrifter om skyldighet för djurägaren att lämna sådana uppgifter om djuren som är av betydelse för köttkontrollen. Bestämmelser om detta finns för närvarande i 8 § köttbesiktningsskunkörelsen (1968:406). Till skillnad från de nuvarande bestämmelserna bör de nya föreskrifterna om uppgiftsskyldighet, liksom övriga föreskrifter om köttkontroll, straffsanktioneras. Det sker lämpligen genom ett tillägg i 30 § livsmedelslagen som bl. a. föreskriver fängelse- eller bötesstraff för brott mot föreskrifter som meddelas med stöd av lagen. Köttbesiktningsslagens bestämmelser om nödslakt bör kunna ersättas med föreskrifter meddelade med stöd av 11 § livsmedelslagen.

De krav med avseende på lokaler och utrustning som för närvarande

ställs på kontrollslakterierna bör läggas fast i föreskrifter som livsmedelsverket meddelar. Sådana föreskrifter kan meddelas med stöd av 22 § tredje stycket resp. 9 § livsmedelslagen. Livsmedelsverket får med sin besiktningspersonal det direkta ansvaret för den löpande tillsynen vid de vanliga slakterierna och fjäderfäslakterierna. Verket bör också godkänna lokalerna och i övrigt svara för kontrollen av dessa anläggningar.

I 26 § tredje stycket livsmedelslagen finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet att ersätta tillsynsmyndighet kostnader för provtagning och undersökning av prov. Jag kommer i det följande (avsnitt 2.4) att föreslå att den bestämmelsen ersätts av ett vidare bemyndigande i en ny paragraf i livsmedelslagen, 29 a §. Den nya bestämmelsen utgör stöd för att meddela föreskrifter om avgifter för köttbesiktningen.

Bestämmelserna i 9 § 2 och 3 mom. köttbesiktningslagen om hur det skall förfaras med kött som inte utan vidare kan godkännas vid besiktningen bör ersättas med ett bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtas med kött som tagits om hand vid slakt. Bemyndigandet tas lämpligen in som ett nytt andra stycke i 27 § livsmedelslagen.

Med de föreslagna ändringarna i livsmedelslagen bör köttbesiktningslagen och dess tillämpningsföreskrifter kunna upphävas.

Genom en bestämmelse i livsmedelsförordningen bör regeringen föreskriva att livsmedelsverket genom sin besiktningsorganisation skall svara för all livsmedelstillsyn inom de slakterier som står under särskild kontroll. Kontrollslakterierna kommer därmed att undantas från miljö- och hälsoskyddsnämndernas ansvarsområde.

Om detta lagförslag godtas av riksdagen tänker jag anmäla frågan om förordningsändringar för regeringen för att få till stånd en ordning i enlighet med det sagda.

2.2.4 Köttkontrollen i övrigt

Mitt ställningstagande: En kartläggning av importkontrollen av kött skall läggas till grund för föreskrifter om en skärpt och mera likformig kontroll av importen av kött.

Utredningens ställningstagande: Utredningen har endast föreslagit att avgiftsfinansieringen för importkontrollen av kött skall samordnas med avgiftssystemet för köttbesiktningen.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser anser att importkontrollen av kött bör ske i statlig regi med hänvisning till att de skilda kommunala taxorna styr valet av införselort. Enligt livsmedelsverket bör den föreslagna samordningen av taxorna utredas närmare. Några remissinstanser anser att det nuvarande systemet för importkontroll fungerar väl. I ett par av yttrandena understryks vikten av att samma krav ställs på importerade produkter som på de inhemska. Lantbrukarnas riksförbund vill även ställa samma krav på produktionsmetoderna.

Importkontrollen

Kontrollen av importerat kött administreras i stor utsträckning av livsmedelsverket. Enligt bestämmelser som regeringen har meddelat får kött bara föras in över sådana orter där det hos miljö- och hälsoskyddsnämnden finns en av livsmedelsverket förordnad veterinär för kontroll av köttet. Livsmedelsverket har i sina föreskrifter för importkontrollen förtecknat över vilka orter kött får föras in i landet. Veterinärer inom livsmedelsverkets köttbesiktningsorganisation kan förena den egentliga besiktnings-tjänsten med bl. a. uppdraget att utföra importkontroll på vissa mindre införselorter.

Av livsmedelsverkets föreskrifter följer vidare att det fordras särskilt tillstånd att föra in kött i landet. Sådant tillstånd kan vara villkorat av att köttet kommer från en anläggning som godkänts av livsmedelsverket. Varje parti undersöks. Köttet skall vara åtföljt av ett intyg utfärdat i ursprungslandet. Av intyget skall det bl. a. framgå att varan är tjänlig till människoföda och att den har hanterats och förvarats i utrymmen som håller tillräckligt låg temperatur.

För införsel av kött och andra livsmedel av animalt ursprung kan det också krävas tillstånd enligt den veterinära införselkungörelsen. Bestämmelserna i den författningen syftar bl. a. till att förhindra att smittsamma djursjukdomar kommer in i landet. Frågor om sådant införseltillstånd prövas, när det gäller livsmedel, av livsmedelsverket efter hörande av lantbruksstyrelsen.

Innan livsmedelsverket godkänner import av kött från ett visst land inspekteras slakterier där eller inhämtas på annat sätt information om de hygieniska förhållandena och andra omständigheter av betydelse för köttets kvalitet. I de fall inspektion inte kunnat ske kan viss import tillåtas från anläggningar som har tillstånd att exportera till EG och USA.

Livsmedelsverket har med generell giltighet meddelat detaljerade föreskrifter om salmonellakontroll. Ytterligare föreskrifter kan också meddelas i det särskilda importtillståndet.

Principen om en likartad kontroll oavsett varornas ursprung kan sägas vara i huvudsak uppfylld beträffande de importerade köttvarorna. På kontrollen och förhållandena vid produktionsanläggningarna i ursprungslandet ställs i princip samma fordringar som här hemma genom kravet att varorna skall komma från en exportanläggning som livsmedelsverket har godkänt. Vid den undersökning av köttvarorna som sker vid införselkontrollen kompletteras ursprungslandets kontroll med de undersökningar av varan som är av speciellt intresse för vårt land. Obligatoriska inslag i kontrollen är hygienundersökning, salmonellaprov och bestämning av djurslaget.

Det har framkommit att bedömningarna vid undersökningen av köttvarorna varierar mellan de olika miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Som jag nyss anförd är det viktigt att kontrollen utförs lika i alla delar av landet.

Miljö- och hälsoskyddsnämndens kostnader för undersökning, provtagning och annan kontroll skall ersättas av importören enligt en taxa som

fastställs av kommunen. Taxan är olika för olika kommuner. Enligt livsmedelskontrollutredningen bör en samordning av finansieringen av importkontrollen med finansieringen av den statliga besiktningsorganisationen övervägas. Det skulle innebära att livsmedelsverkets taxa för köttbesiktningen utvidgas till att gälla också importkontrollen av kött och att avgifterna för den kontrollen betalades till staten i stället för till kommunen. Livsmedelsverket bör ytterligare överväga behovet av ändrad finansiering av importkontrollen av kött, bl. a. mot bakgrund av verkets förändrade roll i kontrollen. Finansieringen bör vara utformad så att den medverkar till en likartad kontroll oavsett över vilken ort köttet förs in i landet och så att erforderliga undersökningar kan genomföras.

De föreskrifter som finns för importkontrollen gäller salmonellakontroll och fastställande av djurslag. När det gäller kontrollen i övrigt, t. ex. den allmänna hygienkontrollen, varierar ambitionsnivån kommunerna emellan. Med hänsyn till de uppgifter som framkommit om skillnader i kontrollen mellan importorter finns det enligt min mening anledning att närmare kartlägga hur importkontrollen utförs. En sådan kartläggning bör ligga till grund för överväganden om behovet av skärpta regler för kontrollen. Målet skall vara en hög ambitionsnivå och en likformig kontroll.

Jag avser att föreslå regeringen att livsmedelsverket får i uppdrag att genomföra en sådan undersökning. I uppdraget skall ingå att överväga om det finns anledning att ändra det nuvarande avgiftssystemet.

Jag vill särskilt ta upp frågan om kontrollen av kött med avseende på bekämpningsmedelsrester och rester av veterinärmedicinska preparat. Bekämpningsmedelsrester kan förorena fodret och därmed köttet. Rester av veterinärmedicinska preparat kan förekomma till följd av såväl behandling av sjukdomar som användning i tillväxtbefrämjande syfte. En kontroll av förekomsten av sådana medel och preparat bör enligt min mening utföras i större utsträckning än nu och avse både inhemskt producerat och importerat kött. Möjligheterna att utföra laboratorieanalys har stor betydelse för kontrollens genomförande.

Vad först gäller bekämpningsmedelsrester vill jag framhålla att kraftfulla åtgärder vidtas på de jordbruks- och miljöpolitiska områdena för att bl. a. avsevärt minska användningen av bekämpningsmedel. Åtgärderna är framför allt erforderliga av miljöskäl men har också betydelse för bl. a. kvaliteten på kött.

Livsmedelsverket utvecklar för närvarande analysmetodik för kontroll av bekämpningsmedelsrester och planerar att skärpa importkontrollen genom att föreskriva fler villkor i införseltillstånden. Det är enligt min mening viktigt att utvecklingen av analysmetoder och annan teknik påskyndas, bl. a. riskvärdering som medger en säkrare livsmedelskontroll. Kunskaperna bör efter hand omsättas i skärpt kontroll. Kostnaderna för den skärpta importkontrollen bör täckas genom att en avgift tas ut på importen. Kostnaderna för motsvarande inhemsk kontroll bör täckas av prisregleringsmedel. Jag återkommer till frågan om hur kostnaderna för ökad metodutveckling m. m. bör täckas när jag behandlar finansieringen av den offentliga livsmedelskontrollen.

Användningen av veterinärmedicinska preparat i djursjukvården är om-

gärdad av regler. På samma sätt som vid godkännande av läkemedel till människor gäller stränga dokumentationskrav innan ett läkemedel för djur kan registreras. I de fall ett läkemedel behöver förses med karenstid, som är tiden mellan senaste behandlingstillfälle och den tidpunkt då ägg, mjölk eller kött från djuret får användas som livsmedel, görs detta i samband med registreringen.

Livsmedelsverket ser till att veterinärmedicinska preparat åsatts karenstider som bestäms med betryggande marginal. De läkemedel som försetts med karenstid är i de flesta fall receptbelagda. I stor utsträckning är det statligt anställda distriktsveterinärer som svarar för djursjukvården i fråga om livsmedelsproducerande djur. Efter behandling med läkemedel som åsatts karenstid skriver veterinären ett s. k. behandlingsbevis.

För vissa preparat som åsatts karenstid är dokumentationen från tillverkaren inte tillfredsställande. Karenstiderna måste då omprövas och förlängas. Även i andra fall kan karenstiderna behöva förlängas. I en del fall kan man räkna med att kött från djur som behandlats med ett visst preparat över huvud taget inte skall användas som livsmedel. I andra fall kan det från livsmedelshygieniska utgångspunkter vara olämpligt att registrera ett preparat. Jag har erfarit att livsmedelsverket för närvarande arbetar med dessa frågor i syfte att skärpa bestämmelserna till skydd för konsumenterna. Översynen sker i samarbete med lantbruksstyrelsen.

Den nyligen beslutade djurskyddslagen (1988:534) ställer krav på en djurhållning som bör leda till en allt bättre djurhälsa. På sikt bör därför användningen av läkemedel i djurhållningen minska.

I den nuvarande foderlagen som trädde i kraft den 1 januari 1986 uppställs bl. a. grundläggande krav på beskaffenheten av foder. Användningen av fodertillsatser som innehåller antibiotika eller andra kemoterapeutiska medel i tillväxtbefrämjande syfte förbjuds. Enligt foderförordningen får foder som innehåller antibiotika användas endast efter förskrivning av veterinär i varje särskilt fall.

Kemoterapeutiska medel kan också tillföras djuret på andra sätt än via fodret. Oavsett vilken metod som används accepteras inte i Sverige en användning i tillväxtbefrämjande syfte.

Det svenska förbudet är betingat av att köttet skall vara fritt från rests substanser men förbudet grundas också på etiska överväganden.

Det finns förhållandevis goda möjligheter att se till att det svenska köttet inte innehåller rester av veterinärmedicinska preparat. När det gäller det importerade köttet är man däremot i huvudsak hänvisad till möjligheterna att spåra rester av preparaten genom laboratorieanalyser. Det finns för närvarande inte några analysmetoder för att påvisa rester av kemoterapeutika i låga doser i kött. Det är därför viktigt att bättre undersökningsmetoder utvecklas.

Metodutveckling pågår vid livsmedelsverket för att i ökad utsträckning kunna påvisa resthalter av olika slag. Ansträngningarna för att utveckla analysmetoder bör öka. Hur detta skall finansieras återkommer jag till i det följande. Det bör emellertid också prövas om inte andra kontrollmetoder än laboratorieanalys skulle kunna användas. En möjlighet är att genom

överenskommelser om intyg från exportlandet försäkra sig om att köttet uppfyller de svenska kraven.

Utgångspunkten är att samma krav skall gälla för svenskt och importerat kött även om kontrollen måste ske på olika sätt. Avsikten är således att kontrollera produkten, inte produktionsmetoderna. Emellertid anser jag – vilket även är bl. a. en nordisk utgångspunkt i de pågående GATT-förhandlingarna – att vissa etiska krav skall kunna ställas även på importerade produkter. Ett sådant krav kan vara att kemoterapeutika inte har använts i tillväxtbefrämjande syfte.

I 1985 års direktiv inom EG i fråga om användning av hormoner i djuruppfödningen förbjuds medlemsländer att tillåta att djur för slakt utfodras med hormoner i syfte att befrämja tillväxten. Ett motsvarande förbud mot import av hormonbehandlat kött till EG är för närvarande uppskjutet men avses träda i kraft den 1 januari 1989. Skälet till fördröjningen är att USA ifrågasätter de vetenskapliga bedömningarna bakom EG:s beslut och om åtgärderna behövs för att skydda människors hälsa. USA anser att förbudet kringgår EG:s förpliktelser enligt GATT:s kod om tekniska handelshinder. EG har motsatt uppfattning och anför även konsumentintresset som grund för förbudet. Försök att använda GATT:s system för att lösa tvister har blockerats på grund av parternas olika uppfattning i procedurfrågor. USA avser att vidta åtgärder om förbudet införs och EG har då varslat om motåtgärder. Det är mot denna bakgrund uppenbart att den internationella utvecklingen på området måste följas noga.

Kvalitetsfrågor i övrigt

Kvaliteten på det kött som erbjuds konsumenterna har ifrågasatts under senare år. Flera undersökningar har visat att köttfärs och andra köttprodukter haft en lägre hygienisk kvalitet än vad konsumenterna har rätt att förvänta sig. Produktion och distribution av charkuterivaror sker numera ofta så att det för vissa produkter krävs en hållbarhetstid på mer än två veckor.

För köttets kvalitet har förvaringstemperaturen en avgörande betydelse. För närvarande gäller i allmänhet en kyltemperatur på högst +8°. Väsentliga kvalitetsförbättringar skulle kunna uppnås med en lägre kyltemperatur. Inte sällan ligger dock den faktiska kyltemperaturen högre än +8°. Det innebär att märkningen med hållbarhetstid inte blir korrekt. Hur köttet har hanterats före märkningstillfället kan dessutom ofta vara okänt för förpackaren vilket medför ökad osäkerhet vid märkningen. Information till konsumenten genom märkning kan också bli vilseledande av andra skäl. Kravet på lång hållbarhetstid i dagens livsmedelssystem är ibland så starkt att varorna märks med alltför långa hållbarhetstider och därför är i dåligt skick när de konsumeras. Undersökningar har också visat att varor i stor utsträckning har märkts med fel förpackningsdag.

Dagens hantering av livsmedel har följaktligen fått vissa effekter som är till nackdel för konsumenten. Produktion och annan hantering av livsmedel måste fungera så att konsumenterna erbjuds fullvärdiga produkter av

god hygienisk kvalitet. För att nå dithän måste rutinerna för hantering av köttvaror ändras i vissa delar. Märkningen skall självklart vara korrekt.

Jag har vid flera överläggningar under året med branschens företrädare klargjort att förändringar på området är alldeles nödvändiga. Det ankommer nu på de berörda i branschen att genomföra dessa. En övervakning av att så sker kommer att bedrivas genom skärpt kontroll.

2.2.5 Kontrollen av vegetabilier

Mitt ställningstagande: Livsmedelsverket ges ökade möjligheter till en effektiv och likformig vegetabiliekontroll.

Utredningen har inte behandlat kontrollen av vegetabilier särskilt med undantag för potatiskontroll och kontroll av importerade livsmedel.

Remissinstanserna har bara i liten utsträckning tagit upp frågan.

Skälen för mitt ställningstagande:

Kontrollbehovet

Naturliga gifter förekommer huvudsakligen i vegetabiliska livsmedel. Utöver de naturliga gifterna kan vår mat förorenas av främmande ämnen under produktion eller lagring. Många främmande ämnen utgörs av våra vanliga miljögifter. Hit hör t. ex. metaller som bly, kvicksilver och kadmi-um samt klorerade organiska föreningar som PCB och DDT. Dessa ämnen förorenar ofta våra livsmedel genom sin förekomst i jord, luft och vatten. De kan t. ex. via jord tas upp av växande sädeslag och hamna i vårt bröd eller via vatten byggas in i alger för att sedan anrikas i näringskedjor och slutligen förorena matfiskar. Andra främmande ämnen, bland dem bekämpningsmedlen, tillförs produkterna i odlingen eller under lagring och transport.

Främmande ämnen är oönskade i livsmedel men finns i större eller mindre grad i den omgivning där produktionen sker. De kan vara mycket svåra att bli av med. Många av dem är generella miljögifter och låter sig inte regleras lika lätt som t. ex. bekämpningsmedel.

Det används 500 – 1000 olika substanser som bekämpningsmedel i världen. Av dessa är bara en del registrerade i Sverige för användning inom jordbruket och trädgårdsnäringen. De kemiska bekämpningsmedlen används vid odling av frukt och grönsaker, rotfrukter, potatis och spannmål. I vissa fall används bekämpningsmedel även för att underlätta eller förlänga lagring av vegetabilieprodukter och torkad fisk. Bekämpningsmedel förekommer även vid uppfödning av husdjur både som pesticider, t. ex mot flugor, och som veterinärmedicinska preparat för direkt behandling av husdjur. Vid odling av lantbruksgrödor som vallväxter och vissa andra grödor, t. ex. sockerbetor och oljeväxter, används i varierande grad kemisk bekämpning. Bekämpningsmedelsrester kan därför förekomma i nästan

alla livsmedel, antingen som en direkt följd av en bekämpning eller behandling eller till följd av en allmän miljöbelastning.

I vårt land får en odlare använda bara sådana bekämpningsmedel som efter prövning godkänts av kemikalieinspektionen. Kravet på godkännande innebär att bekämpningsmedlen förhandsgranskas och därvid prövas från hälso- och miljösynpunkt. Förhandsgranskningen innefattar också en prövning av om medlen behövs och om de är effektiva.

Att ett medel är godkänt innebär emellertid inte att det är riskfritt i miljön, för den som sprider det eller för konsumenterna.

Kvaliteten på livsmedel påverkas också av andra främmande eller oönskade ämnen som tungmetaller, mögelgifter och andra naturligt förekommande gifter. Vissa livsmedel kan dessutom få en lägre kvalitet genom förorening av t. ex. kvalster, insekter och insektsrester.

Odlingsbetingelser och väderförhållanden är faktorer som medverkar till ojämn kvalitet på vegetabilierna. För något år sedan var förhållandena för potatisodlingen mycket dåliga. En del av potatisen innehöll så stora mängder av den naturliga och giftiga substansen solanin att stora partier fick kasseras. I år har hög förekomst av det starkt cancerframkallande mögelgiftet aflatoxin påvisats i importerade fikon. Samma mögelgift fanns för några år sedan i ett syrakonserverat spannmålsfoder för mjölkkor. Halterna var så höga att mjölken från vissa besättningar förklarades otjänlig.

Liksom för bekämpningsmedel fastställer livsmedelsverket gränsvärden för andra främmande ämnen i livsmedel. Gränsvärden finns för t. ex. metallerna bly, kvicksilver och tenn, mögelgiftet aflatoxin och den radioaktiva nukliden cesium. Många oönskade ämnen t. ex. kadmium kan inte lika lätt åsättas gränsvärden då de också förekommer naturligt i livsmedel. I dessa fall är det särskilt viktigt med information och kostråd till konsumenterna. Livsmedelsverket har utvecklat kontrollformer också för dessa andra främmande ämnen. Denna utveckling måste fortsätta så att konsumenterna erbjuds så säkra livsmedel som möjligt.

Gränsvärdena för främmande ämnen måste sättas så restriktivt som möjligt. En översyn i detta syfte pågår för närvarande på livsmedelsverket. Också i nordisk regi pågår en sådan översyn. Dessa översyner är omfattande och avser förutom bekämpningsmedel bl. a. metaller och mögelgifter. I det nordiska arbetet sker för närvarande en slutlig bearbetning av förslag som gäller bekämpningsmedel i spannmål och potatis. Också i fråga om främmande ämnen i frukt och grönsaker pågår arbetet med sikte på att förslag till ändrade bestämmelser skall läggas under nästa år. Den svenska översynen bedrivs parallellt med den nordiska. Vissa beslut om skärpningar har redan under detta år fattats i Sverige. Som exempel vill jag nämna en sänkning av gränsvärdena för svampmedlen kaptafol, kaptan och folpet. Jag vill också nämna sänkningen av gränsvärdet för antigröningsmedlet klorprofam i potatis.

Livsmedelsverket fastställer gränsvärden för den högsta resthalt av ett bekämpningsmedel som kan tillåtas i livsmedlen. Halter under gränsvärdet utgör således enligt livsmedelsverkets bedömning ingen hälsorisk för konsumenterna.

Som ett led i den offentliga livsmedelskontrollen görs stickprovssökningar av färska vegetabilier med avseende på förekomsten av bekämpningsmedelsrester under direkt ledning av livsmedelsverket. Växtskyddsinspektörer som lyder under lantbruksstyrelsen och i vissa fall miljö- och hälsoskyddsinspektörer tar på uppdrag av livsmedelsverket prover på frukt, grönsaker, rotfrukter och potatis. Proverna analyseras vid något av livsmedelsverkets anvisningslaboratorier. Att kontrollen är organiserad på annat sätt än livsmedelskontrollen i övrigt motiveras av den särskilda kompetens som fordras för de undersökningar som måste göras.

Varje år analyseras totalt ca 5 000 prover. Med de känsliga analysmetoder som numera finns, kan man påvisa mycket låga halter av ett stort antal bekämpningsmedel. Överskrids gränsvärdena kan livsmedelsverket utfärda saluförbud. Verket kan också besluta om provtagning, analys och godkännande av varje nytt parti från ett visst land, en viss leverantör eller en viss odlare innan det får säljas. Importörer, grossister, odlare, massmedier m. fl. får regelbundna rapporter om analysresultat och nya bestämmelser. Detta gör att kontrollen också har en allmänt preventiv effekt. Livsmedelsverket vidtar också andra förebyggande åtgärder. Exempel på sådana är inspektionsresor till exportländerna, information till representanter för myndigheter och intresseorganisationer samt viss utbildning av laboratoriepersonal i exportländerna.

Trots den kontroll som bedrivs överskrids gränsvärdena i åtskilliga prover. År 1987 ökade antalet överskridanden kraftigt, i huvudsak gäller detta importerade varor. Kontrollen bör därför skärpas. Jag har fått veta att livsmedelsverket nyligen beslutat att införa en utökad kontroll av bekämpningsmedelsrester i livsmedel. Jag återkommer med en närmare redovisning av den utökade kontrollen när jag tar upp frågan om kontroll av importerade vegetabilier.

Det är enligt min mening angeläget att livsmedelsverket och kemikalieinspektionen har ett nära samarbete i fråga om bekämpningsmedlen. Det är också viktigt att myndigheterna deltar aktivt i det internationella samarbetet på området. Förutsättningarna ökar därigenom för samstämmiga beslut om användningen av ämnen och om gränsvärden för förekomst av ämnena i livsmedel. Ett exempel på ämnen som bedöms olika både i Sverige och internationellt är ditiokarbamater. Denna grupp bekämpningsmedel används mot svampangrepp på i första hand frukt och grönsaker. Jag har erfärut att samarbetet kring bedömningen av bl. a. dessa ämnen har ökat myndigheterna emellan. Det är emellertid också nödvändigt att vi från svensk sida så kraftfullt som möjligt verkar för samstämmiga internationella bedömningar. Utgångspunkten i alla sammanhang måste som jag nyss nämnt vara att bestämmelserna görs tillräckligt restriktiva för att ge konsumenterna ett säkert skydd.

När ett bekämpningsmedel vid prövning av kemikalieinspektionen inte godkänns av hänsyn till konsumenternas hälsa bör inte heller resthalter av ämnet accepteras i livsmedel.

Kostnaderna för kontrollen av inhemska trädgårdsprodukter täcks av näringen kollektivt genom de prisregleringsvgifter som betalas för handelsgödsel och bekämpningsmedel. Kostnaderna för kontrollen av inhemsk potatis och spannmål bör enligt min mening täckas av medel som disponeras inom jordbruksprisregleringen.

För kontrollen av vegetabilier är det angeläget att det sker en intensifierad metodutveckling och riskbedömning på livsmedelsverket och att möjligheterna att utföra kemiska analyser ökar. Jag återkommer till frågan om hur resursbehovet skall tillgodoses i samband med att jag behandlar finansieringen av den offentliga livsmedelskontrollen.

Importkontrollen

Liksom i fråga om vegetabilier producerade inom landet sker kontrollen av importerade vegetabilier under direkt ledning av livsmedelsverket.

Stickprovskontrollen av frukt och grönsaker som importeras omfattar för närvarande ca 3000 prov om året och gäller i huvudsak bekämpningsmedelsrester. Under år 1987 och 1988 har dessutom ca 1000 prov uttagits på särskilda produktgrupper och leveranser från särskilda exportländer. De partier som är föremål för sådan kontroll kvarhålls i avvaktan på beslut.

Proverna skickas till ett av för närvarande fyra anvisningslaboratorier. De aktuella laboratorierna är statens lantbrukskemiska laboratorium (SLL) i Uppsala, Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg (KMÄ) i Malmö, Apoteket Lejonet i Malmö samt lantbrukskemiska stationen i Halmstad.

Kontrollen innefattar mer än enbart analysverksamhet. Livsmedelsverket gör också inspektionsbesök hos exportländerna för att få bättre kunskap om vilka medel som används och för att informera om gällande svenska bestämmelser.

Livsmedelsverket har nyligen beslutat att öka kontrollen av bl. a. bekämpningsmedelsrester. Kontrollen skall i fortsättningen gälla också spannmål. Med hänsyn till den utökade kontrollen är det angeläget att ytterligare ett laboratorium anvisas för analyserna. Verket planerar också att öka snabbheten i den databearbetning som behövs. Målsättningen bör vara att hålla kvar provtagna partier till dess att analysresultaten är tillgängliga. En utökad bekämpningsmedelskontroll som bygger på fler prover, snabbare analyser, fler produktgrupper och bekämpningsmedel bör leda till större säkerhet för konsumenterna. Enligt min mening är det väsentligt att stickprovstagningen i större utsträckning kan styras mot särskilda produktgrupper och leveranser från särskilda exportländer.

Ett viktigt syfte med den utökade kontrollen är att importörerna, som har ansvaret för livsmedlens kvalitet, skall skärpa kraven på leverantörerna och den egna kontrollen. En sådan utveckling främjas av en utökad

kontroll i exportländerna. Ett medel för att påverka kontrollen i exportländerna är ökad information till dessa om de svenska bestämmelserna.

För kartläggningsarbetet är det givetvis viktigt att delta i det internationella samarbetet. Också för de riktade insatserna bör andra länders erfarenheter tas i anspråk, bl. a. genom deltagande i informationsutbyten om avvisade partier. Jag har erfarit att livsmedelsverket deltar i uppbyggnaden av ett sådant samarbete. Ett fortsatt aktivt deltagande bör enligt min mening leda till en effektivare kontroll.

Kostnaderna för importkontrollen bör liksom hittills täckas genom att en avgift tas ut på importen.

Jag vill i detta sammanhang särskilt poängtera vikten av att vi ställer samma krav på importerade produkter som på svenskproducerade. Kraven ställer vi för att skydda de svenska konsumenterna mot hälsorisker. Konsumenterna måste kunna lita på importerade lika väl som på svenska produkter. Därför ställs samma krav oavsett ursprung och produktionsförhållandena i ursprungslandet.

Produktionsmetoder och produktionsförhållanden skiljer sig väsentligt mellan olika länder. I många fall är förhållandena, t. ex. när det gäller klimatet, så olika att skillnader i produktionsmetoder är ofrånkomliga. Så länge de svenska kraven på slutprodukterna är uppfyllda finns varken anledning eller möjlighet att från svensk sida motsätta sig import av produkterna. Naturligtvis kan produktionsmetoden påverka produkterna på ett sätt som gör att produkten inte kan godtas i Sverige, varvid import givetvis inte skall tillåtas.

Många av de krav vi i Sverige ställer på produktionen är motiverade av helt andra skäl än av hänsyn till konsumenterna av livsmedlen. Vi har exempelvis regler som gäller arbetsförhållandena i produktionen eller skyddet av den yttre miljön. Det bör stå oss fritt att införa sådana krav oavsett andra länders inställning, på samma sätt som andra länder fritt beslutar om sina krav. Detta hindrar givetvis inte att vi internationellt skall verka för exempelvis en miljövänlig produktion.

På samma sätt som vi i Sverige beslutar om sådana regler som jag nyss har nämnt, beslutar vi om vilka krav vi ur konsumentsynpunkt skall ställa på våra livsmedel. Enbart det förhållandet att exportlandets produktionsmetoder skiljer sig från de svenska utgör inte grund för importförbud. Avgörande är om *produkten* uppfyller svenska krav. Importrestriktioner utgår från konsumentaspekter på själva produkterna. Enligt GATT gäller detta livsmedel såväl som andra varor, t. ex. industriprodukter.

Jag kommer i det följande att föreslå att förpackade livsmedel märks med ursprungsland. Konsumenterna får alltså dels det grundläggande skyddet som gäller alla produkter, dels en upplysning som möjliggör för konsumenten själv att väga in andra aspekter än de hälsomässiga.

Mitt ställningstagande: Livsmedelsverket skall ansvara för all offentlig livsmedelskontroll i exportkontrollerade anläggningar.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att i den mån andra länder har särskilda införselbestämmelser skall livsmedelsverket kunna föreskriva om särskild exportkontroll utöver den ordinarie livsmedelskontrollen. För den särskilda exportkontrollen får verket förordna särskilda besiktningsmän. Företagen bör som hittills erlägga en särskild avgift för exportkontrollen.

Remissinstanserna: Bara ett fåtal remissinstanser har kommenterat förslaget. Svenska kommunförbundet anser att livsmedelsverket bör redovisa ansvarsfördelningen mellan de olika kontrollerande myndigheterna för att undvika eventuella missförstånd. Livsmedelsverket anför att förslaget kommer att orsaka dubbelarbete, vilket medför extra kostnader för företagen. Nuvarande ordning, enligt vilken livsmedelsverket svarar för hela kontrollen, bör behållas. Sveriges livsmedelsindustriförbund motsätter sig en decentralisering av exportkontrollen.

Skälen för mitt ställningstagande: Den som framställer livsmedel för export kan ansöka hos livsmedelsverket om att anläggningen skall bli s. k. exportkontrollerad anläggning. En sådan anläggning ställs under särskild kontroll som föranleds av införselbestämmelserna i annat land. Kontrollen utförs av särskilda besiktningsmän som livsmedelsverket förordnar och avlönar. För närvarande svarar livsmedelsverket i princip för hela den offentliga livsmedelskontrollen vid dessa anläggningar, således också den ordinarie kontrollen. Anläggningarna har emellertid inte formellt undantagits från det tillsynsansvar som vilar på miljö- och hälsoskyddsnämnderna.

Det finns ca 120 exportkontrollanläggningar. I huvudsak rör det sig om slakterier, styckningsanläggningar och charkuterifabriker.

I regel är förädlingsanläggningar som har exportförordnande integrerade med kontrollslakteri eller belägna nära ett sådant slakteri. Den veterinär som förordnats vid slakteriet som besiktningsveterinär kan då förordnas också för exportkontrollen. I några fall ligger exportkontrollanläggningen så långt från ett kontrollslakteri att det inte är lämpligt att exportkontrollen sköts av en besiktningsveterinär. I sådana fall har exempelvis en stadsveterinär eller en distriktsveterinär förordnats som besiktningsman.

Den som innehar en exportkontrollerad anläggning är skyldig att betala en särskild avgift för kontrollen enligt en taxa som fastställs av livsmedelsverket efter samråd med riksrevisionsverket och berörda branschorganisationer.

För exportkontrollanläggningarna gäller våra inhemska bestämmelser men därutöver också särskilda föreskrifter i fråga om lokaler, utrustning, hantering och kontroll av råvaror och färdiga produkter. De särskilda föreskrifterna är anpassade till de krav som bl. a. EG-länderna och USA ställer upp för import av livsmedel.

I den mån länder har särskilda införselbestämmelser bör livsmedelsver-

ket också i fortsättningen kunna föreskriva om särskild exportkontroll och förordna särskilda besiktningsmän. Enligt min mening bör livsmedelsverket ges hela ansvaret för livsmedelskontrollen vid exportkontrollanläggningen. Jag kan följaktligen inte dela utredningens uppfattning att kontrollansvaret bör delas upp mellan besiktningsmannen och miljö- och hälsoskyddsnämnden. En både rationell och effektiv tillsyn kan enligt min uppfattning åstadkommas genom att besiktningsmannen ges samma ansvar som besiktningspersonalen vid kontrollslakterierna. Jag avser därför föreslå regeringen att det i livsmedelsförordningen förs in bestämmelser om tillsynen vid exportkontrollanläggningarna i enlighet med vad jag nu har anfört. Företagen bör som hittills erlägga en särskild avgift för exportkontrollen.

Det kan enligt min bedömning i vissa fall visa sig ändamålsenligt att tillsynen av exportkontrollanläggningarna sker i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden. De exportkontrollerade anläggningarna bör givetvis ingå i sådan projektinriktad kontroll som jag strax kommer att behandla. Inte minst målet om en likartad livsmedelskontroll i hela landet talar för detta.

Från Sverige sker en viss export av vegetabilier. Det gäller framför allt spannmål och potatis. Några importländer kräver att exportintyg utfärdas i Sverige. Hittills har utfärdandet av intyg legat utanför den kontroll som bedrivs av livsmedelsverket. Det är i stället exportören själv eller organ inom branschen som anordnat den särskilda kontrollen. Den utökade inhemska kontroll som jag nu förordar bör leda till ökad kvalitet hos produkterna. Det ökar i sin tur förutsättningarna för att de villkor som importländerna ställer kan uppfyllas. Med en sådan utveckling anser jag att ansvaret för den särskilda exportkontrollen bör kunna ligga kvar på företagen själva och deras branschorgan. Om ett importland ställer krav på offentlig exportkontroll skall livsmedelsverket enligt min mening kunna föreskriva om särskild exportkontroll och hur denna skall bedrivas. Företagen bör då erlägga en särskild avgift för kontrollen.

2.2.7 Kontrollen av förpackningar och husgeråd

Mitt ställningstagande: Livsmedelsverket ges befogenhet att meddela föreskrifter enligt lagstiftningen om kemiska produkter om hantering eller import av förpackningsmaterial för livsmedel, livsmedelsförpackningar och husgeråd. Verket blir tillsynsmyndighet med ansvar för kontrollen av hantering och import av sådant material och sådana varor.

Utredningens förslag överensstämmer med mitt ställningstagande.

Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslaget. Normpack och flera andra instanser anser att Normpacks regler och kontroll i fråga om förpackningar och förpackningsmaterial bör beaktas vid utformningen av tillsynen. Kemikalieinspektionen, som tillstyrker förslaget, anför att ut-

rustning och material som används vid livsmedelshantering beroende på hanteringsled kommer att regleras i både livsmedels- och kemikalielagstiftningarna. Detta kan enligt inspektionen skapa oklarhet och andra komplikationer. Industriverket motsätter sig förslaget och anför att detta innebär en omotiverad och kostnadshöjande dubbelkontroll — kontroll i både förpacknings- och livsmedelsindustrin.

Skälen för mitt ställningstagande: Livsmedelslagstiftningen tar sikte på att förhindra användningen av olämplig utrustning och olämpliga livsmedelsförpackningar. Den reglerar däremot inte tillverkning och saluhållande av olika redskap och förpackningar.

Det är angeläget att livsmedelsverket har ett odelat ansvar för frågor som hänger samman med kontrollen av livsmedel. Verkets befogenheter att ingripa mot kemiska hälsorisker som har samband med livsmedelsförpackningar och husgeråd är för närvarande otillräckliga. Huvudmannaskapet för kontrollen av hantering och import av förpackningsmaterial för livsmedel, livsmedelsförpackningar och husgeråd bör därför läggas på livsmedelsverket. Jag föreslår att livsmedelsverket ges erforderliga befogenheter enligt lagstiftningen om kemiska produkter och att verket förordnas som tillsynsmyndighet enligt samma lagstiftning.

På initiativ av ett antal svenska förpackningstillverkare ingicks år 1981 en överenskommelse om en svensk materialnorm för livsmedelsförpackningar — Normpack. Vissa andra länder har långtgående bestämmelser på detta område. Normpacks regelsystem bygger på sådana bestämmelser. Varje företag som i Sverige tillverkar eller marknadsför livsmedelsförpackningar eller förpackade livsmedel kan frivilligt ansluta sig till Normpack. Ett kontrollsystem inom Normpackregelsystemet är under uppbyggnad.

Livsmedelsverket bör närmare överväga utformningen och finansieringen av den offentliga tillsynen. En utgångspunkt bör vara att Normpacks verksamhet och företagens egentillsyn utnyttjas så att kontrollen kan utföras så enkelt och billigt som möjligt och i huvudsak kan inskränkas till inspektion och stickprov. Risken för dubbelkontroller som ett par remissinstanser pekat på skall beaktas. Jag avser att senare ta initiativ till nödvändiga ändringar i regeringens föreskrifter om kemiska produkter. I den frågan har jag samrått med chefen för miljö- och energidepartementet. Vidare avser jag att senare föreslå regeringen att livsmedelsverket ges i uppdrag att utarbeta ett förslag till hur den provtagning och annan undersökning som skall ingå i tillsynen skall finansieras.

2.3 Formerna för livsmedelskontrollen

2.3.1 Allmänt

De huvudsakliga inslagen i den offentliga livsmedelstillsynen är inspektion, provtagning och undersökning. Denna verksamhet innebär att den ansvariga myndigheten besöker företagen och tar de prover och gör de undersökningar som med hänsyn till livsmedelshanteringens karaktär fordras för tillsynen. I den fortlöpande tillsynen är det således de av myndigheterna utförda inspektionerna som är basen i verksamheten. Ut-

över inspektions- och provtagningsverksamhet ingår i tillsynsarbetet prövning av frågor om godkännande av livsmedelslokaler. Den allmänna offentliga livsmedelskontrollen av inhemska livsmedel utförs till största delen av miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Nämnderna planerar och genomför kontrollen självständigt inom resp. kommun. De flesta nämnderna har under senare år också kommit att delta i någon form av organiserad samverkan över kommungränserna genom s. k. projektinriktad livsmedelskontroll.

Företagen har ofta en egen tillsyn av att deras verksamhet och produkter uppfyller livsmedelslagstiftningens krav. Sådan egentillsyn utnyttjas bara i liten utsträckning inom den offentliga livsmedelskontrollen. Exempel på andra former av livsmedelskontroll är information och rådgivning.

2.3.2 Offentligt kontrollerad egentillsyn

Mitt ställningstagande: Till grund för den löpande tillsynen läggs företagens egentillsyn, som görs obligatorisk. För företagen skall det finnas ett av tillsynsmyndigheten fastställt kontrollprogram.

Utredningens ställningstagande överensstämmer i huvudsak med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget har överlag bemötts positivt. Ett par remissinstanser bedömer att myndighetens kontroll kan begränsas vid ett ökat utnyttjande av egentillsyn.

Skälen för mitt ställningstagande: Livsmedelsverket får enligt livsmedelslagen föreskriva att näringsidkare inom livsmedelshanteringen skall utöva en efter verksamhetens art lämpad särskild tillsyn av hanteringen — offentligt kontrollerad egentillsyn. Sådana föreskrifter har hittills utfärdats för produktion av dricksvatten vid kommunalt vattenverk. För övrig livsmedelshantering gäller att tillsynsmyndigheten skall göra sig underrättad om omfattningen och inriktningen av förekommande frivillig egentillsyn inom olika anläggningar. För varje anläggning skall planeringen av provtagning och undersökning anpassas till denna form av tillsyn.

Vid de företag som har en välutvecklad egentillsyn finns bl. a. provtagningsplaner, analysföreskrifter och driftsinstruktioner. Ofta utförs såväl kemiska som mikrobiologiska undersökningar av råvaror och färdigvaror. Under produktionen görs löpande kontroll av processen. Anvisningar finns för hygien, rengöring och skötsel.

Den offentliga livsmedelskontrollen förstärks väsentligt genom att företagens egentillsyn utnyttjas. Denna bör enligt min mening utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt och i fortsättningen utgöra grunden för den löpande tillsynen. Egentillsynen bör vara obligatorisk för i princip all livsmedelshantering. Den obligatoriska egentillsynen bör av resursskäl i den utsträckning det är möjligt anpassas till den kontroll som på företagets eget initiativ finns för hanteringen. Egentillsynen bör genomföras enligt ett för varje företag fastställt kontrollprogram som bör avse både hygien och förhållanden som har betydelse för redligheten. Programmet skall upprät-

tas i enlighet med livsmedelsverkets föreskrifter. Det bör ankomma på företagen att med ledning av verkets föreskrifter och av verket utarbetade typprogram upprätta förslag till kontrollprogram.

Jag vill starkt understryka att egentillsyn som en del av den offentliga kontrollen aldrig får innebära att tillsynsmyndigheterna tar den som intäkt för minskad vaksamhet. Avsikten är den motsatta. Egentillsynen skall bidra till ökad hygien och redlighet i livsmedelshanteringen och utgöra grund för tillsynsmyndigheternas verksamhet. Den ger därigenom tillsynsmyndigheterna ökade förutsättningar att fullgöra sina uppgifter. Företagens egentillsyn och de ökade resurser för tillsynsmyndigheterna jag senare kommer att föreslå bör innebära goda förutsättningar att bedriva en utökad och skärpt kontroll.

Kontrollprogrammet skall ge tillsynsmyndigheten tillräcklig ledning för tillsynen. En enkel utformning bör eftersträvas. Den offentliga kontrollen i övrigt hos företag med kontrollprogram bör kunna begränsas till inspektion, granskningar av dokumentation och stickprov. Det är angeläget att programmen revideras i den utsträckning som behövs för att effektiviteten i kontrollen skall upprätthållas. Programmen bör därför innehålla bestämmelser om revision.

Kontrollprogrammen bör fastställas av den myndighet som har ansvaret för godkännandeprövningen av lokalerna där livsmedelshanteringen sker. Programmet bör fastställas i nära anslutning till godkännandet. För företag som bedriver verksamhet i redan godkända lokaler bör tillsynsmyndigheten fastställa kontrollprogram.

Utredningen föreslår att livsmedelsverket skall meddela föreskrifter om vilka krav som måste tillgodoses för att en anläggning skall kunna godkännas som livsmedelslokal och om samrådsförfarande vid prövning av frågor om godkännande av sådan lokal. Prövningen av frågor om godkännande av livsmedelslokaler ingår som en stor och arbetskrävande del i tillsynsarbetet. Den dialog som förs under tiden för godkännandeprövningen mellan myndigheten och företaget är av stor betydelse för den fortsatta tillsynen.

Upprättandet av kontrollprogrammet kommer givetvis att vara starkt knutet till godkännandeprövningen. Livsmedelsteknikerna i tillsynsorganisationen och länsveterinärerna kommer att ha viktiga funktioner i denna del av kontrollen och vid revisionerna av kontrollprogrammen. Det är mot denna bakgrund angeläget att livsmedelsverket meddelar erforderliga föreskrifter och ställer krav på de samrådsförfaranden som är nödvändiga för att godkännandeprövningen skall bli en stabil utgångspunkt för den fortsatta kontrollen.

Bestämmelserna om utnyttjandet av företagets egen produktionskontroll i den offentliga kontrollen måste utformas med hänsyn till företagets behov av att kunna skydda sig mot insyn från andra företag när det gäller recept, tillverkningsprocesser och andra förhållanden av särskild betydelse för konkurrenssituationen på marknaden.

Det är livsmedelsverket som central tillsynsmyndighet som skall administrera genomförandet av de förändringar som krävs för en ökad egentillsyn i den offentliga livsmedelskontrollen. De livsmedelstekniker som jag

har föreslagit skall tillföras livsmedelsverket kommer att ha en viktig roll i detta förändringsarbete.

I 29 § livsmedelslagen finns ett bemyndigande för regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva att näringsidkare inom livsmedelshanteringen skall utöva en efter verksamhetens art lämpad särskild tillsyn av hanteringen. Med stöd av denna bestämmelse har regeringen i 53 § livsmedelsförordningen bemyndigat livsmedelsverket att meddela sådana föreskrifter. Livsmedelsverket har således redan befogenhet att meddela föreskrifter om obligatorisk egentillsyn. Bemyndigandet inrymmer möjlighet för livsmedelsverket att meddela föreskrifter om hur egentillsynen skall ske och om skyldighet för företagen att upprätta och inkomma med förslag till kontrollprogram.

2.3.3 Projektinriktad livsmedelskontroll

Mitt ställningstagande: Den projektinriktade kontrollen bör utvecklas och ges större betydelse i livsmedelskontrollen. Den är väl lämpad för offensiva insatser på eftersatta områden.

Utredningens förslag: Den projektinriktade kontrollen bör kunna omfatta alla livsmedelsanläggningar, även de vid vilka livsmedelsverket ansvarar för den löpande tillsynen.

Remissinstanserna tar inte upp denna kontrollform i någon större utsträckning.

Skälen för mitt ställningstagande: Projektinriktad kontroll innebär att olika specifika frågor på livsmedelsområdet kontrolleras vid ett större antal tillsynsobjekt inom flera kommuner, inom ett län eller i vissa fall i hela landet. Vid planeringen bestäms syftet med projektet, omfattningen, sättet för genomförandet, utvärderingen, förslag till åtgärder och uppföljningen i övrigt.

I verksamheten ingår som regel inspektion, provtagning, undersökning av prov, uppföljning och information. Kontrollen kan omfatta en viss bransch eller varugrupp, en särskild produkt eller egenskap hos en produkt, produktpåverkande faktorer eller t. ex. vissa hanteringsrutiner. Under år 1987 genomfördes flera projekt. De omfattade bl. a. kontroll av märkning och inventering av vilka tillsatser som används.

Livsmedelsverket kan delta i planering och styrning av projekten. Detta gäller särskilt de projekt som genomförs i två eller flera län. Verket utför också vissa analyser. Förutom huvudsyftet att förbättra efterlevnaden av bestämmelserna har projekten också betydelse för verkets utveckling av metoder för undersökning och tillsyn. Länsveterinärerna deltar ofta i verksamheten.

Den projektinriktade kontrollen är väl lämpad för offensiva insatser på eftersatta områden. Jag vill i sammanhanget påminna om den omfattande kontroll som utfördes i Malmöhus och Kristianstads län nyligen angående datummärkningen på charkuterivaror. Kontrollen har lett till rättsligt

efterspel och bedöms ha medfört en påtaglig skärpning bland livsmedelsföretagen.

Prop. 1988/89:68

För att den projektinriktade kontrollen skall kunna utvecklas och ges större betydelse inom livsmedelskontrollen bör livsmedelsverket ha en samordnande funktion i fråga om projektens inriktning. Det krävs enligt min mening också ett organ på lokal eller regional nivå som har en sammanhållande roll. Jag bedömer att länsstyrelsen är ett lämpligt organ för uppgiften. Ett nära samarbete mellan tillsynsmyndigheterna är angeläget. En förutsättning för mera omfattande kemiska undersökningar är att berörda laboratorier aktivt får delta i planeringsarbetet. Kontrollformen får enligt min mening stor betydelse som komplement till den övriga offentliga livsmedelskontrollen och kommer verksamt att bidra till att målen på området uppfylls.

2.3.4 Märkning av livsmedel

Mitt ställningstagande: Märkningen av livsmedel ändras så att den i ökad utsträckning genom tydlig och enkel information blir en hjälp för konsumenterna att välja livsmedel. Märkning med ursprungsland införs på förpackade livsmedel.

Livsmedelsverkets förslag: Verket tar inte ställning till frågan om märkning med ursprungsland. I övrigt överensstämmer förslaget med mitt ställningstagande.

Remissinstanserna: De synpunkter som remissinstanserna lämnat är överlag positiva. Flertalet remissinstanser anser att förslagen medför en förbättrad märkning och att konsumenternas möjligheter att göra välgrundade val ökar.

Skälen för mitt ställningstagande: De nuvarande märkningsbestämmelserna är alltför detaljrika och expertbetonade. Märkningen av livsmedel bör ändras så att den i ökad utsträckning genom tydlig och enkel information blir en hjälp för vanliga konsumenter att välja livsmedel.

På uppdrag av regeringen har statens livsmedelsverk utvärderat de nuvarande bestämmelserna om märkning av färdigförpackade livsmedel och föreslagit ändrade bestämmelser i syfte att förbättra konsumenternas möjligheter att välja livsmedel. Jag anser att de föreslagna förändringarna innebär ett väsentligt steg i denna riktning. Livsmedelsverkets förslag innebär i huvudsak ändringar i verkets egna föreskrifter och allmänna råd. Endast beträffande ett av förslagen, avseende märkning på små förpackningar, krävs en ändring i livsmedelsförordningen. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Flera av livsmedelsverkets förslag handlar om varubeteckningen. Varubeteckningen är en av de viktigaste märkningsuppgifterna eftersom det i första hand är denna uppgift som bestämmer produktvalet vid inköp. Kravet på redlighet skall styra uppgiften om varans slag. Livsmedelsverkets förslag syftar till att göra varubeteckningarna mer rättvisande. Om

varans namn inte tillräckligt tydligt anger varans slag, skall det ingå ett beskrivande uttryck i varubeteckningen. Jag stöder dessa förslag. De föreslagna ändringarna innebär minskad risk att konsumenten missleds av varubeteckningen.

Livsmedelsverket föreslår också regler för frivillig användning av uttrycken "lätt", "mager" och "lättsöckrad". I livsmedelslagstiftningen finns föreskrifter som reglerar användningen av denna typ av uttryck för t.ex. mjölk, köttfärs och vissa korvar. För övriga varor föreslås nu att uttrycken lätt och mager får användas om fetthalten sänks med minst 50 % jämfört med motsvarande normalprodukt. Enligt förslaget får uttrycket lättsöckrad användas om sockerhalten sänks med minst 25 % jämfört med motsvarande normalprodukter.

I ingrediensförteckningen på förpackningar redovisas ingående ingredienser i fallande storleksordning efter vikt. I dag krävs kvantitetsdeklaration för flertalet råvaror. Av utrymmesskal kombinerar många producenter ingrediensförteckning och kvantitetsdeklaration. Deklarationerna innehåller en stor mängd information och blir därigenom onödigt komplicerade för konsumenten. Genom att endast kräva kvantitetsdeklaration av den för livsmedlet viktigaste råvaran, kommer denna märkningsuppgift att framgå tydligare än vad som för närvarande är fallet. Därmed förbättras konsumentens möjligheter att enkelt kunna göra en ekonomisk bedömning av produkten.

Deklaration av olika tillsatser och berikningsmedel är många gånger svårförståelig för den vanlige konsumenten. Tillsatsernas namn säger inte heller något om deras funktion i livsmedlet. Genom att tillsatserna i stället deklareras med det gruppnamn som bäst beskriver funktionen, följt av antingen E-nummer eller vedertaget namn, ges konsumenten ökad möjlighet att bedöma tillsatsen. För att göra det lättare för konsumenten att förstå vad ett berikningsmedel består av bör det tillåtas att dessa medel deklareras med namnen på motsvarande näringsämnen.

Kostens betydelse för hälsan har på senare tid betonats allt starkare. Man har särskilt pekat på vikten av att det genomsnittliga fettintaget sänks. En minskning av intaget av socker och salt samt en ökning av kostfiberintaget är även önskvärd. Ett av de viktigaste medlen för att förändra kostvanorna är ökad information, t.ex. genom förbättrad märkning av livsmedlen, där bl. a. fetthalten framgår tydligt.

Såväl mejeriprodukter som olika köttprodukter är väsentliga källor för fettintaget. En tydlig fetthaltsdeklaration för dessa produkter är därför särskilt betydelsefull. Fetthalten i viktprocent bör anges som en del av varubeteckningen för mjölk, grädde och motsvarande syrade produkter samt smör och margarin. För köttprodukter och köttfärs samt för ost, margarinost och mesvara bör införas obligatorisk fetthaltsdeklaration uttryckt i viktprocent. Dessa ändringar bör dels underlätta för konsumenten att välja önskad produkt, dels kunna medverka till ett lägre fettintag och en mer hälsosam kosthållning.

Ökade kunskaper om kostens betydelse ur hälsosynpunkt har lett till ett ökat intresse för symbolmärkning för nyttiga livsmedel. Symbolmärkning av livsmedel med syfte att underlätta för konsumenten att välja närings-

mässigt bra livsmedel är ett märkningssystem som väsentligt avviker från traditionell märkning. En sådan märkning kan självfallet inte ersätta de obligatoriska märkningsuppgifterna eftersom den endast ger en liten del av den nödvändiga informationen om livsmedlet. Som komplement kan dock symbolmärkning vara värdefull eftersom den på ett iögonfallande sätt ger snabb information om livsmedlets värde ur näringssynpunkt.

Livsmedelsverkets utredning har endast omfattat märkning av färdigförpackade livsmedel. Då det gäller oförpackade livsmedel har, på mitt initiativ, handelns organisationer åtagit sig att informera konsumenterna om ursprungsland för frukt och grönsaker som säljs i lösvikt.

Färdigförpackade livsmedel skall, enligt livsmedelslagen, märkas med förpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt hemort. Hemorten får dock utelämnas om namnet på firman är allmänt känt. I dag finns inget generellt krav att importerade livsmedel skall märkas med uppgift om det land där livsmedlet producerats. Inom Permanenta Nordiska utskottet för livsmedelsfrågor (PNUN) avser en projektgrupp under våren 1989 lägga fram en rapport med förslag till gemensamma nordiska märkningsbestämmelser. I förslaget behandlas även frågan om märkning med ursprungsland. Jag anser att uppgift om ursprungsland är en uppgift som konsumenterna bör ha tillgång till. Märkningsbestämmelserna bör därför ändras så att livsmedlets ursprungsland tydligt framgår. Ursprungslandet skall anges om utelämnandet kan vilseleda konsumenten om livsmedlets ursprung. I praktiken innebär detta att för importerade produkter skall ursprungslandet alltid framgå. En sådan ändring innebär samtidigt en harmonisering med övriga Norden, EG samt Codex alimentarius' märkningsstandard.

En förbättrad märkning av livsmedel är utan tvekan ett starkt instrument för att öka konsumenternas möjligheter att välja önskad produkt. Förändringar i de svenska märkningsbestämmelserna bör, så långt det är möjligt, genomföras med hänsyn tagen till internationella bestämmelser. De exempel på ändrade märkningsbestämmelser som jag nämnt innebär till övervägande del ett närmande till eller en harmonisering med bestämmelser i EG och Codex' märkningsstandarder.

Inom ramen för det nordiska samarbetet pågår idag en rad harmoniseringsprojekt i syfte att utöka samarbetet på livsmedelsområdet. Som jag nyss nämnt avser PNUN att under våren 1989 lägga fram ett förslag till gemensamma nordiska regler för märkning av färdigförpackade livsmedel.

2.3.5 Information och rådgivning

Mitt ställningstagande: Tillsynsmyndigheterna bör intensifiera informations- och rådgivningsverksamheten. Åtgärder på kostområdet har stor vikt för att förbättra folkhälsan.

Utredningen föreslår liksom jag att tillsynsmyndigheterna bör intensifiera informations- och rådgivningsverksamheten.

Remissinstanserna: De som yttrat sig är positiva till att informationen och rådgivningen intensifieras.

Skälen för mitt ställningstagande: En förutsättning för att livsmedelslagstiftningens mål skall uppfyllas är bl. a. att de företagare och den personal som tillverkar och hanterar livsmedel är förtrogna med de olika författningsbestämmelserna och anledningen till att dessa kommit till. Som jag tidigare påpekat ligger givetvis ansvaret för att livsmedlen håller den erforderliga kvaliteten i första hand på företagarna. En av huvuduppgifterna i den framtida livsmedelskontrollen bör därför vara att utbilda och informera företagare och personal. Goda möjligheter till information och rådgivning bör finnas inom ramen för den inspektions- och provtagningsverksamhet som myndigheterna genomför. Dessa möjligheter till aktiv rådgivning bör enligt min mening tas till vara i större utsträckning.

Det finns också ett stort behov av ökad information till konsumenterna om livsmedlen. Det är viktigt att myndigheter och företag underlättar för konsumenterna att välja livsmedel och sätta samman en fullvärdig kost. Konsumenterna bör också ges förutsättningar att bedöma en vara i förhållande till priset och i förhållande till andra väsentliga faktorer. Konsumenterna har också en funktion när det gäller att rent allmänt bedöma och kontrollera livsmedlen, som förutsätter tillgång till information. Genom de förenklingar som jag föreslagit i det föregående ger märkningen en mer konsumentanpassad information än för närvarande.

Livsmedelsverket, socialstyrelsen och konsumentverket har ett samarbete för samordnad information om livsmedel. Livsmedelsverket har också antagit ett handlingsprogram med åtgärder på kostområdet för att på sikt förbättra folkhälsan. En viktig del i programmet är ökad information och utbildning. Förutsättningar finns således nu för en intensifierad information och rådgivning. Livsmedelsverket har tillsammans med socialstyrelsen inrättat en expertgrupp för frågor på kost- och hälsoområdet.

Handlingsprogrammet för kost- och hälsofrågor har börjat genomföras. Olika aktiviteter för måltiderna på arbetsplatsen och inom förskolan och daghemmen planeras. Livsmedelsverket utarbetar för närvarande i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnderna metoder för att informera och instruera storhushållen om fettsnåla matlagningsmetoder. Diskussioner förs med jordbruksnämnden och representanter för näringslivet om olika tillvägagångssätt för att minska fettkonsumtionen. Bl. a. har åtgärder för att förändra livsmedlens sammansättning förberetts. Jag ser positivt på att ett handlingsprogram för dessa frågor har upprättats. Det är angeläget att verkkningsfulla åtgärder vidtas på kostområdet för att förbättra folkhälsan.

Den projektinriktade livsmedelskontrollen är enligt min mening en lämplig form för att följa upp utvecklingen på området. Det kan gälla näringskvaliteten på utbudet av maträtter i exempelvis storhushåll, lunchrestauranger eller gatukök. Här har gästerna själva ofta mycket svårt att bedöma kvaliteten. Andra exempel är kontroller riktade mot bageribranschen avseende kvaliteten på fullkornsbröd och mot charkuterisektorn beträffande fettinnehållet i en rad produkter.

Finansieringen av ökad information behandlar jag i ett senare sammanhang.

Mitt ställningstagande: Miljö- och hälsoskyddsinspektörerna bör ges möjlighet att få ytterligare kunskaper inom livsmedelsområdet, bl. a. i livsmedelsteknik.

Utredningens förslag: Miljö- och hälsoskyddsinspektörerna skall ges möjlighet att komplettera sin utbildning för att få ytterligare kunskaper i livsmedelsteknik. Möjligheterna att införa livsmedelsteknik som en särskild kurs vid miljö- och hälsoskyddslinjen bör övervägas.

Remissinstanserna: Många remissinstanser är positiva. Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet motsätter sig livsmedelsteknik som ämne, eftersom avsikten med miljö- och hälsoskyddslinjen är att ge en mycket bred kunskap.

Skälen för mitt ställningstagande: Umeå universitet ansvarar för utbildningen av miljö- och hälsoskyddsinspektörer. Universitetet har även ansvar för fortbildnings- och vidareutbildningskurserna för yrkesverksamma inspektörer. Livsmedelsverket erbjuder inspektörerna utbildning i bl. a. kemisk livsmedelskontroll. Svenska kommunförbundet genomför via sina länsavdelningar en omfattande konferensverksamhet för miljö- och hälsoskyddsnämnder.

Livsmedelsproduktionen har i många avseenden blivit mer komplicerad än tidigare och mer tekniskt avancerad. Det är därför angeläget att miljö- och hälsoskyddsinspektörerna ges tillräckliga kunskaper i livsmedelsteknik. Jag har erfarit att chefen för utbildningsdepartementet avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om en översyn av utbildningen i miljö- och hälsoskydd vid Umeå universitet, en utbildning som nu har bedrivits i drygt tio år. Därvid kommer också frågan om vilken vikt ämnet livsmedelsteknik skall ges i den fortsatta utbildningen att kunna behandlas.

2.3.7 Rapporteringssystem

Mitt ställningstagande: Ett rapporteringssystem som ger tillsynsmyndigheterna information om tillståndet inom livsmedelshandlingen bör införas.

Utredningens förslag överensstämmer med mitt ställningstagande.

Remissinstanserna: Många remissinstanser är positiva. Svenska kommunförbundet anser att det finns risk för att det förordade rapporteringssystemet blir alltför styrande i den lokala verksamheten. Hanteringen av data mellan myndigheterna bör enligt förbundet kunna ske i mer flexibla former.

Skälen för mitt ställningstagande: Livsmedelsverket behöver för sin verksamhet få information om hur framför allt den lokala livsmedelskontrollen bedrivs och vilken inriktning och omfattning den har. Kunskaper

om hur livsmedelslagstiftningen efterlevs har stor betydelse för verket när det gäller att t. ex. utarbeta styrande föreskrifter. En viktig uppgift i det sammanhanget är som jag tidigare nämnt att åstadkomma en likartad tillämpning i landet av lagstiftningen. Tillsynsmyndigheterna behöver också ha kännedom om utfallet av livsmedelskontrollen genom bl. a. sammanställningar och resultatanalyser.

Former för en rapportering som ger tillsynsmyndigheterna information om tillståndet inom livsmedelshanteringen bör mot den bakgrund jag nu redovisat utarbetas av livsmedelsverket. En viss bearbetning av resultaten av kontrollen kan med fördel ske vid alla tillsynsmyndigheter. Inte minst bör länsstyrelserna som länk mellan övriga tillsynsmyndigheter ha en viktig roll i rapporteringen. En sådan uppläggning bör innebära att rapporteringen blir effektiv både i fråga om insamling av data och återföring av resultat. Avgörande för vilket värde rapporteringen kommer att få för livsmedelskontrollen är enligt min mening sådana faktorer som enkelhet och koncentration till väsentligheter. Det bör ingå som ett led i livsmedelsverkets ordinarie verksamhet att utforma ett sådant rapporteringssystem.

2.4 Vidgad avgiftsfinansiering inom livsmedelskontrollen

Mitt förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas meddela föreskrifter om avgifter för en myndighets verksamhet enligt livsmedelslagen eller med stöd av livsmedelslagen meddelade föreskrifter. En fast årlig avgift skall tas ut från i princip alla livsmedelsföretag.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår ett ändrat avgiftssystem för livsmedelskontrollen som ger kommunerna bättre förutsättningar att bedriva en effektiv tillsyn. En fast årlig kontrollavgift bör tas ut av i princip alla företag som sysslar med livsmedelshandling. Likaså bör en fast avgift tas ut vid godkännande av livsmedelslokal och vid fastställande av kontrollprogram. Avgifterna bör differentieras med hänsyn till företagens karaktär och storlek. Uppbörderna bör skötas av kommunerna. En del av den årliga avgiften bör användas för att finansiera förstärkningen av livsmedelskontrollen på central och regional nivå.

Remissinstanserna: Ett stort antal remissinstanser har synpunkter på utformningen av förslaget. Många anser att underlaget är otillräckligt och att formerna för finansieringen bör övervägas ytterligare. Några menar att en förändring av finansieringsformen kan ske först efter en bedömning av vad en samordning mellan offentlig kontroll och egentillsyn innebär organisatoriskt och ekonomiskt. RRV bedömer att om man genomför den tudelning av tillsynen som verket föreslår, så bör det vara möjligt att även överlåta finansieringen till kommunerna. Ett statligt avgiftssystem bör enligt RRV då täcka endast kostnaderna för den statliga tillsynen av det storskaliga livsmedelssystemet.

Skälen för mitt förslag: Enligt 26 § tredje stycket livsmedelslagen får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrif-

ter om skyldighet att ersätta tillsynsmyndigheternas kostnader för provtagning och undersökning av prov. Med stöd av detta bemyndigande och ett bemyndigande i livsmedelsförordningen kan livsmedelsverket meddela föreskrifter om avgifter för provtagning och analys. I den s.k. kontrollkungörelsen (SLV FS 1981:12) har sådana föreskrifter meddelats i fråga om miljö- och hälsoskyddsnämndernas rätt att ta ut avgifter av företagarna för provtagning och undersökning. För annan verksamhet som livsmedelsverket och andra myndigheter bedriver enligt livsmedelslagen finns inte någon möjlighet att ta ut avgifter. Exempel på insatser från livsmedelsverkets sida där avgift inte kan tas ut för närvarande är tillstånd av olika slag, godkännande av tillsatser, medgivande av undantag från gällande bestämmelser om märkning och livsmedelsstandard, godkännande av livsmedelslokal inkl. ritningsgranskning i förväg, godkännande av fartyg som livsmedelslokal, godkännande och tillsyn av laboratorium, toxikologisk bedömning av veterinärmedicinska preparat och utfärdande av intyg.

Enligt min mening bör livsmedelslagen ge möjlighet att ta ut avgifter också för annan verksamhet än den som omnämns i 26 § tredje stycket livsmedelslagen. Fortfarande rör det sig emellertid om avgifter för myndighets verksamhet enligt lagen, varför avgiftssystemet trots det utvidgade tillämpningsområdet inte utgör någon principiell nyhet i förhållande till 26 § tredje stycket livsmedelslagen. Lagtekniskt bör den lösningen väljas att 26 § tredje stycket ersätts med en ny bestämmelse, 29 a §, med ett bemyndigande som gör det möjligt att föreskriva avgifter för en myndighets verksamhet enligt livsmedelslagen eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av livsmedelslagen.

Det nuvarande avgiftssystemets konstruktion innebär att kommunerna för provtagning och undersökning endast kan ta ut ett bestämt årligt belopp för varje enskilt företag. Detta förhållande påverkar också kontrollens inriktning. Eftersom de kemiska analyser som krävs för kontroll av redligheten är betydligt dyrare än hygienkontrollens mikrobiologiska analyser tenderar kommunerna att inrikta sin kontroll mot just hygienbevakning. Vidare motverkar det nuvarande avgiftssystemet att tillsynen inriktas mot företag eller branscher som av olika skäl borde omfattas av en mera intensiv kontroll. Att kommunerna i så låg grad har utnyttjat kontrollkungörelsens totala avgiftstak kan alltså till stor del förklaras av det sätt på vilket avgiftssystemet är utformat.

En annan finansieringsform som medger en förstärkt livsmedelskontroll och ökar förutsättningarna att utföra redlighetsundersökningar bör enligt min mening väljas för framtiden. Möjligheten att utföra projektinriktade kontroller i större omfattning än hittills är också beroende av en ändrad finansieringsform.

Att helt överlåta finansieringsfrågorna på kommunerna för den kontroll som nämnderna utför är enligt min mening inte lämpligt. Avgifterna är ett viktigt medel för att uppnå målsättningen om en skärpt livsmedelskontroll som utförs på ett likartat sätt över hela landet. Det förhållandet att en del av kommunernas utgifter för livsmedelskontrollen finansieras genom obligatoriska avgifter medverkar till att kontrollen blir likformig i hela landet och att den kan hållas på en hög nivå.

Liksom utredningen föreslår jag att en obligatorisk årlig livsmedelskontrollavgift införs. Ett sådant system innebär att även dyrare kemiska analyser kan utföras och att omprioriteringar kan göras i kontrollen, bl. a. på så sätt att insatserna i enskilda företag kan varieras från tid till annan. Resurser kan med andra ord styras till områden med störst kontrollbehov.

Utredningen har föreslagit att den årliga avgiften bör differentieras med hänsyn till bransch och antal anställda vid anläggningen. Branscherna föreslås bli sammanförda i ett fåtal grupper. Denna grova indelningsgrund är densamma som används nu. Jag är av en annan åsikt än utredningen i den här frågan. Det kan inte vara rimligt att en anläggning med många anställda men med enkla och okomplicerade produktionsprocesser och produkter skall betala en högre avgift än en anläggning med ett färre antal anställda men med stora produktionsvolymmer, komplicerade processsystem och sammansatta produkter. Avgiften bör anpassas efter kontrollbehovet och undersökningskostnaden. Det måste förutsättas att kontrollen av den senare anläggningen ofta är mer krävande och att produktionen i den anläggningen kan innebära en större riskkälla för konsumenterna. Arten av processer och produkter i en anläggning bör därför enligt min mening tillmätas större betydelse när avgiften bestäms än utredningen ansett.

Liksom utredningen anser jag att en avgift också bör tas ut när livsmedelslokal godkänns och när kontrollprogram fastställs. Avgifterna bör bestämmas enligt samma principer som skall gälla för den årliga avgiften. Också i andra ärenden vid livsmedelsverket bör avgift tas ut i fortsättning.

Uppbörden av den årliga avgiften bör som utredningen föreslår skötas av kommunerna. Avgiften skall till största delen användas för att bekosta kommunernas provtagningar och undersökningar. Utredningen har också föreslagit att den årliga avgiften även skall användas för att finansiera förstärkningen av livsmedelskontrollen på central och regional nivå. Detta förutsätter att en överföring av medel sker mellan kommun och stat. Enligt mitt förslag kommer ytterligare livsmedelstekniker att placeras vid livsmedelsverket och inte som utredningen föreslagit vid länsstyrelserna. En överföring av erforderliga avgiftsmedel bör ske från kommunerna till livsmedelsverket för att finansiera teknikernas verksamhet. Likaså bör en överföring av avgiftsmedel ske för att täcka vissa kostnader för bl. a. livsmedelsverkets rådgivning till kommunerna och samordning av den offentliga livsmedelskontrollen, centrala laboratorieuppgifter och metodutveckling. Kostnaderna är hänförliga till insatser som utgör underlag för avgiftsbeläggningen.

Jag kommer att föreslå regeringen att livsmedelsverket får i uppdrag att i samråd med RRV utarbeta ett förslag till hur avgiftssystemet närmare skall utformas. Det är angeläget att verkets förslag föreligger i sådan tid att det nya systemet kan tillämpas från den 1 januari 1990.

När livsmedelsverket inrättades år 1972 beslutades hur nivån på de nuvarande avgifterna skulle bestämmas. Enligt beslutet skall verket vidta sådana ändringar av avgifterna som motiveras av kostnadsutvecklingen. Verket har gjort det med vissa avdrag för rationaliseringsvinster. Det kan bedömas att de nuvarande avgiftsnivåerna möjliggör ett avgiftsuttag på

sammanlagt ca 60 milj. kr. per år. Det faktiska uttaget av avgifter uppskattades av utredningen till bara ca 25 milj. kr. per år. Med fasta avgifter kan uttaget förutses på ett säkrare sätt. Jag bedömer att de nya årliga avgifterna bör sättas så att de tillsammans motsvarar det uttag som i dag är möjligt. Detta innebär enligt min mening en tillräcklig ökning av resurserna för provtagning och undersökning för att kontrollen skall kunna skärpas på avsett sätt. Jag har då också räknat med att livsmedelsverkets ökade kostnader i anledning av mina förslag skall täckas. Dit hör bl. a. kostnaderna för livsmedelstekniker, utveckling av metoder för analys av rester av bekämpningsmedel och av veterinärmedicinska medel, för service och rådgivning till kommunerna samt rapporteringssystem. Verkets ökade kostnader för denna verksamhet beräknar jag till 9 milj. kr. om året. Finansieringen bör ske genom att kommunerna betalar in beloppet till livsmedelsverket. Beloppet utgör ca 15 % av den beräknade sammanlagda avgiftssumman.

Jag har vid min bedömning av nivån på de nya avgifterna vägt in det stöd för tillsynsmyndigheterna som utnyttjandet av egentillsynen i den offentliga kontrollen innebär. Även med egentillsyn som ett grundläggande inslag i kontrollen kommer myndigheterna enligt min mening att behöva öka sitt engagemang väsentligt för att den skärpta kontrollen skall få effekt.

2.5 Bestrålning av livsmedel

Mitt förslag: Bemyndigandet i 11 § livsmedelslagen (1971:511) vidgas bl. a. för att möjliggöra att åtgärder kan vidtas mot importerade livsmedel som har bestrålats utomlands.

Skälen för mitt förslag: Enligt 5 § livsmedelslagen får livsmedel som saluhålls inte ha sådan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt att de kan antas vara skadliga att förtära, smittförande eller eljest otjänliga som livsmedel.

Vid sidan av denna bestämmelse, som rent allmänt uppställer krav på att livsmedel skall vara oskadliga, finns andra regler både i livsmedelslagen och i livsmedelsförordningen som mera konkret beskriver i vilka hänseenden konsumenterna skall skyddas. Enligt 11 § livsmedelslagen kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel, om det är påkallat från hälso- eller näringssynpunkt. Med stöd av detta bemyndigande har regeringen i 10 § livsmedelsförordningen föreskrivit att livsmedel inte får behandlas med joniserande strålning utan tillstånd av livsmedelsverket.

I april 1982 bemyndigade regeringen dåvarande chefen för jordbruksdepartementet att utse en särskild utredningsman med uppgift att utreda vissa frågor rörande bestrålning av livsmedel. Utredningen överlämnade i maj 1983 rapporten (SOU 1983:26) Bestrålning av livsmedel?

Utredningen har kartlagt och beskrivit den inverkan av olika slag som bestrålning av livsmedel kan ha på hälsa och arbetsmiljö. I sin rapport tar

utredningen inte ställning till huruvida metoden bör användas eller inte, utan redovisar enbart vad som är känt om dess för- och nackdelar. Stor vikt har lagts vid beskrivning av inverkan på människors hälsa. Enligt rapporten är det helt klart att förtäring av bestrålade livsmedel inte kan medföra några stora hälsorisker.

Rapporten har remissbehandlats. Utredningens slutsats motsades inte av någon remissinstans. En redogörelse för rapporten och en sammanfattning av remissyttrandena över denna finns i livsmedelskontrollutredningens betänkande (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel.

Rapporten och remissyttrandena överlämnades till livsmedelskontrollutredningen för övervägande i utredningens arbete. I det nyss nämnda betänkandet föreslog livsmedelskontrollutredningen dels att livsmedelsverket i särskilda fall och med stor restriktivitet skall kunna lämna tillstånd till bestrålning av livsmedel, dels att bestrålade livsmedel skall märkas med uppgift om detta och att livsmedelsverket skall utarbeta ett sådant märkningssystem.

Motsvarande ordning borde enligt utredningen också gälla för import av bestrålade livsmedel.

Utredningen ansåg sammanfattningsvis att det generellt sett inte finns något behov av denna metod i Sverige. Visserligen tyder allt på att förtäring av bestrålade livsmedel inte kan medföra några påvisbara hälsorisker. Det finns emellertid enligt utredningen skäl att undvika behandlingsmetoder som kan innebära risk för att viktiga strävanden att på olika sätt höja våra livsmedels kvalitet motverkas, t. ex. kraven på färskhet. I vissa speciella fall kan det emellertid vara av värde för konsumenterna att bestrålning utnyttjas som behandlingsmetod. I Sverige har endast en sådan fråga aktualiserats och det gäller behandling av vissa kryddor. Enligt utredningen bör livsmedelsverket ha möjlighet att meddela tillstånd i ett sådant fall. Detta bör dock ske mycket restriktivt och såväl behovet som risken och nyttan i jämförelse med andra behandlingsmetoder bör bedömas. I den mån bestrålade produkter tillåts saluföras skall produkterna märkas med särskilda uppgifter om bestrålningen. Utredningen menar att konsumenterna bör ha möjlighet att själva välja om man vill köpa ett bestrålat livsmedel eller ej.

Även livsmedelskontrollutredningens betänkande har remissbehandlats. Ett antal remissinstanser är positiva till förslagen men betydligt flera är kritiska. I yttrandena framförs andra lösningar när det gäller att kontrollera importen av bestrålade livsmedel.

Livsmedelsverket, som för sin del föreslår att importen förbjuds, delar utredningens uppfattning att det generellt sett inte finns något behov av bestrålning av livsmedel i vårt land. Med hänsyn till detta och till den oro som konsumenterna hyser för den aktuella metodens användning kan livsmedelsverket inte finna att det finns några skäl som från konsument-synpunkt talar för att metoden borde vara tillåten. Ett generellt förbud mot bestrålning av livsmedel bör därför införas. För att undanröja nuvarande oklarhet i lagstiftningen bör import av bestrålade livsmedel också omfattas av ett sådant förbud. Livsmedelsverket är väl medvetet om att det i dag

kan föreligga vissa svårigheter att kontrollera efterlevnaden av ett importförbud. Med hänsyn härtill kommer verket att noga följa utvecklingen.

Kommerskollegium understryker i sitt remissvar vikten av att svenska regler så nära som möjligt ansluter till internationella regler för att motverka uppkomsten av handelshinder.

I andra remissyttranden föreslås att livsmedelsverket får i uppdrag att följa den internationella utvecklingen på området för att på så vis förhindra import av bestrålade livsmedel. Några remissinstanser påtalar behovet av en analysmetod för att avgöra om ett livsmedel bestrålats.

I november 1987 utsåg jag en särskild utredningsman med uppgift att utreda vissa frågor om importkontroll av bestrålade livsmedel m. m. Bakgrunden till uppdraget är att kontrollen av importerade livsmedel är en viktig del av livsmedelstillsynen. Många konsumenter känner stor oro för importerade livsmedel som har eller kan misstänkas ha bestrålats.

Utredningen, som nyligen avlämnat en slutrapport, har undersökt om den tekniska utvecklingen inneburit några avgörande förändringar sedan år 1983. Man har ställt sig frågorna hur dagens forskare och sakkunniga bedömer den tekniska utvecklingen och vilka kunskaper som finns i dag som inte fanns för fem år sedan. Som metod har utredningen valt att genomföra en enkät. Landets ledande experter i ämnet har fått svara på frågor om teknisk utveckling, nya kunskaper om risker, kontrollmöjligheter, utvecklingsprojekt, den ekonomiska betydelsen av bestrålade livsmedel och slutligen konsumentpolitiska aspekter.

I rapporten konstateras att majoriteten av forskarna inom området inte anser att det finns några hälsorisker med tekniken att bestråla livsmedel under förutsättning att bestrålningen utförs på ett riktigt sätt. Enligt rapporten har dock metoden flera, främst för konsumenterna, allvarliga nackdelar. Den allvarligaste invändningen mot bestrålning är att den tar bort det naturliga skyddet mot att äta dåliga livsmedel, dvs. dålig lukt och smak. En annan nackdel som framhålls är att varor som normalt sett skulle kasseras i vissa fall kan ges en acceptabel hygienisk nivå med hjälp av bestrålning, utan att förfaringssättet med säkerhet kan konstateras. Effekten blir också här att konsumenten förlorar det kanske viktigaste skyddet mot att köpa och äta dåliga livsmedel.

I rapporten föreslås att import av bestrålade livsmedel skall förbjudas. Det hänvisas i rapporten till att det inte kan bevisas att bestrålning av livsmedel är en fara i vedertagen snäv mening från hälso- eller näringssynpunkt. Av den anledningen föreslås att 11 § livsmedelslagen (1971:511) ändras så att även konsumentintresset kan vara grund för regeringen att förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel vid sidan av hälso- och näringsskäl.

För att kunna följa upp det föreslagna förbudet föreslås en ändamålsenlig kontroll. I kontrollen skall ingå bl. a. mikrobiologisk undersökning, inspektion av bestrålningsanläggningar och samarbete med utländska myndigheter.

Slutligen föreslås ett förstärkt engagemang i det internationella arbetet kring bestrålning av livsmedel.

Bestämmelsen i 10 § livsmedelsförordningen om att livsmedel inte får

behandlas med joniserande strålning utan tillstånd av livsmedelsverket infördes efter ett förslag av livsmedelsstadgekommittén i betänkandet (SOU 1970:6-7) Ny livsmedelsstadga m. m. Livsmedelsstadgekommitténs förslag gick dock längre än tillståndskravet i 10 § livsmedelsförordningen. Enligt kommittén skulle bestrålade livsmedel inte få saluhållas utan livsmedelsverkets tillstånd. Som motiv för det föreslagna kravet på tillstånd anförde kommittén endast att bestrålning än så länge var en konserveringsmetod som befann sig på försöksstadiet. Kommittén ville uppenbarligen genom den föreslagna tillståndsprövningen skydda konsumenterna mot hälsorisker genom bestrålningen. I propositionen med förslag till livsmedelslag m. m. (prop. 1971:61) refererar departementschefen kommitténs förslag utan några särskilda kommentarer. Såsom tidigare redovisats grundar sig 10 § livsmedelsförordningen på ett bemyndigande i 11 § livsmedelslagen. I detta bemyndigande har riksdagen begränsat möjligheterna att förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel till sådana fall då ett förbud eller villkor är påkallat från hälso- eller näringssynpunkt.

För egen del gör jag följande bedömning. Med hänsyn till utredningarnas slutsatser när det gäller hälsoriskerna vid en korrekt tillämpad strålbehandling av livsmedel finns det anledning att vidga det bemyndigande i livsmedelslagen som ger stöd för kravet på tillstånd till bestrålning. Följaktligen bör 11 § livsmedelslagen kompletteras på så sätt att även behovet av att tillgodose konsumentintresset skall kunna vara skäl för att förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel. Jag vill i sammanhanget erinra om att ett skydd för konsumentintresset inte är något principiellt nytt i livsmedelslagen. Bestämmelser om detta finns redan i 7 och 15 §§ lagen.

När det gäller slutrapporten från utredningen om importkontroll av bestrålade livsmedel m. m. vill jag framhålla att jag delar den särskilde utredarens slutsatser. Det finns i dag inte något behov av import av bestrålade livsmedel till Sverige. Bestrålning av livsmedel är inte en metod som ligger i konsumenternas intresse. För de allra flesta konsumenterna torde färskhet vara en av de absolut viktigaste egenskaperna hos våra livsmedel. Jag menar då givetvis verklig färskhet, inte sådan som har åstadkommits genom olika hållbarhetsförlängande metoder och som förleder konsumenterna att tro att de köper och äter livsmedel som är bättre än vad de i själva verket är. Enligt min mening är ett bestrålat livsmedel inte färskt i ordets ursprungliga betydelse. Kvaliteten är lägre än den synes vara. Det är således egenskaperna hos produkten som är avgörande, inte i sig de metoder som används vid hanteringen. Livsmedlet har genom bestrålningen fått egenskaper som försvårar för konsumenterna att göra egna bedömningar av produkten. Jag anser sammanfattningsvis att det förhållandet att ett livsmedel behandlats med en sådan hållbarhetsförlängande metod som bestrålning är en från de svenska konsumenternas synpunkt negativ egenskap hos det behandlade livsmedlet. De fördelar som står att vinna med metoden bör som anføres av den särskilde utredaren kunna nås på andra sätt.

Bl. a. med hänsyn till att det finns skilda uppfattningar om huruvida

metoden innebär några hälsorisker eller inte krävs fortsatt internationell forskning. Detta är en uppfattning som delas av en rad internationella konsumentorganisationer. Ett fortsatt internationellt samarbete krävs för att klargöra hur allvarliga metodens nackdelar är från konsument- och hälsosynpunkt.

Konsumentorganisationer, myndigheter, som exempelvis livsmedelsverket och konsumentverket, samt länder som Västtyskland hävdar att bestrålning av livsmedel inte heller är en metod som ligger i konsumenternas intresse. Hänsyn måste också tas till avsaknaden av kontrollmetoder och därmed möjligheterna till oredlighet i den internationella handeln.

Vad gäller den särskilde utredarens förslag till lagändring bör, som jag nyss anført, livsmedelslagens bemyndigande ändras redan med hänsyn till vårt nuvarande inhemska tillståndskrav. Genom det föreslagna vidgade bemyndigandet införs emellertid också lagstöd för att kunna vidta åtgärder mot import av bestrålade livsmedel.

Bestrålning förekommer i flera av de länder från vilka vi importerar livsmedel. För att tillgodose konsumentintresset är det därför angeläget att så snart som möjligt förbjuda import av livsmedel som har bestrålats. Det nuvarande kravet på tillstånd för bestrålning av livsmedel här i landet bör ersättas av ett generellt förbud. Jag kommer senare, om riksdagen godtar mitt förslag till lagändring, att för regeringen anmäla frågan om förordningsändring för att få till stånd en ordning i enlighet med det sagda.

Jag vill avslutningsvis något beröra de problem som sammanhänger med att det fortfarande inte finns någon praktiskt användbar metod för att genom analys kontrollera om ett livsmedel har bestrålats. Den kontroll som ändå måste komma i fråga vid en reglering av importen bör i första hand livsmedelsverket svara för, så att tullmyndigheterna inte belastas i onödan. Livsmedelsverket bör därför upprätta dels en lista över sådana slags livsmedel som bestrålas utomlands, dels en förteckning över länder som använder eller kan antas använda denna behandlingsmetod. Med utgångspunkt härifrån kan sedan tullmyndigheterna anmäla misstänkta importpartier till livsmedelsverket för vidare undersökning. Föreskrifter om detta bör tas in i livsmedelsförordningen.

Utredningens förslag om ett förstärkt engagemang i det internationella arbetet kring bestrålning av livsmedel är enligt min mening väl motiverat. Det arbetet bör utgå från konsumenternas rätt till naturligt färskt livsmedel och en bevarad möjlighet för konsumenterna att välja livsmedel på grundval av egna bedömningar.

Inom EG har något gemensamt beslut om bestrålade livsmedel inte fattats. I bestrålningsfrågan råder delade meningar medlemsländerna emellan. EG-kommissionen har lagt fram förslag som ministerrådet ännu inte har tagit ställning till.

Mitt förslag: Om ett uppsåtligt brott mot livsmedelslagen innebär att en förpliktelse av väsentlig betydelse från hälso- eller redlighets-synpunkt har åsidosatts, får det inte dömas till böter. I dessa fall skall fängelse i högst två år kunna dömas ut.

För straffansvar vid brott mot märkningsbestämmelserna skall inte längre krävas att den felaktiga märkningen innebär skada eller annan olägenhet för konsumenten.

En bestämmelse om straffrihet vid ringa fall av överträdelse av livsmedelslagen införs.

Tillsynsreglerna kompletteras med en bestämmelse som ålägger tillsynsmyndigheterna att beivra brott mot livsmedelslagen.

Utredningens förslag: Med hänsyn till de numera beslutade bestämmelserna om företagsbot, har utredningen inte funnit anledning att föreslå några skärpningar av livsmedelslagens sanktionssystem.

Remissinstanserna: Endast ett litet antal remissmyndigheter har berört frågan. Livsmedelsverket instämmer i utredningens uppfattning att bestämmelserna om företagsbot skall kunna utgöra ett verksamt sanktionsmedel vid allvarliga överträdelse av livsmedelslagstiftningen. Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att en skärpning av sanktionsbestämmelserna är nödvändig. Länsstyrelsen ifrågasätter om de nya sanktionsmöjligheter som företagsbot ger, i praktiken kommer att medföra några utökade möjligheter att döma ut straff. Länsstyrelsen föreslår därför att frågan om sanktionsmöjligheter prövas ytterligare. Bl. a. bör undersökas om inte någon form av straffavgift kunde dömas ut vid överträdelse av livsmedelslagens bestämmelser. Enligt länsstyrelsen i Älvsborgs län bör reglerna om företagsbot inte vara skäl för att inte skärpa sanktionsbestämmelserna i livsmedelslagen. En ändring som borde övervägas är att slopa skaderekvisitet i märkningsbestämmelserna. Enligt länsstyrelsen torde detta rekvisit ofta utgöra ett hinder för ingripande vid ohederlig och missvisande märkning av livsmedel.

Skälen för mitt förslag: I livsmedelskontrollutredningens uppdrag ingick att granska det straffrättsliga sanktionssystemet och föreslå behövliga ändringar för att göra systemet effektivare. Bakgrunden till detta uppdrag var att livsmedelslagens påföljdssystem av livsmedelsverket inte ansågs tillräckligt effektivt för att respekten för och efterlevnaden av bestämmelserna skulle kunna upprätthållas. I denna fråga ansåg utredningen visserligen att livsmedelslagens straffbestämmelser hade vissa brister när det gäller att avskräcka från brott. Samtidigt konstaterades emellertid att dessa brister närmast sammanhänger med att livsmedelshandlingen vanligen sker i företag som är juridiska personer vilket innebär att eventuella straff drabbar den verkställande direktören eller någon annan anställd. Eftersom ett bötesstraff beräknas med hänsyn till den åtalades betalningsförmåga och inte med hänsyn till företagets ekonomi, kan detta enligt utredningen medföra stötande låga straff, särskilt om överträdelsen medfört en bety-

dande vinning för företaget. Härtill kommer, påpekade utredningen, att det ofta inger betänkligheter att döma en befattningshavare som är ansvarig på formell grund till frihetsstraff.

I ett avseende kan det enligt utredningen sägas att det nuvarande påföljdssystemet ger särskilt goda möjligheter till ingripande. Det gäller möjligheterna att genom förverkande dra in till staten den ekonomiska vinning som en företagare kan skaffa sig genom att bryta mot livsmedelslagstiftningens föreskrifter. Redan livsmedelslagens egna förverkanderegler är förhållandevis långtgående genom möjligheten att förverka varor som har varit föremål för brott enligt lagen. Dessa bestämmelser har dessutom kompletterats genom de vidgade möjligheterna att med stöd av brottsbalken förverka företagsekonomiska vinster till följd av brott i näringsverksamhet.

Utredningen konstaterar sammanfattningsvis att de problem livsmedelsverket pekat på inte kan lösas enbart genom ändringar i det straffrättsliga påföljdssystemet. Särskilt framhåller utredningen betydelsen av att det utövas en kontroll från det allmännas sida som gör risken för upptäckt värd att beakta. Den ovan berörda bristen i den straffrättsliga delen av sanktionssystemet borde enligt utredningen kunna tillgodoses med de nya reglerna om företagsbot.

Jag är av annan uppfattning än utredningen när det gäller behovet av att skärpa sanktionsbestämmelserna. I likhet med länsstyrelsen i Östergötlands län anser jag att en skärpning av dessa bestämmelser är nödvändig. Det har, särskilt under den senaste tiden, konstaterats en ökning av antalet allvarliga överträdelser av livsmedelslagstiftningens bestämmelser. Att det finns behov av effektivare sanktioner visar inte minst höstens avslöjanden av det utbredda och systematiska fusket med datummärkningen av förpackade charkuterivaror. För att komma till rätta med åsidosättandet inom branschen av konsumenternas rätt till trygghet och kvalitet krävs en attitydförändring. Samhället har anledning att se allvarligt på den här typen av brottslighet. Straffen för brott mot livsmedelslagen är böter eller fängelse i högst ett år. Straffskalan är densamma oavsett om en gärning har begåtts med uppsåt eller av oaksamhet. Denna konstruktion av straffreglerna är i sig ägnad att leda till låga straff. Jag finner det dock inte motiverat att göra någon ändring i gällande ansvarsbestämmelser i fråga om oaksamma brott. Däremot kommer saken i ett annat läge när det gäller uppsåtliga brott. Sådana brott bör betraktas med största allvar, särskilt om de innebär att en förpliktelse som är av väsentlig betydelse från hälso- eller redlighetssynpunkt har åsidosatts. Det är av fundamental betydelse för det skydd som eftersträvas med livsmedelslagen – dvs. ett skydd för konsumenterna mot hälsorisker och mot oredlighet i hanteringen – att företagen lojalt följer de bestämmelser som gäller. Mot denna bakgrund bör det inte vara möjligt att döma till böter för uppsåtliga brott mot livsmedelslagen i de fall brottet avser en förpliktelse som är av väsentlig betydelse från hälso- eller redlighetssynpunkt. För denna typ av brott bör normalpåföljden vara fängelse. Straffmaximum för denna typ av brott mot livsmedelslagens bestämmelser bör vara högre än nuvarande straffmaximum. Enligt min mening är fängelse i två år väl avvägt.

Som jag tidigare redovisat har länsstyrelsen i Älvsborgs län framhållit att tillämpningssvårigheter följer av att brott mot märkningsbestämmelserna bara kan bestraffas om brottet inneburit skada eller annan olägenhet för mottagaren. Jag föreslår att detta krav slopas. Sådana överträdelse som här är aktuella måste enligt min mening anses straffvärda, även om det inte kan bevisas att överträdelsen inneburit någon skada eller annan olägenhet för mottagaren. Märkningsskyldigheten är av betydelse från såväl hygienisk synpunkt som från redlighetssynpunkt. En felaktig märkning kan innebära en sjukdomsrisk för konsumenten men också att han får betala fullt pris för en vara som inte är fullgod. Om skaderekvisitet slopas bör tillämpningen underlättas för åklagare och domstolar. Det är emellertid inte rimligt att kriminalisera varje överträdelse av märkningsbestämmelserna. Bagatellartade förseelser bör enligt min mening inte vara straffbara. Också när det gäller andra brott mot livsmedelslagens bestämmelser bör obetydliga förseelser undantas från det straffbara området. Jag föreslår därför att lagens straffbestämmelser kompletteras med en föreskrift som innebär att ansvar för brott mot livsmedelslagen inte skall ådömas i ringa fall.

För att öka respekten för livsmedelslagstiftningen är det emellertid inte tillräckligt att sanktionsbestämmelserna skärps. Härutöver krävs att tillsynsmyndigheterna mer kraftfullt än för närvarande beivrar de överträdelse som de uppmärksammar i sin verksamhet. Jag tänker då t. ex. på vikten av att tillsynsmyndigheterna vid misstanke om brott utan dröjsmål anmäler saken till åtal. Tillsynsmyndigheterna bör också mer aktivt använda de övriga instrument som lagstiftningen erbjuder, däribland vite. Ett väl avvägt vite utgör ett effektivt påtryckningsmedel. Genom möjligheten att förelägga löpande vite som har införts genom viteslagen (1985:206) har vitesinstitutets användbarhet i sammanhanget ytterligare ökat. Det får alltså inte vara en undantagsföreteelse att lagföring sker när det gäller överträdelse av livsmedelslagstiftningens bestämmelser. Detta skall i stället vara regel. För att inskräpa betydelsen av att tillsynsmyndigheterna är aktiva i dessa hänseenden anser jag att livsmedelslagens tillsynsregler, efter mönster i miljöskyddslagen, bör kompletteras med en bestämmelse som ålägger tillsynsmyndigheterna att beivra brott mot lagen. Den förstärkning av livsmedelsverkets personal som jag tidigare förordat ger ökade möjligheter för verket att bistå polis- och åklagarmyndigheterna med sakkunnig hjälp.

Den föreslagna förstärkningen av tillsynsresurserna bör enligt min mening ge möjligheter till en kontroll som gör att risken för upptäckt ökar. Tillsammans med förslagen i övrigt bör detta leda till att brott mot livsmedelslagen beivras i väsentligt större utsträckning än som hittills har skett.

Jag kommer för egen del att uppmärksamt följa utvecklingen på området och föreslå de ändringar som behövs om ytterligare brister i systemet skulle uppenbaras.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511),
2. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,
3. lag om ändring i lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 7*

4 Specialmotivering

4.1 Förslag till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

3 §

Paragrafens *första stycke* undantog från början endast hantering av livsmedel i enskilt hushåll från lagens tillämpningsområde. Genom prop. 1978/79:111 (bil. 4), SoU 40, rskr. 367 undantogs även livsmedelshantering i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar. Orsaken till ändringen var att livsmedelslagen i vissa fall kunde vålla praktiska problem dels i fråga om hälsokontroll av personal och förskolebarn, dels i fråga om köksstandard och utrustning i förskolorna.

Genom den nuvarande bestämmelsen i *andra stycket* kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer vidga lagens tillämpningsområde när det gäller hantering av konsumtionsvatten i enskilt hushåll eller i kök som avses i första stycket. Med hänsyn till förslaget att föreskrifter för köttkontrollen skall meddelas uteslutande med stöd av livsmedelslagen är den nuvarande möjligheten att vidga lagens tillämpningsområde när det gäller förskolor och daghem alltför begränsad. Det måste t. ex. anses otillfredsställande att möjligheter till ingripande skulle saknas om obesiktat kött används i förskolor eller daghem. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bör därför ges en mer allmän befogenhet att vidga lagens tillämpningsområde. Detta bör ske genom att paragrafens första stycke förses med ett tillägg som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att föreskriva om avsteg från huvudregeln att lagen inte gäller livsmedelshanteringen i bl. a. vissa kök i förskolor och fritidshem. Härigenom kan paragrafens andra stycke utgå. Bemyndigandet skall givetvis kunna användas för att meddela sådana föreskrifter som avses i nuvarande andra stycket.

11 §

Paragrafen har ändrats så att även konsumentintresset, vid sidan av hälso- och näringsskäl, kan vara grund för regeringen att förbjuda eller föreskriva

villkor för hantering eller införsel till landet av visst slag av livsmedel. Skälen för denna ändring av paragrafen framgår av den allmänna motiveringen avsnitt 2.5. I övrigt har endast språkliga ändringar gjorts.

24 §

Paragrafen innehåller den grundläggande bestämmelsen om vilka myndigheter som skall utöva tillsynen på livsmedelsområdet. Liksom hittills är det livsmedelsverket som avses svara för tillsynen på det centrala planet medan tillsynen inom länet skall utövas av länsstyrelsen. På det lokala planet är det främst de kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnderna som skall svara för den omedelbara tillsynen inom kommunen. Jag har i avsnitt 2.2.2 förordat en större flexibilitet när det gäller ansvaret för tillsynen. Livsmedelsverket skall t. ex. i större utsträckning än nu kunna ha det direkta ansvaret för den löpande tillsynen inom vissa större, komplexa anläggningar. För att detta skall bli möjligt har i paragrafen regeringen bemyndigats att föreskriva avsteg från föreskriften att miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar tillsynen inom kommunen. I detta stycke har även vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

25 a §

Genom paragrafen, som är ny, har införts en allmän skyldighet för tillsynsmyndigheterna att verka för att överträdelser av livsmedelslagstiftningen beivras. Jag har behandlat frågan i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.6). Föreskriften riktar sig i första hand till livsmedelsverket och miljö- och hälsoskyddsnämnden eftersom det är dessa myndigheter som har huvudansvaret för den löpande tillsynen. Bestämmelsen innebär att när en tillsynsmyndighet misstänker att en överträdelse har skett måste myndigheten ta upp saken och utreda den så att det kan bedömas om anmälan till åtal skall ske. Om misstanken visar sig vara befogad måste en sådan anmälan göras såvida inte överträdelserna är så ringa att den kan antas gå fri från straff enligt 30 § första stycket.

26 §

Första och andra stycket har endast ändrats språkligt.

Bemyndigandet i *tredje stycket* har utgått och ersatts av ett avgiftsbemyndigande i en ny paragraf, 29 a §. Se om detta i specialmotiveringen till 29 a §.

27 §

Första stycket är oförändrat i sak. Endast språkliga ändringar har gjorts.

I *andra stycket* som är nytt bemyndigas regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtas med kött som tagits om hand i samband med slakt med stöd av

första stycket. Bestämmelsen ersätter bestämmelserna i 9 § 2 och 3 mom. lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.

Prop. 1988/89:68

Tredje stycket överensstämmer i det väsentliga med nuvarande andra stycket. Som en följd av det nya andra stycket har ordet "vara" i styckets inledning bytts ut mot uttrycket "annan vara". Detta uttryck kan givetvis avse köttvara. Köttet i fråga måste emellertid ha omhändertagits i annat sammanhang än i samband med slakt, t. ex. i en butik. Även i detta stycke har vissa språkliga ändringar gjorts.

28 §

Första stycket motsvarar vad som tidigare gällt med det tillägget att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fått befogenhet att meddela föreskrifter om hur tillsynen konkret skall bedrivas. Med stöd av det nya bemyndigandet skall föreskrifter kunna meddelas om t. ex. inriktningen av kontrollen och om att en viss typ av kontroll skall utföras av personal med speciella kunskaper.

I andra stycket, som är nytt, har regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigats att meddela föreskrifter om köttbesiktning och om uppgiftsskyldighet för den som lämnar djur till slakt. Bestämmelsen har kommenterats i den allmänna motiveringen avsnitt 2.2.3.

Avgifter för myndighets verksamhet

29 a §

Paragrafen är ny. I *första stycket* har tagits in ett avgiftsbemyndigande som innebär att avgifter får tas ut både för tillstånd och godkännanden av olika slag och för annan kontroll såsom provtagning och undersökning. Det är regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som får meddela föreskrifter om vilka avgifter som skall betalas. Bemyndigandet ersätter det mindre vidsträckta bemyndigandet i 26 § tredje stycket. Paragrafen har även kommenterats i avsnitt 2.4 i den allmänna motiveringen.

I paragrafens *andra stycke* finns ett bemyndigande för regeringen som innebär att regeringen kan ålägga kommunerna att ombesörja uppbörden av avgifter för den statliga tillsynen.

30 §

I paragrafen har *första stycket* 2 ändrats. Ändringen innebär att överträdelser av föreskrifter som har meddelats med stöd av det nya andra stycket i 28 § straffsanktioneras. I första stycket 3 har skadereckvisitet slopats. Bl. a. som en följd härav har i första stycket angetts att gärningar som är ringa faller utanför det straffbara området. En sådan avgränsning är enligt min mening påkallad även med hänsyn till den i 25 a § lagförslaget upptagna skyldigheten för tillsynsmyndigheten att beivra brott.

Första stycket har vidare ändrats genom att en särskild regel om val av påföljd har införts. Om domstolen har funnit utrett att den som skall

dömas för uppsåtligt brott därigenom åsidosatt en förpliktelse av väsentlig betydelse från hälso- eller redlighetssynpunkt, får straffet inte bestämmas till böter.

Den nya påföljdsregeln skall tillämpas vid mera allvarliga överträdelser av livsmedelslagstiftningen. Som exempel på sådana fall kan nämnas att en större grupp konsumenter utsatts för allvarliga hälsorisker till följd av bristande livsmedelshygien. Andra exempel är mer klandervärda oredliga förfaranden som pågått under en längre tid eller i övrigt haft en sådan omfattning att de drabbat ett större antal konsumenter. Den nya påföljdsregeln har även kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.6).

Andra och tredje styckena har ändrats i språkligt avseende.

Fjärde stycket är oförändrat i sak.

33 §

För närvarande gäller enligt lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. att ett beslut av en besiktningsveterinär får överklagas hos länsstyrelsen. Detta bör gälla även i fortsättningen. I paragrafen har därför lagts till att beslut av en besiktningsveterinär enligt 27 § första stycket eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 11 §, 27 § andra stycket eller 28 § andra stycket får överklagas hos länsstyrelsen. Härutöver har några språkliga ändringar gjorts.

4.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område

7 §

Som en följd av att lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. upphävs och ersätts av föreskrifter om köttbesiktning som meddelats med stöd av livsmedelslagen har en redaktionell ändring gjorts i 7 §.

4.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött

2 §

En redaktionell ändring har gjorts i bestämmelsen. Jämför specialmotiveringen till förslaget till lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område.

Övergångsbestämmelser

Särskilda övergångsbestämmelser har tagits in i punkt 2 och 3. Dessa är motiverade av vad jag sagt i avsnitt 2.3.3 om att övergången till de strängare kraven på slakterierna och de strängare kontrollkraven bör underlättas genom särskilda föreskrifter.

Med stöd av *punkt 2* kan kommunen åläggas att hålla köttbesiktningsbyrå under en övergångstid.

Punkt 3 bemyndigar kommunen att övergångsvis föreskriva om avgifter för köttbesiktning vid köttbesiktningsbyrå.

5 Hemställan

Prop. 1988/89:68

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511),
2. lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område,
3. lag om ändring i lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1989-01-03

Närvarande: f. d. regeringsrådet Stig Nordlund, regeringsrådet Elisabeth Palm, justitierådet Johan Lind.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1988 har regeringen på hemställan av statsrådet Mats Hellström beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)
2. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område
3. lag om ändring i lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Kerstin Nyberg.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Lagen om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

3 §

Av remissen framgår att avsikten med den föreslagna ändringen i paragrafen är att vidga möjligheterna till ingripanden när det gäller förskola och daghem. Lagtexten har emellertid fått en utformning som ger vidgade möjligheter till ingripanden även i fråga om enskilda hushåll. I syfte att lagtexten skall återge vad som har avsetts föreslår lagrådet att 3 § får följande lydelse:

"Lagen gäller inte hantering av livsmedel i enskilt hushåll. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock föreskriva att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av vatten, om vattnet är avsett att drickas eller att användas vid hantering av livsmedel.

Lagen gäller inte heller hantering av livsmedel i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver något annat."

11 §

I 10 § livsmedelsförordningen (1971:807) anges för närvarande att livsmedel inte får behandlas med joniserande strålning utan tillstånd av livsmedelsverket. Genom den föreslagna ändringen i 11 § livsmedelslagen skapas en klarare grund för den regeln. Det synes inte föreligga några särskilda svårigheter att kontrollera att inhemska livsmedelsproducenter efterlever regeln. Såvitt gäller inhemska förhållanden kan därför förslaget lämnas utan erinran.

Läget är något annorlunda när det gäller importerade livsmedel. Av uttalanden i remissen, liksom av den inom jordbruksdepartementet utarbetade rapporten om importkontroll av bestrålade livsmedel m. m. (Ds

1988:63 s. 78—79) framgår att det för närvarande inte finns någon praktiskt användbar metod för att genom analys kontrollera, om livsmedel har bestrålats. Stickprovsanalyser skulle alltså inte kunna ge något klart besked i frågan om ett visst livsmedelsparti har bestrålats. Det skulle i sin tur leda till att berörda myndigheter inte skulle kunna förhindra import av livsmedelspartiet, om importören uppger att någon bestrålning inte har skett.

Från principiella synpunkter är det angeläget att man inte meddelar föreskrifter om importförbud vars praktiska tillämpning helt är beroende av vad importören uppger. Lagrådet vill därför framhålla att det i paragrafen lämnade bemyndigandet inte bör utnyttjas för att föreskriva förbud mot import av bestrålade livsmedel innan man hunnit utarbeta praktiskt användbara analysmetoder eller funnit någon annan effektiv form av objektiv kontroll av importörens uppgifter i frågan om bestrålning har skett. Självfallet måste i det sammanhanget också beaktas om importförbudet är förenligt med Sveriges handelspolitiska åtaganden.

28 §

Livsmedelskontrollen regleras i dag, förutom av livsmedelslagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen, av lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. och föreskrifter i anslutning till den lagen. Enligt förslaget upphävs sistnämnda lag för att ersättas med föreskrifter om köttkontroll, som meddelas med stöd av livsmedelslagen. I 28 § införs därför ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om köttbesiktning m. m.

Köttbesiktningsslagen innehåller vissa särskilt angivna begränsningar i fråga om regleringens omfattning. I 1 § uppräknas sålunda de slag av djur som lagen är tillämplig på. Utanför faller t. ex. hjort, rådjur, hare och många andra arter av villebråd. Vidare anges i 3 § tredje stycket: Köttbesiktningstvång och slakteritvång gäller inte för slakt av enstaka djur, om uppfödaren för sitt eget hushålls behov själv utför eller låter utföra slakten på fastighet som han brukar och där djuret är uppfött. Inte heller gäller besiktningstvång och slakteritvång för slakt av ren som same utför eller låter utföra för eget eller annan sames hushålls behov. Slutligen gäller köttbesiktningstvång inte för slakt av höns, kalkon, anka, tamgås och tamduva. Enligt 4 § får jakträttsinnehavare i eget hushåll förbruka obesiktigt kött av älg som skjutits på hans jaktområde och även överlämna sådant kött till personer som deltagit i eller varit behjälpliga vid jakten eller är bosatta inom jaktområdet.

Genom att bemyndigandet att meddela föreskrifter om köttbesiktning införs i livsmedelslagen kommer de generella undantagen från lagens tillämpning att avse även detta bemyndigande. I 3 § anges bl. a. att lagen inte gäller hantering av livsmedel i enskilt hushåll. För det fall att hantering av livsmedel kan anses omfatta slakt, skulle alltså slakt i enskilt hushåll vara undantaget från regleringen. Hantering av livsmedel är uttömmande definierat i 2 §. Ingen av de åtgärder som anges där kan naturligen inrymma slakt. Av remissen framgår emellertid att utgångspunkten har varit att slakt omfattas av bestämmelserna i livsmedelslagen (jfr prop. 1971:61 s. 183). För

att detta skall tydligt framgå av lagen föreslår lagrådet att uppräknningen i 2 § kompletteras så att det framgår att slakt av djur utgör en form av hantering av livsmedel.

Det föreslagna bemyndigandet innehåller förutom undantaget för slakt i eget hushåll inga av de förut nämnda begränsningarna. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan alltså i princip t.ex. införa besiktningstvång i fråga om kött av rådjur eller beträffande älgkött som jakträttsinnehavaren överlämnar till den som deltagit i jakten eller är bosatt inom jaktområdet.

Bemyndigandet är av det slag som avses i 8 kap. 7 § regeringsformen. I motiven till denna bestämmelse behandlas frågan hur riksdagen skall utforma sina bemyndiganden. Därvid uttalas att när det gäller föreskrifter där mera väsentliga medborgarintressen kan komma att beröras av regleringen riksdagen bör mera preciserat ange de ramar inom vilka regeringen skall få röra sig (prop. 1973:90 s. 209). I den mån riksdagen anser, att de begränsningar som nu finns i köttbesiktningsslagen fortfarande skall gälla eller att andra begränsningar i bemyndigandet bör göras bör dessa begränsningar införas i livsmedelslagen. Lagrådet tar inte ställning till det sakliga innehållet i begränsningarna.

Mot denna bakgrund förordar lagrådet, att i livsmedelslagen — lämpligen närmast efter 23 § — införs ett avsnitt med förslagsvis följande rubrik: "Särskilda bestämmelser om kontroll av kött". Till detta avsnitt flyttas 28 § andra stycket i förslaget. I anslutning till bemyndigandet anges i lagtexten de begränsningar i regeringens befogenheter som skall gälla.

Följes lagrådets förslag måste de efterföljande paragraferna i livsmedelslagen numreras om och konsekvensändringar göras i vissa paragrafhänvisningar i lagen och lagförslaget.

30 §

Med den utformning det nya andra stycket har fått skapas det intrycket att endast vissa av de förpliktelser som avses i lagen har väsentlig betydelse. Avsikten har emellertid varit att träffa de gärningar som har väsentlig betydelse. För att detta skall framgå föreslår lagrådet följande omformulering av stycket:

"Om förpliktelse av betydelse från hälsosynpunkt eller för konsumentintresset uppsåtligen åsidosatts i större omfattning eller annars på ett allvarligt sätt, döms till fängelse i högst två år".

Övergångsbestämmelser

I punkten två ges bemyndigande till regeringen eller livsmedelsverket att meddela föreskrifter för kommunerna under en övergångstid. I den allmänna motiveringen sägs att den nuvarande byråbesiktningen bör kunna godtas som köttbesiktning under en övergångstid som dock inte bör få överstiga tre år. Eftersom det gäller åläggande för kommunerna bör det enligt lagrådets mening preciseras i bestämmelsen hur långt kommunernas skyldigheter sträcker sig. Avsikten är att dessa inte skall gå utöver vad som

för närvarande gäller enligt köttbesiktningslagen. Detta bör framgå direkt av övergångsbestämmelsen. Lagrådet föreslår följande formulering. Lämpligen kan samtidigt remissförslagets punkt 3 föras över till ett andra stycke i punkten två.

Prop. 1988/89:68

”Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela de föreskrifter som under en övergångstid av tre år kan behövas i fråga om sådana skyldigheter för kommunen att vidta erforderliga åtgärder som anges i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.

Kommunen får meddela de föreskrifter om avgifter för köttbesiktning vid köttbesiktningsbyrå som kan behövas övergångsvis.”

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 januari 1989

Närvarande: statsrådet Sigurdson, ordförande, och statsråden Hjelm-Walén, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström

Föredragande: statsrådet Hellström

Proposition om livsmedelskontroll

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 13 december 1988) över förslag till

1. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511),
2. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,
3. lag om ändring i lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagen om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

3 §

Jag instämmer i vad lagrådet har anfört och biträder, med ett förtydligande tillägg, lagrådets ändringsförslag.

11 §

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran såvitt gäller de inhemska förhållandena. De synpunkter som anføres gäller tillämpningen av föreskrifter om förbud mot import av bestrålade livsmedel. Lagrådet framhåller att det i paragrafen lämnade bemyndigandet inte bör utnyttjas för att föreskriva ett sådant förbud innan man hunnit utarbeta praktiskt användbara analysmetoder eller funnit någon annan effektiv form av objektiv kontroll av importörens uppgifter i frågan om huruvida bestrålning har skett.

Jag delar lagrådets uppfattning att de begränsade möjligheterna att kontrollera ett förbud mot import av bestrålade livsmedel utgör ett problem. Med undantag för ett litet antal bestämda slag av livsmedel saknas det för närvarande praktiskt användbara metoder för att genom analys kontrollera och avgöra om ett livsmedel har bestrålats eller inte. Problemet är emellertid inte unikt för bestrålning. Liknande problem finns när det

gäller kontroll av rester av vissa bekämpningsmedel och fodermedelstill-satser. Avsaknaden av analysmetoder innebär att andra sätt måste användas för att avgöra om ett livsmedel har bestrålats. Rapporten om import-kontroll av bestrålade livsmedel m. m. (Ds 1988:63) anvisar också en indirekt metod för kontroll (s. 119 f). Denna går ut på att ett misstänkt parti spåras bakåt. Metoden bygger på den noggranna kännedom som finns om befintliga bestrålningsanläggningar i världen och om de pro-duktslag som behandlas vid dessa. Till detta kommer att det endast är ett begränsat antal produktslag som kommer i fråga för bestrålning. Metoden kan kompletteras med krav på att varupartier av visst slag vid export till Sverige skall förses med intyg från offentlig myndighet att varorna inte är bestrålade. Denna form av indirekt kontroll förekommer även i andra sammanhang. Frågan om indirekta kontrollmetoder uppmärksammades vid en internationell konferens om bestrålad mat som nyligen hölls i Genève. Konferensen anvisar "administrativa procedurer" i förening med märkning av livsmedlen. Vid konferensen konstaterades också att an-strängningar görs internationellt för att få fram effektiva kontrollmetoder. Märkningsfrågan har ägnats särskild uppmärksamhet och internationella standarder för märkning av bestrålade livsmedel är under utveckling. Enighet bör kunna nås om att partier som bestrålats skall åtföljas av ett dokument som talar om att bestrålning skett samt vid vilken anläggning och vid vilken tidpunkt den är utförd.

Jag vill med det nu sagda understryka att det finns andra metoder att kontrollera efterlevnaden av ett importförbud än de analytiska. Med hän-syn härtill finns det enligt min mening inte något hinder mot att bemyndi-gandet i 11 § livsmedelslagen utnyttjas för att föreskriva förbud mot im-port av bestrålade livsmedel. Det bör tilläggas att ambitionen givetvis måste vara att få fram praktiska och enkla analytiska metoder som kan användas för att med rimlig säkerhet avgöra om ett livsmedel har bestrå-lats.

Vad slutligen gäller lagrådets påpekande beträffande importförbudets förenlighet med Sveriges handelspolitiska åtaganden vill jag hänvisa till vad jag anfört i den frågan i avsnitt 2.1. i lagrådsremissen om livsmedels-kontrollens mål, omfattning och inriktning.

28 §

Lagrådet har föreslagit att uppräknigen i 2 § livsmedelslagen av vad som avses med hantering av livsmedel skall kompletteras så att det framgår att slakt av djur utgör en form av hantering av livsmedel.

Även om det av bestämmelsen i fråga inte uttryckligen framgår att slakt är en form av hantering av livsmedel så har denna brist på tydlighet hittills inte vållat några problem. Bestämmelserna i livsmedelslagen och de före-skrifter som har meddelats med stöd av lagen har sålunda ansetts omfatta den livsmedelsframställning som sker i slakterierna, inbegripet också slak-ten av djuren. För att undanröja varje tvekan om livsmedelslagens tillämp-lighet i detta avseende vill jag emellertid inte motsätta mig att det av lagrådet föreslagna tillägget görs. I 2 § första meningen bör därför efter

orden "Med hantering av livsmedel avses i denna lag" orden "dels slakt" läggas till.

När det gäller lagrådets synpunkter på de begränsningar i fråga om regleringens omfattning som köttbesiktningsslagen innehåller vill jag anföra följande.

Vad först gäller lagens tillämpningsområde är det enligt min mening mindre ändamålsenligt att, på motsvarande sätt som skett i 1 § köttbesiktningsslagen, genom en lagbestämmelse lägga fast vilka djurslag som skall omfattas av köttbesiktningen. Det kan från tid till annan uppkomma behov av att vidga eller begränsa köttkontrollen med avseende på de djurslag som skall omfattas av kontrollen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför ha befogenhet att närmare precisera tillämpningsområdet i det hänseende jag nu har berört.

Vad gäller de begränsningar i övrigt som köttbesiktningsslagen innehåller och som lagrådet berört i sitt yttrande får jag hänvisa till att mitt förslag innebär att slakt i enskilt hushåll kommer att vara undantagen från regleringen. Lagrådet har emellertid också tagit upp frågan om de nuvarande undantagen i köttbesiktningsslagen som rör viss hantering av renkött och älgkött utanför det egna hushållet. Enligt lagrådet bör bl. a. sådana begränsningar, i den mån de fortfarande skall gälla, komma till uttryck i lagtexten. Jag vill i anledning av vad lagrådet anfört understryka att kontrollkraven givetvis inte skall sträcka sig längre än vad som behövs för att tillförsäkra konsumenterna från hälsosynpunkt säkra och fullgoda livsmedel. Vid utformningen av detaljföreskrifterna för köttkontrollen måste liksom hittills intresset av en från hälsosynpunkt tillräckligt omfattande kontroll vägas mot det ingrepp föreskrifterna kan innebära för den enskilde. Att, som lagrådet föreslår, föra in särskilda undantagsbestämmelser i lagtexten är mindre väl förenligt med livsmedelslagens uppbyggnad. Vad lagrådet förordar bör enligt min mening kunna tillgodoses genom ett tillägg till bemyndigandet i 28 § andra stycket av följande lydelse: "Sådana föreskrifter får meddelas för kött från olika djurslag i den utsträckning de behövs från hälso- eller näringssynpunkt".

30 §

Lagrrådet har föreslagit att lagtexten förtydligas med avseende på syftet med den föreslagna bestämmelsen. Jag instämmer i vad lagrådet har anfört och biträder lagrådets förslag till lagtext.

Övergångsbestämmelserna

Jag delar lagrådets uppfattning.

Som framgår av förslaget till lag om ändring i livsmedelslagen har i 33 § lagts till bl. a. att beslut av en besiktningssveterinär enligt 27 § första stycket eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 27 § andra stycket får överklagas hos länsstyrelsen. Under den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet har jag erfärut att detta tillägg innebär en oklarhet som kan ge upphov till problem vid tillämpningen. Jag föreslår därför att hänvisning-

en i 33 § begränsas till att gälla föreskrifter meddelade med stöd av 11 § och 28 § andra stycket. Prop. 1988/89:68

Utöver vad som följer av det anförda bör vissa redaktionella ändringar göras i lagförslaget.

Jag finner det lämpligt att de av lagrådet granskade förslagen om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område och lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött föreläggs riksdagen i ett senare sammanhang. Jag avser följaktligen att återkomma till regeringen med mina förslag i den delen.

2 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade förslaget till

1. lag om ändring i livsmedelslagen med vidtagna ändringar,
dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om
2. livsmedelskontrollens organisation (avsnitt 2.2.4 – 2.2.7),
3. formerna för livsmedelskontrollen (avsnitt 2.3.2 – 2.3.7).

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd och de ändamål som han har hemställt om.

Utgångspunkter för förslagen

Utredningens direktiv ger uttryck för bedömningen att en översyn av livsmedelskontrollen är motiverad. Under tiden utredningen arbetat har angelägenheten av att skärpa denna kontroll på olika sätt blivit ytterligare belyst, bl. a. i den offentliga debatten.

Utredningen utgår från att det är ett gemensamt intresse för producenter och konsumenter av livsmedel att kvalitetskraven tillgodoses. Ökad medvetenhet om värdet av kvalitet kan stärka marknadspositionen för inhemska livsmedel och för svenskt jordbruk.

Livsmedelskontrollen bör liksom hittills syfta till att skydda konsumenterna mot såväl kortsiktiga som långsiktiga hälsorisker och mot oredlighet i handeln med livsmedel. Kontrollen bör vara likartad och neutral i förhållande till livsmedlens ursprung och i förhållande till den marknad livsmedlen är avsedda för.

Det finns anledning att skärpa livsmedelskontrollen med hänsyn till den strukturomvandling och den tekniska utveckling som har skett inom industri och handel. Särskilt redlighetskontrollen bör bli effektivare. För att genomföra en bättre livsmedelskontroll krävs en förstärkt tillsynsorganisation. Företagens egentillsyn bör utnyttjas i den offentliga kontrollen och samordnas med denna.

Den allmänna offentliga livsmedelskontrollen

Utredningens förslag innebär att kontrollen decentraliseras till kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder och i någon mån länsstyrelserna.

Livsmedelsverket bör liksom hittills ha det övergripande ansvaret för livsmedelskontrollen. När det gäller livsmedelskontrollen i allmänhet bör livsmedelsverket i högre grad än f. n. genom föreskrifter styra tillsynsverksamheten. Livsmedelsverket bör vidare aktivt följa verksamheten för att skaffa sig en överblick över tillståndet i livsmedelshanteringen.

För vissa delar av livsmedelskontrollen bör livsmedelsverket ha det direkta tillsynsansvaret. Det gäller bl. a. köttkontrollen och den särskilda kontroll som kan krävas vid export av vissa livsmedel.

Livsmedelsverkets organisation och resurser bör ses över för att öka möjligheterna för verket att lämna service och ge råd till kommuner och länsstyrelser.

Länsstyrelserna föreslås få en mera aktiv roll i den offentliga livsmedelstillsynen. Genom länsveterinärerna, vilka har anknytning till såväl livsmedelsverket som lantbruksstyrelsen, har länsstyrelsen tillgång till livsmedelshygienisk expertis. Tillsynsorganisationen bör förstärkas ge-

nom att län i samverkan tilldelas livsmedelstekniker. Vid varje länsstyrelse bör det inrättas en särskild djur- och livsmedelsfunktion med länsveterinären som chef. I avvaktan på regeringens förslag om en ny länsförvaltning föreslås inte några förändringar vad beträffar länsveterinärens arbetsuppgifter.

Med den föreslagna förstärkningen får länsstyrelserna möjlighet att stödja kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder vid tillsynen. Detta gäller särskilt vid tillsynen av större och tekniskt komplicerade anläggningar. Utredningens förslag rubbar inte samspelet och balansen mellan kommunerna och länsstyrelserna.

Utredningen föreslår också ett ändrat avgiftssystem för livsmedelskontrollen som ger kommunerna bättre förutsättningar att bedriva en effektiv tillsyn.

Med ett ökat stöd från länsstyrelserna och med ökade resurser i övrigt kan miljö- och hälsoskyddsnämnderna ges helhetsansvaret för den allmänna offentliga livsmedelskontrollen inom den egna kommunen. Nämnderna föreslås få ansvar för såväl godkännandet av livsmedelslokaler som den löpande tillsynen för i princip alla livsmedelsanläggningar. Undantag görs endast för slakterier och med slakterierna integrerade anläggningar. För dessa anläggningar skall livsmedelsverket ha ansvaret.

Den föreslagna arbetsfördelningen innebär att de stora resurser som totalt sett finns inom miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna tas till vara också i fortsättningen inom den offentliga livsmedelskontrollen. En viktig fördel är att tillsynsarbetet kan bygga på goda kunskaper om lokala förhållanden. Vidare får en och samma myndighet ansvaret både för att kontrollera livsmedelslokalernas lämplighet och den löpande tillsynen.

Utredningen har konstaterat att det saknas samlade kunskaper om tillståndet i livsmedelshanteringen och om hur livsmedelskontrollen fungerar över landet i dess helhet. Utredningen föreslår därför att ett rapporteringssystem utarbetas, vilket underlättar för livsmedelsverket att fullgöra sin övergripande styrande uppgift.

Utredningen föreslår att den offentliga livsmedelskontrollen förstärks ytterligare genom ett mera aktivt utnyttjande av företagens egentillsyn. Det föreslås att livsmedelsverket skall meddela föreskrifter om obligatorisk egentillsyn vid i princip varje anläggning för livsmedelsproduktion. För dessa anläggningar skall det finnas ett av tillsynsmyndigheten fastställt kontrollprogram. Den offentliga kontrollen vid anläggningar med sådana program bör kunna begränsas till stickprov och granskningar av förda journaler.

Köttkontrollen

Utredningen föreslår att den nuvarande särskilda lagstiftningen om köttbesiktning skall upphävas. De upphävda reglerna skall ersättas med föreskrifter för köttkontroll som meddelas med stöd av livsmedelslagen. Med en sådan nyordning får man efter en övergångstid en för hela landet enhetlig köttkontroll. Ändringen innebär också ökade möjligheter att ingripa mot överträdelser av besiktning föreskrifterna.

I fråga om kvalitetskontrollen av matpotatis föreslår utredningen att denna kontroll skall inordnas i den allmänna offentliga livsmedelskontrollen. Livsmedelsverket föreslås meddela föreskrifter om kvalitetskrav och märkning. Föreskrifterna skall enligt förslaget bl.a. innebära att all färdigförpackad potatis skall uppfylla en viss bestämd kvalitetsnivå och att endast den färdigförpackade potatisen (liksom den som säljs i automat) skall kvalitetsmärkas. Förslaget innebär att Svensk Matpotatiskontroll (SMAK) med sin särskilda kompetens förutsätts biträda kommunerna vid kontrollen av potatis på samma sätt som ett anvisningslaboratorium i den allmänna livsmedelskontrollen.

Mejerikontrollen

Beträffande mejerikontrollen föreslås att den provtagning som på uppdrag av livsmedelsverket nu ombesörjs av Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg (KMÅ) i fortsättningen skall skötas av miljö- och hälsoskyddsnämnden. Vidare föreslås att det obligatoriska kravet på kvalitetskontroll vid export av mejeriprodukter, ägg och fiskkonserver skall upphävas eller, alternativt, att det i fortsättningen skall ankomma på jordbruksnämnden att som myndighet svara för kvalitetsprovningen av dessa exportvaror.

Importkontrollen

Kontrollen av det kött som importeras är organiserad på ett sätt som liknar besiktningen av det kött som produceras inom landet. Utredningen föreslår att avgiftsfinansieringen för importkontrollen av kött samordnas med avgiftssystemet för köttbesiktningen.

Husgeråd och förpackningar

Utredningen föreslår att livsmedelsverket blir föreskrivande myndighet och tillsynsmyndighet enligt lagstiftningen om kemiska produkter med befogenhet att meddela föreskrifter om hantering eller import av förpackningsmaterial för livsmedel, livsmedelsförpackningar och hushållsgods och med skyldighet att kontrollera tillverkning, import och försäljning av sådant material och sådana varor.

Utbildning och information

Utredningen föreslår att miljö- och hälsoskyddsinspektörerna skall ges möjlighet att få ytterligare kunskaper i livsmedelsteknik och att det övervägs att införa livsmedelsteknik som en särskild kurs vid miljö- och hälsoskyddslinjen.

Tillsynsmyndigheterna bör intensifiera informations- och rådgivningsverksamheten.

Utredningen har, med hänsyn till de nyligen beslutade bestämmelserna om företagsbot, inte funnit anledning att föreslå några skärpningar av livsmedelslagens sanktionssystem.

Bestrålning av livsmedel

Vad gäller frågan om livsmedelsbestrålning anser utredningen att det generellt sett inte finns något behov av denna metod i Sverige. Utredningen anser inte att det finns skäl att ändra nuvarande lagstiftning på området enligt vilken livsmedel inte får behandlas med joniserande strålning utan tillstånd av livsmedelsverket. I vissa speciella fall kan det emellertid vara av värde för konsumenterna att bestrålning utnyttjas som behandlingsmetod. I Sverige har endast en sådan fråga aktualiserats och det gäller behandling av vissa kryddor. Livsmedelsverket bör ha möjlighet att meddela tillstånd i ett sådant fall. Detta bör dock ske mycket restriktivt och såväl behovet som risken och nyttan i jämförelse med andra behandlingsmetoder bör bedömas. Utredningen föreslår också att i den mån bestrålade produkter tillåts saluföras skall produkterna märkas med särskilda uppgifter om bestrålningen. Konsumenterna bör ha möjlighet att själva välja huruvida man vill köpa ett bestrålat livsmedel eller ej.

**Förslag till
Lag om ändring i livsmedelslagen (1971: 511)**

Härigenom föreskrivs att 28, 30 och 33 §§ livsmedelslagen (1971: 511) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*28 §¹

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undersökning och annan kontroll som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag.

För kontrollen av kött får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om

- 1. köttbesiktning,*
- 2. förbud mot att saluhålla eller i livsmedelslokal förvara kött som inte har besiktats vid slakteri som står under särskild kontroll,*
- 3. uppgiftsskyldighet för den som lämnar djur till slakt,*
- 4. nödslakt.*

30 §²

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 6, 8, 14, 16-10 §, 21 § första stycket eller 23 §,	
2. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 9 eller 10 §, 11 § såvitt avser hantering, 12 §, 21 § andra stycket, 22 § tredje stycket eller 29 §,	2. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 9 eller 10 §, 11 § såvitt avser hantering, 12 §, 21 § andra stycket, 22 § tredje stycket, 28 § <i>andra stycket</i> eller 29 §,
3. vid märkning enligt 13 § eller enligt föreskrift som meddelas med stöd av 13 § lämnar sådana oriktiga uppgifter, som innebär skada eller annan olägenhet för mottagaren,	
4. åsidosätter villkor som meddelats med stöd av 6 § eller 20 § andra stycket.	

Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 26 § första stycket andra punkten, dömes till böter.

¹ Senaste lydelse 1982: 1081.

² Senaste lydelse 1975: 733.

Ansvar enligt första stycket inträder ej, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Om ansvar för den som i strid mot föreskrift som meddelats med stöd av 11 § inför livsmedel till riket och försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

33 §³

Talan mot beslut enligt denna lag av miljö- hälsoskyddsnämnd föres genom besvär hos länsstyrelsen.

Beslut enligt denna lag av en miljö- och hälsoskyddsnämnd får överklagas hos länsstyrelsen genom besvär. *Beslut av en besiktningssveterinär enligt föreskrifter meddelade med stöd av 28 § andra stycket får överklagas hos statens livsmedelsverk genom besvär.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.
2. Genom lagen upphävs lagen (1959: 99) om köttbesiktning m. m.

³ Senaste lydelse 1983:299.

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av kommerskollegium, socialstyrelsen, generaltullstyrelsen, näringsfrihetsombudsmannen (NO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), konsumentverket, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), lantbruksstyrelsen, statens livsmedelsverk (SLV), fiskeristyrelsen, statens jordbruksnämnd (JN), kemikalieinspektionen, statens industriverk (SIND), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Västmanlands, Kopparbergs, Norrbottens och Kristianstads län, länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON), Arboga, Eslövs, Falu, Grums, Gällivare, Gävle, Katrineholms, Luleå, Lunds, Malmö, Partille, Skara, Stockholms, Sundsvalls, Uppsala, Växjö, Örebro och Örnköldsviks kommuner, Centralorganisationen SACO/SR, glesbygdsdelegationen, Kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg (KMÄ), Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet (MHTF), Normpack, Svensk matpotatiskontroll (SMAK), Svenska livsmedelsarbetareförbundet (LIVS), Sveriges livsmedelshandlareförbund, Svenska kommunförbundet, Sveriges fiskares riksförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges livsmedelsindustrieförbund (SLIM) och Sveriges kommunaltjänstemannaförbund (SKTF).

Dessutom har yttranden inkommit från länsstyrelsen i Örebro län, Husmodersförbundet Hem och Samhälle, Sveriges potatishandlares riksförbund, Kooperativa konsumentgillesförbundet, Jordens Vänner, Miljöförbundet, ICA-förbundet, Statstjänstemannaförbundet (ST) och Alingsås kommun.

1 Allmänna utgångspunkter

1.1 Kommerskollegium: — — — Krav på särskilda förfaranden med varor som kontroll, märkning etc. har — — — betydelse för den internationella varuhandeln. Kollegiet vill därför framhålla att det är angeläget att förvisa sig om att de nya system som eventuellt kommer att introduceras inte medför utökade svårigheter vid gränspassager, saluförande eller i fråga om andra formaliteter som drabbar importerade varor. Här avses då inte bara att systemen kan innebära diskriminering eller förtäckt handelsbegränsning gentemot importen utan även att dessa ligger i linje med motsvarande system i andra berörda länder. — — —

1.2 Socialstyrelsen anser det angeläget att livsmedelskontrollen successivt — allteftersom kunskaper vinnas — utvidgas till att omfatta även sådana hälsorisker som hjärt- och kärlsjukdomar och cancer.

1.4 Näringsfrihetsombudsmannen ställer sig positiv till att kontrollen inriktas mot en kontroll av redligheten i livsmedelshanteringen och att kontrollen genomförs på ett enhetligt sätt, eftersom det främjar önskemålet att konkurrensen mellan livsmedelsföretagen sker på lika villkor.

Konsumenterna kan vid sina köpbeslut därigenom också lita på att en viss produkt motsvarar vad innehållsförteckningen anger. NO vill dock poängtera vikten av att kontrollen inte utförs så att det blir en likriktning av varuutbudet genom alltför snäva krav. Inte minst på livsmedelsområdet är det av intresse från konsumentsynpunkt att en mångfald produkter får möjlighet att finnas på marknaden så att olika smakriktningar och behov tillgodoses.

— — —

Inom livsmedelskontrollen är provtagning och laboratorieanalys av prov viktiga hjälpmedel. Det är livsmedelsverkets uppgift att godkänna laboratorier för livsmedelsundersökningar och meddela föreskrifter om dels vilka laboratorier som i första hand skall anlitas vid tillsynsverksamheten (anvisningslaboratorier), dels vilka laboratorier som skall anlitas vid s. k. särskilda undersökningar. Från konkurrenssynpunkt är det viktigt att alla laboratorier får göra sig gällande på marknaden utifrån sin kompetens. De nuvarande reglerna får som konsekvens att vissa laboratorier, som uppfyller livsmedelsverkets krav, men som inte har statligt eller kommunalt ägande, utestängs från denna del av marknaden. Denna fråga har beträffande vattenprover i den offentliga kontrollen aktualiserats i ett ärende hos NO. NO föreslår därför, i likhet med vad som anförs i reservation till betänkandet, att alla laboratorier som uppfyller livsmedelsverkets kompetenskrav, oavsett ägareförhållanden, skall kunna erhålla status som anvisningslaboratorier eller laboratorier för särskilda undersökningar.

1.5 Statens pris- och kartellnämnd: Enligt utredningen uppfyller den del av livsmedelskontrollen som kan hänföras till livsmedelslagstiftningen väl det hygieniska syftet i lagstiftningen. Under sensommaren i år har dock framkommit att ca 10 000 konsumenter per år drabbas av magsjuka på grund av att varannan kyckling som säljs i Sverige innehåller ett smittämne (bakterier som heter campylobacter) som lätt överförs på människan. Det förhållandet att de levande kycklingarna är smittbärare faller inte inom ramen för livsmedelslagstiftningen, vilket däremot de infekterade slaktade kycklingarna gör.

Livsmedelsverket har det övergripande ansvaret för den del av livsmedelskontrollen som är att hänföra till livsmedelslagstiftningen. SLV har i denna fråga uttalat att om konsumenterna är noga med hygienien i samband med tillagningen och vidare tillagar kycklingarna på rätt sätt, kan konsumenterna undvika att bli sjuka av de infekterade produkterna — vilket är att angripa symptomen och inte orsaken. Detta visar att man bör se frågan om livsmedels kvalitét och kontrollen av livsmedel som en fråga för livsmedelskedjan i dess helhet och inte begränsa sig till livsmedelslagstiftningen och till den kontroll som berör denna lagstiftning.

Enligt SPK är det beklagligt att utredningen inte har skärskådats samtliga medel som används i syfte att tillförsäkra konsumenterna tillgång till livsmedel av god kvalitet. Om utredningen gjort detta — vilket var möjligt inom ramen för givna direktiv — hade man erhållit en helhetsbild av livsmedelskontrollen, en viktig del i livsmedelspolitiken som helhet.

1.6 Konsumentverket vill inledningsvis framhålla vikten av en effektiv livsmedelskontroll. Av senaste tidens debatt liksom av flera undersökningar har framkommit att konsumenterna känner misstro mot kvalitén på våra livsmedel. En väl fungerande livsmedelslagstiftning är en förutsättning för att konsumenterna skall ha tillgång till säkra och bra livsmedel.

Utredningen gör en grundlig genomgång av hur kontrollen skall organiseras. Omfattningen och inriktningen behandlas däremot sparsamt. Som

framgått bl. a. av en rapport från riksrevisionsverket har kontrollen till stor del varit inriktad på hygienkontroll och livsmedlens bakteriologiska standard. Om tillsynen såsom utredningen framhåller skall ge konsumenterna trygghet när det gäller att välja fullgoda livsmedel för att sätta samman en näringsriktig och prisvärd kost, bör enligt konsumentverkets åsikt, framför allt redlighetskontrollen förstärkas. Kontrollen bör mer aktivt inbegripa kvalitetsaspekter som livsmedlets råvaruinnhåll, sammansättning och näringsvärde, hållbarhetsbehandling, märkning samt förhållanden vid transport och lagring.

1.7 Lunds universitet, medicinska fakulteten: Livsmedelskontrollens syfte är bl. a. att skydda konsumenten mot, ur hälsosynpunkt, skadliga livsmedel.

Det sannolikt största problemet ur denna synvinkel utgör cancer orsakad av kostfaktorer. Cancerkommittén (SOU 1984:67) bedömde att ca en tiondel av alla cancerfall beror på kostfaktorer. Det är risker som sannolikt vida överstiger någon av dem som utredningen berör.

Enligt fakultetsstyrelsens uppfattning är det en brist, att utredningen inte tagit upp dessa frågor. Vi är fullt medvetna om bristen på fast kunskap inom området. Problemen är av sådan vidd och svårighetsgrad, att det knappast kan förväntas att statens livsmedelsverk har möjlighet att ens ytligt bearbeta dem. Vid de medicinska fakulteterna finns emellertid kompetens att bearbeta området. Fakulteten vill betona vikten av att forskningsresurser satsas på detta område, inte minst vad gäller grundforskning.

Det finns ur hälsosynpunkt ytterligare ett viktigt område, nämligen frågan om livsmedelstillsatser och livsmedelsföroreningar. Utredningen tar endast upp frågan om toxikologiska aspekter på förpackningsmaterial.

Enligt fakultetsstyrelsens uppfattning är det en brist att frågan inte tagits upp till ett vidare perspektiv. Åter vill fakulteten hävda att livsmedelsverket knappast klarar att bearbeta detta problem utan forskningsstöd från universiteten och vill i detta sammanhang peka på den kompetens inom det toxikologiska området som finns och är under utveckling i Lund.

Utredningen berör inte heller ett annat hälsoproblem, nämligen nutritionsaspekter på födan. Fakultetsstyrelsen anser att detta är en brist och vill åter peka på behovet av universitetsbaserad forskning inom området.

1.7 Umeå universitet: Den kritik som riktats mot den rådande livsmedelskontrollen har i första hand gällt förhållandet att redlighetsfrågorna inte beaktats tillräckligt i tillsynen och att tillsynen har varierat kraftigt mellan landets olika kommuner. Orsakerna till detta kan säkert diskuteras och är omöjliga att helt fastslå. Utbildningen av kommunernas inspektörer har säkert spelat en viss roll. Vi tror dock att sådana faktorer som den traditionella inriktningen av tillsynen med tyngdpunkten på de livsmedelshygieniska frågorna, avsaknaden av en fast styrning från livsmedelsverket, otillräckliga resurser i många små kommuner och begränsningen av tillgängliga laboratorietjänster har haft större betydelse för tillsynens nuvarande inriktning.

1.9 Statens livsmedelsverk vill inledningsvis understryka att livsmedelskontrollen, såsom utredningen anför, även fortsättningsvis bör syfta till att skydda konsumenterna mot hälsorisker (det hygieniska syftet) och mot oredlighet i hanteringen (det ekonomiska syftet).

När det gäller principerna för livsmedelskontrollens genomförande anser livsmedelsverket i likhet med utredningen att kontrollen bör vara likartad och neutral oavsett var den sker i landet och oavsett vilket ursprung livsmedlet har.

Livsmedelsverket delar den uppfattning som utredningen har om bristerna i den nuvarande kontrollen. Sanningen torde enligt livsmedelsverket vara att flertalet av de större produktionsanläggningarna för närvarande inte blir föremål för någon kontroll från miljö- och hälsoskyddsnämndernas sida. Även för de mindre anläggningarna är redlighetskontrollen efter-satt, eftersom nämndens åtgärder i stor utsträckning endast avser den hygieniska kontrollen.

Den slutsats utredningen kommer fram till blir dels att redlighetskon-trollen bör förstärkas och att den i första hand bör utföras vid produktions-anläggningarna, dels att det bör finnas resurser för en effektiv kontroll av den storskaliga livsmedelshanteringen. Dessa förstärkningar får dock, un-derstryker utredningen, inte leda till att den övriga livsmedelskontrollen försämras.

Livsmedelsverket ansluter sig till dessa slutsatser.

1.11 Statens jordbruksnämnd ansluter sig till den uppställda målsättning-en men vill starkt ifrågasätta om de förslag utredningen lagt kommer att leda till att denna målsättning uppfylls. Det finns enligt nämnden tvärtom stora risker för att vissa av förslagen medför att kontrollen blir olikartad i olika delar av landet och att den försämras. Det är vidare enligt nämnden förvånande att när utredningen ställt upp som en målsättning att befintliga resurser skall utnyttjas och utvecklas effektivt, man samtidigt föreslår att de två kvalitetskontrollerande organen, SMAK och KMÄ – vilka enligt utredningen väl besitter den kompetens och det kunnande som krävs – skall fräntas arbetsuppgifter som kan innebära att deras möjligheter att arbeta för upprätthållandet av en hög produktkvalitet i stället begränsas.

1.13 Statens industriverk: I utredningsuppdraget ingick förutom frågor rörande själva livsmedelskontrollen också att "analysera i vad mån livsme-delslagstiftningen har påverkat strukturutvecklingen m. m. inom livsme-delsindustrin". I betänkandet redovisas inte någon sådan analys. Denna typ av analys av offentlig reglering på livsmedelsområdet skulle enligt industriverkets mening ha varit mycket värdefull från industri- och regi-onalpolitiska utgångspunkter.

1.16 Sveriges lantbruksuniversitet konstaterar med tillfredsställelse att den nu gjorda översynen kommit till stånd. Det föreligger enligt SLU ett behov av nya och förbättrade arbetsformer för livsmedelskontrollen. Sam-hällets intentioner som bl. a. kommer till uttryck i nuvarande lagstiftning har av olika skäl inte helt kommit att genomföras på det praktiska planet. Senare års livsmedelsdebatt har dessutom tillfört nya synsätt att beakta vid utformningen av den framtida livsmedelskontrollen. Till tidigare framför-da krav på livsmedlens säkerhet och redligheten i handeln har fogats andra icke mätbara krav på livsmedlens egenskaper. Det kan gälla etiska och/el-ler estetiska krav. Dessa icke mätbara kvalitetsegenskaper har fått en allt större betydelse och det skulle därför ha varit av intresse om utredningen analyserat eventuella konsekvenser av detta för den framtida livsmedels-kontrollen.

En viktig fråga är om livsmedelskontrollens omfattning och inriktning är den rätta. SLU delar från sina utgångspunkter uppfattningen om att livsmedelskontrollen i flera avseenden behöver förbättras, men konstate-rar samtidigt att det i betänkandet inte finns någon egentlig analys av kontrollbehovet.

1.17 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: Från rådets utgångspunkter är själva kunskapen om livsmedel och livsmedelshanteringen en viktig del i

det som kan kallas kontroll. I det sammanhanget konstaterar rådet att kunskaperna är otillräckliga för att storskaligheten skall kunna tillgodose kvalitetskraven. Förutsättningen för att storskalighet och kvalitetskrav skall kunna förenas är en betydande kunskapsupbyggnad och tillämpningar av denna på livsmedelskedjans olika led. — — —

— — — Rådet menar att det i framtiden är angeläget att vid kvalitetsvärderingen och i kontrollen tas hänsyn också till sådana faktorer som är svårare att mäta, som t. ex. etiska och estetiska, men som är av stor vikt för konsumenten.

1.18 Länsstyrelsen i Stockholms län: — — — sambanden mellan råvaruproduktion, djurmiljö, djurhållning och djursjukdomar å ena sidan och de slutliga livsmedlens hygien, säkerhet och kvalitet å andra sidan behöver observeras bättre. Den senaste tidens debatt om antibiotikaanvändningen till livsmedelsproducerande djur eller effekterna av radioaktivt nedfall efter en kärnkraftverksolycka visar tydligt på detta. — — —

— — — Det behöver framhållas att livsmedelskontroll i vid bemärkelse även omfattar åtgärder i hela kedjan "från gröda till föda" och att länsveterinärens handläggning av ärenden rörande t. ex. antibiotikakontroll, salmonella hos livsmedelsproducerande djur etc. ytterst syftar till att förhindra att de slutliga livsmedlen menligt påverkas. — — —

1.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: — — — Grunduppfattningen att samhällets tillsyn skall vara densamma oberoende av var livsmedlen är producerade, hanterade eller saluförda är i princip riktig. Det kan dock finnas tillfällen, där avsteg från denna princip kan vara motiverat, t. ex. i små anläggningar där en fullständig kontrollapparat skulle bli orimligt kostsam, men där i gengäld andra konsument- och samhällsfördelar kan vinnas. Exempel härpå kan vara slopandet av kravet på sanitetsslaktsavdelningar vid de minsta slakterierna.

1.22 Länsstyrelsen i Malmöhus län: I den reservation till livsmedelskontrollutredningens betänkande som avgivits av ledamöterna Grabö, Stensson och Wiiburg samt i de särskilda yttranden av vissa av experterna som dessa åberopat framförs långtgående kritik av såväl principiell som praktisk natur mot ett stort antal av de av utredningsmajoriteten framförda förslagen. Reservanternas påtalar även åtskilliga brister i det utredningsunderlag på vilket majoriteten baserar sina förslag.

Länsstyrelsen finner för sin del att de av utredningsmajoriteten framförda förslagen inte bör genomföras med mindre än att vad som anföres i reservationen beaktas.

1.23 Länsstyrelsen i Hallands län ansluter sig till synpunkterna i den reservation beträffande utredningen som avgivits av ledamöterna Paul Grabö, Börje Stensson och Thomas Wiiburg — — —

1.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län vill i sammanhanget betona vikten av att det finns tillräckliga resurser och tillräcklig kompetens för kontroll av både storskalig och småskalig livsmedelshantering. Länsstyrelsen vill också framhålla att även den småskaliga produktionen i dag kan vara väl så tekniskt och kemiskt komplicerad varför båda typerna av livsmedelsproduktion kan uppvisa likartade problem och risker från hygienisk och teknisk synpunkt.

1.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län delar utredningens uppfattning om målsättningen med kontrollen. — — —

Utredningen har — — — angett flera faktorer som gör att kontrollen behöver moderniseras. Länsstyrelsen ansluter sig till de bedömningar utredningen gjort.

1.31 Eslövs kommun: De förändringar av livsmedelskontrollen som föreslagits innebär en förstärkning och effektivisering av livsmedelstillsynen.

— — —
Utredningen har inte övervägt någon ändring av tillsynen av volym och vikt på färdigförpackade livsmedel.

Ur konsumtionssynpunkt är en korrekt vikt väl så viktig som en riktig sammansättning av livsmedel. Av vad som framkommit från olika håll är en felaktig vikt — oftast till konsumentens nackdel — vanligt förekommande.

En lösning är att kontrollen av vikt och volym utförs i samband med övrig granskning av märkningsbestämmelserna inom livsmedelstillsynen.

1.35 Gävle kommun: Mot bakgrund av cancerkommitténs betänkande SOU 1984:67 i vilket man uppskattat att ca 10000 cancerfall per år kan betingas av kostfaktorer, måste kostvanornas betydelse för hälsa och välbefinnande komma till uttryck i såväl kontrollarbete som information inom livsmedelsområdet. Detta har inte tillräckligt belysts i utredningen.

1.47 Örebro kommun: Sambandet hälsa — kost bör — — — betonas ytterligare och behovet av information till konsumenterna understrykas. Den kemiska livsmedelskontrollen bör ekonomiskt kunna inrymmas i den offentliga livsmedelskontrollen så att man i projektform kan utföra likartade kemiska undersökningar av livsmedel i hela landet. Den kemiska kontrollen behövs också för att öka kontrollen av redligheten i handeln och skydda konsumenterna.

1.50 Glesbygdsdelegationen: Utgångspunkten i betänkandet att det finns ett gemensamt intresse från konsumenter och producenter att kvalitetskraven tillgodoses är riktig. Hög kvalitet kan stärka marknadspositionen för inhemska livsmedel och för svenskt jordbruk. Delegationen anser emellertid att utredningen bättre borde uppmärksammat den trend som i dag kan skönjas mot att kvaliteten framhålls i bemärkelsen lokalt producerat, lokalt profilerat, småskaligt och "varsamt" förädlad, minimum av tillsatser etc. Det är angeläget att den framtida livsmedelskontrollen utformas med detta som en utgångspunkt.

1.53 Kooperativa förbundet: Vi instämmer — — — i de inriktningar som utredningen uttalar för att livsmedelshanteringen i landet bör bli föremål för en likartad offentlig tillsyn och att redlighetskontrollen bör effektiviseras.

— — —
För att erhålla en nyanserad syn på den offentliga livsmedelskontrollens omfattning och inriktning är det enligt KF:s uppfattning nödvändigt att se detta i ett perspektiv som innefattar kontroll- och styrsystem i hela livsmedelskedjan. Utredningen ger ingen sådan helhetsbild.

Eftersom konsumenternas uppfattning om livsmedlens kvalitet alltmer berör förhållandena i råvaruledet hade det varit av värde om utredningen mera ingående även hade belyst kontrollen i primärproduktionen. Vi anser också att utredningen borde ha behandlat kontrollfrågorna kring ett så viktigt livsmedel som dricksvatten.

KF anser vidare att utredningen ger ofullständiga beskrivningar kring den nuvarande offentliga livsmedelskontrollen och hur den uppfyller ålag-

da uppgifter. Detsamma gäller motiven kring förändringar och hur den nya organisationen skall utformas och fungera. Med vissa undantag ger således utredningen, enligt vår mening, inte en övertygande argumentering för att de föreslagna förändringarna leder till ett effektivare uppfyllande av målen.

— — —

Under senare tid har regeringen initierat utredningar som kan få betydelse för livsmedelskontrollens utformning. Således har jordbruksnämnden fått uppdraget att utreda frågan om kvalitetsbetalning för jordbruksprisreglerade produkter. Livsmedelsverket skall utreda och föreslå förändringar beträffande bestämmelserna för märkning av livsmedel. Vidare har en utredning tillsatts som skall undersöka konkurrensförhållanden och prisbildning inom livsmedelsindustrin och livsmedelshandeln, varvid även kommer att beröras hur livsmedelskvaliteten påverkas av industrins och handelns struktur.

Mot bakgrund av detta och med hänsyn till att livsmedelskontrollutredningen enligt KF:s uppfattning inte kunnat presentera övertygande argument för de föreslagna förändringarna föreslår vi att regeringen överväger att avvakta ovanstående utredningars resultat innan slutlig ställning tas till den offentliga livsmedelskontrollens utformning.

1.55 Landstingsförbundet: Landstingen har enligt hälso- och sjukvårdslagen ett allmänt hälsopolitiskt ansvar för befolkningen som också inbegriper livsmedelsfrågorna. Ansvar i denna del består i första hand i en skyldighet för landstingen att i planeringen och utvecklingen av hälso- och sjukvården samverka med bl. a. livsmedelsverket, länsstyrelserna och de kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Dessa myndigheter har tillsynsansvaret enligt livsmedelslagstiftningen medan den statliga tillsynen över hälso- och sjukvården i allt väsentligt utövas av socialstyrelsen. Det får anses oklart var ansvaret för att vidta erforderliga åtgärder ligger när den nämnda planeringssamverkan inte leder till avsedda hälsopolitiska resultat. Enligt styrelsens mening är det angeläget att ansvarsfrågorna på detta område klargörs ytterligare innan beslut fattas med anledning av livsmedelskontrollutredningens förslag.

Utredningen framhåller att dess förslag inte innehåller någon förändring av balansen och samspelet mellan kommunerna och statsförvaltningen. Samtidigt innebär utredningsförslaget exempelvis "att länsstyrelserna skall få en mera aktiv roll inom livsmedelskontrollen" och att livsmedelsverket bör "meddela föreskrifter som i högre grad än för närvarande styr livsmedelstillsynen". Citaten antyder att statliga organ skall öka normgivningen gentemot kommunerna. En sådan utveckling rimmar illa med rådande avregleringssträvanden. Enligt landstingsförbundets mening bör utredningens förslag i denna del övervägas ytterligare med inriktning mot ökad samverkan mellan stat och kommun också på livsmedelskontrollens område.

1.56 Lantbrukarnas riksförbund: — — — Inget talar för att livsmedelstillsynen, fränsett förslagen om egentillsynen och köttkontrollen, skulle bli effektivare genom de av utredningen föreslagna förändringarna.

Den presenterade skissen för verksamhetens organisation är inte relaterad till ett system med offentligt kontrollerad egentillsyn och är dessutom bristfälligt underbyggd. Oklara formuleringar maskerar den verkliga arbets-/ansvarsfördelningen. Det bäddar för besvärande kompetenskonflikter.

— — —

Betänkandet kan, enligt LRF:s mening, i föreliggande skick inte läggas till grund för förändringar i livsmedelstillsynen. Det bör överarbetas av en expertgrupp, som är väl insatt i livsmedelshanteringens problem. Först därefter bör man ta ställning till om och i så fall vilka ändringar som bör vidtas.

— — —
— — — En del problem i livsmedelshanteringen beror säkerligen på att såväl livsmedelslagen som de särskilda föreskrifter som baseras på lagen inte hållit jämna steg med utvecklingen inom livsmedelshanteringen. Sådana problem måste rättas till genom anpassning av bestämmelserna, inte genom ändrad organisation av tillsynsverksamheten. — — —

— — —
Enligt LRF:s mening har utredningen — — — inte definierat vilka problem som verkligen finns i hanteringen och för livsmedelskontrollen. Det hade varit angeläget att nu, med mer än ett decenniums erfarenhet av arbete under den nya livsmedelslagen, få en redovisning och analys av hur efterlevnaden av bestämmelserna har varit.

— — —
Problembilden är — — — inte definierad. De förslag till åtgärder för att lösa förekommande problem bygger uppenbarligen mer på tro än på vetande. Förslaget blir också mycket svävande. — — —

Till intrycket av en föga stringent rapport bidrar också att slutsatser och förslag i många fall står i dålig överensstämmelse med de förhållanden som redovisas. — — —

1.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet är mycket positivt inställt till den inriktning på livsmedelskontrollen som anges i betänkandet. Självfallet måste det ankomma på de lokala tillsynsorganen att ta hela ansvaret för livsmedelskontrollen inom den egna kommunens gränser. Förbundet instämmer även i att kontrollen "bör organiseras och genomföras så att den blir likartad och neutral i förhållande till livsmedlens ursprung och i förhållande till den marknad livsmedlen är avsedda för". Utredningen anser dessutom att kontrollen i ökad utsträckning bör inriktas mot kontroll av vilken sammansättning livsmedlen har och hur denna sammansättning redovisas för konsumenterna i innehållsdeklarationer och annan märkning.

Utredningens åsikt här överensstämmer väl med förbundets egen, men förbundet vill fästa departementets uppmärksamhet på bristen på laboratorier som kan utföra en fullständig undersökning av livsmedlens sammansättning samt innehåll av kemiska och andra tillsatser. — — —

— — — redan nu vill MHTF betona det angelägna i att livsmedelskontrollen i största möjliga utsträckning inriktas mot de följder för hälsan och välbefinnandet som felaktiga kostvanor medför. Som grund för en sådan prioritering är det nödvändigt att en genomgripande riskvärdering görs, där akuta matförgiftningar ställs i relation till olika cancerformer och andra allvarliga sjukdomar som orsakas av vår föda.

— — —
I tilläggsdirektiv (Dir. 1985:25) erhöll utredningen i uppdrag att utreda frågan om att sätta in samhällsåtgärder redan hos dem som tillverkar eller importerar förpackningar resp. hushållsmedel för att därigenom förhindra att främmande ämnen tillsätts livsmedel.

Utredningen har, genom att strikt hålla sig inom dessa ramar, undvikit att behandla även övriga möjligheter och tillfällen då ett livsmedel kan förorenas av sådana främmande ämnen som medför kemiska hälsorisker. Transporter av dricksvatten i ledningar av olika material liksom renheten

hos kemikalier som används för vattenrening är exempel på möjliga källor till förorening av dricksvatten.

Enligt förbundets åsikt borde hela frågan om när främmande ämnen tillförs livsmedel ha behandlats av utredningen.

1.61 Svenska livsmedelsarbetareförbundet anser sammanfattningsvis att livsmedelsverkets resurser och befogenheter bör förstärkas i jämförelse med utredningens förslag, att kompetens och enhetlighet i livsmedelskontrollen i hela landet bör betonas starkare än vad utredningen gör. — — —

1.62 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Utredningen berör kontrollen vad gäller sammansättningen av charkprodukter. Enligt vår mening bör denna kontroll helt kunna hänföras till tillverkningsledet och vi kan inte se att det skulle behöva vara nödvändigt att genomföra en sammansättningskontroll i butikerna. (Naturligtvis undantaget de fåtal fall där butikerna själva svarar för tillverkningsfunktionen.)

I övrigt anser vi, att kontrollen i butiksledet i första hand bör omfatta hygienisk standard, kyltemperaturer och hållbarhetstider. Sammansättningskontroller bör rimligtvis enklast och mest effektivt kunna ske i anslutning till produktionen.

1.64 Svenska kommunförbundet: — — — Särskilt redlighetskontrollen bör bli effektivare anser utredarna. Likaså föreslås att all livsmedelshantering i landet bör bli föremål för en likartad offentlig livsmedelstillsyn.

Styrelsen ställer sig i princip bakom en sådan målsättning, men vill ändå framhålla att man måste ta hänsyn till att kommunerna har olika möjligheter att uppnå detta mål, beroende på att förutsättningarna varierar, såväl geografiskt som befolkningsmässigt och ekonomiskt. — — —

1.66 Sveriges grossistförbund: Ett absolut villkor för att ett utvidgat ansvar skall kunna läggas på miljö- och hälsoskyddsnämnderna är att regler och bedömningar tillämpas lika över hela landet. Om så inte blir fallet, skulle konkurrensvillkoren mellan företag i olika kommuner kunna bli helt olika, något som inte är acceptabelt. Grossistförbundet anser att ansvaret för en enhetlig tillämpning bör åvila livsmedelsverket.

1.67 Sveriges industriförbund och

1.68 Sveriges livsmedelsindustriförbund vill inledningsvis framhålla att organisationen delar utredningens uppfattning att den offentliga livsmedelskontrollen har och även i fortsättningen skall ha som mål att dels skydda konsumenterna mot skadliga eller på annat sätt från hälsosynpunkt otjänliga livsmedel, dels främja redligheten i handeln med livsmedel. SLIM vill redan här slå fast, att livsmedelsindustrins egen kontrollverksamhet syftar betydligt längre än den offentliga kontrollen, nämligen att dessutom säkerställa den av företagen definierade kvaliteten för olika produkter.

Vi delar också utredningens uppfattning att samhällets livsmedelskontroll bör organiseras och genomföras så att den blir likartad och neutral oavsett var livsmedlen är tillverkade. Den offentliga livsmedelstillsynen skall vara konkurrensneutral. — — —

1.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund — — — anser det angeläget att betona att prioriteringarna när det gäller kontrollens inriktning, sker utifrån de verkliga hälsoriskerna. Som framgick av direktiven skulle utredningen också beakta kostvanornas helhetsmässiga betydelse för hälsa och välbefinnande. Riskerna för kortsiktiga hälsorisker i vårt land måste med

utgångspunkt från tillgänglig statistik över matförgiftningar och mag/tarm-åkommor på grund av otjänliga livsmedel, betecknas som försumbara i jämförelse med den ohälsa som felaktiga kostvanor betingar. Det är mot den bakgrunden angeläget att information om kostens betydelse för hälsa och välbefinnande kommer till starkare uttryck i livsmedelskontrollen, än vad utredningen föreslagit. Det är enligt förbundets mening angeläget att i fråga om inriktning på resurser för tillsynsverksamhet lägga en helhetssyn som gagnar hälsa och välbefinnande i dess vidaste bemärkelse. — — —

Utredningen anser vidare det angeläget att den storskaliga livsmedels-hanteringen blir föremål för en effektiv kontroll, med hänsyn till de vittgående konsekvenser som brister i hygien och redlighet i en sådan anläggning kan få.

SKTF delar utredningens uppfattning i denna del men kan inte anse att bristerna i livsmedelskontrollen är av den omfattning som redovisats i RRV:s granskning av den offentliga livsmedelskontrollen. Sådana brister borde i så fall kunna avläsas i fråga om inträffade fall av matförgiftningar eller livsmedelsburna epidemier. Dessbättre måste sådana företeelser an- ses höra till undantagen i svensk livsmedelshantering. Däremot delar förbundet uppfattningen att livsmedelskontrollen i större utsträckning måste bygga på riskvärderingar och att framför allt redbarheten i handeln måste ägnas större uppmärksamhet — — —.

— — —
Som tidigare påpekats organiserar SKTF majoriteten av de miljö- och hälsoskyddsinspektörer som i fältarbetet utgör grunden för den offentliga livsmedelskontrollen. Förbundet delar utredningens uppfattning när det gäller kompetens och resurser i varje del av kontrollorganisationen. Enligt vad förbundet erfarit är dock utvecklingen inom den statliga kontrollorga- nisationen den motsatta, vilket innebär att såväl livsmedelsverk som läns- styrelser utarmats genom indragning av konsultenttjänster och övriga tjäns- ter med miljö- och hälsoskyddskompetens och erfarenheter från det lokala tillsynsarbetet i kommuner. Det är därför angeläget att dessa organ förses med denna kompetens.

1.72 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — Vi delar helt utred- ningens mening att speciellt redlighetskontrollen bör förstärkas.

2 Livsmedelskontrollens organisation

2.1 Organisationen av den allmänna offentliga livsmedelskontrollen

2.1.2 Socialstyrelsen: Utvecklingen mot stordrift, avancerad teknik, till- verkning och beredning inom livsmedelshanteringen kräver en översyn av nuvarande kontrollorganisation. Framför allt viktigt måste vara att ut- veckla samarbetet mellan livsmedelsverket, länsstyrelser och miljö- och hälsoskyddsnämnder.

Socialstyrelsen anser — — — att livsmedelsverket också fortsättningsvis bör ha det övergripande ansvaret för livsmedelskontrollen. Vid den över- syn av livsmedelsverkets organisation och resurser som föreslås måste just verkets möjligheter till att vara ett rådgivande, utbildande och samverkan- de organ, i första hand för att tillgodose det kommunala tillsynsorganets behov, klargöras.

Skrifterna "Vår Föda" och "Livstecknet" utgör i dag viktiga informa-

tionskanaler för livsmedelskontrollen. Dessa bör bibehållas samtidigt som livsmedelsverket ges resurser för utveckling av sin samverkan med det kommunala tillsynsorganet. Livsmedelsverket skall erbjuda råd, anvisningar och utbildning men också vid behov teknisk-hygienisk hjälp till miljö- och hälsoskyddsnämnderna.

Kommunernas behov av livsmedelstekniska och hygieniska kunskaper för det rutinmässiga tillsynsarbetet bör fortsättningsvis liksom nu kunna tillgodoses av det kommunala tillsynsorganet, miljö- och hälsoskyddsnämnden. Befintliga resurser måste tillvaratas och utvecklas. Socialstyrelsen anser i likhet med utredningen att livsmedelskontrollen och tillgången till livsmedelskunnig personal kan samordnas mellan flera kommuner. — — — Genom en sådan samordning ges också möjligheterna till å jourhållande av kunskaper och samstämmig hantering av kontrollen.

Härutöver finns ett behov av expertis för nämndernas tillsynsverksamhet i speciella fall. Det kan exempelvis röra sig om för orten unika objekt med komplicerad tillverkningsprocess.

På länsplanet finns behov av livsmedelshygienisk expertis för att biträda länsstyrelsen i dess roll som tillsynsmyndighet, i samband med överprövning av beslut fattade av miljö- och hälsoskyddsnämnden samt för länsstyrelsens stöd till miljö- och hälsoskyddsnämnderna i deras tillsyn. Utredningen har föreslagit att länsstyrelserna tilldelas ett antal tjänster som livsmedelstekniker. Socialstyrelsen tillstyrker detta förslag. Samtidigt vill styrelsen framhålla att de möjligheter som finns att till dessa tjänster rekrytera expertis med ingående branschkunskaper från olika områden bör tas tillvara. Härigenom kan det bli möjligt att de olika regionalt verksamma livsmedelsteknikerna kompletterar varandra på sådant sätt att miljö- och hälsoskyddsnämnden får tillgång till expertis med ingående branschkunskaper från flera olika områden.

2.1.4 Näringsfrihetsombudsmannen: — — — Det förefaller — — — lämpligt att alla frågor rörande livsmedelskontroll hålls samman i livsmedelsverket, så att enhetlighet i livsmedelskontrollen uppnås med lika regler i hela landet för en viss typ av livsmedel. — — —

2.1.5 Statens pris- och kartellnämnd: — — — ifrågasätter — — — utredningens förslag att miljö- och hälsoskyddsnämnderna får det totala ansvaret för den allmänna offentliga livsmedelskontrollen inom den egna kommunen. Om så blir fallet finns det risk för att det uppkommer ändå större skillnader än för närvarande i de konkurrensföresättningar som gäller beträffande tillämpningen av livsmedelslagstiftningen i olika kommuner. Särskilt kan detta komma att gälla för tekniskt komplicerade processindustrier och för storföretag inom livsmedelsbranschen som har tillverkning av livsmedel för hela landet.

SPK förespråkar således att man i stort bibehåller den nuvarande ansvarsfördelningen mellan SLV och miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Nämnden finner det dock möjligt att vissa modifieringar kan göras i "§ 38-listan". Eventuell förstärkning av livsmedelsteknisk expertis bör enligt nämnden knytas till SLV och inte till vissa länsstyrelser som utredningen föreslagit. Utredningens förslag har baserats på nuvarande företagsstruktur. Om SLV förstärks med sådan expertis ges större möjlighet till specialisering och till ett flexibelt utnyttjande av resurserna totalt sett inom landet. Därmed får företagen verka i ett så konkurrensneutralt klimat som möjligt.

Inledningsvis har SPK efterlyst en helhetssyn — och genomgång av frågorna kring livsmedlens kvalitet inom hela livsmedelskedjan. Utred-

ningens förslag beträffande länsveterinärernas utökade samordningsuppgifter ser nämnden som ett steg i riktning mot en sådan helhetssyn.

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

2.1.6 Konsumentverket: Enligt konsumentverkets mening finns det många fördelar med en decentraliserad kontroll. Miljö- och hälsoskyddsnämnderna har nära till tillsynsobjekten. Många frågeställningar och problem blir därför lättare att diskutera och lösa. Det är viktigt att vid livsmedelskontrollen ta till vara den erfarenhet och kännedom om lokala förhållanden som nämnderna har.

Erfarenheten visar emellertid att många miljö- och hälsoskyddsnämnder har bristande resurser. Framför allt har många kommuner svårigheter att i tillräcklig grad kontrollera redligheten i livsmedelshanteringen. Problemet blir speciellt påtagligt i de fall små kommuner har tillsynsansvaret för stora och komplicerade anläggningar, där kontrollen förutsätter livsmedelsteknisk specialkunskap.

De förslag utredningen lämnar för att i någon mån avhjälpa bristen på resurser hos miljö- och hälsoskyddsnämnderna anser konsumentverket vara otillräckliga. Enligt verkets åsikt finns det skäl att överväga lösningar som inte förutsätter lika resurskrävande insatser av miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Ett alternativ är att livsmedelsverket får ansvaret för stora tekniskt avancerade livsmedelsanläggningar med rikstäckande marknad.

Med tanke på livsmedelsverkets utökade kontrollansvar bör tjänsterna som livsmedelstekniker knytas till livsmedelsverket. Genom att de engageras i tillsynen av de stora anläggningarna skapas förutsättningar för att kontrollen sker efter för hela landet enhetliga principer. Tjänsterna kan dock placeras på länsstyrelserna utifrån regionala behov av produktions-teknisk sakkunskap. Konsumentverket har goda erfarenheter av en likartad anställningsform beträffande hemkonsulenter.

Det är enligt verkets åsikt angeläget att livsmedelsverket har tillräckliga resurser att förutom att meddela föreskrifter för kontrollverksamheten också kunna ge service och råd och ta ansvar för fortbildningen till kommuner och länsstyrelser. I sitt övergripande ansvar för livsmedelskontrollen bör livsmedelsverket ha som utgångspunkt att tillgodose både kortsiktiga och långsiktiga hälsoaspekter.

2.1.8 Lantbruksstyrelsen: — — — Utredningens förslag att länsveterinären — — — skall vara chef för en nyinrättad särskild djur- och livsmedelsfunktion inom länsstyrelsen, under vilken livsmedelskontrollen skall sortera, innebär i kombination med den föreslagna ökade aktiva rollen för länsstyrelsen beträffande livsmedelskontroll, att länsveterinärens insatser inom de områden, som hör hemma i lantbruksnämnden, riskerar att starkt reduceras. Denna utvecklingstendens torde vara för handen oberoende av en kommande organisationsform vid bibehållna resurser. Djursjukvårdens regionala ledningsbehov skall tillgodoses i en omfattning, som svarar mot det behov, som riksdagens ovannämnda beslut år 1982 beträffande djurens hälso- och sjukvård påfordrar. Enligt styrelsens bedömning kan nu framlagt förslag i livsmedelskontrollutredningens betänkande komma att menligt inverka på denna möjlighet därest länsveterinären fortsättningsvis skall svara för densamma vilket utredningen föreslår. Skälet härför är tvåfaldigt, dels kommer nuvarande länsveterinärresurs sannolikt ej att vara tillfyllest i vart fall ej inom det övervägande antalet län, som har enbart en länsveterinär, dels torde det vara osannolikt att det hos en och samma person kan förväntas rymmas erforderlig kompetens inom båda verksamhetsfälten, — livsmedelshygien och djursjukvård/djurhälsovård.

Styrelsen är i denna sin bedömning väl medveten om den betydelse som animalieproduktionen och den därmed sammanhängande djurhälso- och sjukvården har för livsmedelskvaliteten och sambanden där emellan. Detta förhållande innebär dock inte att man kan blunda för den specialisering på livsmedelshygien resp. djursjukvård, som föreligger och som är nödvändig inom veterinärmedicinen. Detta specialiseringsbehov ökar markant för länsveterinärens vidkommande såväl inom djursjukvården genom 1982 års riksdagsbeslut som inom livsmedelshygien genom den nu föreslagna inriktningen på livsmedelskontrollen.

Utredningens framlagda förslag vad gäller länsveterinärens roll tillstyrkes under förutsättning att lantbruksnämndernas behov av enhetschef vid dess veterinärenheter tillgodoses fullt upp på sådant sätt att dess åligganden kan fullgöras på ett tillfredsställande sätt, oavsett organisatorisk tillhörighet.

2.1.9 Statens livsmedelsverk: — — — Som tidigare antytts förekommer i dag knappast någon redlighetstillsyn i fråga om de livsmedelstillverkande anläggningar över vilka miljö- och hälsoskyddsnämnderna enligt gällande lag har ansvaret för den löpande tillsynen. Orsakerna härtill är flera. Såsom framgår av utredningens överväganden torde främsta orsaken ligga i att kommunerna inte har de resurser och den kompetens som krävs för denna tillsyn. Utredningen konstaterar att 100 av landets 284 kommuner endast har en inspektör anställd för alla de olika uppgifterna som nämnderna har att utföra samtidigt som många små kommuner fått tillsynsansvaret för stora och komplicerade livsmedelsanläggningar. Från utredningens sida påpekas vidare att kommunernas politiska prioriteringar tilltills inte alltid gynnat livsmedelstillsynen. En annan bidragande orsak till den uteblivna redlighetskontrollen är enligt livsmedelsverkets mening att denna kontroll många gånger är komplicerad att genomföra och att den oftast saknar den anknytning till lokala hälsoskyddsintressen som hygienkontrollen har.

Det kan beklagas att utredningen inte mer ingående än som skett analyserat hur den förordade redlighetskontrollen bör genomföras och vilka resursanspråk som skilda ambitionsnivåer kan föranleda. Mot den nu angivna bakgrunden anser livsmedelsverket att det vore föga ändamålsenligt att såsom utredningen gör i fråga om bl. a. godkännande av livsmedelslokaler, mejerikontrollen och potatiskontrollen lägga ytterligare tillsynsuppgifter på miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Denna bedömning påverkas inte nämnvärt av utredningens förslag att tillföra länsstyrelsernas nuvarande resurser för livsmedelskontroll (genomsnitt 1/2 länsveterinärtjänst) ytterligare resurser i form av i genomsnitt 1/2 livsmedelsteknikertjänst.

Enligt livsmedelsverket måste lösningen av uppgiften att införa en redlighetskontroll värd namnet utan att samtidigt minska säkerheten i hygienkontrollen sökas efter något andra vägar än vad utredningen gjort. En viktig utgångspunkt därvid är att i största möjliga utsträckning begränsa kostnaderna för tillsynen.

Enligt livsmedelsverket bör livsmedelsföretagens möjligheter till egenkontroll tas i anspråk för att lösa denna uppgift. — — —

Beträffande livsmedelsverkets roll i livsmedelskontrollen framhålls redan i utredningsdirektiven att verket i framtiden skall ha det övergripande ansvaret för kontrollen, vilket innebär att verkets policyskapande och normgivande verksamhet skall fortsätta. Utredningen har starkt poängterat betydelsen av denna del av verkets verksamhet och förordat att

livsmedelsverket meddelar föreskrifter som i högre grad än för närvarande skall styra tillsynen.

Livsmedelsverket instämmer i dessa överväganden och vill för egen del understryka vikten av att samarbetet med övriga tillsynsmyndigheter kan utvecklas ytterligare. — — — Då därtill kommer — — — att livsmedelsverket bör ha kvar godkännandeprövningen av livsmedelslokaler talar utomordentligt starka skäl för att den förstärkning med livsmedelsteknisk expertis som utredningen förordar hos länsstyrelserna i stället bör ske hos livsmedelsverket.

Placeringen vid livsmedelsverket har uppenbara fördelar. En tekniker placerad vid en länsstyrelse kan av praktiska skäl inte vara specialist på alla de olika frågor som kan aktualiseras vid de olika typer av livsmedelsanläggningar som finns inom de län teknikern skall svara för. Om teknikerna i stället placeras vid livsmedelsverket kan en specialiserad tekniker på ett helt annat sätt få möjligheter att bygga upp en specialistkompetens som är nödvändig för att kunna bistå miljö- och hälsoskyddsnämnderna i olika frågor. Dessa tekniker kan då bistå samtliga miljö- och hälsoskyddsnämnder och kontrollen blir enhetlig över hela landet.

Vid livsmedelsverket bedrivs en omfattande laboratorieverksamhet på livsmedelsområdet. Verket har också sedan flera år skaffat sig grundliga kunskaper om såväl kostvanor hos barn och vuxna som kostens rätta sammansättning. Däremot är verkets möjligheter i dag att följa utvecklingen på livsmedelshänteringens område — och det gäller både produktion och distribution — mycket begränsade. Genom att teknikerna placeras vid livsmedelsverket rättas detta till och verkets möjligheter förbättras att få den kunskapsbas som behövs för att verket skall kunna utarbeta de föreskrifter och allmänna råd som krävs för den löpande tillsynen. Därmed ökar också verkets förutsättningar att ge service åt näringslivet och att ta ansvar för utbildning av personal inom livsmedelskontrollen.

— — —
Enligt livsmedelsverkets sammanfattande bedömning kommer således redlighetsfrågorna framöver att av olika skäl få ökande betydelse för människor och samhälle. Dessa frågor kommer med hänsyn härtill att i väsentliga avseenden ta i anspråk livsmedelsverkets resurser på alla områden. Även miljö- och hälsoskyddsnämndernas medverkan blir omfattande. Detsamma gäller samarbetet med olika företag och organ inom livsmedelsområdet.

2.1.11 Statens jordbruksnämnd: — — — Förslaget måste — — — innebära att nya resurser måste tillföras inte bara länsstyrelserna utan även miljö- och hälsoskyddsnämnderna om målsättningen skall kunna uppfyllas. Dessutom måste inom ett för konsumenterna så centralt område som livsmedelskontrollen och efterlevnaden göras så likformig som möjligt.

— — —
2.1.13 Statens industriverk: — — — Verket vill — — — betona att det från industripolitisk synpunkt är angeläget att en eventuell decentralisering av kontrollen (till kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder) inte får leda till regionala skillnader i kraven på företagen. — — —

2.1.14 Statskontoret: En grundtanke i den samordnade länsförvaltningen är att länsstyrelsen skall arbeta på ett annat sätt. Tyngdpunkten skall ligga vid utvecklingsfrågor. Det är i detta läge olyckligt att tillföra länsstyrelsen nya uppgifter av kontrollkaraktär såsom kommittén föreslår.

Statskontoret biträder utredningens förslag att bygga kontrollverksamheten i så hög grad som möjligt på företagens egen kontroll.

En sådan ordning borde innebära stora rationaliseringsvinster särskilt som livsmedelsindustrin har en starkt centraliserad struktur. Gränsdragningen mellan lokalt kommunalt ansvar och centralmyndigheters ansvar är oklar. Inte heller är behovet av regionalt ansvar klarlagt.

Statskontoret finner det angeläget att en studie genomförs inom hela miljövårdsområdet i vid bemärkelse om hur ansvaret bör fördelas mellan lokal, regional och central nivå. I det uppdrag som regeringen inom kort väntas ge statskontoret rörande samordnad länsförvaltning kommer överväganden om ansvarsfördelning i miljövårdsfrågorna att redovisas.

Utredningen pekar på behovet av en översyn av statens livsmedelsverk. Statskontoret vill peka på behovet av en anpassning av centralmyndigheternas roll i förhållande till ökat kommunalt ansvar och länsstyrelsernas nya roll. Enligt statskontorets uppfattning kan det vara lämpligare att förstärka centralmyndighetens resurser än att fördela de begränsade resurserna på länsstyrelserna. En annan sak är att delar av kontrollmyndigheternas resurser kan spridas geografiskt.

2.1.15 Riksrevisionsverket: Ett problem inom dagens system för livsmedelskontroll är att ansvarsförhållandena är oklara. Utredningen föreslår en decentralisering men också ett ökat ansvar för länsstyrelserna och styrande föreskrifter från livsmedelsverket. RRV befarar att slutresultatet blir att de oklara ansvarsförhållandena kvarstår. RRV vill dessutom påpeka att styrande föreskrifter från livsmedelsverket förutsätter att ett särskilt bemyndigande skrivs in i livsmedelslagen.

— — —

RRV anser att livsmedelskontrollutredningen inte tillräckligt penetrerat vilka kontrollbehov som finns inom livsmedelsanläggningar av olika karaktär — något som enligt verkets mening är oundgängligt för att man skall kunna bilda sig en uppfattning om vilken kontrollorganisation som kan vara lämplig. RRV menar dessutom att den analys som finns i betänkandet pekar i en annan riktning än mot de förslag som slutligen presenteras.

Enligt RRV:s mening har ingenting framkommit som kan föranleda RRV att gå ifrån den uppfattning om kontrollorganisationens lämpliga utformning som verket kom fram till i den tidigare nämnda revisionsrapporten. Enligt denna bör livsmedelshanteringssystemet betraktas snarast som bestående av två skilda delsystem med helt olika kontrollbehov. Dels finns ett storskaligt system med tekniskt avancerad produktion som ofta har hela Sverige som sin marknad, dels finns ett småskaligt system bestående av t. ex. storkök, restauranger och småproducenter med avsättning inom ett mer begränsat geografiskt område.

RRV menar att det storskaliga systemet kräver en mer "flödesorienterad" kontroll med beräkning av risker i olika hanteringsled och av tänkbara konsekvenser för konsumenterna. En sådan kontroll förutsätter överblick över de olika hanteringsleden. RRV menar också att det krävs specialistkompetens för kontrollen av de tekniskt avancerade stora anläggningarna och att en sådan bäst utvecklas om en och samma tillsynsmyndighet kan skaffa sig erfarenhet från flera likartade anläggningar.

— — —

RRV menar att den centrala myndigheten har de största förutsättningar-
na att utveckla den erforderliga kompetensen och att skaffa sig den
nödvändiga överblicken för kontroll av det storskaliga livsmedelssystemet.
RRV anser således att ansvaret för de större livsmedelsanläggningarna bör
lyftas från kommunerna och föras till staten genom livsmedelsverket.
RRV anser vidare att godkännandet av de större livsmedelsanläggningar-
na bör ligga kvar på livsmedelsverket. Därmed uppnås också den av

livsmedelskontrollutredningen eftersträvade samordningen av ansvaret för godkännande och löpande tillsyn.

Kontrollen av det småskaliga hanteringssystemet bör ligga kvar på lokal nivå. Närhet till tillsynsobjekten och god lokalkännedom är viktiga förutsättningar för att kunna genomföra denna kontroll på ett effektivt sätt. RRV menar att denna kontroll bör vara en i princip helt kommunal angelägenhet där livsmedelsverkets uppgifter inskränks till att på olika sätt stödja den kommunala verksamheten utan styrande föreskrifter.

RRV menar att man genom en tudelning av tillsynsansvaret enligt ovan tillvaratar de komparativa fördelar som resp. nivå i kontrollsystemet besitter.

— — —
RRV stödjer också, bl.a. mot bakgrund av vad som framkom under verkets revision av livsmedelskontrollen, utredningens krav på en översyn av livsmedelsverkets organisation och resurser. RRV:s förslag om att livsmedelsverket skall ha hela ansvaret för kontrollen av det storskaliga systemet förutsätter troligtvis ökade resurser. En lösning kan vara att den resursförstärkning vid länsstyrelserna som utredningen föreslår i stället förs till livsmedelsverket.

2.1.16 Sveriges lantbruksuniversitet: Beträffande de organisatoriska frågorna vill SLU framhålla vikten av att livsmedelsverket ges de resurser som erfordras för att ha det övergripande ansvaret för livsmedelskontrollen. Samtidigt finns ett behov av regionalt placerad personal som utredningen föreslår. SLU bedömer det som ytterst angeläget att sambandet mellan de föreslagna regionala teknikerna och livsmedelsverket blir så nära som möjligt. En nära samverkan skulle enligt SLU möjliggöra dels att verkets experter skulle kunna biträda livsmedelsteknikerna i komplicerade ärenden, dels skulle verket få snabb och direkt information om tillståndet i landet.

En organisatorisk möjlighet skulle kunna vara att bygga ut det embryo till regional organisation som finns vid verket och att placera elva av livsmedelsverkets anställda livsmedelstekniker vid länsstyrelserna.

— — —
2.1.17 Skogs- och jordbrukets forskningsråd: — — — Rådet är tveksamt till möjligheterna att på regional nivå få den tillgång till expertis och utrustning som är nödvändig om utredningens målsättning skall kunna realiseras.

2.1.18 Länsstyrelsen i Stockholms län har inget att erinra i princip mot utredningens förslag att en decentralisering av livsmedelskontrollen genomförs.

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att länsstyrelserna ges en mera aktiv roll inom livsmedelskontrollen liksom att det inrättas en djur- och livsmedelsfunktion som förstärks med bl.a. livsmedelsteknisk expertis. — — —

2.1.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Riksrevisionsverket anförde i sin rapport att storskalig livsmedelsproduktion med distributionsområden ofta långt utanför kommunens gränser snarare borde vara underställd statlig tillsyn än kommunal sådan och föreslog en uppdelning av kontrollen på dessa grunder. Länsstyrelsen anser att utredningen i likhet med riksrevisionsverket borde ha diskuterat alternativa förslag till kontrollorganisation. En förutsättning för att den föreslagna organisationsmodellen skall bli effektiv och slagkraftig är att tillräckliga resurser avsätts för

verksamheten. Det gäller inte minst tillgången till specialistkompetens inom såväl den tekniska som den biologiska sidan av livsmedelsområdet. Den mera aktiva roll, som länsstyrelserna föreslås få, synes väl kunna gagna en sådan utveckling. — — — Genom den föreslagna förstärkningen på regionplanet med livsmedelsteknisk expertis och inrättandet av en särskild djur- och livsmedelsfunktion vid varje länsstyrelse med uppgift att bistå miljö- och hälsoskyddsnämnderna, skapas förutsättningar för en effektiv kontrollorganisation och likartad kontroll över hela landet.

— — — Ansvarsfördelningen mellan de olika tillsynsmyndigheterna måste — — — formuleras klarare. Enligt länsstyrelsens erfarenhet måste också utfärdas centrala föreskrifter, som i högre grad än nu styr livsmedelskontrollens omfattning och inriktning om målet, att kontrollen skall vara likartad oavsett geografisk belägenhet, skall uppnås.

2.1.20 Länsstyrelsen i Kalmar län vill — — — framhålla att utredningen förbisett en principiellt viktig fråga. Man har således inte mer än ytligt berört frågan om vilka delar av livsmedelstillsynen som kan anses vara en kommunal angelägenhet och vilka delar som kan anses vara en statlig angelägenhet när det gäller tillsynsorganisationens uppbyggnad. Länsstyrelsen anser detta vara en brist i utredningen. Enligt länsstyrelsens mening borde ha övervägts om inte tillsynsorganisationen skall ha en kommunal förankring när det gäller småskalig livsmedelsindustri och övrig livsmedelshandling, som i huvudsak berör den egna kommunen, medan tillsynsorganisationen, när det gäller storskalig livsmedelsindustri borde ha en statlig förankring. — — —

— — — De föreslagna djur- och livsmedelsenheter vid länsstyrelserna med såväl hygienisk som teknisk sakkunskap bör kunna medföra en väsentlig effektivisering av livsmedelskontrollen. Dock krävs att det av utredningen skisserade samarbetet mellan stat och kommun konkretiseras och ges en författningsmässig förankring där ansvarsfördelning m. m. klarläggs. — — —

Den huvudsakliga arbetsuppgiften för länsstyrelsen inom livsmedelskontrollens område bör omfatta de större livsmedelsindustrierna. — — —

— — — Den samlade kunskapen om sambanden mellan olika led i livsmedelskedjan bör enligt länsstyrelsens mening bättre än för närvarande tillvaratas i livsmedelskontrollen. Många exempel på vikten av att detta är väsentligt kan anföras såsom bekämpningsmedel, tungmetaller, läkemedelsfrågor och smittskyddsfrågor. Även problemen med nerfall av radioaktiva isotoper är ett exempel på problem som i väsentlig utsträckning påverkar/tränger in i livsmedelskedjorna.

2.1.21 Länsstyrelsen i Blekinge län: För att kunna erhålla en livsmedelskontroll som är konkurrensneutral och lika över hela landet och för att konsumenten tryggt skall kunna konsumera livsmedel oavsett var de är tillverkade i landet, är det nödvändigt med föreskrifter som styr livsmedelstillsynen i betydligt högre grad än för närvarande. — — —

— — — Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att länsstyrelserna ges en mera aktiv roll inom livsmedelskontrollen. Det är då väsentligt att länsstyrelsernas roll får en klarare utformning och ges ett bättre formellt underlag i form av författningar.

Länsstyrelsen tillstyrker att länsstyrelserna förstärks med regionalt placerad livsmedelsteknisk expertis och att en särskild djur- och livsmedelsfunktion inrättas vid varje länsstyrelse.

Det är värdefullt att livsmedelsteknikerna placeras regionalt. — — —

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om samrådsförfarande mellan myndigheter vid godkännande av lokal, tillsyn och kontrollprogram. — — —

— — — Länsstyrelsen vill understryka betydelsen av att överblicken över hela kedjan bibehålls och att de delar som utbrutits återbördas till länsstyrelserna, t. ex. zoonosärendena (bl. a. salmonella) och restsubstansfrågor. Detta för att kunna verka för ett gott konsumentskydd på livsmedelsområdet.

2.1.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Utredningen har konstaterat att kontrollorganisationen behöver ha tillgång till viss specialkompetens för att kunna fullgöra sina uppgifter i en alltmer komplicerad produktionsapparat.

Länsstyrelsen vill betona att detta gäller den tekniska men även den biologiskt-hygieniska sidan av livsmedelshanteringen. — — —

— — — vill länsstyrelsen tillstyrka utredningens förslag angående länsstyrelsens mer aktiva roll inom livsmedelskontrollen, liksom förslaget att närliggande länsstyrelser förstärks med livsmedelsteknisk expertis.

Länsstyrelsen tillstyrker vidare att en särskild djur- och livsmedelsenhet inrättas vid varje länsstyrelse. — — —

Länsstyrelsen anser dock att det krävs att den av utredningen skisserade samverkan mellan stat och kommun ges en författningsmässig förankring där ansvarsfördelningen klart anges för att verksamheten skall bli effektiv och bli likartad över landet.

2.1.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län anser att utredningen närmare borde preciserat ansvarsfördelningen mellan myndigheterna och analyserat vilka förändringar i lagstiftningen som är möjliga och lämpliga.

— — — Förslaget att placera livsmedelstekniker på ett antal länsstyrelser är väl motiverat. — — —

Utöver detta bedömer länsstyrelsen det angeläget att tillsynsmyndigheterna vid behov har tillgång till specialister för tillsyn av tekniskt komplicerade anläggningar inom t. ex. bryggeri- och mejerinäringen. Personal med så speciell kompetens bör vara placerade på livsmedelsverket. Med tanke på den snabba tekniska utvecklingen och svårigheten att bibehålla kompetens och kunskapsnivå bör det också vara möjligt att anlita vissa specialister på konsultbasis.

Utredningen — — — föreslår — — — att en särskild djur- och livsmedelsfunktion inrättas vid varje länsstyrelse. — — — Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

2.1.26 Länsstyrelsen i Kopparbergs län — — — en bättre klarhet måste ske beträffande uppgiftsfördelningen mellan kommuner, länsstyrelser och livsmedelsverket.

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att tillsynen av livsmedelshanteringen bör decentraliseras. — — —

Ett villkor för att den föreslagna organisationen skall ge önskat resultat är dels att miljö- och hälsoskyddsnämnden får behövliga resurser att utföra tillsynen, dels att länsstyrelsen — som utredningen föreslår — förstärks med en delad tjänst som livsmedelstekniker.

2.1.28 Länsstyrelsen i Norrbottens län delar utredningens uppfattning, att livsmedelskontrollen bör decentraliseras i största möjliga utsträckning och att den myndighet som godkänner en anläggning också skall ansvara för

den omedelbara tillsynen. — — — Länsstyrelsen gör — — — den bedömningen att godkännandet av även större livsmedelsföretag, i enlighet med utredningens förslag, kan ligga på miljö- och hälsoskyddsnämnderna. — — —

Länsstyrelsen anser — — — det vara angeläget med en nära, väl planerad och organiserad samverkan med miljö- och hälsoskyddsnämnderna. — — — Formerna för samarbete bör inskrivas i författning.

— — — länsstyrelsen tillstyrker — — — att en djur- och livsmedelsenhet tillskapas. — — — Dock saknas — — — tillgång till livsmedelsteknisk expertis.

2.1.29 Länsstyrelsernas organisationsnämnd tillstyrker förslaget att länsstyrelserna skall tilldelas en mer aktiv roll inom livsmedelskontrollen. Utredningens förslag ligger enligt LON:s uppfattning väl i linje med de intentioner som statsmakterna gett uttryck för i andra sammanhang och som syftar till att bl.a. utveckla samarbetet och samspelet mellan den regionala statliga nivån och den primärkommunala nivån. — — —

Placeringen av de föreslagna tjänsterna som livsmedelstekniker på en regional myndighet med den breda verksamhet som länsstyrelsen har är enligt LON:s mening det effektivaste sättet för den centrala nivån att snabbt få genomslagskraft i hela landet för sina intentioner. — — — Det är ett system som med framgång har tillämpats i andra sammanhang och innebär även vissa administrativa fördelar jämfört med en central placering. — — —

2.1.31 Eslövs kommun: Utredningens förslag innebär att de oklarheter som tidigare funnits vad gäller kontrollansvaret i stort har försvunnit. — — —

Utredningens förslag att länsstyrelsen skall få en aktivare roll inom livsmedelskontrollen ger en ökad effektivitet och samordning inom livsmedelstillsynen. Miljö- och hälsoskyddsnämndens i Eslöv samarbete med länsveterinären och livsmedelsteknikern för de sju sydliga länen har varit mycket positivt. En utökning av antalet teknikertjänster är därför tillfredsställande.

I sammanhanget måste dock framhållas att länsstyrelsen skall vara ett stöd för kommunerna och inte en fristående tillsynsmyndighet. — — —

2.1.32 Falu kommun: Denna organisation med två statliga myndigheter länsstyrelsen och SLV som skall samverka med kommunen torde inte befrämja effektiviteten eller kvalitén i livsmedelstillsynen. Den oklara arbets- och ansvarsfördelningen mellan kommunen, länsstyrelsen och SLV kommer sannolikt att bestå.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser i stället att SLV:s resurser bör öka. De föreslagna livsmedelsteknikerna bör därför vara anställda av SLV. Regionalt placerade livsmedelstekniker bör underlätta samarbetet mellan miljö- och hälsoskyddsnämnderna och SLV.

2.1.33 Grums kommun: Sammanfattningsvis kan sägas att dagens livsmedelskontroll uppenbarligen inte uppfyller intentionen att livsmedelskontrollen skall hålla samma nivå oavsett var i landet en vara produceras. I betänkandet påpekas detta i flera sammanhang. Det nya förslaget för livsmedelskontroll syns inte utjämna skillnaderna utan snarare i vissa delar förstärka dessa — — —.

2.1.34 Gällivare kommun: Att lokalgodkännandet och löpande tillsyn samlas i "en hand" är till det bättre.

2.1.35 Gävle kommun: Livsmedelsverket — — — skall meddela föreskrifter som i högre grad än för närvarande styr livsmedelstillsynen — — —. I princip kan dessa tankegångar accepteras under förutsättning att kommunerna ändå lämnas handlingsfrihet att göra rimliga prioriteringar i förhållande till andra viktiga arbetsuppgifter inom miljö- och hälsoskyddsnämndens arbetsfält. Styrningen av tillsynen får heller inte medföra att kommunerna tvingas till kostnadskrävande resursförstärkningar utöver de ramar som det planerade avgiftssystemet ger möjlighet till.

— — — I stället bör samtliga tekniker placeras på livsmedelsverket med specialutbildning inom något eller några av områdena charkuteri, mejeri, äggprodukter, sylt och saft, konfekter m. fl. Därigenom skulle kommunerna få tillgång till verklig sakkunskap och tjänsterna kunna utnyttjas på ett effektivt sätt.

Utredningen föreslår vidare att länsstyrelsen tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall planera inriktning och omfattning av den offentliga livsmedelskontrollen inom länet och kommunen. Detta förslag avstyrkes. Det är tillräckligt med den högre grad av styrande funktion som livsmedelsverket tilldelas i förslaget. Om ytterligare en instans skall påverka kommunernas verksamhet kommer arbetet att försvåras. En samordning sker redan i dag direkt mellan kommunerna i den projektinriktade livsmedelskontrollen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden tilldelas ansvar för såväl godkännande som tillsyn av allmänna livsmedelsanläggningar och av all livsmedelshandtering. — — — Detta förslag hälsas med tillfredsställelse — — —.

2.1.36 Katrineholms kommun: Vi anser att utredningens förslag i stort är bra. — — —

Vad vi däremot inte är lika positiva till är att utredningen tydligen vill ge redlighetskontrollen en högre status än den enligt vår mening lika viktiga hygienkontrollen. — — —

2.1.37 Luleå kommun: Det som kan ses som positivt för kommunerna är förslaget om att livsmedelskontrollen skall decentraliseras till miljö- och hälsoskyddsnämnderna, vilket i sig bör ligga i tiden med tanke på de försök som nu förekommer med s. k. frikommuner.

Av nämnda skäl anser miljö- och hälsoskyddsnämnden att det kan ifrågasättas om det är nödvändigt att ge länsstyrelsen en mer aktiv roll i livsmedelstillsynen. Ett ytterligare skäl till att ifrågasätta detta förslag är att miljö- och hälsoskyddsinspektörerna i dag i sin utbildning vid universitetet erhåller en god utbildning i livsmedelshygien, vilket med den föreslagna vidareutbildningen bör vara mer än tillräckligt för att miljö- och hälsoskyddsnämnderna på egen hand skall klara de livsmedelshygieniska åligganden, som föreskrives i nuvarande lagstiftning. För övrigt kan sägas att vi inte är mycket betjänta av en livsmedelstekniker som är placerad i Västerbotten. Av den anledningen bör teknikern få en central placering, förslagsvis vid livsmedelsverket.

2.1.38 Lunds kommun — — — vad man — — — saknar i utredningen är en analys av orsakerna till bristerna och konkreta förslag till förändringar — — —. Inom SLV borde — — — inrättas en "Kommunbyrå" med praktisk kommunal livsmedelstillsynserfarenhet.

— — — är utredningens förslag att länsstyrelserna skulle få en mer aktiv roll i livsmedelstillsynen ägnat att förvåna. Förslaget har ej heller åtföljts av någon motivation eller förslag till lösning av bl. a. kollisionsrisken med att samtidigt vara tillsynsmyndighet och överklagningsinstans. Vidare kan

det inte ha varit obekant för utredningen att SLV år 1973 placerade fyra livsmedelstekniker regionalt på länsstyrelserna med uppgift att bl. a. biträda miljö- och hälsoskyddsnämnderna med råd och anvisningar och experthjälp i komplicerade kontrollfrågor. Efter ca två år tvingades SLV konstatera att detta var ett misslyckande och av de fyra livsmedelsteknikerna återstår i dag bara en placerad i Kristianstads län. Av de övriga är två placerade centralt på SLV och en har slutat. Motiven till att utredningen — trots detta — på nytt föreslår länsstyrelseplacerade tekniker redovisas ej.

— — —

2.1.39 Malmö kommun: I sitt utlåtande framför miljö- och hälsoskyddsnämnden erinringar mot styrande föreskrifter av statens livsmedelsverk för kommunens tillsynsverksamhet.

Även enligt kommunstyrelsens mening bör för kommunal verksamhet av förevarande slag statliga intentioner taga sig uttryck i rekommendationer och allmänna råd. Dylik verksamhet som inte bedrivs av statliga organ bör således i princip ej vara underkastade statliga styrande föreskrifter.

I de fall verksamheten blir bunden av statliga direktiv bör staten själv taga hand om denna och då helt svara för finansieringen av alla kostnader.

— — —

Förslaget, att inrätta tjänster som livsmedelstekniker, bedömer nämnden som motiverat och lovvärt men anser inte att tjänsterna bör placeras vid länsstyrelserna. Tjänsterna bör enligt nämndens uppfattning vara underställda statens livsmedelsverk som sedan har att fördela denna resurs alltefter behov och kunskapsområde på olika miljö- och hälsoskyddsnämnder.

Beträffande förslaget om ett utökat samarbete inom livsmedelskontrollen mellan länsstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden ställer sig nämnden tveksam — — —

— — —

Utredningen anser att det omedelbara ansvaret för såväl godkännande som tillsyn av i princip alla livsmedelsanläggningar och all livsmedelshandtering bör läggas på miljö- och hälsoskyddsnämnden med undantag för kött- och exportkontroll. — — — Detta skulle innebära, att den nuvarande ordningen — — — skulle upphöra, vilket nämnden hälsar med tillfredsställelse — — —

2.1.40 Partille kommun: Länsstyrelserna bör tilldelas en mer aktiv roll i tillsynsarbetet anser utredningen — — —

Mot detta förslag kan invändningar av principiell art framföras. Förslaget går stick i stäv med strävandena under senare år mot minskad statlig styrning av den kommunala verksamheten. — — —

Inte blott principiella utan också rationella skäl kan anföras mot att länsstyrelsen skall "bistå" kommunen med olika branschgenomgångar och projektinriktad kontroll. Frivilliga försök i den riktningen har visat att detta har benägenhet att i betydande grad öka administrationen till förfång för fältarbetet. Däremot skulle det vara av värde att ha tillgång till livsmedelsteknisk expertis för biträde och konsultation vid tillsyn av enskilda anläggningar.

Det är dock tveksamt om denna expertis bör vara knuten till länsstyrelsen. — — —

Länsstyrelsen är som bekant också första besvärinstans. Om länsstyrelsen tar aktiv del i tillsynsarbetet uppkommer en jävssituation vid prövning av besvärssärenden.

2.1.41 Skara kommun: — — — Ansvarsfördelningen är i många fall oklar vilket dels innebär risker för dubbelarbete, dels att vissa företag i praktiken hamnar mittemellan och därigenom saknar tillsyn.

— — — Utredningens förslag att ge miljö- och hälsoskyddsnämnderna helhetsansvaret för godkännande av livsmedelslokaler och den löpande tillsynen kan vara ett steg i rätt riktning. — — —

Länsstyrelserna föreslås få en mer aktiv roll i den offentliga livsmedelstillsynen genom bildande av särskilda djur- och livsmedelsfunktioner. För att klara utredningens intentioner krävs dock en tjänst som livsmedelstekniker vid varje länsstyrelse i varje fall i södra Sveriges jordbruksbygder.

— — —

Utredningens förslag om obligatoriska årliga överläggningar mellan länsstyrelserna och miljö- och hälsoskyddsnämnderna verkar onödigt byråkratiskt och tungrott. Det är troligen bättre att föreskriva att varje miljö- och hälsoskyddsnämnd skall upprätta en verksamhetsplan enligt ett givet mönster som sedan kan användas i den årliga rapporteringen. Verksamhetsplanen kan sedan revideras vid behov efter samråd med länsstyrelsen.

En översyn av livsmedelsverkets organisation och resurser för att öka möjligheterna att lämna service och ge råd till kommuner och länsstyrelser kan vara befogad. — — —

2.1.42 Stockholms kommun: Utredningen föreslår att livsmedelsverket även i framtiden skall ha det övergripande ansvaret för livsmedelskontrollen. Verket skall meddela föreskrifter som i högre grad än för närvarande styr livsmedelstillsynen. Verket skall göra sammanställningar och analyser av att kontrollen bedrivs efter enhetliga principer och med likartade metoder i hela landet. Verket skall ha ett fortbildningsansvar gentemot kommuner och länsstyrelser. Förvaltningen anser förslaget bra och hälsar med tillfredsställelse att livsmedelsverket åläggs ett ansvar för fortbildningen av personal inom livsmedelskontrollen såväl vid länsstyrelser som kommuner.

— — —

Förvaltningen anser att förslaget att inrätta ett antal tjänster med livsmedelsteknisk expertis är bra. Förvaltningen delar dock inte utredningens uppfattning att dessa tjänster skall placeras på de olika länsstyrelserna. För att dessa tekniker skall kunna medverka vid tillsynen av olika speciella anläggningar krävs specialutbildning t.ex. inom mejeri, charkuteri, konserveringsteknik m.m. Förvaltningen anser därför att dessa tjänster bör placeras vid livsmedelsverket samt att en specialisering av tjänsterna sker så att resp. miljö- och hälsoskyddsnämnd kan få den hjälp som behövs om problem uppstår inom olika typer av anläggningar. Livsmedelsteknikerna kommer på detta sätt att kunna utnyttjas på ett mer effektivt sätt inom sitt kunskapsområde.

Förslaget att länsstyrelsen skall ansvara för att tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden planera inriktning och omfattning av den offentliga kontrollen inom länet och kommunen delas ej av förvaltningen. Förvaltningen anser att en samordning av livsmedelskontrollen inom vissa områden kan ha fördelar ur organisatorisk synpunkt. En sådan samordning bör dock ske direkt mellan kommunerna, något som redan nu delvis görs på några håll i landet. Länsstyrelsens roll bör, liksom hittills, vara informationsgivare till kommunerna, men styrelsen bör ej delta i beslut om inriktning och omfattning av verksamheten.

Utredningen föreslår att miljö- och hälsoskyddsnämnden får ansvaret för såväl godkännande som tillsyn av i princip alla livsmedelsanläggningar och all livsmedelshantering. Detta överensstämmer med vad miljö- och

hälsoskyddsnämnden anförde vid sitt sammanträde redan den 26 augusti 1980. Förvaltningen ser med tillfredsställelse att livsmedelskontrollutredningen nu föreslår en sådan lösning.

— — —

Utredningen anser att starka skäl finns för att bevara den veterinärmedicinska kompetensen och därmed sammanhängande kunskaper i livsmedelshygieniska frågor inom länsstyrelsen samt föreslår att länsveterinären som chef för en föreslagen särskild djur- och livsmedelsfunktion vid länsstyrelsen svarar för kontaktverksamheten mellan besiktningsveterinärer och distriktsveterinärer. Förvaltningen instämmer i utredningens synpunkter. Utöver detta vill förvaltningen framhålla att i flera av de större kommunerna finns stadsveterinärer anställda som har en motsvarande kompetens som länsveterinärerna. För dessa kommuner kan det därför finnas mindre behov av att utnyttja länsveterinären som livsmedelshygienisk expert.

2.1.44 Sundsvalls kommun: Vi finner det positivt att miljö- och hälsoskyddsnämnden får ansvaret för såväl godkännande som tillsyn av i princip all livsmedelshantering. — — —

2.1.45 Uppsala kommun: Utredningen föreslår — — — att kommunerna får det totala ansvaret för den allmänna offentliga livsmedelskontrollen inom den egna kommunen, något som nämnden motser med tillfredsställelse.

— — — Utredningen föreslår — — — att ett antal tjänster som livsmedelstekniker inrättas i länen. Nämnden är positiv till inrättandet av dessa tjänster, men ställer sig tveksam till tjänsternas placering. Tanken i utredningsförslaget är att *en* livsmedelstekniker i princip skall betjäna två eller tre län. Livsmedel är ett vittomfattande kunskapsfält och nämnden ställer sig frågande till om man vid rekryteringen verkligen kan förena detta vida fält som bl. a. omfattar bagerisidan, grönsaker, mejeri, kött- och charkhantering, slaktteknik, processindustri etc. i en person. Nämnden föreslår i stället att statens livsmedelsverk tillförs dessa tjänster och att varje tjänst ges ett klart definierat och avgränsat kunskapsområde. — — —

2.1.47 Örebro kommun: — — — Utredningens förslag att lägga det totala ansvaret för livsmedelskontrollen på kommunerna är positivt. — — —

Länsstyrelsens aktiva roll med teknisk expertis bör klargöras närmare. För kommunernas del vore det bra om expertisen på länsstyrelsen fungerade som konsult åt miljö- och hälsoskyddsnämnderna.

— — —

Livsmedelsverket bör i sin verksamhet utöka sitt ansvar för rådgivning, samordning samt utbildning av personal på alla nivåer i livsmedelstillsynen.

2.1.48 Örnsköldsviks kommun: Miljö- och hälsoskyddskontoret delar utredningens uppfattning att i princip alla livsmedelsanläggningar skall godkännas lokalt liksom att all tillsyn och provtagning skall åligga miljö- och hälsoskyddsnämnderna.

Det är positivt att länsveterinärenheten utökas med livsmedelstekniker, vilka får ett samordnande ansvar regionalt med nämnderna. — — —

2.1.49 Centralorganisationen SACO/SR: De enskilda kommunerna och kommunförbundet måste upplysas och övertygas om vikten av att mer resurser måste ställas till miljö- och hälsoskyddsförvaltningarnas förfogande, om den modell för livsmedelstillsyn som föreslås skall kunna genomföras. — — —

— — —
 SACO/SR delar uppfattningen att ett "basansvar" för livsmedelstill-
 synen ligger på kommunerna. En djur- och livsmedelsenhet med teknisk
 och hygienisk sakkunskap, som föreslås av utredningen, bör tillskapas.
 — — —

— — —
 En förutsättning för att förbättra och decentralisera livsmedelstill-
 synen är att livsmedelsverkets centrala roll som expertorgan stärks och tillförs
 erforderliga resurser. Experttjänster inom områdena mejeri, vatten och
 fisk bör övervägas. Den föreslagna satsningen på lokala och regionala
 tjänster får inte innebära att de centrala resurserna minskar.

SACO/SR vill emellertid inte ta ställning till om den förstärkta livsme-
 delstekniska expertisen skall tillföras länsstyrelserna eller livsmedelsverket
 centralt.

2.1.50 Glesbygdsdelegationen anser att den principiella inriktningen på
 förslagen i betänkandet är riktig. En förbättring av livsmedelskontrollen
 behövs och det kan ske genom en decentralisering av kontrollen och en
 förstärkning av kommunernas ställning. — — —

2.1.53 Kooperativa förbundet: — — — Vi förordar — — — att livsmedels-
 verkets resurser förstärkes i stället för att, såsom utredningen föreslår,
 förse länsstyrelserna med livsmedelsteknisk expertis. Därigenom ges bätt-
 re förutsättningar för att den specialisering av kunskaperna, som erfordras
 inom flera områden, kan tillgodose och att förbättrad information och
 rådgivning kan lämnas.

— — —
 Miljö- och hälsoskyddsnämndernas kontrolluppgifter bör enligt KF:s
 uppfattning inriktas på ökad kontroll av redligheten i livsmedelshantering-
 en och på uppföljning av de producerande företagens obligatoriska egen-
 tillsyn. Genom en sådan inriktning och genom utnyttjande av livsmedels-
 verkets expertis bör miljö- och hälsoskyddsnämnderna kunna tillgodose
 att både effektivisera hygienkontrollen och att utöka redlighetskontrollen.

— — —
 KF tillstyrker utredningens förslag att det på varje länsstyrelse inrättas
 en särskild djur- och livsmedelsfunktion med ett verksamhetsområde som
 omfattar en vidare del av hela livsmedelskedjan.

2.1.54 Landsorganisationen i Sverige anser att de tjänster som livsmedels-
 tekniker som utredningen föreslår inrättade, anställs av livsmedelsverket.

— — —
 LO stöder tanken på en decentralisering av kontrollen till kommunernas
 miljö- och hälsoskyddsnämnder. — — —

Det är viktigt att kontrollen blir likvärdig i hela landet. — — —

2.1.55 Landstingsförbundet tillstyrker — — — den allmänna inriktningen
 av utredningens förslag som innebär en förbättring av livsmedelskontroll-
 lén. Decentraliseringen till primärkommunerna av ett större ansvar för
 kontrollen synes väl motiverad, men förutsätter att miljö- och hälsoskyd-
 det kan tillföras ökade resurser. — — —

2.1.56 Lantbrukarnas riksförbund: Det är, enligt LRF:s uppfattning, inte
 lätt att utifrån de framlagda förslagen skapa sig en bild av hur livsmedels-
 kontrollen är tänkt att fungera i praktiken. Vad innebär det för MHN att
 arbeta under "ett totalt ansvar", när SLV har det "övergripande ansvaret"
 och ett tredje organ, länsstyrelsen, har ansvaret för "den närmare livsme-
 delstillsynen inom länet" och därtill skall "tilldelas en mera aktiv roll"?

Det går inte att utläsa om och i så fall på vilket sätt, som utredningens förslag skiljer sig från gällande formella ordning. Ordentliga definitioner av de olika ansvarsbegreppen är det minsta som krävs om man skall kunna diskutera en fungerande ansvarsfördelning.

Utvecklingen inom livsmedelsindustrin är sådan att det kan vara motiverat att engagera fler livsmedelstekniker i livsmedelstillsynen. — — —

— — —
Om den livsmedelstekniska specialkompetensen i stället knyts till SLV innebär detta fördelar ur policy-, samordnings- och självständighetssynpunkt. I vissa fall kan en central tillsyn öka självständigheten för en liten kommun gentemot ett stort företag. En branschspecialisering blir möjlig

— — —
De i betänkandet nämnda fördelarna uppnås ej om livsmedelsteknikerna anställs vid länsstyrelserna. LRF ansluter sig till det förslag som föreslås i reservationen och i det särskilda yttrandet i frågan. — — —

Om möjligheterna att utnyttja företagets egentillsyn tas tillvara kan sannolikt behovet av teknikertjänster begränsas till ett mindre antal, än som föreslås av utredningen.

LRF anser att länsstyrelserna bör ha den roll de har i dag avseende livsmedelskontrollen. Genom ett nära samarbete mellan SLV, länsstyrelserna och kommunerna kan den projektorienterade kontrollen utvecklas ytterligare. Länsveterinären bör ansvara för en ökad kontakt och samordning mellan olika veterinärkategorier, hälsovårdskonsulenter m. fl. så att de kunskaper som finns om bättre djurhälsa och livsmedelskvalitet utnyttjas mer. — — —

2.1.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet: — — — är det glädjande att konstatera att — — — livsmedelskontrollutredningen — — — föreslår att miljö- och hälsoskyddsnämnden får ansvaret för såväl godkännande som tillsyn av i princip alla livsmedelsanläggningar och all livsmedelshantering.

Förbundet vill dock gå ett steg längre än vad utredningen föreslår och hävdar att livsmedelskontrollen skulle vinna i effektivitet och ekonomi om den lokala tillsynen även skulle omfatta tillverkningsdelarna i den integrerade livsmedelsindustrin. Dessa skulle i annat fall få en i princip fördubblad administration och tillsyn.

Förbundet instämmer i utredningens förslag att livsmedelsverkets organisation och resurser skall ses över. Enligt förbundets åsikt är det, liksom utredningen framhåller, mycket viktigt att livsmedelsverkets organisation är inriktad på att stödja den lokala tillsynsmyndigheten.

Som nämns i utredningen är miljö- och hälsoskyddsnämnderna i vissa fall i behov av personal med speciella kunskaper, bl. a. livsmedelsteknisk expertis. I utredningen föreslås att denna kompetens skall tillföras miljö- och hälsoskyddsnämnderna genom att samverkande länsstyrelser förstärks med personal som har denna kompetens. MHTF instämmer dock inte i denna bedömning. Enligt förbundets åsikt är det ej meningsfullt att på länsstyrelserna bygga upp en förstärkt tillsynsorganisation, utan det är i stället viktigare att livsmedelsverket ges dessa resurser för att det odelade tillsynsansvaret ej skall splittras. MHTF anser att det är fullt tillräckligt med den resurs i form av länsveterinärer som existerar i dag. Länsstyrelsernas roll torde ändå kunna göras mera aktiv genom att miljö- och hälsoskyddsnämnderna, precis som i samband med miljötillsynen, avlastar det regionala tillsynsorganet om all tillsyn läggs på det lokala planet. Länsveterinären skulle då få möjligheter att kunna fungera som regionvis sammanhållande länk och vara det stöd som förutsätts i utredningen.

2.1.61 Svenska livsmedelsarbetareförbundet: Utvecklingen inom den offentliga verksamheten präglas nu av en vilja till ökad decentralisering.

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

— — —
Inom ett område som livsmedelskontrollen är emellertid en sådan prioritering inte lika välmotiverad. Här får behovet av kompetens i tekniska och vetenskapliga frågor, enhetliga normer och tillämpningar i hela landet samt kontakt med den internationella utvecklingen en betydande styrka.

En alltför långt driven decentralisering skulle vidare kunna leda till att utövandet av livsmedelskontrollen varierar kraftigt mellan olika kommuner. Möjligheten att livsmedelskontrollen kan komma att påverkas av lokala hänsyn utanför dess syften bör också beaktas. Dessa aspekter har ökad betydelse till följd av kommunens mera fristående ställning i relation till statliga myndigheter som markerats kraftigare som en följd av 1975 års RF.

Sammantaget talar detta för att de centrala statliga organen, i första hand SLV, ges utökade resurser och vidare ansvar än vad livsmedelskontrollutredningen föreslår. SLV:s ställning bör stärkas såväl i relation till kommunala organ som i relation till fristående intressentorienterade organ på central nivå som fullgör uppgifter inom livsmedelskontrollen.

— — —
Livs stödjer tanken på att ett ökat ansvar för kontrollen läggs på kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder. Den lokalkännedom som finns i kommunerna bör tas till vara. Att samma myndighet ansvarar både för godkännande av anläggningen och den löpande tillsynen är riktigt.

Ett frågetecken måste emellertid sättas beträffande stora anläggningar. Det kan vara svårt för kommunerna att skaffa sig den kompetens som behövs för att utföra livsmedelskontrollen i dessa. Speciellt kan detta gälla små kommuner som får tillsynsansvar för stora och tekniskt komplicerade livsmedelsanläggningar.

— — —
— — — Livsmedelsteknikerna bör vara anställda av livsmedelsverket.

Placeringen kan däremot vara regional. Livsmedelstekniker anställda av livsmedelsverket har större möjligheter att samverka sinsemellan. Utbildnings- och specialiseringsmöjligheter tillvaratas. Kompetensen kan lättare byggas upp och kunskaperna förnyas i takt med utvecklingen. Livsmedelsverkets och kommunernas kontakt förstärks.

2.1.62 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Länsstyrelserna föreslås få en mera aktiv roll i den offentliga livsmedelskontrollen. Bl. a. föreslås, att vissa länsstyrelser skulle kunna förfoga över en livsmedelstekniker. Vi har för vår del den uppfattningen, att det är mer effektivt att dels satsa mer på den direkta kontrollverksamheten som bedrivs i miljö- och hälsovårdsnämnderna och dels på en central myndighet som kan utveckla och förfoga över mer specialistkompetens (statens livsmedelsverk). Att ytterligare bygga ut ett led i kontrollkedjan förefaller oss mest leda till en splittring av resurser på ett sätt som knappast kan vara optimalt.

2.1.64 Svenska kommunförbundet: Styrelsen anser att livsmedelsverkets organisation och resurser bör ses över för att öka möjligheterna för verket att lämna service och ge råd till miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Ett antal experter centralt placerade vid livsmedelsverket skulle enligt styrelsens uppfattning vara till större nytta för den offentliga livsmedelskontrollen än ett begränsat antal tekniker på länsnivå. Detta sagt mot bakgrund av den utveckling som skett under senare år inom livsmedelshanteringen och som innebär att livsmedelsindustrin domineras av relativt få och stora

anläggningar. Dessa experters branschkunskaper skulle kunna vara till stöd för miljö- och hälsoskyddsnämnderna. I likhet med vad riksrevisionsverket framfört i sin rapport om den offentliga livsmedelskontrollen anser styrelsen att livsmedelsverket bör inta en renodlad service roll gentemot kommunerna.

Styrelsen tillstyrker förslaget om att en decentralisering av livsmedelskontrollen genomförs så att kommunerna får det totala ansvaret för kontrollen inom den egna kommunen. Ansvaret innefattar även kontrollen av s. k. § 38-anläggningar, med undantag för kontrollslakterier.

Styrelsen avstyrker utredningens förslag om att länsstyrelsen ges en mera aktiv roll inom livsmedelskontrollen, som innebär en styrning av miljö- och hälsoskyddsnämndernas verksamhetsplanering. Samarbetet mellan länsstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnderna bör däremot kunna utvecklas t. ex. kring frågor som rör sambandet djur — hälsa — livsmedel. Likaså bör samarbetet på regional nivå inom den projektinriktade livsmedelskontrollen kunna utökas och även innefatta fler aktiviteter inom redlighetskontrollen.

Enligt styrelsens mening finns det inget uttalat behov av att inrätta ett antal tjänster som livsmedelstekniker i länen. Nuvarande länsveterinärorganisation i samverkan med miljö- och hälsoskyddsnämnderna och livsmedelsverket utgör i sig en tillräckligt väl fungerande djur- och livsmedelsfunktion. Ett mer utvecklat samarbete direkt mellan livsmedelsverket och kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder ger en enklare och effektivare tillsynsorganisation. Genom samarbetsavtal mellan två eller flera kommuner finns möjlighet att ytterligare förbättra livsmedelstillsynen på lokal nivå. Likaså kan de regionala laboratorieresurserna utnyttjas i större omfattning än hittills inom livsmedelskontrollen. Det finns även anledning att räkna med ett ökat engagemang inom kommunförbundets länsavdelningar i frågor som rör livsmedelshanteringen.

2.1.66 Sveriges grossistförbund: — — — Däremot avstyrker vi utredningens förslag att bygga upp en omfattande organisation på länsstyrelserna, eftersom vi inte tror att en sådan organisation kan leda till en effektivare livsmedelskontroll. I den mån kommunerna inte är tillräckligt stora för att ge underlag för den kompetens, som bör finnas på kommunal nivå, är ett samarbete mellan två näraliggande kommuner ett bättre alternativ. Inte ens länen torde ge tillräckligt underlag för att det skall vara möjligt att bygga upp kompetens inom de många olika specialiteter som kan behövas. Den livsmedelstekniska specialistkompetens som kan behövas bör därför finnas på livsmedelsverket eller tillföras genom anlitande av konsulter vid behov.

2.1.67 Sveriges industriförbund och

2.1.68 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Den offentliga tillsynen och kontrollen bör vara offensiv och aktiv så att den blir likformig i hela landet och inte som hittills defensiv och passiv som följd av att den offentliga verksamheten haft mycket olika omfattning i olika kommuner. Den skall vara konkurrensneutral.

I den offentliga verksamheten (tillsyn och kontroll) måste s. k. småskalig och storskalig industri behandlas så lika som möjligt och konkurrensneutralt, då dessa verksamheter konkurrerar med varandra på marknaden även om detta gäller på begränsade geografiska områden. Det bör i detta sammanhang påpekas, att oberoende av ambitionen, det kan föreligga svårigheter för t. ex. små företag i glesbygdsområden att köpa kontrolltjänster för egentillsynsverksamheten från utomstående kontrolllaboratorier.

En effektiv och neutral tillsyn och kontroll fordrar en organisation som kan samordna hela rikets insatser.

Riksrevisionsverket har i sin rapport om den offentliga livsmedelskontrollen ifrågasatt, om inte en centralisering är nödvändig. Livsmedelskontrollutredningen föreslår däremot en nästan fullständig decentralisering, som enligt vår mening inte alls uppfyller kravet på konkurrensneutralitet och som inte heller har möjligheter att tillvarata konsumenternas intressen i hygieniskt och ekonomiskt hänseende eller med andra ord vad som avser produktsäkerhet och redlighet. En tillsyn och kontrollverksamhet i tre nivåer: statens livsmedelsverk, länsstyrelse och miljö- och hälsoskyddsförvaltning, där SLV och länsstyrelsen ej har någon direktivrätt eller något chefsskap över miljö- och hälsoskyddsförvaltningen har inga förutsättningar att bli konkurrensneutral. En fungerande organisation måste vara hierarkisk med direktivrätt och chefsskap nedåt och rapportskyldighet uppåt.

Det obligatoriska samrådsförfarande, som föreslagits för vissa komplicerade anläggningar t.ex. mejerier räcker ej, dels finns det även andra komplicerade industrityper än de som nämnts, dels bör småskalig och storskalig verksamhet i tillämpliga delar behandlas lika.

Livsmedelstillverkningen i sig, sammansättning, process och hantering, undergår en snabb utveckling och det fordras samordning och stor kompetens för att kunna bedöma hur den offentliga tillsynen och kontrollen skall anpassas till förhållandena.

Den ytterligare expertis, som utredningen föreslår skall tilldelas länsstyrelserna, borde med större fördel och till lägre total kostnad i stället kunna bindas till SLV. Denna expertis skulle då kunna användas av såväl hälsovårdsförvaltningar som av länsstyrelser. De olika befattningshavarna kan då utnyttjas i hela landet.

2.1.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund: Utredningen föreslår att kommunerna får det totala ansvaret för den allmänna offentliga livsmedelskontrollen inom den egna kommunen. Utredningen föreslår vidare att livsmedelsverkets organisation ses över och att länsstyrelserna får en mer aktiv roll samt att länsstyrelserna förses med livsmedelsteknisk expertis. Förbundet ansluter sig helt till utredningens förslag i dessa delar, men ifrågasätter starkt dels avsteg från principer om det kommunala tillsynsansvaret vid s.k. integrerade anläggningar, dels knytningen till "livsmedelsteknisk expertis" med hänsyn till helhetssynen i fråga om bl.a. kostens betydelse för hälsan. — — —

2.1.71 Länsstyrelsen i Örebro län vill — — — framhäva att den offentliga kontrollen speciellt vad gäller vissa större livsmedelsindustrier är eftersatt.

Trots att utredningen konstaterar att den kommunala tillsynen inte uppfyller lagstiftningens krav föreslås att tyngdpunkten i kontrollorganisationens uppbyggnad i än högre grad än för närvarande skall läggas på kommunal nivå. Livsmedelskontrollen bör dock decentraliseras. Genom att, som utredningen föreslår, ge länsstyrelsen en mer aktiv roll inom livsmedelskontrollen bör kraven på såväl decentralisering som kunskap om lokala förhållanden tillgodoses. De föreslagna djur- och livsmedelsenheter (som bör heta länsveterinära enheten) vid länsstyrelserna med såväl hygienisk som teknisk sakkunskap medför en väsentlig lyftning av livsmedelskontrollen. Länsstyrelsen ansluter sig således till utredningens förslag om förstärkta resurser på länsstyrelserna.

Den samlade kunskap som i dag finns inom länsstyrelsen mellan olika led i livsmedelskedjan bör enligt länsstyrelsens mening bättre än i dag kunna tillvaratas i livsmedelskontrollen.

— — —
Länsstyrelsen delar utredningens förslag om inrättande av en särskild djur- och livsmedelsfunktion vid länsstyrelsen med länsveterinären som chef. — — —

2.1.72 Husmodersförbundet Hem och Samhälle anser att kontrollen till största delen bör skötas lokalt av den lokala miljö- och hälsoskyddsnämnden, som genom sin lokala förankring ligger närmast konsumenterna. Nämnden har tjänstemän med gedigna livsmedelskunskaper och god lokalkännedom. Resurser måste dock ges för att öka miljö- och hälsoskyddsförvaltningarnas möjlighet att gå ut till konsumentgrupper, föreningar o. d. med olika typer av livsmedelsinformation och rådgivningsverksamhet. Speciellt sambandet mellan kost och hälsa bör uppmärksammas.

2.1.78 Statstjänstemannaförbundet: — — — Att livsmedelstillsynen förstärks med fler livsmedelstekniker är välmotiverat, men planeringen bör enligt ST: s mening — — — ske vid livsmedelsverket. — — —

2.1.79 Alingsås kommun: Utredningen har inte tillfredsställande klarlagt följderna för kommunerna av det merarbete som föreslås läggas på miljö- och hälsoskyddsnämnderna.

2.2 Länsveterinärerna

2.2.8 Lantbruksstyrelsen kan nu med beklagande konstatera att länsveterinärfrågan änyo föreslås skjutas på framtiden denna gång i avvaktan på regeringens förslag om en ny länsförvaltning.

2.2.9 Statens livsmedelsverk — — — [finner inte] skäl att tillstyrka någon ändring i den roll som länsveterinärerna har i livsmedelskontrollen. Den frågan bör övervägas i samband med att ställning tas till frågorna om samordnad länsförvaltning.

2.2.16 Sveriges lantbruksuniversitet delar förslaget om att länsveterinären tilldelas en mer aktiv roll inom den offentliga livsmedelsorganisationen. Organisationsfrågorna kring detta bör lösas i det aviserade förslaget om ny länsförvaltning.

2.2.18 Länsstyrelsen i Stockholms län finner det — — — angeläget att här framhålla att länsveterinärens verksamhet liksom hittills skall vara förankrad i länsstyrelsen och inte i ett jordbruksekoniskt sektorsorgan av typ lantbruksnämnd. Huvuduppgifterna skall vara att verka för konsumentskydd på livsmedelsområdet, hälsoskydd, skydd mot smittsamma sjukdomar, djurskydd etc. Därför bör de uppgifter, som har inslag av ovan angiven karaktär — — — och som i dag handläggs av länsveterinären i lantbruksnämndens namn ingå i den fristående djur- och livsmedelsfunktionen.

2.2.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län delar — — — utredningens uppfattning — — —

2.2.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län tillstyrker — — — utredningens förslag i avvaktan på regeringens förslag om ny länsförvaltning.

2.2.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län delar utredningens uppfattning att någon mer genomgripande förändring av länsveterinärens arbetsuppgifter inte bör göras förrän regeringen lämnat förslag till ny länsförvaltning.

2.2.28 Länsstyrelsen i Norrbottens län — — — anser det vara viktigt, att det regionalt finns ett samlat ansvar. Den nya länsförvaltning, som provas i Norrbottens län, innebär bl. a. att förutvarande lantbruksnämnden numera fullgör sina uppgifter som enhet i länsstyrelsen. Den veterinära enheten vid förutvarande lantbruksnämnden har upphört och ingår nu i en enhet vid länsstyrelsen med länsveterinären som chef. Genom den nya organisationen finns en samlad kunskap om livsmedelskedjan i länsstyrelsen.

2.2.29 Länsstyrelsernas organisationsnämnd vill understryka angelägenheten av att länsveterinärens organisatoriska placering omprövas. Den nuvarande lösningen med en tjänsteman som är chef och arbetsledare för viss verksamhet på två helt olika regionala myndigheter kan enligt LON:s bedömning inte vara rationell. LON gör emellertid samma bedömning som utredningen att denna fråga för närvarande kan anstå för att tas upp i anslutning till den nära förestående reformeringen av länsförvaltningen.

2.2.35 Gävle kommun: — — — Länsveterinären föreslås som chef för en särskild djur- och livsmedelsfunktion vid länsstyrelsen. Gentemot detta organisationsförslag finns ingen erinran. Det bör däremot påpekas att hos en del kommuner finns stadsveterinärer med motsvarande eller högre kompetens inom livsmedelshygien varför det hos dessa finns mindre behov att nyttja länsveterinären som livsmedelshygienisk expert.

2.2.39 Malmö kommun: Utredningen anser att en skärpt livsmedelskontroll i princip måste beakta samtliga led i produktionskedjan av livsmedel. Inte minst med utgångspunkt från de negativa effekter som utvecklingen inom animalieproduktionen anses ha på såväl djurhälsa som livsmedelskvalitet. Man har därför från utredningshåll velat poängtera vikten av att distriktsveterinärer, besiktningsveterinärer och hälsokontrollveterinärer samverkar med ömsesidig information som ett led för förbättrad livsmedelskvalitet. Det bör ankomma på länsveterinären att i samråd med berörda veterinärkategorier utforma lämpliga rutiner för dylik kontaktverksamhet.

Utredningens synpunkter delas av nämnden.

2.3 Potatiskontroll

2.3.4 Näringsfrihetsombudsmannen: I likhet med utredningen anser NO att kontrollen av matpotatis bör inordnas i livsmedelsverkets livsmedelskontroll för att uppnå enhetlighet i kontrollen av olika livsmedel. Utredningens förslag om endast en kvalitetsnivå för färdigförpackad potatis i stället för flera nivåer är ett steg i rätt riktning. Nivån är dock satt för högt; den torde ligga i nivå med nuvarande kvalitetsklass Prima vid den nivå som denna kvalitetsklass torde ligga på när den når konsumenten. Enligt NO:s uppfattning bör man ta steget fullt ut och i likhet med vad som är fallet med flertalet andra livsmedel inskränka den samhälleliga kontrollen till att tillse att den i livsmedelslagen angivna miniminivån för livsmedelshygieniska krav blir uppfylld. Såsom utredningen funnit är det nämligen vanskligt att bestämma kvalitetsnivåer ovanför miniminivån. Detta framgår tydligt av tabellen på s. 126 i betänkandet. I själva verket torde kvalitetskontroller på högre nivå i praktiken närma sig smakbedömningar. Sådana blir mestadels av utpräglad subjektiv art. Som en följd därav kan de skifta från en bedömare till en annan.

Med detta är inte sagt att branschen inte har ett marknadsföringsintresse

att bevaka — t. ex. i konkurrensen med ris — som kanske kan försvara en märkning av potatisen.

Det främsta skälet till att statsmakterna inte skall ta ansvaret för SMAK-märkningen i olika kvalitetsklasser är emellertid inte att bedömningarna är vanskliga, utan att en sådan märkning försvagar konkurrensen. Märkning- en försvårar priskonkurrens med potatis med fler fel än det förutbestämda antalet felenheter för viss kvalitetsklass. Detta gäller t. o. m. om denna potatis skulle smaka bättre än potatis som uppfyller normen.

Särskilt allvarligt från konkurrenssynpunkt är förslaget att all färdigför- packad potatis skall uppfylla den föreslagna normen. Därigenom förhind- ras priskonkurrens i denna förpackningsform från potatis som har fler felenheter än den föreslagna normen. Ett stort antal livsmedelsbutiker säljer bl. a. av utrymmesskäl potatis endast i färdigförpackad form. Här kommer alltså inte att förekomma någon priskonkurrens alls från potatis med fler felenheter än vad normen anger. Den potatis som i dag inte håller den föreslagna nivån och som säljs i förpackad form kommer att förlora en stor del av sin marknad. Visserligen kan den säljas i lös vikt, men detta blir mer utrymmeskrävande i butiken och därmed dyrare. Det troliga är att potatis under den bestämda nivån felenheter försvinner från konsument- marknaden. Därmed minskar utbudet av potatis på denna marknad, vilket i sin tur leder till att priset stiger på den potatis som klarar de uppställda kraven.

Utredningen har inte presenterat någon statistik över prisutvecklingen på potatis i samband med SMAK-märkningens genomförande eller därefter. Det finns dock goda skäl att misstänka att märkningen medfört prisök- ningar på potatis. Genomförs förbudet att marknadsföra potatis i färdig- förpackad form med felenheter som överstiger ett visst antal bör man räkna med en icke obetydlig höjning av priset på potatis.

Den offentliga kontrollen vid SMAK finansieras med införselavgiftsme- del. Kostnaden faller därför inte direkt på statsverket. I praktiken återfal- ler dock på grund av jordbruksprisregleringens konstruktion kostnaden till sist antingen på livsmedelspriserna eller på statskassan. SMAK-kontrollen medverkar alltså till att höja inte bara priset på potatis utan även den allmänna prisnivån på livsmedel. Också om branschen själv genomför kvalitetsmärkning och kontroll kan självfallet priserna påverkas negativt, men det skulle finnas utrymme för priskonkurrens med färdigförpackad, omärkt potatis.

En viktig förklaring till livsmedelsprisernas höjd i Sverige är att livsme- delsområdet är starkt reglerat. Den nu aktuella SMAK- kontrollen synes vara ett exempel på ett område där fördelarna av en avreglering skulle vara avsevärda, särskilt med avseende på prisbildningen. Statens befattnings med SMAK-märkningen bör därför upphöra.

2.3.5 Statens pris- och kartellnämnd: — — — Det synes logiskt att JN, som är insatt i och arbetar med frågan pris-kvalitet på jordbruksreglerade produkter, också blir huvudman för matpotatiskontrollen och inte livsme- delsverket, som utredningen föreslår. Det bör också ankomma på JN att föreslå de ändringar som kan anses erfordras rörande SMAK:s organisa- tion, utformningen av matpotatiskontrollen etc.

2.3.6 Konsumentverket tillstyrker utredningens förslag om potatiskontrol- len. Det är en fördel att föreskrifter om och kontroll av potatis regleras inom livsmedelslagstiftningens ram och inordnas i den allmänna offentliga kontrollen. Konsumentverket anser det positivt med en förenkling av kvalitetsmärkningssystemet. Det nuvarande är svårbegripligt och ofta

missvisande då innehållet inte överensstämmer med angiven kvalitetsbe-
teckning. Konsumentverket förutsätter att konsumenternas synpunkter
och intressen beaktas vid fastställandet av den kvalitetsnivå som skall gälla
för färdigförpackad potatis. Bedömning av potatiskvalitet kräver speciell
kunskap och erfarenhet, varför det är viktigt att SMAK:s kompetens
utnyttjas vid kontrollen. Då kvalitetsmärkningen enbart omfattar förpac-
kad potatis finns risk för att förslaget kommer att innebära en försämring
av kvaliteten på potatis som säljs i lösvikt. Verket föreslår därför att en
kvalitetskontroll görs av lösviktspotatisen om något år för att utröna om
det finns behov av en ändring av bestämmelserna.

2.3.8 Lantbruksstyrelsen: Kvalitetskontrollen av matpotatis tillkom i bör-
jan av 1950-talet och utvidgades under 1970-talet. Orsaken var låg kvalitet
hos matpotatisen. Då tyngdpunkten i det fortsatta kvalitetsarbetet inte
ligger inom lantbruksstyrelsens ansvarsområde, primärproduktionen, till-
styrks att styrelsens huvudmannaskap upphör. I likhet med utredningen
anser lantbruksstyrelsen att det är svårt att dra en bestämd slutsats om
kvalitetsmärkningen och kvalitetskontrollens värde.

Enligt styrelsens uppfattning är potatis numera inte en så problemfylld
produkt att en omfattande statlig reglering och kontrollorganisation er-
fordras. Det bör ankomma på odling och handel att avgöra ambitions-
nivån i såväl märkning som kontroll liksom att organisera och finansiera
kontrollen. Det bör ankomma på jordbruksnämnden att ansvara för erforderlig
insyn i verksamheten i den mån kontrollen berör jordbruksnämndens
verksamhet eller kollektiva medel inom jordbruksregleringen till-
skjuts. Enligt styrelsens uppfattning bör livsmedelsverkets samt miljö- och
hälsoskyddsnämndernas befattning med kontrollen av matpotatis begrän-
sas till vad som kan motiveras ur tjänlighetssynpunkt.

2.3.9 Statens livsmedelsverk tillstyrker utredningens förslag att verket i
stället för lantbruksstyrelsen skall utfärda bestämmelser om kontroll och
märkning av matpotatis. Bestämmelser om livsmedelsstandard, som med
stöd av livsmedelslagen utfärdas för att tillförsäkra konsumenterna livs-
medel av god kvalitet, hör till livsmedelsverkets ansvarsområde.

— — — Kvalitetskontrollen bör — — — också omfatta lösviktsförsälj-
ning av potatis.

Det bör ankomma på livsmedelsverket att se över den nuvarande kvali-
tetsregleringen — — —

— — — SMAK bör — — — även fortsättningsvis utöva den faktiska
tillsynen över att kvalitets- och märkningsbestämmelserna rörande matpo-
tatisen efterlevs. Den juridiska delen av tillsynen dvs. att med stöd av
livsmedelslagen ingripa när överträdelse misstänks, bör däremot överföras
från lantbruksstyrelsen till miljö- och hälsoskyddsnämnderna i enlighet
med utredningens förslag.

2.3.11 Statens jordbruksnämnd: — — — Nämnden vill — — — framhålla
att kvalitetsarbetet för potatis i så stor utsträckning ligger inom jordbruks-
prisregleringen att jordbruksnämnden bör vara huvudmyndighet, givetvis
i nära samarbete med livsmedelsverket.

2.3.16 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — Det är viktigt samt rationellt
att även i fortsättningen låta SMAK arbeta som ett självständigt och
neutralt organ för kvalitetsbestämning m. m. då det gäller potatis.

— — —
Förslaget innebär en klar försvagning av kvalitetskontrollen och märk-
ningen, i jämförelse med nu gällande bestämmelser. Riskerna att detta

leder till en allmän kvalitetssänkning av svensk matpotatis är uppenbara. Med stor sannolikhet kommer försäljningen av okontrollerad och omärkt potatis via lösviktsförsäljning att öka på bekostnad av den kvalitetskontrollerade och märkta.

— — — Det synes — — — enklare och mera rationellt att SMAK får uppdraget att kontrollera kvalitet och märkning. Insatserna från MHN skulle då kunna begränsas till att påtala och åtgärda de felaktigheter som SMAK:s kontroll påvisat.

2.3.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län delar uppfattningen att samma regler bör gälla för matpotatiskontroll som för livsmedel i övrigt och tillstyrker därför att huvudansvaret härför flyttas över till livsmedelsverket. — — — Som stöd för kontrollen skall SMAK finnas kvar som anvisningslaboratorium med vissa vidgade praktiska uppgifter.

2.3.20 Länsstyrelsen i Kalmar län tillstyrker — — — att kvalitetsbestämmelser om matpotatis överförs — — — till livsmedelslagstiftningen och att ett särskilt varukapitel om livsmedelsstandard utarbetas av livsmedelsverket. — — — Någon ytterligare ändring av matpotatiskontrollens organisation erfordras enligt länsstyrelsens mening inte.

2.3.21 Länsstyrelsen i Blekinge län tillstyrker utredningens förslag.

2.3.35 Gävle kommun: — — — Det är — — — mycket tveksamt om en kontrollmyndighet skall ägna sig åt den kvalitetskontroll det här är fråga om. Det föreslås därför att denna även fortsättningsvis i sin helhet ligger kvar hos SMAK-organisationen.

2.3.36 Katrineholms kommun: Miljö- och hälsoskyddsbyrån har inget att invända eller tillägga.

2.3.38 Lunds kommun: Samtliga 6 punkter tillstyrkes.

2.3.39 Malmö kommun: I enlighet med utredningens förslag att totalansvaret för i princip all livsmedelstillsyn bör ligga hos miljö- och hälsoskyddsnämnderna finner nämnden det naturligt att även potatiskontrollen med kvalitets- och märkningsbestämmelser överförs hit. — — —

2.3.41 Skara kommun: Även om den nuvarande matpotatiskontrollen är bristfällig finns det inget som talar för att ett överförande av ansvaret för kontroll av kvalitets- och märkningsbestämmelser till miljö- och hälsoskyddsnämnderna skulle innebära någon förbättring. Det måste i alla avseenden vara bättre att ge SMAK bättre resurser och ökade befogenheter och föra över hela ansvaret för kvalitetsfrågorna på matpotatisområdet till jordbruksnämnden.

2.3.42 Stockholms kommun: Förvaltningen avvisar förslaget att miljö- och hälsoskyddsnämnden tar över ansvaret för kontrollen av kvalitetsbestämmelser för matpotatis. Förvaltningen anser inte att en kontrollmyndighet skall ansvara för kvalitetskontroll utan detta ansvar bör ligga på producentledet, vilket organisationen SMAK representerar. — — —

2.3.44 Sundsvalls kommun: Livsmedelslagstiftningen, och då speciellt märkningsbestämmelserna, är för närvarande invecklad och svår för både konsumenter och producenter att förstå. Det är därför välkomnande att man i utredningen föreslår att märkningen av potatis skall förändras till att likna den som gäller andra livsmedel. Kvalitetsmärkning av oförpackad potatis tas bort och märkningen av förpackad potatis begränsas till att

omfatta endast en miniminivå. Miljö- och hälsoskyddskontoret anser detta vara den enda vettiga strategin för en begriplig livsmedelslagstiftning. All övrig kvalitetsmärkning bör överlätas till branschen själv.

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

2.3.45 Uppsala kommun — — — anser inte att kontroll av märkning av matpotatis i olika kvalitetsklasser är en uppgift som bör åvila en miljö- och hälsoskyddsnämnd.

2.3.53 Kooperativa förbundet anser — — — att en effektiv potatiskontroll och märkning är av stor betydelse ur konsumentsynpunkt och att den nuvarande kontrollen bör förbättras.

KF är dock tveksamt till om de föreslagna åtgärderna förmår åstadkomma den önskade förbättringen. Utredningen föreslår att all färdigförpackad potatis skall uppfylla en viss bestämd kvalitet. Vi instämmer i detta och anser att kvalitetsmärkningen skall garantera köparen en bra kvalitet vid köptillfället. — — —

Försäljning av potatis i lös vikt ökar i andel av den totala försäljningen genom detaljhandeln. Det är därför viktigt att även potatis som försäljes i lös vikt blir föremål för en effektiv kontroll. Som lägsta gräns för att matpotatis skall få saluföras gäller att den skall vara tjänlig som livsmedel.

KF anser att det bör ingå i myndigheternas uppgifter att lämna föreskrifter om denna kvalitetsnivå vilken bör kunna skattas genom ett förenklat förfarande.

Utredningen föreslår att den potatis som säljs i potatisautomat skall jämföras med färdigförpackad. KF anser att försäljningsformen inte skiljer sig från annan lösviktsförsäljning, varför begreppet färdigförpackad endast skall avse potatis förpackad i påse.

KF vill i detta sammanhang notera att branschen inom ramen för SMAK-kontroll skall kunna marknadsföra potatis i högre kvalitetsklasser och att denna möjlighet bör övervägas även för potatis i lös vikt.

I enlighet med särskilt yttrande av Torgny Sjöberg m.fl. beträffande potatiskontroll anser KF att kraven på kvalitetsdeklaration i princip skall vara oberoende av försäljningsform.

När det gäller färska potatisen tillstyrker KF utredningens förslag om märkningsskyldighet med datum och odlarens namn och adress och anser att detta även bör gälla färskpotatis i lös vikt.

Utredningen föreslår att ansvaret för all kvalitetsmärkning och kontroll överförs till livsmedelsverket och att miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall ha ansvaret för uppföljning och kontroll. SMAK skall som självfinansierat branschorgan stå under jordbruksnämndens överinseende.

KF delar även i detta fall reservanternas synpunkter att detta kan leda till ökad byråkrati och försvåra kontrollarbetet. Ansvaret för kvaliteten på alla jordbruksprodukter bör vara samlat hos jordbruksnämnden. På grund av att matpotatis säljes som en obearbetad råvara är det logiskt att jordbruksnämnden har huvudmannaskapet för kvalitetsarbetet inom potatisområdet. Livsmedelsverkets nuvarande roll i kontroll- och kvalitetsarbetet bör inte förändras men samarbetet bör som reservanterna föreslår utvecklas och fördjupas mellan jordbruksnämnden och livsmedelsverket.

2.3.54 Landsorganisationen i Sverige anser att det behövs ett samhällsstöd till kvalitetsarbetet med potatis. Huvudmannaskapet för Svensk Matpotatiskontroll (SMAK) bör överföras till statens jordbruksnämnd. I jordbruksprisregleringens konsumentmål sägs att jordbruket skall producera livsmedel av god kvalitet till rimliga priser. Jordbruksnämnden har därför medverkat till en kvalitetsprissättning för så gott som samtliga jordbruksprodukter. Kvalitetsbetalningen är för de flesta jordbruksprodukter en

integrerad del av jordbrukspolitiken. Statens jordbruksnämnd har också fått i uppdrag att ytterligare förbättra detta instrument.

Det pågår för närvarande ett arbete inom statens jordbruksnämnd om kvalitetsarbetet på matpotatisområdet och LO förordar att resultatet av detta arbete beaktas innan några andra förändringar genomföres.

2.3.56 Lantbrukarnas riksförbund anser — — — att ansvaret för att övervaka och driva kvalitetsfrågorna på matpotatisområdet bör föras över från lantbruksstyrelsen till JN — inte till SLV som utredningen föreslår. JN bör dock samråda med SLV. Ansvaret för samhällets kvalitetsfrämjande verksamheter avseende alla jordbruksprodukter blir därmed samlat hos JN, som också föreslås bli tillsynsmyndighet för SMAK.

— — —
Utredningen föreslår att endast den färdigförpackade matpotatisen inkl. potatis i s. k. automat, men ej lösviktpotatis, skall omfattas av en obligatorisk kvalitetsmärkning. Det finns risk att förslaget — — — leder till en kvalitetssänkning för konsumenterna. — — —

Kraven på kvalitetsdeklaration bör — — — i princip vara oberoende av försäljningsform. — — —

2.3.60 Svensk matpotatiskontroll:

Allmänna utgångspunkter

— — — med hänsyn till att bestämning av kvaliteten hos matpotatis är en komplicerad process, vilken kräver hög och speciell kompetens för att uppnå rättvisande resultat, finns också framdeles ett stort behov av den verksamhet som SMAK svarar för. Vid utformningen av detta yttrande har därför SMAK utgått från att den erfarenhet och kompetens som finns hos SMAK även i fortsättningen kommer till användning för kontroll av matpotatisens kvalitet liksom för spridandet av information om matpotatis som livsmedel.

Myndighetsansvaret

— — — SMAK tillstyrker — — — förslaget att livsmedelsverket meddelar föreskrifter om kvalitetskrav och märkning av den matpotatis, som tillhandahålls konsumenterna.

Kvalitetskraven

— — —

Utredningen föreslår vidare att all färdigförpackad matpotatis, dvs. matpotatis, som försäljs i påsar eller i automat, skall uppfylla en viss, bestämd kvalitet. Endast den färdigförpackade matpotatisen skall kvalitetsmärkas. — — —

SMAK bedömer det framlagda förslaget så att det, om det genomförs, kan medföra en genomgående sänkning av matpotatisens kvalitet. Riskerna för att försäljningen av färdigförpackad matpotatis, dvs. matpotatis med kvalitetskontroll och märkning, minskar och att lösviktsförsäljningen ökar bedöms som stora. Hänvisande till att kvalitetskontrollen måste vara konkurrensneutral, anser därför SMAK att *all* matpotatis, som försäljs till konsument, bör omfattas av denna kontroll. — — —

Genom att införa det nu förordade kontrollsystemet som omfattar all matpotatis som saluförs till konsument skapas ett grundskydd. Det finns sedan starka skäl för att ge den matpotatis, som saluförs färdigförpackad, egenskaper vilka garanterar köparen en *god kvalitet* vid köptillfället. Förslaget om en lägsta gräns för god kvalitet i enlighet med utredningens förslag accepteras därför av SMAK. Det är viktigt att dessa krav omfattar

såväl kokegenskaper som övriga kvalitetsegenskaper. — — —

SMAK finner det angeläget att saluförande av matpotatis av *särskilt god beskaffenhet* möjliggörs i enlighet med utredningens förslag. Verksamheten bör, som föreslås, bygga på överenskommelser mellan branschen i sin helhet eller enskilda företag och SMAK, vilka godkännes av livsmedelsverket. — — —

När reglerna om kvalitetsbestämning och märkning utformas bör enligt utredningen hänsyn tas till att matpotatisen kan försämrats från packningen till köptillfället. — — — Det torde — — — vara svårt att utforma regler, vilka generellt anger hur stora marginaler som bör finnas för att en eventuell försämring mellan packningsdag och försäljningsdag inte skall leda till för låg kvalitet. — — — SMAK anser att det måste åvila i första hand förpackarna att efter bedömning av varje enskilt parti märka och behandla detta på ett sådant sätt att konsumenten vid köptillfället erhåller uppgiven kvalitet. Här liksom i fråga om andra livsmedel vilar ett stort ansvar också på detaljistledet.

Utvidgad kontroll

Enligt SMAK är det viktigt att den s. k. utvidgade kontrollen (U-märkning) får fortsätta. Denna kontrollform, som omfattar matpotatis som används inom storhushållen, innebär att hela potatispartier kvalitetsanalyseras. För närvarande omfattar den utvidgade kontrollen endast ca 20 000 ton av de ca 100 000 ton, som årligen förbrukas inom storhushållssektorn, varför en utökning är angelägen. — — —

Egenkontroll

Redan nu utnyttjar många förpackare SMAK:s personal för intagskontroll av potatis m. m. Erhållna analysresultat ligger ofta till grund för avräkning samt för bedömningar gällande kvalitetsklass vid förpackning. Enligt SMAK:s bedömning utgör intagskontrollen ett viktigt inslag i kvalitetsarbetet på potatisområdet. Denna i dag väletablerade verksamhet uppfyller vidare enligt SMAK de krav på företagens egentillsyn som framförs av utredningen.

Färsipotatis

Såsom utredningen funnit bör färsipotatisen undantas från de ovan förordade kvalitetsföreskrifterna. Särskilda märkningsregler bör liksom hittills gälla för färsipotatisen. Det kan enligt SMAK finnas skäl att se över nuvarande regler. — — —

Tillsyn

Utredningen föreslår att ansvaret för kontrollen av att kvalitets- och märkningsbestämmelserna följs läggs på kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder. Dessa skulle därvid utnyttja SMAK som anvisningslaboratorium för provtagning och analyser av proven.

Enligt SMAK finns med detta förslag påtagliga risker för att stora skillnader i tillsynens omfattning och intensitet kommer att uppstå mellan olika kommuner. Därmed blir kvalitetskontrollen inte konkurrensneutral, vilket är av alldeles avgörande betydelse när såsom i fråga om potatis ett och samma livsmedel tillhandahålls konsumenterna med skilda kvalitetsbeteckningar. Med nuvarande ordning för tillsynen sker samtidigt med SMAK:s kontroll också rådgivning till odlare, förpackare och detaljhandlare i syfte att förbättra kvaliteten på potatisen. Detta arbete kan knappast utföras av personal från miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Därtill kommer att utredningens förslag ökar arbetsbelastningen på redan i dag hårt ansträngda nämnder. Vad som nu sagts talar för att också fortsättningsvis

låta SMAK handha uppgiften att utöva den *faktiska tillsynen* över att kvalitets- och märkningsbestämmelserna rörande matpotatis efterlevs. Den *juridiska delen av tillsynen*, dvs. att med stöd av livsmedelslagen ingripa när överträdelse har påvisats, bör däremot såsom utredningen förordat flyttas från lantbruksstyrelsen till miljö- och hälsoskyddsmyndigheterna.

Det bör enligt SMAK ankomma på livsmedelsverket att meddela närmare föreskrifter om hur SMAK:s tillsynsverksamhet skall läggas upp.

— — —

Finansieringen av SMAK:s verksamhet

— — — Om statsmakterna för kontrollen av matpotatis väljer den utformning som förordats i detta yttrande förutsätter SMAK att kostnaderna för kontrollverksamheten liksom hittills täcks av allmänna medel. För SMAK:s vidkommande saknar det därvid betydelse om dessa allmänna medel kommer från de årliga kontrollavgifter som utredningen föreslagit eller från prisregleringsmedel. Jordbruksnämnden överväger för närvarande som ett led i regeringens uppdrag till nämnden att utarbeta förslag till ökad kvalitetsbetalning inom jordbruksprisregleringen att utnyttja arealavgifter för att främja kvalitetssträvandena vid odlingen av matpotatis. Sådana avgifter kan enligt SMAK erbjuda en möjlighet att bekosta kontrollverksamheten. SMAK vill i detta sammanhang med anknytning till vad tidigare sagts understryka vikten av att också prisregleringssystemet används för att stimulera kvalitetsutvecklingen på matpotatisområdet.

— — —

Utredningen föreslår att SMAK:s informationsverksamhet skall fortsätta och bekostas av allmänna medel. Med hänvisning till att informationsverksamheten är en lika nödvändig som viktig del av SMAK:s verksamhet, tillstyrker SMAK förslaget. — — —

Myndighetsinsyn i SMAK:s verksamhet

— — —

Av utredningens resonemang framgår inte om utredningen med "tillsyn" avser åtgärder som går utöver vad som anges i SMAK:s reglemente. Något behov av sådana åtgärder har, såvitt SMAK känner till, hittills inte förelegat. Mot den nu angivna bakgrunden och med hänsyn till utredningens förslag om att livsmedelsverket skall ta över lantbruksstyrelsens nuvarande uppgift i fråga om kvalitetskontrollen av matpotatis kan SMAK inte finna annat än att livsmedelsverket bör ta över lantbruksstyrelsens roll enligt reglementet. — — —

2.3.61 Svenska livsmedelsarbetareförbundet: — — — Huvudmannaskapet för Svensk Matpotatiskontroll (SMAK) bör överföras till statens jordbruksnämnd. — — —

2.3.64 Svenska kommunförbundet: Styrelsen tillstyrker i princip att livsmedelsverket tillåts meddela bestämmelser om kvalitetskrav och märkning av matpotatis. Däremot är styrelsen tveksam till förslaget att miljö- och hälsoskyddsmyndigheten skall ha ansvaret för kontrollen av att kvalitets- och märkningsbestämmelserna följs. Denna fråga bör utredas ytterligare. — — — SMAK bör även fortsättningsvis kunna utnyttjas som kontrollorgan inom företagets egentillsyn. Styrelsen har ingen erinran mot att SMAK inordnas under jordbruksnämndens tillsyn. Utredningens konsekvenser för SMAK bör dock studeras närmare.

2.3.66 Sveriges grossistförbund: I fråga om potatiskontrollen delar Gros-

sistförbundet de överväganden som experterna Sjöberg, Bramsvik och Nordlund för fram i ett särskilt yttrande.

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

2.3.71 Länsstyrelsen i Örebro län tillstyrker — — — att kvalitetsbestämmelser om matpotatis överföres till livsmedelslagstiftningen och att ett särskilt varukapitel utarbetas. — — —

2.3.72 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: Kontrollen av potatis bör även i fortsättningen skötas av SMAK, eftersom SMAK-kontrollen är ett etablerat kvalitetsbegrepp. Det är önskvärt att denna kontroll utökas med undersökningar beträffande bekämpningsmedelsrester.

2.3.73 Sveriges potatishandlares riksförbund tillstyrker förslaget att livsmedelsverket meddelar föreskrifter om kvalitetskrav och märkning av matpotatis.

SPR delar kontrollutredningens uppfattning att märkningssystemet förenklas i syfte att få bättre genomslagskraft hos konsumenterna.

SPR föreslår att kvalitetskriterierna delas i två avdelningar,

1) kvalitetsbetalning till odlare enligt nuvarande bestämmelser för kvalitetsanalys, men att en smidigare anpassning-regeländring bör åstadkommas för att en fortlöpande konsumentanpassning skall uppnås,

2) mot marknaden-konsumenten sätts matpotatisen i två (2) bestämda kvalitetsgrupper samt en övrig. Nomenklatur — I:A SORTERING, II:A SORTERING samt DISPENS-KLASS.

SPR instämmer i utredningens förslag att saluförandet av matpotatis av särskilt god beskaffenhet möjliggörs men bör verksamheten, som föreslås, bygga på överenskommelser mellan branschorgan och kontrollorganet, vilka godkännes av livsmedelsverket. Vidare hävdar SPR att en större frihet till egen profilering inom de två föreslagna kvalitetsgrupperna bör vara möjlig. Potatisföretagen har under senare år allt hårdare utsatts för konkurrens av andra livsmedel, exempelvis ris- och pastaprodukter.

Av stor vikt är att kvalitetskraven slår igenom i odlarledet och att också prisregleringssystemet används för att stimulera kvalitetsutvecklingen på matpotatisområdet, och därför bör verksamheten bedrivas under överinseende av en myndighet. Det är därför naturligt att jordbruksnämnden bör vara tillsynsmyndighet enligt utredningens förslag.

— — —
SPR tillstyrker utredningens förslag att särskilda regler skall gälla för färskpotatisen.

Mot utredningens förslag att endast den färdigförpackade matpotatisen skall kvalitetsmärkas anför SPR betänkligheter med hänsyn till att kvalitetskontrollen måste vara konkurrensneutral och därför bör all matpotatis som säljs till konsument omfattas av kontroll, inkl. lösviktspotatis där minimum grundanalys bör medfölja fram till sista försäljningsledet.

— — —
Utredningen föreslår att ansvaret för att kontrollen av kvalitets- och märkningsbestämmelserna följs läggs på kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder. SPR avstyrker förslaget då det innebär att kvalitetskontrollens konkurrensneutralitet försämrats. Likaså är arbetsbelastningen redan i dag stor på hälsoskyddsnämnderna och då nuvarande kontrollorgan besitter nödvändig kunskap är det naturligt att låta potatiskontrollen utföras av det befintliga organet. Den juridiska delen av tillsynen bör däremot överlåtas till berörd myndighet.

Vad beträffar finansieringen av potatiskontrollen bör den enligt SPR:s mening dels täckas av allmänna medel, dels genom arealavgifter från nuvarande 0,5 ha ner till 0,25 ha, för att därmed inlemma största möjliga

kvantitet potatis i kontrollsystemet och förstärka konkurrensneutraliteten i odlarledet.

Utredningen föreslår att potatiskontrollorganets informationsverksamhet skall fortsätta att bekostas av allmänna medel. SPR anser att informationsverksamheten delas upp så att kontrollorganet genom sin "analysbank" delger potatisbranschen aktuell information i kvalitetsfrågor för riktad odlarrådgivning, medan all informationsverksamhet till detaljhandel-konsument bör åläggas Svenska grönsaksfrämjandet, som redan i dag är väl insatt i – och bearbetar dessa målgrupper. Finansieringen bör ske via jordbruksnämnden av tillgängliga medel.

— — —

2.3.74 Kooperativa konsumentgillesförbundet: Bra potatis är i dag svår att få tag i och vi är tveksamma om utredningens förslag underlättar för konsumenterna att hitta potatis av god kvalitet. Vi anser, i motsats till utredningen, att *all* potatis skall ha en lägsta godtagbar kvalitet oavsett försäljningsform och dessutom vara märkt. Det är dessutom angeläget att bibehålla märkningen utöver miniminivån, dvs. prima och extra prima.

2.3.77 ICA-förbundet: De slutsatser och förslag som utredningen framför kan vi — — — inte helt fullt ansluta oss till, utan anser som vår mening att det remissyttrande som SMAK inlämnat som helhet mera ligger i linje med vår uppfattning. Sammanfattningsvis anser vi följande delar av största betydelse:

- 1 Stort behov kommer även framdeles att finnas för en fristående och neutral kontrollorganisation (SMAK). Detta gynnar såväl konsumenternas tilltro till livsmedlets kvalitet som handelns redlighet.
- 2 Ingen onödig byråkrati bör tillskapas utan i stället bör 30 års erfarenhet av kontrollarbete och branschsamarbete inom SMAK:s ram stärkas och utvecklas.
- 3 Klarare regler för kvalitetsbestämningen av potatis bör utformas, så att konsumenten entydigare och lättillgängligare kan få underlag för sitt val (både för vinter- och färskpotatis).

Den nuvarande klassen "oklassificerad" skall upphöra att gälla, då den skapar osäkerhet och förvirring på marknaden. En lägsta gräns för kvalitet på matpotatis måste fastställas mot bakgrund av potatisens lämplighet som människoföda. Lägsta gränsen får inte bli så låg att tjänligheten som livsmedel *enbart* sätts som gräns med hänsyn till absolut *fara* för människans hälsa. Ett rimligt *funktionellt* krav bör i stället gälla för denna gräns, exempelvis kokegenskap, grönfärgning, inslag av mekaniska skador, hur stor del av potatisen som måste avlägsnas på grund av rötter m. m. före tillagningen. frihet från dålig smak etc.

- 4 *All* potatis måste underkastas kontroll, och kvalitet specificeras vid försäljning oavsett om det sker i lösvikt eller förpackat. Skulle enbart strikta regler gälla för förpackad vara, kommer enligt vår mening den åsyftade kvalitetskontrollen att driva över än mer till lösviktsförsäljning och gynna oredlighet i handel och mot konsument. Namnen på de olika kvalitetsnivåerna skall klart indikera kvalitetsnivåns höjd och inte ge utrymme för missförstånd.
- 5 Möjlighet för branschen som helhet eller enskilda företag att själva ytterligare höja kvalitetskraven måste ges. Den på detta sätt utlovade högre kvaliteten måste emellertid följa normer som utarbetats av tillsynsmyndigheten. Både konkurrerande företag och konsumenter måste på ett lättförståeligt och lättillgängligt sätt kunna ta del av denna kvalitetsspecifikation. Offentlig stickprovskontroll måste givetvis ock-

så kunna kontrollera och beivra felaktigheter vad avser dessa högre kvalitetsnivåer, så att inte konsumenten vilseleds och/eller illojal konkurrens i branschen gynnas. För att stimulera till förbättrad internkontroll bör uppenbara överträdelser av gällande bestämmelser leda till kännbara straff.

- 6 Vi har ingenting att erinra mot att livsmedelsverket skall meddela föreskrifter om kvalitetskontroll och märkning av potatis. Däremot kan vi inte på något sätt finna att kvalitetskontrollens effektivitet, konkurrensneutralitet och uniformitet gynnas av att de kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall ha ansvaret för kontrollen av att kvalitets- och märkningsbestämmelserna följs. Detta arbete bör även fortsättningsvis skötas av SMAK efter livsmedelsverkets instruktioner. Man kan t. o. m. gå så långt som att ifrågasätta om SMAK överhuvud behöver en tillsynsmyndighet. SMAK sköts efter en av staten utfärdad instruktion (kungörelse), staten utser såväl ordförande som ledamöter, revision sker årligen osv. Vill man undgå onödig byråkrati, är kanske detta ett steg i rätt riktning.
- 7 Finansieringen av den offentliga potatiskontrollen bör ske med exempelvis arealavgifter via jordbruksnämnden. All uppdragsverksamhet för internkontroll i företag e. d. som utförs av SMAK bör som hittills debiteras på självkostnadsbasis. Inget avgiftssystem som kan komma i fråga får menligt inverka på strävanden att prioritera högklassig mat-potatis eller rubba konkurrensneutraliteten på marknaden.
- 8 Kvalitetsarbetet på potatisområdet sker grundläggande i odlingsledet. Utgångsråvaran bestämmer möjligheterna till framgångsrika kvalitetsinsatser i parti- och detaljhandel.
Med den sakkunskap som finns inom statens jordbruksnämnd och de goda erfarenheter av samarbete med denna, såväl inom SMAK som Sveriges Potatisintressenter, gör att vi skulle se stora fördelar i att denna myndighet fick en framträdande roll i ansvaret för odlingsledets kvalitetsstyrning och regelsystem. Skulle livsmedelsverket bli tillsynsmyndighet, är det angeläget att framhålla värdet av en arbetsfördelning, så att livsmedelsverket inriktar sig på konsumentledet, jordbruksnämnden på odlingsledet. Samordningen kan ske genom styrelse-representation i SMAK.
- 9 Vi tror också att alla ändringar i kvalitetsnivåer, kontrollsystem etc. vinner på att de sker med hjälp av den sakkunskap som byggts upp inom SMAK och de företag och organisationer som är representerade däri. Branschöverenskommelser i frågor som ej lämpar sig för lagar och förordningar, bör stimuleras exempelvis när det gäller köpgarantier, fördelning av ansvar mellan odling-, parti- och detaljhandel, förvaringstemperaturer, krav på förpackningsmaterial etc.
- 10 Informationsresurser bör samordnas över hela fältet, exempelvis Sveriges Potatisintressenter, Grönsaksfrämjandet och SMAK. Det påbörjade samarbetet bör påskyndas och formaliseras.

2.4 Mejerikontroll m. m.

2.4.4 Näringsfrihetsombudsmannen finner det svårt att förstå varför det skall finnas ett organ med myndighetsliknande uppgifter som kontrollerar att bl. a. smör och ägg har en hög och jämn kvalitet. Smörproduktionen är i praktiken monopoliserad inom jordbrukets mejeriföreningar. Dessa bör vara fullt kapabla att på egen hand tillse att smör håller en kvalitet som passar de svenska konsumenterna och duger för export.

Kvalitetskontrollen av smör torde inte medföra några fördelar för konsumenterna. Detta framträder särskilt om man betänker att t.ex. margarin, som dessa använder i betydligt större mängder än smör, kan säljas utan motsvarande kvalitetskontroll och ändå hålla en god kvalitet.

Eftersom smörproduktionen är monopoliserad kan man inte hoppas på någon förbättrad priskonkurrens om runmärkningen på smör tas bort. Som varje reglering drar den dock kostnader. Detta bör vara tillräckligt för att avskaffa samhällets befattningsmed runmärkningen på smör.

Från runmärkningen på ägg har NO erfarenheter som visar att den försvagar konkurrensen. De äggpackerier som har runmärkesrätt får särskilda kvalitetsbidrag inom ramen för prisregleringen. Finansieringen sker via införselavgifter samt produktionsavgifter, som tas ut av äggproducenterna med mer än 1 000 värphöns oavsett om de har runmärkesrätt eller ej. Detta innebär i praktiken att staten medverkar till att skapa olika konkurrensförutsättningar för skilda konkurrenter. Detta är i och för sig något som förekommer på flera områden, men i regel torde det finnas tunga skäl för de olikformiga förutsättningarna. Av betänkandet framgår, såvitt NO kan finna, inte något vägande skäl för runmärkningen av ägg. Troligen känner många konsumenter inte till innebörden av runmärkningen. Det torde t. o. m. vara vanligt att man uppfattar "färska lantägg", dvs. i praktiken icke runmärkta ägg, såsom bättre än runmärkta.

I praktiken torde runmärkningen på ägg ha spelat ut sin roll. Tanken att Svenska Ägghandelsförbundet inte skulle klara att på egen hand upprätthålla en tillfredsställande kvalitetsnivå framstår som verklighetsfrämmande. De leverantörer som marknadsför icke runmärkta ägg har regelmässigt en svag marknadsställning jämfört med marknadsledande Kronägg, som tillhör jordbrukskooperationen (Svenska Ägghandelsförbundet). Sådana leverantörer måste i praktiken försöka vara bättre eller billigare än Kronägg för att få sälja till livsmedelshandeln. Prismässigt kan de ha svårt att konkurrera på grund av att de ej får kvalitetstillägg. I fråga om kvaliteten gäller att ingen livsmedelsbutik skulle ta emot leveranser av ägg från en liten leverantör som en gång sålt dåliga ägg. Det nu antydda förhållandet torde vara en viktig del av förklaringen till att begreppet "färska lantägg" har en positiv klang.

Från konkurrenssynpunkt är givetvis de nyss påvisade olikformiga konkurrensförutsättningarna klart negativa främst genom att de försvagar effektiviteten i branschen. Härtill kommer att kvalitetskontrollen i nuvarande form får bedömas som obehövlig. Även runmärkningen av ägg är därför enligt NO:s mening en reglering som bör avskaffas.

2.4.5 Statens pris- och kartellnämnd: — — — Utredningen föreslår bl. a. att den del av offentligkontrollen för mejerivaror m. m., som Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg (KMÄ) nu har hand om, skall överföras till miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Enligt SPK:s mening har utredningen inte kunnat visa att man därigenom erhåller en bättre eller lika bra kontroll till lägre samhällsekonomiska kostnader. Snarare torde det finnas risk för att man på grund av bristande resurser hos miljö- och hälsoskyddsnämnderna får en mindre effektiv kontroll till högre samhällsekonomisk kostnad. SPK ifrågasätter därför denna organisationsändring i kontrollen av mejerivaror m. m.

2.4.9 Statens livsmedelsverk: — — — När det gäller den löpande tillsynen bör, som utredningen föreslagit, kungörelsen om viss offentlig livsmedelskontroll tillämpas även på mejerierna. KMÄ bör enligt livsmedelsverket även i fortsättningen tas i anspråk för pastöriseringskontroll och vattenprovtagning.

2.4.11 Statens jordbruksnämnd: — — — Nämnden kan ej ställa sig bakom dessa förslag.

— — — Det är — — — mer förenligt med utredningens målsättning att utnyttja KMÄ:s resurser fullt ut. — — — Jordbruksnämnden avvisar förslaget att överföra den obligatoriska kvalitetskontrollen vid export till nämnden och vill — — — framhålla att det är angeläget att KMÄ:s och kontrollrådets verksamhet i detta avseende ges erforderligt lagstöd.

2.4.16 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — Helt klart är att det behövs specialutbildad expertis för mejerikontrollen. SLU är tveksamt till om sådan kan uppbådas på lokal nivå; dvs. på MHN.

2.4.18 Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker utredningens förslag
— — —

2.4.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län tillstyrker utredningens förslag
— — —

2.4.20 Länsstyrelsen i Kalmar län: I livsmedelslagstiftningen återfinns ett flertal författningar som bl. a. innehåller föreskrifter om kvalitet, om värmebehandling och om offentlig kontroll. Särskilda varukapitel finns för mjölk, för ost, margarinost och mesvara och för ägg- och mejeriprodukter. I dessa varukapitel återfinns bl. a. föreskrivna livsmedelsstandards. Livsmedelsverket har även utfärdat särskild kungörelse om vitaminisering av skummjölkspulver avsett för export.

Dessa livsmedelslagstiftningens föreskrifter omnämns inte av utredningen. I stället hävdas att KMÄ:s kvalitetskontroll är en förutsättning för export av bl. a. ägg- och mejeriprodukter beroende på att jordbruksnämnden fastställt de kvalitetskrav som KMÄ föreslagit nämnden (runmärkningsföreskrifterna). Utredningens uppgifter synes grundade på att exportörerna anser att exporten kan komma att försvåras om nuvarande ordning ändras. Länsstyrelsen ifrågasätter denna exportörernas bedömning. Det är alltid importören och inte exportören som fastställer vilka krav som skall ställas på produkten. Länsstyrelsen har också erfarenhet av export av livsmedel (tårtor m. m.) från Frödinge mejeri till England. I detta fall godtas inte införsel till England baserade på KMÄ:s intyg beroende på att intyg utfärdade av offentlig livsmedelsmyndighet krävs. För närvarande utfärdar länsstyrelsen dessa exportintyg. Intygen baseras på egen inspektionsverksamhet men också på den av KMÄ:s på företagets begäran utförda internkontrollen. Denna ordning ligger väl i linje med vad som föreslagits beträffande övrig livsmedelskontroll rörande kontrollprogram, egentillsyn m. m. KMÄ bör naturligen även fortsättningsvis ansvara för företagens egentillsyn. Avvikelser från fastställda parametrar skall omgående rapporteras till ansvarig myndighet. En sådan ordning bör för övrigt gälla egentillsyn inom övriga livsmedelsbranscher. KMÄ bör som för närvarande vara godkänt som anvisningslaboratorium av livsmedelsverket och därigenom stå under verkets tillsyn. Om så krävs kan livsmedelsverket förordna att en anläggning skall stå under särskild tillsyn (exportkontrollanläggning). En sådan ordning kan enligt länsstyrelsens mening inte vara försvårande för export och överensstämmer med vad utredningen i övrigt anfört om exportkontroll.

Runmärkningen av ägg- och mejeriprodukter, som inte omnämns av utredningen, är enligt länsstyrelsens mening ett bra exempel på kvalitetskrav överförda till för konsumenterna lättfattligt symbolspråk. Skäl för att avskaffa runmärkningen finns inte. Tvärtom bör även andra livsmedelsbranscher överväga liknande system som en kvalitetssymbol där måhända

branschens egna kvalitetsbestämmelser ligger på en högre nivå än den av myndigheten fastställda normen.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 3

2.4.21 Länsstyrelsen i Blekinge län tillstyrker utredningens förslag — — —

2.4.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län tillstyrker utredningens förslag
— — —

2.4.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län tillstyrker utredningens förslag.
— — — Länsstyrelsen vill — — — betona att varken godkännande av lokaler eller den fortlöpande tillsynen bör läggas enbart på en lokal miljö- och hälsoskyddsnämnd. Ett obligatoriskt samrådsförfarande mellan lokala, regionala och centrala myndigheter bör gälla.

2.4.29 Länsstyrelsernas organisationsnämnd: Enligt förslaget skall livsmedelsverket fastställa generella föreskrifter för utformningen av kontrollprogram för vissa anläggningar. Vid sådant förhållande förefaller det orationellt att — som utredningen föreslår — miljö- och hälsoskyddsnämnden vid fastställande av kontrollprogram skall vara skyldig att höra både länets och livsmedelsverkets expertis. Det får anses helt tillräckligt att samråd sker med länsstyrelsen om det inte är fråga om ett alldeles speciellt fall. Motsvarande gäller i fråga om godkännande av lokaler för livsmedelshandlingen.

2.4.35 Gävle kommun: — — — Detta är ett bra förslag — — —

2.4.36 Katrineholms kommun: Bra om det egendomliga provtagningsförfarandet som hittills förekommit försvinner så att miljö- och hälsoskyddsnämnden får lagligt bemyndigande att ta prover i mejerierna.
— — —

Positivt att även godkännandet av mejerier som livsmedelslokal kan utföras av miljö- och hälsoskyddsnämnden enligt utredningen.

2.4.38 Lunds kommun: Beträffande 1 och 2 finns inget att erinra. Eftersom utredningen tidigare föreslagit att all livsmedelskontroll skall vara likartad oavsett om det gäller inhemska, importerade eller livsmedel avsedda för export torde endast första alternativet under punkt 3 kunna komma i fråga.

2.4.39 Malmö kommun: Nämnden finner utredningens förslag — — — logiskt och rationellt. — — —

2.4.41 Skara kommun: Beträffande utredningens förslag till mejerikontroll m. m. finns inga erinringar.

2.4.42 Stockholms kommun: Förslaget att samla ansvaret för såväl godkännande som tillsyn, inbegripet provtagning och undersökning, av mejerier till miljö- och hälsoskyddsnämnden överensstämmer helt med vad nämnden tidigare anfört i sitt remissvar på livsmedelsstadgекommitténs förslag år 1970.

2.4.44 Sundsvalls kommun: När det gäller mejeriprodukter har miljö- och hälsoskyddsnämnden i Sundsvall under en längre tid bedrivit en betydligt mer omfattande kontroll och provtagning än KMÄ på nämndens egen bekostnad. Utredningens förslag skulle innebära att nämnden kan ta betalt för den tillsyn som redan förekommer.

2.4.45 Uppsala kommun: — — — Nämnden stöder utredningsförslaget
— — —

2.4.48 Örnsköldsviks kommun: — — — det är rimligt att den lokala livsmedelsmyndigheten har en grundlig kännedom om förhållandena samt kvalitén på mejeriprodukterna. Detta torde endast kunna uppnås när allt tillsyns- och kontrollansvar åläggs miljö- och hälsoskyddsnämnden. — — —

2.4.52 Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg: — — — Kostnadsförmågan innebär en decentralisering av provtagningen en förtydligande av verksamheten. — — — KMÄ:s kvalitetskontroll av mejeriprodukter som underlag för kvalitetsbetalning kommer att fortsätta men blir dyrare om SLV-provtagningen upphör. — — —

— — —
KMÄ:s verksamhet sker på ett enhetligt, samordnat sätt och ger möjlighet till en helhetsbild av läget vid landets alla mejerier. Halvårsvisa statistiska sammanställningar har gjorts sedan starten.

— — —
Det bör — — — omnämnas att 3/4 av landets alla mejerier ligger på orter, där det inte finns anvisningslaboratorium, varför huvudparten av hälsoskyddsnämnderna måste få analysdata från laboratorium på annan plats. Provtagningsutrustning måste hämtas och prov avlämnas för vidare transport, vilket medför ökad arbetsinsats.

På direktiv av livsmedelsverket sänder KMÄ nu omgående alla analysdata till berörd hälsoskyddsnämnd. — — —

KMÄ:s verksamhet kan under rådande förhållanden mer betraktas som en kostnadssänkande service åt hälsoskyddsnämnderna och ger dem dessutom mer tid att ägna sig åt inspektion än åt rutinbetonad tidskrävande provtagning.

— — —
— — — Enligt utredningens mening har KMÄ de kvalifikationer och det kunnande som krävs för att kunna engageras i företagets egentillsyn. Detta kunnande bör som nu också i fortsättningen tas tillvara även i den offentliga kontrollen.

Vad gäller den obligatoriska exportkontrollen som till stor del bygger på den frekventa kvalitetskontrollen som underlag för kvalitetsbetalning har tidigare utredningar och hörande av olika intressenter i nuläget visat att man önskar ha kvar exportkontrollen i nuvarande omfattning.

2.4.53 Kooperativa förbundet anser att KMÄ:s nuvarande uppgifter i princip ej bör förändras.

2.4.54 Landsorganisationen i Sverige: En översyn av livsmedelsverkets direktiv till KMÄ bör göras. I övrigt anser LO att KMÄ även i fortsättningen skall ombesörja provtagningen på uppdrag av livsmedelsverket.

2.4.56 Lantbrukarnas riksförbund: I till utredningen fogad reservation och särskilt yttrande har utredningens majoritetsförslag starkt kritiserats. LRF hänvisar till dessa och understryker de motiv för kritiken som anförts. Förslaget från utredningens majoritet i fråga om mejerikontrollen kan inte godtas. Det system som finns i dag överträffar det lagda förslaget ur kompetens- och frekvenssynpunkt och är betydligt mindre kostsamt för alla parter. Det bör därför bibehållas med de mindre justeringar som kan påkallas.

2.4.61 Svenska livsmedelsarbetareförbundet anser det centralt att bevara och ta tillvara den kompetens som finns uppbyggd hos KMÄ.

Utredningen framhåller informationsproblem mellan KMÄ och kommunerna. En översyn av detta problem samt av SLV:s direktiv till KMÄ

bör därför ske. Provtagning inom mejeriområdet bör även fortsättningsvis skötas av en central instans. Kan de problem utredningen påpekar inte lösas på ovan antytt sätt bör i stället ett utökat samhällsansvar för KMÄ:s verksamhet övervägas.

2.4.64 Svenska kommunförbundet: Styrelsen delar utredningens uppfattning att miljö- och hälsoskyddsnämnden skall svara för godkännande av mejerier som livsmedelslokal. Nämnden föreslås även få ansvaret för både provtagning och inspektion vid mejerier och exporterande fiskkonserverfabriker. Tillsynsansvaret vid mejerier omfattar både den allmänna offentliga livsmedelskontrollen och pastöriseringskontrollen. Ett utökat ansvar inom mejerikontrollen behöver inte medföra några större förändringar i miljö- och hälsoskyddsnämndens inspektionsverksamhet. Detta är ett tillsynsområde som många kommuner har tidigare erfarenheter av och som fortfarande ingår i vissa nämnders fortlöpande hygienkontroll.

Styrelsen har ingen principiell erinran mot förslaget att låta miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvara för både provtagning och inspektion vid fiskkonserverfabriker som är exportanläggningar. Fördelningen av tillsynsansvaret mellan livsmedelsverket och miljö- och hälsoskyddsnämnden bör dock klarläggas ytterligare.

Föreslagna ändringar beträffande mejerikontroll tillstyrks, men även här förutsätter styrelsen att miljö- och hälsoskyddsnämndens kostnader kan täckas av den årliga livsmedelskontrollavgiften. På liknande sätt som gäller för SMAK inom potatiskontrollen bör även KMÄ kunna utnyttjas i företagens egentillsyn.

2.4.65 Sveriges fiskares riksförbund föreslår — — — att nuvarande organisation i fråga om kontrollen av fisk- och fiskprodukter bibehålles.

2.4.66 Sveriges grossistförbund: Också vad gäller mejerikontrollen m. m. kan vi ansluta oss till de nämnda experternas särskilda yttrande. Vi avstyrker således förslaget att den provtagning i mejerierna som på uppdrag av livsmedelsverket nu ombesörjs av Svenska kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg (KMÄ) i fortsättningen skall skötas av miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Den obligatoriska exportkontroll av mejeriprodukter, ägg och fiskkonserver som handhas av KMÄ har stor betydelse i företagens exportansträngningar. Detta har särskilt påpekats av medlemsföretag inom Grossistförbundet, som arbetar med export av livsmedel. Grossistförbundet motsätter sig därför bestämt utredningens förslag på denna punkt.

2.4.71 Länsstyrelsen i Örebro län: — — — KMÄ bör — — — fortsättningsvis svara för egenkontrollen medan däremot utfärdande av exportintyg bör ligga på myndighetsansvar. Denna ordning ligger väl i linje med vad som föreslagits beträffande övrig livsmedelskontroll.

2.4.78 Statstjänstemannaförbundet: — — — Utredningen föreslår att den provtagning som på livsmedelsverkets uppdrag nu ombesörjs av kontrollanstalten för mejeriprodukter och ägg (KMÄ) i fortsättningen skall handhas av miljö- och hälsoskyddsnämnderna. ST avstyrker förslaget. En decentralisering av provtagningen skulle medföra ökade kostnader. När KMÄ:s inspektörer besöker landets mejerier, vilket kontinuerligt sker, samordnas de kontrollér som görs åt jordbruksnämnden och livsmedelsverket. Kontrollkostnaden blir därmed låg. Hälsovårdsinspektörernas provtagning skulle däremot vara ett isolerat — förhållandevis dyrt — uppdrag. Vid bedömningen av kostnaderna bör även följande omständigheter beaktas:

- KMÄ:s kvalitetskontroll av mejeriprodukter i samband med kvalitetsbetalning blir dyrare om provtagningen åt livsmedelsverket upphör
- KMÄ har möjligheter att styra provtagningen så att serieanalys kan utföras med lägre kostnader som följd
- den kontroll av smör och ost som KMÄ nu utför åt livsmedelsverket bygger på samma prover som uttagits för KMÄ:s landsomfattande kvalitetskontroll av mejeriprodukter åt jordbruksnämnden
- den landsomfattande kontroll av konsumtionsmjölk som KMÄ bedrivit åt jordbruksnämnden och numera åt livsmedelsverket kräver serieanalys

KMÄ:s verksamhet bedrivs enligt ST:s mening planmässigt och rationellt och den ger en helhetsbild av landets samtliga mejerier. — — —

Till det redan anförda kommer att huvudparten av landets mejerier ligger på orter där anvisningslaboratorium saknas. — — —

Utredningen föreslår vidare att det obligatoriska kravet på kvalitetskontroll vid export av mejeriprodukter, ägg och fiskkonserver skall upphävas, alternativt att det i fortsättningen skall ankomma på jordbruksnämnden att svara för kvalitetsprövningen. ST vill här peka på att frågan tidigare (1981) har prövats av jordbruksnämnden på regeringens uppdrag. Alla intressenter förordade då obligatorisk kontroll i den omfattning som nu äger rum. Skäl för annan bedömning i dag föreligger enligt ST:s mening ej. ST anser vidare att kontrollen bör ligga kvar hos KMÄ. Ett överförande till jordbruksnämnden skulle ställa krav på att bygga upp nya resurser där (kompetens, administration) eller med andra ord leda till ökade kostnader.

2.5 Köttkontroll

2.5.6 Konsumentverket ser positivt på att bestämmelserna om köttkontroll samlas inom en och samma lagstiftning och ger förutsättningar för en enhetlig köttkontroll. Verket delar utredningens uppfattning att ambitionsnivån på kontrollen skall vara hög oavsett var i landet livsmedlen produceras. Det finns emellertid i dag ett uttalat önskemål att förkorta avståndet mellan producent och konsument. Gårdsbutiker där produkter från den egna gården säljs har rönt stor uppskattning av många konsumenter. Verket anser därför att det finns skäl att utreda hur bestämmelserna med bibehållen ambitionsnivå kan ge utrymme för alternativa produktions- och försäljningsformer.

2.5.9 Statens livsmedelsverk tillstyrker utredningens förslag att föreskrifter för köttkontrollen i fortsättningen skall meddelas med stöd av livsmedelslagen. Detta innebär att köttbesiktningsslagen med följdförfattningar upphävs. Verket har inget att erinra mot vad utredningen anför beträffande livsmedelskontrollen vid fjäderfäslakterier och andra slakterier.

2.5.15 Riksrevisionsverket delar utredningens uppfattning att det nuvarande systemet för köttbesiktning med olikartade krav på besiktningens omfattning i olika geografiska områden kan förefalla otidsenligt. RRV vill samtidigt betona vikten av att man inte ställer sådana krav att en utveckling, som kan vara önskvärd från andra utgångspunkter, mot alternativa och ofta mer småskaliga former av köttproduktion försvåras. RRV instämmer därför i utredningens uppfattning att kraven bör anpassas till verksamhetens omfattning.

2.5.16 Sveriges lantbruksuniversitet instämmer i utredningens förslag

2.5.18 Länsstyrelsen i Stockholms län har inget att erinra i princip emot att kontrollen av kött baseras på livsmedelslagen. Länsstyrelsen finner det emellertid förvånande att utredningen — efter att först ha argumenterat för en samordning mellan den allmänna livsmedelslagstiftningen och köttbesiktningslagstiftningen — utan kommentarer eller förklaringar föreslår en lagändring som får det motsatta till följd, nämligen att besiktningsveterinärs beslut skall överklagas till livsmedelsverket och inte till länsstyrelsen. Om man eftersträvar likhet mellan livsmedelslag och köttbesiktningsbestämmelser så bör det givetvis gälla även överklagandeprocéduren, i synnerhet som det förhållandet råder redan i dag utan nackdelar.

Länsstyrelsen instämmer i utredningens synpunkter på hur kraven bör anpassas till slakteriernas storlek — — —. Länsstyrelsen menar dock att det bör tydligare framgå av nya köttbesiktningsbestämmelser att framtida mindre slakterier skall kunna få utvecklas utan hinder av strama kontrollslakteriformer enligt dagens modell. — — —

— — — Mot bakgrunden av att flertalet fjäderfäbesättningar är anslutna till ett salmonellakontrollprogram anser utredningen att den nuvarande statliga kontrollen över fjäderfäslakten kan övergå till att utföras som offentlig kontrollerad egentillsyn. Salmonellakontrollen omfattar endast en sjukdomsgrupp av flera som kan förekomma, bl. a. den mycket utbredda men först på senare tid uppmärksammade campylobacterinfektionen. Länsstyrelsen anser det därför inte lämpligt att frångå den statliga fjäderfäslakterikontrollen förrän besättningskontrollprogrammen blivit bredare och mera omfattande.

2.5.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län tillstyrker utredningens förslag rörande inordnande av köttbesiktningslagens bestämmelser i livsmedelslagen, enhetliga regler för all köttkontroll i landet och att livsmedelsverket med dess besiktningspersonal även fortsättningsvis skall ansvara för livsmedelskontrollen vid boskapslakterierna. När det gäller fjäderfäslakterierna anser länsstyrelsen att även dessa bör stå under livsmedelsverkets direkta kontroll. Inte minst den senaste tidens uppmärksammade problem med spridning av campylobacterinfektioner från kycklingar till människor motiverar en skärpning av kontrollen snarare än en nedrustning. — — —

2.5.20 Länsstyrelsen i Kalmar län tillstyrker att föreskrifterna för köttkontrollen i fortsättningen meddelas med stöd av livsmedelslagen innebärande att lagen om köttbesiktning upphävs och att slakteritvång för vissa djurarter i princip kommer att omfatta hela landet. Viss dispensmöjlighet beträffande kraven på slakteritvång bör finnas om slakteritvång medför orimligt långa transportavstånd för slaktdjur. Möjligheten av att tillskapa s. k. gårdsslakterier bör utredas ytterligare. Enligt länsstyrelsens mening är det exempelvis svårt att frångå krav på levandedjursbesiktning och sanitetsslaktavdelning. Det bör ankomma på livsmedelsverket att utforma föreskrifter om köttbesiktning och om kontrollverksamhet vid såväl kontrollslakterier som gårdsslakterier.

Landets för närvarande 16 fjäderfäslakterier bör även fortsättningsvis vara underkastade offentlig statskontroll genom särskilt förordnade veterinärer som fullgör tillsyn i enlighet med av livsmedelsverket meddelade föreskrifter. — — —

Utredningens förslag om att besiktningsveterinärorganisationen skall svara för all livsmedelstillsyn inom slakterier och förädlingsanläggningar i anslutning till slakterierna tillstyrkes. — — —

2.5.21 Länsstyrelsen i Blekinge län tillstyrker utredningens förslag med undantag för förslaget att köttkontrollen vid fjäderfäslakterierna skall genomföras som egentillsyn hos företagen. — — —

2.5.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län tillstyrker utredningens förslag dock med undantag för förslaget att kontrollen vid fjäderfäslakt skall genomföras som egentillsyn hos slakteriföretaget.

2.5.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län: Enligt länsstyrelsens bedömning bör kontrollen vid fjäderfäslakterier inte ändras till enbart s. k. egentillsyn.

— — —

2.5.26 Länsstyrelsen i Kopparbergs län tillstyrker utredningens förslag att det efter en övergångstid skall gälla enhetliga regler för all köttkontroll i landet.

Avsaknaden av levande-djurbesiktning för det byråbesiktade köttet har medfört att djurägare försökt smyga in svårt sjuka djur — nödslaktfall som sedan kasserats som otjänliga till människoföda — via köttbesiktningsbyråerna. Av samma skäl — avsaknaden av levande-djurbesiktning — kan även grava djurskyddsfall undgå upptäckt.

Länsstyrelsen tillstyrker också att det införs föreskrifter om skyldighet för djurägare att lämna sådan uppgifter om djuren som är av betydelse för köttkontrollen samt att föreskrifterna straffsanktioneras.

Länsstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att köttkontrollen vid fjäderfäslakterierna genomförs som egentillsyn hos företagen.

2.5.28 Länsstyrelsen i Norrbottens län anser, att fjäderfäslakterierna liksom hittills bör stå under offentlig statskontroll. — —

Besvär över besiktningsveterinärs beslut bör liksom nu ske hos länsstyrelsen beroende på att sådana ärenden ibland kräver snabba beslut.

2.5.31 Eslövs kommun: Förslaget att införa enhetliga regler för köttkontroll kommer att eliminera de problem som i dag förekommer med handel av kött från kommuner med besiktningsvång och de med slakteritvång.

— — —

Att livsmedelsverkets besiktningspersonal förutom köttkontrollen svarar för hela livsmedelskontrollen inom slakterierna är rimligt sett ur effektivitetssynpunkt. Tillsynen över produktionslokalerna bör däremot ligga på miljö- och hälsoskyddsnämnden. — — —

2.5.35 Gävle kommun: — — — Detta är ett förslag som hälsas med tillfredsställelse — — —

2.5.36 Katrineholms kommun: Vi har inget att anföra för de tre första punkterna i utredningens förslag.

I Katrineholms kommun finns två fjäderfäslakterier som är kontrollslakterier. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har hittills haft styckningsavdelningarna som sitt ansvarsområde. Utredningen föreslår nu att slakterierna och därmed integrerad verksamhet såsom styckning och annan vidareförädling skall undantas från miljö- och hälsoskyddsnämnderna och överföras till livsmedelsverkets besiktningspersonal.

Miljö- och hälsoskyddsbyrån måste kraftigt protestera mot en sådan utveckling. — — —

2.5.38 Lunds kommun: Förslagen under punkterna 1, 2 och 3 tillstyrkes.

Förslaget under punkt 4 förtjänar däremot en del kritiska kommentarer. Att undanta slakterierna och därmed integrerade anläggningar (exv. charkuterifabriker, styckningscentraler etc.) från de lokala miljö- och hälsoskyddsnämndernas tillsyn vore olyckligt. — — —

Förslaget under punkt 5 får väl närmast betraktas som ett olycksfall i arbetet. Det är svårt att hitta någon annan förklaring till förslaget att ställa en utav våra för närvarande mest bekymmersamma livsmedelshanteringar helt utan traditionell offentlig livsmedelskontroll, nämligen fjäderfåhanteringen.

2.5.39 Malmö kommun: — — — Förslaget — — — biträdades av nämnden
— — —

2.5.42 Stockholms kommun: Förvaltningen ser med tillfredsställelse på förslaget att köttkontrollen får ett för hela landet enhetligt innehåll för all köttthantering och köttbesiktning i samband med slakt — — —

2.5.44 Sundsvalls kommun: Livsmedelskontrollutredningen föreslår att det i fortsättningen blir enhetliga regler för all köttkontroll och att tillsynen över slakterierna helt och fullt tillfaller livsmedelsverket. En enhetlig köttkontroll medför bl. a. att köttbesiktningsbyråerna kommer att försvinna och all köttbesiktning kommer att ske vid kontrollslakterierna. Miljö- och hälsoskyddskontoret stöder dessa förslag. Vi motsätter oss däremot att besiktningsveterinärorganisationen skall få tillsynen över charkuterifabriker som är integrerade med slakterier. — — —

2.5.45 Uppsala kommun: Uppsala är — — — en av landets kommuner som inte har slakteritvång. Några negativa effekter av detta har inte förmärkts. Förslaget att all slakt framdeles kommer att ske på kontrollslakterier kan trots goda intentioner få icke önskade bieffekter. Möjligheten att anlita en köttbesiktningsbyrå har för många mindre slakteriföretag, gårds-slaktare etc. inneburit en "ventil", en möjlighet att utanför stordriftens ram trots allt få en besiktning av sitt eller sina djur. Intentionen hos de trafikanter som utnyttjar en köttbesiktningsbyrå är säkerligen inte att komma undan med "en mindre ambitiös kontroll". Nämnden menar tvärtom att man på detta sätt har en viss kontroll över småskaligheten. En ökad formalisering av slakten som slakteritvånget innebär, kan få till följd att delar av småskaligheten illegaliseras med en, i klartext, ökad s. k. svart slakt som följd.

2.5.49 Centralorganisationen SACO/SR anser att målsättningen bör vara att samma krav ställs på köttkontrollen oavsett djurslag. Därför bör köttkontrollen vid fjäderfäslakterierna så långt möjligt efterlikna den vid vanliga kontrollslakterier.

Föreskrifterna för köttkontrollen bör i fortsättningen meddelas med stöd av livsmedelslagen, innebärande att lagen om köttbesiktning upphävs och att slakteritvång för vissa djurarter i princip kommer att omfatta hela landet. Viss dispensmöjlighet beträffande kraven på slakteritvång bör, som utredningen anför, finnas bl. a. som en motvikt till den storskaliga produktionen. — — —

Utredningens förslag om att besiktningsveterinärorganisationen skall svara för all livsmedelstillsyn inom slakterier och förädlingsanläggningar i anslutning till slakterier tillstyrkes. — — —

2.5.50 Glesbygdsdelegationen: Det är delegationens uppfattning att de åtgärder som föreslås beträffande köttbesiktningen riskerar att ge vissa negativa effekter i glesbygden. — — —

En viktig del av den offensiva glesbygdspolitik som riksdagen beslutat om är en ökad lokal vidareförädling av bygdens råvaror. Det är angeläget att vända koncentrationsprocessen inom bl. a. livsmedelsindustrin. Slakte-

rierna utgör ett exempel. Utredningens förslag om slakteritvång kan medföra att det blir svårare att behålla småslakterier och givetvis att etablera nya. Visserligen säger utredningen att föreskrifterna för de minsta slakterierna i viss mån bör anpassas till verksamhetens omfattning i och med att de livsmedelshygieniska riskerna är begränsade om produktionen är liten och avsätts på en närmarknad. Men huvudinriktningen tycks ändå vara att skapa en kontrollapparat som bäst passar stora slakterier, och därmed ytterligare förstärka en utveckling inom branschen som definitivt inte är önskvärd från glesbygdssynpunkt och knappast heller från konsumentsynpunkt. Genom förslaget om generellt slakteritvång frångår utredningen också sin princip om att decentralisera livsmedelskontrollen.

Delegationen anser att kommunerna även i fortsättningen kan avgöra om slakteritvång skall införas. De nya bestämmelserna måste annars utformas så att det klart framgår att små slakterier inte motarbetas. Det bör tvärtom ligga i hela samhällets intresse att stimulera en lokal vidareförädling av kött och andra livsmedel. Självfallet skall kraven på hög kvalitet gälla även för den småskaliga livsmedelsförädlingen.

2.5.53 Kooperativa förbundet: Den nuvarande köttbesiktningslagen innebär bl. a. att det finns vissa olikheter i köttkontrollen på olika platser i landet. Enligt utredningens förslag skall denna lag ersättas med föreskrifter meddelade inom ramen för livsmedelslagstiftningen, vilket efter en övergångstid medför enhetliga regler för all köttkontroll inom landet. KF har inget att erinra mot detta förslag.

KF tillstyrker utredningens förslag att livsmedelsverket skall svara för all livsmedelstillsyn vid kontrollslakterierna. Enligt utredningen skall charkfabriker och andra livsmedelsanläggningar som ligger i anslutning till kontrollslakterier (utredningen benämner dessa "integrerade" vilket är en tveksam beteckning) kontrolleras av livsmedelsverket, medan charkfabriker och andra livsmedelsanläggningar som inte ligger i anslutning till kontrollslakteri skall kontrolleras av de lokala miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Vi anser att detta förslag strider mot målsättningen om likartad och konkurrensneutral kontroll. KF:s uppfattning är att miljö- och hälsoskyddsnämnderna i princip skall ha ansvaret för all kontroll med undantag för det fåtal stora och komplicerade anläggningar som livsmedelsverket av detta skäl anser skall kontrolleras av dem. — — —

KF tillstyrker utredningens förslag att köttkontrollen vid fjäderfäslakterierna skall genomföras som en offentligt kontrollerad egentillsyn hos företagen.

2.5.56 Lantbrukarnas riksförbund instämmer i utredningens bedömning att köttbesiktningslagens uppbyggnad inte är förenlig med dagens syn på livsmedelskontrollen. — — —

— — — all slakt, utom husbehovsslakten, bör ske enligt de regler och förutsättningar som gäller för kontrollslakt. Därmed kan konsumenterna garanteras ett kött med hög livsmedelshygienisk status, som kontrollerats på ett likvärdigt sätt över hela landet. Med det lagda förslaget uppnås även en bättre konkurrensneutralitet och minskas möjligheterna till oredlighet. Den strängare kontrollen i form av kontrollslakt, som enligt förslaget nu skall gälla över hela landet, får inte föras med undantag som äventyrar konsumenternas förtroende. — — —

LRF biträder även förslaget att upphäva köttbesiktningslagen och att i stället införa bestämmelserna i livsmedelslagen. — — —

— — — LRF tillstyrker förslaget att livsmedelsverket ensamt skall svara för all livsmedelstillsyn vid slakterierna och de med dessa integrerade

stycknings- och köttförädlingsanläggningarna.

Likaså biträdes förslaget att köttkontrollen vid fjäderfäslakterierna genomförs som offentlig kontrollerad egentillsyn.

Prop. 1988/89: 68

Bilaga 3

2.5.64 Svenska kommunförbundet: Utredningens förslag till ändringar om köttkontrollen, inkl. upphävande av köttbesiktningslagen och dess tillämpningsföreskrifter, tillstyrks med vissa förbehåll. De nuvarande kommunala köttbesiktningsbyråerna måste ges möjligheter att på ett smidigt sätt kunna anpassa sin verksamhet till de nya krav som kommer att föreskrivas av livsmedelsverket. Styrelsen förutsätter att kommunens skyldighet att lämna ersättning när ett slakteri inte kan användas längre till följd av strängare krav helt bortfaller om lagen om köttbesiktning upphävs.

Det bör vidare erinras om att i samband med den kommunala beredskapsplanläggningen måste hänsyn tas till behovet av lämpliga lokaler för slakt och köttkontroll. I detta sammanhang bör även redovisas vad som bör gälla beträffande kontrollen av kött från vilt.

2.5.66 Sveriges gressistförbund: Förslagen i fråga om köttkontroll tillstyrker vi — — —

2.5.71 Länsstyrelsen i Örebro län tillstyrker att föreskrifterna för köttkontrollen i fortsättningen meddelas med stöd av livsmedelslagen. Detta innebär att slakteritvång för vissa djurarter i princip omfattar hela landet.

Att ge undantag till s.k. gårdsslakterier från gällande bestämmelser anser inte länsstyrelsen böra medgivas. Krav på levande-djursbesiktning, sanitetsslakt m. m. bör vara lika för all slakthantering.

Vad beträffar fjäderfäslakterierna bör dessa även fortsättningsvis vara underkastade offentlig slaktkontroll genom särskilt förordnade veterinärer. — — —

Förslaget att besiktningsveterinärerna svarar för all tillsyn inom slakt- och förädlingsindustri tillstyrkes.

2.6 Exportkontroll

2.6.9 Statens livsmedelsverk: — — — Enligt verkets mening finns det ingen anledning att frågå nuvarande ordning enligt vilken verket svarar för hela kontrollen.

2.6.20 Länsstyrelsen i Kalmar län delar utredningens åsikt — — —.

2.6.38 Lunds kommun: Hittills har de s.k. exportkontrollerade anläggningarna i viss mån varit undantagna den kommunala offentliga kontrollen (exv. provtagning). En bristfällighet som synbarligen rättas till i föreliggande förslag, vilket är bra.

2.6.56 Lantbrukarnas riksförbund: Vad avser exportkontrollen av kött och köttprodukter så utgörs de nu exportkontrollerade anläggningarna i huvudsak av kontrollslakterier och med dessa integrerade styckningsanläggningar och charkuterifabriker. Vid dessa svarar livsmedelsverket för hela kontrollen. Med hänsyn till detta och de krav som ställs vid export bör livsmedelsverket svara för godkännande och tillsyn även vid övriga exportkontrollerade anläggningar.

En utredning som jordbruksnämnden gjort visar att det finns ett allmänt intresse att bibehålla den obligatoriska exportkontrollen under statligt överinseende i nuvarande omfattning. Exporten skulle avsevärt försvåras

utan denna kvalitetskontroll. Enligt jordbruksnämndens utredning ansågs KMÅ utföra kontrollen tillfredsställande. Enligt LRF:s mening bör KMÅ även fortsättningsvis svara för den obligatoriska kvalitetskontrollen vid export av mejeriprodukter, ägg och fiskkonserver under jordbruksnämndens överinscende.

2.6.64 Svenska kommunförbundet tillstyrker utredningens förslag, men vill samtidigt framhålla följande.

Vid exportkontrollanläggningar utövar både livsmedelsverket och miljö- och hälsoskyddsnämnderna tillsyn. För att undvika eventuella missförstånd bör verket på lämpligt sätt redovisa ansvarsfördelningen mellan tillsynsmyndigheterna. Ett sådant klarläggande bör omfatta alla typer av anläggningar som framställer eller bereder livsmedel för export.

2.6.66 Sveriges grossistförbund har inget att erinra mot förslaget till exportkontroll — — —

2.6.67 Sveriges industriförbund och

2.6.68 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Det direkta tillsynsansvaret för köttkontrollen och den särskilda kontroll som kan krävas vid export av vissa livsmedel — särskilt sådana som är baserade på kött råvaror — bör som utredningen föreslår ligga på livsmedelsverket. SLIM kan emellertid ej dela utredningens uppfattning att en långtgående decentralisering bäst skulle tjäna syftet med den övriga kontrollen. För redlighetskontrollen krävs undantagslöst en ingående produkt- och processkänedom som få miljö- och hälsoskyddsnämnder har.

SLIM har dock inget att invända mot att den kontroll som av importlandet kan krävas vid export av vegetabilier av SLV delegeras till lokala miljö- och hälsoskyddsnämnder och ingår som en del av den normala tillsynen och kontrollen. Beträffande fiskkonserver anser SLIM att det redan i dag finns en smidig och fungerande organisation som utan kostnader för samhället ombesörjer offentlig kontroll samtidigt med exportkontroll. Det finns inget övertygande argument i utredningen som ger anledning till att någon omorganisation av exportkontrollen av fiskkonserver bör göras.

2.6.71 Länsstyrelsen i Örebro län ansluter sig här till utredningens förslag.

2.7 Importkontroll

2.7.4 Näringsfrihetsombudsmannen: Eftersom vår svenska ekonomi är starkt beroende av utrikeshandeln är det nödvändigt att Sveriges frihandelsvänliga linje drivs med kraft och styrka. Det måste därför vara viktigt att visa lyhördhet för andra länders invändningar rörande handelshindrande effekter av svenska kontrollkrav. Alldeles särskilt gäller detta EG, som är vår viktigaste handelspartner. Därför välkomnar NO utredningens syn att samhällets tillsyn av livsmedel i princip bör vara densamma oberoende av om livsmedlen är importerade eller inhemska och oberoende av om de är avsedda för export eller inhemsk konsumtion. Detta möjliggör konkurrens på lika villkor mellan inhemska och utländska företag. Genom att även importen på detta sätt underlättas ökar möjligheterna till en effektivitetshöjande och prisnedpressande konkurrens på den svenska marknaden till nytta för konsumenterna.

För att ytterligare underlätta detta anser NO att de svenska normerna för importerade livsmedel, i likhet med bestämmelserna i kontrollkungörelsen för export av kött och tillsynen av deras efterlevnad, i så stor

utsträckning som möjligt bör harmonieras med normerna hos våra viktigaste handelspartners, t. ex. EG:s regler på området. Detta är emellertid ett arbete som kan kräva mycket lång tid. Väsentligt är därvid att man i avvaktan på att uppnå harmonisering bör kunna anse exportlandets kontroll i stor utsträckning tillräcklig. Därmed kan vår kontroll av efterlevnaden förenklas till att omfatta enbart viss stickprovsgranskning. Samhällets kostnader för importkontrollen minskar härmed.

2.7.6 Konsumentverket: — — — Det måste innebära stora praktiska svårigheter att utomlands genomföra kontroll av uppfödningsskikt, odlingsförhållanden och av produktionen i övrigt. Från konsumentsynpunkt är det emellertid angeläget att importkontrollen av kvalitetskänsliga livsmedel blir frekvent och omfattande, speciellt då det inte av märkningen framgår att livsmedlet är importerat.

2.7.9 Statens livsmedelsverk: Utredningens förslag om samordning av avgiften för importkontrollen av kött med avgiften för köttbesiktningen bör enligt livsmedelsverket utredas ytterligare innan ställning tas. Mot övriga förslag har verket ingen erinran.

2.7.10 Fiskeristyrelsen: När det gäller odlad fisk är handeln över gränserna relativt stor. Sverige importerar mer odlad fisk än vad som produceras inom landet. I detta sammanhang är det viktigt att den egna produktionen kan konkurrera med de importerade produkterna på samma villkor. När Sverige nu överväger att införa förbud för färgtillsatser i fodret och att i princip förbjuda antibiotika i fodret uppkommer vissa problem för den svenske producenten. — — —

2.7.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: — — — Vid de centrala verkens bedömning om ett land kan godkännas för export till Sverige, bör — — — inte enbart traditionellt livsmedelshygieniska och smittskyddsaspekter beaktas, utan även en etisk värdering av uppfödningsskikt, transportförhållanden, slaktmetoder, m. m. vägas in.

2.7.20 Länsstyrelsen i Kalmar län: I enlighet med vad länsstyrelsen anför — — — kan det ifrågasättas om importkontrollen är en kommunal angelägenhet beroende på att införseln i regel berör betydligt större befolkningsgrupper än den egna kommunens. — — — Länsstyrelsen anser — — — att importkontroll skall ske under statlig myndighetsutövning. — — —
— — — Även djurhållningsformerna i exportlandet bör bedömas och jämföras med svenska bestämmelser.

2.7.21 Länsstyrelsen i Blekinge län: Med hänsyn till att livsmedelskontrollen bör vara likartad anser länsstyrelsen, att importkontrollen bör ske som statlig myndighetsutövning.

2.7.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län: — — — Med hänsyn till att livsmedelskontrollen bör vara likartad anser länsstyrelsen att importkontrollen bör ske i statlig regi.

2.7.26 Länsstyrelsen i Kopparbergs län — — — kan — — — inte instämma i utredningens uppfattning att den kontroll vi nu har på importerade livsmedel är tillräcklig.

2.7.39 Malmö kommun: — — — Nämnden finner ingen anledning att ändra rådande importkontroll av kött.

Däremot ser nämnden det som väsentligt, att kontrollen av de livsme-

del, som blir föremål för särskild importkontroll, blir mer styrd genom föreskrifter av livsmedelsverket, så att kostnaderna för importkontrollen inte blir ett konkurrensmedel på livsmedelskontrollens bekostnad.

Utredningens förslag med en fast årlig avgift för grossister med egen import, som faller utanför den särskilda kontrollen, finner nämnden motiverat. Med intäkterna från dessa avgifter skulle undersökningar avseende sammansättningen av importerade livsmedel kunna kontrolleras.

2.7.42 Stockholms kommun: Kommunerna har sedan länge efter anvisning från livsmedelsverket ansvarat för importkontrollen. Taxan för denna kontroll har utformats så att full kostnadstäckning erhållits. Förslaget att livsmedelsverkets taxa för köttbesiktning även skall gälla för importkontrollen av kött samt att avgiften betalas till staten bör enligt förvaltningens mening inte genomföras. Förslaget innebär dels ökad byråkrati, dels ökade kostnader, kostnader som konsumenterna till sist får betala.

Förvaltningen anser att nuvarande system fungerar mycket tillfredsställande och avstyrker utredningens förslag.

2.7.49 Centralorganisationen SACO/SR: Det är angeläget att importerade livsmedel underkastas lika ingående och omfattande kontroll som den gällande för inhemskt producerade livsmedel.

I sin underremiss till SACO/SR pekar Sveriges Veterinärförbund på några exempel som visar att så inte är fallet. — — —

Veterinärförbundet framför att ett stort behov av likriktning av kontrollen mellan olika importörer torde föreligga samt att redlighetskontrollen av importerade köttvaror bör förbättras.

SACO/SR anser att importkontroll bör ske under statlig myndighetsutövning. — — —

2.7.53 Kooperativa förbundet har inget att erinra mot utredningens förslag beträffande föreskrifter från livsmedelsverket och inte heller mot principerna när det gäller kontrollens finansiering. Vi vill i likhet med utredningen framhålla betydelsen av att importerade livsmedel underkastas en lika ingående och omfattande kontroll som den vilken gäller för inhemskt producerade livsmedel.

2.7.56 Lantbrukarnas riksförbund: Importkontrollen av livsmedel måste — — — kompletteras så att den även omfattar produktionssätt och produktionsmetoder i primärproduktionen i länder vi importerar ifrån. Först när detta sker närmar sig importkontrollen kvalitativt den som gäller för den svenska köttproduktionen. I dag kontrolleras exporten hårdare och importen mildare än produktionen för hemmabruk. I de flesta andra länder råder motsatta förhållanden.

Importkontrollen av mejeriprodukter bör utformas på ett likartat sätt som den offentliga kontrollen av den egna produktionen. — — — Med hänsyn till KMÄ:s specialkompetens bör KMÄ även utöva importkontrollen av mejeriprodukter.

2.7.64 Svenska kommunförbundet: Avgiftsfinansieringen för importkontrollen av kött föreslås samordnas med avgiftssystemet för köttbesiktningen. Importkontroll av andra livsmedel som fordrar importtillstånd föreslås däremot liksom hittills finansieras med särskilda avgifter till kommunen.

I drygt 30 kommuner finns s.k. införselorter för köttvaror. För importkontrollen i dessa orter anlitar miljö- och hälsoskyddsnämnden särskilt förordnade veterinärer.

Svenska kommunförbundets styrelse anser att nuvarande system för

importkontroll fungerar väl. Bestämmelser om import-, export- och köttkontroll bör på lämpligt sätt sammanställas och ges ut av livsmedelsverket. Detta skulle vara av informativt värde för berörda myndigheter, organisationer, företag och i viss mån även för allmänheten.

2.7.66 Sveriges grossistförbund: När det gäller importkontrollen (avsnitt 12.7) anser utredningen det viktigt att importerade livsmedel underkastas lika ingående och omfattande kontroll som den, vilken gäller för inhemskt producerade livsmedel. Grossistförbundet delar denna uppfattning och vill understryka att så är fallet redan nu, vilket också utredningen har konstaterat. När det gäller t.ex. kött vill vi påpeka att en förutsättning för att importen skall komma till stånd är att den sker från slakterier, som kontrollerats och godkänts av utsända veterinärer från statens livsmedelsverk. Dessutom kontrolleras köttet vid införseln till vårt land.

Vad gäller finansieringen av importkontrollen vill vi understryka att avgiftssystemet måste bygga på "självkostnadspris", så att importföretagen endast betalar de kostnader, som är direkt hänförliga till kontrollverksamheten.

Det är svårt att av betänkandet utläsa hur utredningens förslag till avgifter kommer att verka i praktiken. Det framgår t.ex. inte klart om företag som importerar livsmedel som kräver särskilt tillstånd och som således skall erlägga särskilda avgifter till kommunen också skall betala den generella avgiften för livsmedelskontrollen i allmänhet. Grossistförbundet förutsätter att så inte är avsikten.

Rent principiellt är det enligt Grossistförbundets uppfattning riktigare att ta ut kostnaderna för kontrollen av de varupartier som har förorsakat undersökningar i stället för att ta ut generella avgifter som drabbar alla importörer lika. Ett sådant system är mera rättvist och premierar dessutom de importörer som lagt ned större omsorg på kontroll och på val av leverantörer och som kanske haft högre kostnader för detta.

2.7.68 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Utredningen har slagit fast att livsmedelskontrollen i princip bör vara likartad och neutral i förhållande till livsmedlens ursprung. Vi kräver, att importerade produkter måste omfattas av samma krav och kontrollinsatser som i Sverige producerade produkter. Det kan tolkas i betänkandet, som om utredningen ställer lägre krav på importerade varor än på sådana som tillverkas i Sverige.

2.7.71 Länsstyrelsen i Örebro län vill här ifrågasätta om importkontroll är en kommunal angelägenhet då införseln i regel berör betydligt större befolkningsgrupper än den egna kommunens. Det har t.ex. påståtts att importörer, när man fått ett parti avvisat från en ort, försökt införa samma parti på annan ort. Oliketerna i nuvarande system, även ur taxesynpunkt, är inte tillfredsställande och måste därför förändras. Länsstyrelsen anser att olika bedömningsnormer och olika taxebestämmelser inte får styra val av införselort. Därför anser länsstyrelsen att importkontroll skall ske under statlig myndighetsutövning.

2.8 Kontroll av förpackningar och husgeråd

2.8.6 Konsumentverket tillstyrker utredningens förslag beträffande hushållsgods, livsmedelsförpackningar och förpackningsmaterial för livsmedel. Livsmedelsverket har i dag tillsynen av utrustning vid yrkesmässig hantering av livsmedel. Det är därför helt följdriktigt att livsmedelsverkets ansvar utsträcks till att gälla även utrustning och förpackningar i enskilda

hushåll. Enligt verkets mening bör utvidgningen av föreskrifterna till att förutom överlåtelse även gälla import och tillverkning, möjliggöra effektivare kontroll och vid behov snabbare ingripanden.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 3

2.8.9 Statens livsmedelsverk tillstyrker utredningens förslag — — —

2.8.12 Kemikalieinspektionen anser i likhet med utredningen att livsmedelsverket bör få befogenhet att meddela föreskrifter om hantering eller import av förpackningsmaterial och förpackningar för livsmedel samt av hushållsgods. Det är också naturligt att livsmedelsverket ges tillsynsansvar för tillverkning, import och försäljning av sådant material och sådana varor. — — —

Utredningens förslag innebär bl.a. att utrustning och material som används vid livsmedelshantering beroende på hanteringsled kommer att regleras i både livsmedels- och kemikalielagstiftningarna. Detta kan skapa oklarhet och andra komplikationer. Det bör observeras att kemikalielagstiftningen i första hand reglerar kemiska produkter. — — — Inspektionen vill samtidigt framhålla att det är angeläget att så långt möjligt hålla samman det centrala tillsynsansvaret enligt kemikalielagstiftningen och därtill knutna befogenheter.

2.8.13 Statens industriverk anser det fullt tillräckligt att livsmedelslagstiftningen tar sikte på att förhindra att olämpliga livsmedelsförpackningar används. Att som utredningen föreslår även reglera tillverkning och import av livsmedelsförpackningar är olämpligt. Det skulle bl. a. innebära en omotiverad och kostnadshöjande dubbelkontroll — kontroll i både förpacknings- och livsmedelsindustrin. SIND kan inte heller finna att utredningen redovisar att behov föreligger av ny reglering vid sidan om den nuvarande välfungerande frivilliga egentillsynen som sker inom Normpack.

2.8.16 Sveriges lantbruksuniversitet: Klart är att det för närvarande finns många luckor i denna kontroll. Utredningen föreslår att statens livsmedelsverk blir tillsynsmyndighet. SLU anser att detta är värt att pröva — — —.

2.8.32 Falu kommun: Utredningen har enbart begränsats till frågan om kontrollen av förpackningar och husgeråd. Frågan om när främmande ämnen kan tillföras livsmedel har diskuterats livligt under senare år. Renheten hos kemikalier som används vid vattenreningen i våra vattenverk, frågan om material i vattenledningsrör och andra ytor som kommer i kontakt med dricksvatten vid produktion, förvaring och distribution kan nämnas som exempel.

I nuvarande lagstiftning saknas officiellt godkännande av rörledningsmaterial och offentlig kontroll av rörledningsmaterial för dricksvattendistribution.

Enligt MHN:s mening har utredningen inte tillräckligt belyst frågan om att sätta in samhällsåtgärder redan hos dem som tillverkar produkter som kommer i kontakt med livsmedel (exv. rörledningsmaterial) för att därigenom förhindra att främmande ämnen tillförs vårt viktigaste livsmedel dricksvattnet.

2.8.34 Gällivare kommun: Livsmedelsverket bör helt naturligt vara myndigheten som har föreskrivnings- och tillsynsansvaret enligt lagstiftningen om kemiska produkter i anslutning till livsmedel.

2.8.53 Kooperativa förbundet tillstyrker utredningens förslag att livsmedelsverket blir föreskrivande myndighet och tillsynsmyndighet när det

gäller förpackningar och husgeråd. I detta sammanhang vill vi rikta uppmärksamheten på att möjligheten till ett samarbete med den frivilligt uppbyggda organisationen Normpack bör beaktas när det gäller förpackningar och förpackningsmaterial och dessutom att kostnaderna för kontrollen närmare måste utredas och specificeras innan beslut fattas eftersom inga förslag om principer för och storlek på avgifterna har presenterats.

2.8.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet ifrågasätter även utredningens förslag att lösa frågan om kemiska risker i samband med livsmedelshantering genom att livsmedelsverket blir föreskrivande myndighet och tillsynsmyndighet enligt lagstiftningen om kemiska produkter.

Ett sådant förfaringsätt skapar, enligt förbundets åsikt, endast förvirring och osäkerhet om det centrala ansvaret för denna lagstiftning splittras upp på många myndigheter. MHTF förordar att dessa frågor inarbetas i livsmedelslagstiftningen.

2.8.58 Normpack:

Diskussion om oredlighet

— — —
Det har i utredningen inte framförts något enda exempel på oredlighet inom förpackningsområdet, vilket skulle motivera en skärpning av reglerna. — — —

Diskussion om ämnen i förpackningsmaterialalet

— — —
Att fastställa en förpacknings sammansättning är en process som växer fram i samarbete mellan livsmedelstillverkare å ena sidan och förpackningstillverkare å andra sidan, där ofta även råvarutillverkare av olika slag är involverade som praktiska rådgivare. Utredningens mening att myndighetsingripande skall kunna ske under tillverkningen framstår ur teknisk synpunkt som något verklighetsfrämmande. Inte heller berörs hur sådant myndighetsingripande skall kunna ske beträffande importerade förpackningar. Utredningen redovisar beträffande olämpligt specificerat förpackningsmaterial inte ett enda konkret fall som skulle motivera ökade insatser från myndigheters sida.

Man kan få det intrycket att konsumenterna är i stor fara genom brister i kontrollen av förpackningsmaterial. I verkligheten torde det i stället vara så att förpackningarna är till mycket stor nytta i distributionen för att hålla livsmedlen friska och ätliga. Det bör också påpekas att livsmedelsverket redan i dag har befogenheter att inskrida mot förpackningar om man anser att dessa är till skada för livsmedlet och konsumenten.

Internationell anpassning

Handeln med förpackade livsmedel och förpackningsmaterial är i hög grad internationell. Det innebär att det är många länders lagstiftning som måste beaktas av svenska tillverkare. Inom bl. a. EG har som ovan nämnts i många år arbete pågått med frågan om gemensamma regler för godkännande av livsmedelsförpackningar eftersom olika regler i olika länder kan utgöra handelshinder. Vid en eventuell ändring i gällande svensk lagstiftning är det viktigt att man uppmärksammar de internationella förhållandena och beaktar att det ur svensk synpunkt är viktigt att vi får regler som inte skiljer sig från dem som gäller eller kommer att gälla internationellt.

Utökad kontroll och tillsyn

Utredningen riktar viss kritik mot att någon fortlöpande tillsyn av att företagen iakttar den överenskomna normen inte sker inom det frivilliga

Normpack-regelsystemet. Ett kontrollsystem är emellertid under uppbyggnad. Kontrollen sker genom insamling av certifikat som registreras och granskas av sakkunnig personal inom Normpack. Livsmedelsverket kan beredas insyn i detta register (såsom redan tidigare skett i samband med en kontroll av föreningar med tillsatsmedel i livsmedelsfilm).

Vidare kommer utökade kontrollmöjligheter att föreligga fr. o. m. hösten 1986 genom att Institutet för förpackning och distribution (Packforsk) införskaffat erforderliga analysresurser för kontroll av förpackningsmaterial och migration. De utökade analysresurserna gör det också möjligt för Normpack att införa stickprovskontroll av medlemmarna på ett sätt som kan ske i samråd med livsmedelsverket. Generella laboratoriemässiga kontroller är orealistiskt att genomföra oavsett om det sker hos myndighet eller i ett fristående organ med tanke på det stora antalet förpackade livsmedel och förpackningar.

— — —

Kostnader

All verksamhet medför kostnader, så även de åtgärder som föreslagits av livsmedelskontrollutredningen. Utredningen har emellertid inte närmare beräknat dessa kostnader på sätt som föreskrives i den s. k. begränsningskungörelsen. Även om kostnaderna tas ut av företagen som avgifter kommer de till slut att drabba den enskilde konsumenten i form av högre livsmedelspriser. Mot bakgrund av att inte något faktiskt behov av utökad kontroll redovisats, kan man ifrågasätta om en ytterligare höjning av de redan höga matpriserna kan vara försvarbart.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan konstateras att kontrollen av val av förpackningsmaterial för livsmedel ur produktsäkerhetssynpunkt utvecklats väl inom ramen för Normpack sedan dess införande år 1980. Det utbildnings- och kontrollarbete som därmed utförs torde i hela sin utsträckning knappast kunna övertagas av livsmedelsverket. Vår uppfattning är därför att Normpacks arbete och livsmedelsverkets kontroll också i framtiden måste komplettera varandra. Kontrollen från Normpacks sida byggs successivt ut genom en rad olika åtgärder och det är naturligt att detta sker i samråd med livsmedelsverket som också kan beredas insyn i denna kontrollverksamhet på sätt som redan skett.

— — —

2.8.64 Svenska kommunförbundet: Enligt styrelsens uppfattning förefaller förslaget vara något överambitiöst och delvis onödigt. Som framgår av utredningen finns det ett fungerande system med en frivillig egentillsyn inom branschen. Styrelsen avstyrker således förslaget och utgår från att lagstiftningen om kemiska produkter kan tillämpas även för den kontroll av förpackningar och husgeråd som anses nödvändig ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt.

2.8.66 Sveriges grossistförbund anser i likhet med utredningen att livsmedelsverket (i stället för som nu kemikalieinspektionen) bör få befogenhet att meddela föreskrifter om hantering eller import av förpackningsmaterial och förpackningar för livsmedel, livsmedelsförpackningar och hushållsgods. Livsmedelsverket bör också få tillsynsansvaret för tillverkning, import och försäljning av sådant material och sådana varor (avsnitt 12.8). I detta sammanhang vill vi erinra om den egentillsyn som bedrivs inom ramen för Normpack och som enligt vår mening väl fyller de krav som bör ställas på denna kontroll.

2.8.68 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Vad gäller livsmedelsförpackningar och material till sådana vill SLIM instämma i utredningens bedömning att det inte bör vara aktuellt att införa svenska bestämmelser som motsvarar det regelverk, som för närvarande frivilligt tillämpas av livsmedelsföretagen.

Detta förhållande i kombination med företagens rutinmässiga inkrävande av certifikat är en form för egentillsyn, vars kontrollprogram efter godkännande av myndigheten skulle kunna medge att samma rutiner för den offentliga kontrollen borde kunna tillämpas som vid övrig egentillsyn. Härigenom kan behovet av föreskrifter från SLV om förpackningar starkt begränsas och den offentliga kontrollen kan ske genom stickprovsvis inspektion.

2.8.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund: Utredningen har som ett resultat av kemikalieinspektionens betänkande erhållit tilläggsdirektiv att utreda frågor som hör samman med kemiska hälsorisker som har samband med livsmedelshantering. Utredningens arbete i detta avseende synes ha begränsats till förpackningar och husgeråd.

I enlighet med vad som påpekats i ett särskilt yttrande från Per-Erik Granlund är de kemiska hälsoriskerna, som är förknippade med hanteringen av livsmedel av betydligt mer komplex natur än vad utredningen berört. Enligt SKTF:s mening är det därför angeläget att i den kommande lagstiftningen beakta hela frågan om kemiska hälsorisker i samband med livsmedelshantering. Dessa bör inte ses isolerat till förpackningar och hushållsgods. SKTF kan inte heller dela uppfattningen att frågor om att sätta in samhällsåtgärder mot kemiska risker vid livsmedelshanteringen löses genom att livsmedelsverket blir tillsynsmyndighet enligt lagstiftningen om kemiska produkter. Bestämmelser om sådana risker bör inarbetas i livsmedelslagstiftningen.

2.8.72 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: Med hänsyn till förpackningsmaterialens och förpackningsindustrins utveckling bör övervägas om inte någon form av godkännande av förpackningsmaterial, som är avsett för livsmedel, skall införas. Konsumenten är i dag mycket orolig för att främmande ämnen skall tillföras livsmedlet via olämplig förpackning.

— — —

2.9 Livsmedelskontroll ombord på fartyg och luftfartyg

2.9.9 Statens livsmedelsverk: Som utredningen anför har livsmedelskontrollen ombord på fartyg utretts av fartygsmiljöutredningen. De undantagsmöjligheter från livsmedelslagen som föreslås för fartyg bör också kunna gälla luftfartyg.

2.9.18 Länsstyrelsen i Stockholms län: Länsstyrelsen vill — — — föreslå att vad gäller godkännande och tillsyn av livsmedelslokaler i fartyg föreskrifter och anvisningar utformas så att länsstyrelsen skall leda verksamheten inom länet och ta de samråd med myndigheter i andra län och länder som erfordras. Detta synes så mycket mera lämpligt som länsstyrelsen även har övergripande ansvar för miljöskyddet i den skärgård som fartygen passerar. Skydd av miljön hör till de skäl som åberopas för att fartygen skall iakttäta försiktighet med livsmedelsråvaror (och deras avfall) från okontrollerade länder. Även om länsstyrelsen tilldelas en formellt ledande roll i livsmedelstillsynen beträffande de fartyg som trafikerar länets hamnar förutsättes att resp. kommun skall kunna svara för det omedelbara tillsynsarbetet.

3 Formerna för livsmedelskontrollen

Prop. 1988/89:68

Bilaga 3

3.1 Inspektion, provtagning och undersökning

3.1.2 Socialstyrelsen: Den projektinriktade livsmedelskontrollen bör i större omfattning än nu kunna inriktas på kontroll av att bestämmelser som rör redlighet i livsmedelshanteringen efterlevs. Hitintills har kommunernas ekonomiska och personella resurser begränsat sådan verksamhet. Socialstyrelsen ser här livsmedelsverkets föreslagna roll som styrande och rådgivande organ som en möjlighet att anpassa denna kontroll efter rådande behov. — — —

3.1.9 Statens livsmedelsverk delar utredningens uppfattning att det är viktigt att livsmedelskontrollen genomförs på ett likartat sätt över hela landet och att verket skall utarbeta styrande föreskrifter för inspektionsverksamheten. Detta förutsätter att verket tillförs den specialkompetens som verket tidigare förordat.

3.1.16 Sveriges lantbruksuniversitet: Enligt nu gällande ordning prövar livsmedelsverket frågor om godkännande av livsmedelslokaler i vissa större anläggningar, de s. k. § 38-anläggningarna. Utredningen föreslår att detta läggs på MHN. Det rör sig många gånger om tekniskt komplicerade anläggningar, där specialkunskaper krävs. Därför måste MHN i dessa frågor nära samarbeta med länsveterinärerna och regionala livsmedelsteknikerna. Formerna för detta samarbete bör utvecklas närmare.

3.1.18 Länsstyrelsen i Stockholms län instämmer i utredningens överväganden och förslag. Länsstyrelsen är dock tveksam till att anvisningslaboratorierna, såvida de inte tillhör resp. kommuns miljö- och hälsoskyddsnämnd, regelmässigt skall utföra provtagningar. — — —

3.1.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län instämmer i utredningens uttalande att livsmedelskontrollen skall utföras likartat över hela landet och att livsmedelsverket därför bör utfärda styrande föreskrifter för tillsynsverksamheten. Likaså bör det kunna innebära fördelar i effektivitetshänseende om anvisningslaboratorier kan åta sig att även utföra viss provtagning. — — —

3.1.20 Länsstyrelsen i Kalmar län tillstyrker i huvudsak utredningens förslag — — —. Bl. a. beroende på att den offentliga tillsynen baseras på inspektion och provtagning anser inte länsstyrelsen att viss basprovtagning som föreslås skall utföras av anvisningslaboratorium på uppdrag av myndigheten. Laboratorier kan mycket väl ombesörja viss provtagning. Denna bör dock baseras på företagens egenkontrollprogram och utföras på uppdrag av företagen.

3.1.21 Länsstyrelsen i Blekinge län ser positivt på att statens livsmedelsverk får utarbeta styrande föreskrifter för tillsynen — — —

— — — länsstyrelsen ställer sig tveksam till att anvisningslaboratorier utför offentlig provtagning. Däremot bör provtagning baserad på egenkontrollprogram åt företagen kunna göras.

3.1.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län: Anvisningarna från livsmedelsverket bör — — — vara detaljerade och utförliga. Samarbetsformer med anvisningslaboratorier bör också utvecklas så att provtagning och resultatanalyser kan komma in i rätt sammanhang. Först då kan provtagningar och uppföljande inspektioner bli meningsfulla.

3.1.36 Katrineholms kommun: Bra om kontroll- och inspektionsverksamheten blir regelbunden och enhetlig i hela landet genom styrande föreskrifter. — — —

Prop. 1988/89:68
Bilaga 3

Positivt förslag att även livsmedelsverkets anläggningar skall ingå i den projektinriktade kontrollen.

3.1.39 Malmö kommun: — — — Nämnden bedömer förslaget som bra

Nämnden ställer sig helt bakom förslaget att anvisningslaboratorierna skall kunna erbjuda kommunerna tjänster som exv. provtagning inom den offentliga kontrollen. — — —

3.1.42 Stockholms kommun: Utredningen föreslår att livsmedelsverket utarbetar styrande föreskrifter för inspektionsverksamheten samt att dessa bör utformas så att datainsamling från kontrollarbetet underlättas och att t.ex. branschvisa sammanställningar rörande tillståndet i livsmedelshandlingen kan göras. — — —

Med de erfarenheter förvaltningen har av bl.a. miljödatanämndens och livsmedelsverkets projekt MI-07 anser förvaltningen att det dels är ohanterligt och tungrott med alltför centralt styrd tillsynsverksamhet, dels att databearbetning av sådant material ej ger de upplysningar om en verksamhetsgren som t.ex. en projektinriktad kontroll kan ge.

3.1.47 Örebro kommun: Det är viktigt att poängtera livsmedelsverkets roll som samordnare av livsmedelskontrollen. Föreskrifter för tillsynen bör utarbetas från centralt håll.

3.1.49 Centralorganisationen SACO/SR: Det är betydelsefullt om länsveterinär och livsmedelstekniker tillsammans med berörda kommuner planerar och genomför s.k. projektinriktad kontroll.

Det kan emellertid ifrågasättas om anvisningslaboratorierna, såvida de inte tillhör resp. kommuns miljö- och hälsoskyddsnämnd, regelmässigt skall utföra provtagningar. — — —

3.1.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet: Utredningen föreslår bl.a. att "livsmedelsverket skall utarbeta styrande föreskrifter för inspektionsverksamheten". Som nämnts tidigare i detta yttrande instämmer ej förbundet i dessa tankar. Föreskrifterna bör i första hand, liksom fallet är med miljöskyddslagstiftningen, vara utformade som allmänna råd för tillsynen. — — —

3.1.64 Svenska kommunförbundet: Inspektion, provtagning och undersökning utgör grunden för miljö- och hälsoskyddsnämndernas livsmedelstillsyn. Styrelsen anser i likhet med vad som föreslås i utredningen att inspektions- och undersökningsverksamheten bör genomföras med viss regelbundenhet och på ett planerat sätt. Detta innebär dock inte att livsmedelskontrollen behöver styras av föreskrifter från livsmedelsverket. Detta motverkar den flexibilitet som måste finnas vid utövandet av tillsynen. Man måste i ökad utsträckning ta hänsyn till de faktiska förhållandena ute i de olika kommunerna, vilket också framhålls av utredningen.

Förslaget om att livsmedelsverket skall utarbeta styrande föreskrifter för inspektionsverksamheten avstyrks således. I stället förordar styrelsen att verket ger ut allmänna råd och liknande information om hur livsmedelskontrollen lämpligen kan genomföras.

Styrelsen tillstyrker i princip förslaget som innebär att anvisningslabora-

toriernas tjänster bör utnyttjas i större omfattning inom den offentliga livsmedelskontrollen, t. ex. för viss provtagning. — — —

Prop. 1988/89:68
Bilaga 3

3.1.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund vill för sin del ansluta sig till bedömningen av vikten av att livsmedelskontrollen i stort genomförs på ett likartat sätt över hela landet, främst i fråga om de större produktionsenheterna. Förbundet anser det också lämpligt att verket utarbetar föreskrifter i form av råd, men att dessa måste vara så utformade att hänsyn tas till de skilda faktiska förhållanden som råder ute i landet. — — —

3.1.71 Länsstyrelsen i Örebro län ansluter sig till utredningens förslag.

3.2 Godkännande av livsmedelslokaler

3.2.9 Statens livsmedelsverk: Livsmedelsanläggningar är till utformning och funktion av utomordentligt varierad beskaffenhet. Bland de anläggningstyper, för vilka livsmedelsverket svarar för godkännandet av lokaler, finns många anläggningar där granskningen av lokalerna kräver särskild kompetens med hänsyn till att anläggningarna är tekniskt komplicerade eller att tillverkningen avser speciella livsmedel eller är av mycket stor omfattning och avser ett flertal produkter i samma anläggning. Det finns också anläggningstyper för vilka prövningen är av relativt enkel natur. Med hänsyn till verkets tidigare redovisade ställningstagande att nya resurskrävande arbetsuppgifter inte lämpligen bör läggas på miljö- och hälsoskyddsnämnderna bör utredningens förslag att lägga all godkännandeprövning — med undantag för slakterierna — på nämnderna inte genomföras. Argumentet att den myndighet som har hand om den löpande tillsynen också bör ha ansvaret för godkännandet av lokalen är enligt livsmedelsverket inte tillräckligt sakligt underbyggt. I stället bör anläggningstyper där prövningen kräver särskild sakkunskap även fortsättningsvis tillhöra livsmedelsverkets ansvarsområde. — — —

3.2.18 Länsstyrelsen i Stockholms län har i princip inget att erinra mot utredningens förslag att tillsynsmyndigheten också skall svara för godkännandet av lokaler. — — —

3.2.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: I likhet med utredningen anser länsstyrelsen att samma myndighet skall ansvara för såväl godkännande som tillsyn av en livsmedelslokal. Likaså tillstyrks att livsmedelsverket får meddela styrande föreskrifter om minimikrav för vissa typer av anläggningar och om samrådsförfarande i vissa fall.

3.2.20 Länsstyrelsen i Kalmar län: Utredningens förslag — — — tillstyrkes — — —

3.2.21 Länsstyrelsen i Blekinge län: Utredningens förslag att en och samma myndighet skall ansvara för såväl godkännande som löpande tillsyn tillstyrkes men under förutsättning att samrådet med länsstyrelsen formaliseras vad avser större lokaler. — — —

3.2.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län tillstyrker förslaget att samma myndighet ansvarar för såväl godkännande som tillsyn. — — —

3.2.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län tillstyrker att ansvaret för såväl godkännande som tillsyn läggs på samma myndighet. — — —

3.2.36 Katrineholms kommun: Vi har — — — en positiv syn på dessa förslag. — — — även om vi fortsättningsvis vill ha tillsynsansvar för vidareförädlingsverksamhet som är integrerad med kontrollslakterier anser vi att livsmedelsverket bör godkänna hela anläggningen.

3.2.39 Malmö kommun: Förslaget att den myndighet som har ansvaret för tillsynen också skall besluta om godkännande av livsmedelslokaler bedömer nämnden som helt följdriktigt.

3.2.40 Partille kommun: Kommittén föreslår att miljö- och hälsoskyddsnämnden skall godkänna alla livsmedelslokaler utom kontrollslakterier. Kommittén anför endast allmänna "decentraliseringsskäl" för att övriga stordriftsanläggningar skall godkännas av miljö- och hälsoskyddsnämnden. Starka sakskäl talar för att i princip bibehålla nuvarande ordning.

3.2.42 Stockholms kommun: Förvaltningen tillstyrker förslaget att den myndighet som är ansvarig för den löpande tillsynen även skall besluta om godkännande av livsmedelslokaler.

3.2.53 Kooperativa förbundet: När det gäller godkännande av lokaler och utrustning anser KF att ansvaret för godkännande av vissa komplicerade eller stora anläggningar i princip bör åligga livsmedelsverket — — — . Det bör tillkomma livsmedelsverket att ange vilka anläggningar som avses och i vilken utsträckning som livsmedelsverket för dessa även skall ha ansvaret för den löpande tillsynen. — — —

3.2.54 Landsorganisationen i Sverige: — — — Att en och samma myndighet både ansvarar för godkännande av anläggningen och den löpande tillsynen finner vi naturligt.

3.2.56 Lantbrukarnas riksförbund: Riksrevisionsverket pekar i sin rapport 1982:22 på bristerna i tillsynen av stora livsmedelsanläggningar belägna i mindre kommuner med otillräckliga resurser. I motsats till vad utredningen föreslår, anser LRF att bristerna avhjälpas bäst och på det mest ekonomiska sättet genom att SLV med sin kompetens svarar för såväl godkännandet av lokaler som utövandet av tillsynen vid tekniskt komplicerade livsmedelsindustrier i de fall dessa är placerade i mindre kommuner utan tillräckliga tillsynsresurser.

— — —
LRF anser att livsmedelsverket, som tidigare, skall svara för godkännande av mejerier och tillsynen av dem. Detta kan ge en likformig och kvalificerad bedömning av godkännandearbendet. Verket bör naturligtvis informera berörd MHN om ärendet. Förfarandet utestänger inte MHN att i förekommande fall utföra inspektioner.

3.2.64 Svenska kommunförbundet: Mot bakgrund av att styrelsen tillstyrker en decentralisering av livsmedelskontrollen till lokal nivå, tillstyrks även förslaget att låta miljö- och hälsoskyddsnämnden godkänna alla livsmedelslokaler inom den egna kommunen. Anläggningar där livsmedelsverket har ansvaret för den löpande tillsynen, dvs. kontrollslakterier, bör dock undantas. Föreslagna föreskrifter om obligatoriskt samrådsförfarande i frågor som rör mer komplicerade anläggningar främjar sannolikt inte samarbetsklimatet mellan tillsynsmyndigheterna. Förslaget avstyrks och styrelsen förutsätter att livsmedelsverket och berörda miljö- och hälsoskyddsnämnder i samförstånd kan komma överens om vilka grundläggande krav som måste tillgodoses för att en anläggning skall kunna godkännas.

3.2.66 Sveriges grossistförbund: Utredningens förslag att kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder får ansvaret för såväl godkännande som tillsyn av alla livsmedelsanläggningar, med undantag för kontrollslakterier, kan vi tillstyrka. Vi ser det som en fördel att företagen på detta sätt får endast en ansvarig myndighet att vända sig till. Livsmedelsverket bör som utredningen föreslår ha ansvaret för godkännande och tillsyn av kontrollslakterierna. — — —

3.2.71 Länsstyrelsen i Örebro län: Förslaget att en och samma myndighet skall ansvara för både godkännande och löpande tillsyn tillstyrkes — — —

3.2.78 Statstjänstemannaförbundet: — — — Ansvaret för godkännande av de tekniskt mer komplicerade anläggningarna bör enligt ST:s uppfattning ligga kvar hos livsmedelsverket. Detta ger en kvalificerad och likformig bedömning, medan en decentralisering enligt utredningens förslag skulle skapa samordningsproblem och leda till osäkerhet om ansvarsfördelningen. — — —

3.3 Offentligt kontrollerad egentillsyn

3.3.1 Kommerskollegium: — — — Det är — — — viktigt att — — — det system för obligatorisk egentillsyn som föreslås också innebär ökade möjligheter för motsvarande tillsyn av anläggningar i andra länder från vilka produkter importeras till Sverige. — — —

3.3.5 Statens pris- och kartellnämnd instämmer i utredningens ställningstagande att livsmedelsföretagens egentillsyn bör tas till vara på ett mera systematiskt sätt inom ramen för den totala kontrollverksamheten. Därigenom kan också dubbelarbete undvikas. För närvarande är företagens egentillsyn frivillig och kostnaderna därför uppskattas enligt utredningen till 450–500 milj. kr. årligen. Utredningen föreslår en obligatorisk egentillsyn för i princip alla livsmedelsanläggningar inom landet. SPK invänder emot att utredningen kommer med förslag som kan innebära ökade kostnader för livsmedelsföretagen utan att utredningen på något sätt försöker precisera dessa kostnader. Enligt regeringens direktiv 1984:5 får ändringar i regelsystem som kan bidra till att begränsa statsutgifterna "inte ske på ett sätt som innebär att kostnader övervältras på företag och enskilda". SPK anser därför att frågan om ett obligatorium och kostnaderna härför bör utredas närmare.

3.3.6 Konsumentverket: En obligatorisk egentillsyn inom företagen, såsom föreslås av utredningen, bör på ett effektivt sätt kunna komplettera samhällets kontrollinsatser. En förutsättning är att egenkontrollen sker enligt fastställda kontrollprogram och kompletteras med såväl spontana stickprovskontroller som s. k. projektinriktad kontroll.

3.3.9 Statens livsmedelsverk: — — — I likhet med utredningen anser livsmedelsverket att en skyldighet att utöva egenkontroll nu bör införas för i princip varje anläggning med livsmedelsproduktion. Denna egentillsyn bör enligt livsmedelsverket utgöra grunden för den offentliga livsmedelskontrollen. Egentillsynen bör genomföras enligt ett för varje anläggning fastställt kontrollprogram som bör avse såväl hygien som redlighet. Egentillsynen bör i många fall i resursbesparande syfte kunna sammanfalla med eller ske i anslutning till företagens produktionskontroll. Resultaten från egentillsynen bör redovisas till miljö- och hälsoskyddsnämnderna och i vissa fall också till livsmedelsverket. Nämnderna bör genom stickprov

kontrollera egentillsynen. Med detta system bör nuvarande resurser för hygienkontrollen från nämndens sida till viss del kunna omfördelas till förmån för redlighetskontrollen.

3.3.13 Statens industriverk: — — — Utredningen framhåller att det finns skäl att utnyttja egentillsynen på ett mer systematiskt sätt inom den offentliga kontrollen. SIND delar denna uppfattning — — —. Därmed kan dubbelarbete undvikas och myndigheternas och företagens samlade resurser utnyttjas effektivare. Den offentliga kontrollen kan i stor utsträckning begränsas till stickprov. Utredningen har inte gjort någon bedömning av effektiviseringens ekonomiska betydelse, exempelvis i form av hur stora samhällsresurser som frigörs.

3.3.15 Riksrevisionsverket delar livsmedelskontrollutredningens uppfattning att den offentliga kontrollen av livsmedelsanläggningar som har egenkontroll bör vila på denna. RRV håller för troligt att en sådan utveckling, som kräver samordning mellan industri och tillsynsmyndighet med bl.a. upprättande av kontrollprogram, kommer att ställa ökade krav på tillsynsmyndighetens kompetens. RRV har i en nyligen avslutad revision av tillsynen inom miljöskyddet "Miljöskyddslagens tillämpning — granskning utifrån regional nivå" (Dnr 1984:933) konstaterat att framtagandet av kontrollprogram för egenkontrollen är en uppgift som ställer stora krav på tillsynsmyndigheterna såväl tidsmässigt som kompetensmässigt.

3.3.16 Sveriges lantbruksuniversitet: — — — I ett läge där stat och kommun har begränsade resurser borde man övervägt att ge egentillsynen en ännu starkare ställning än den föreslagna. En starkare ställning för egentillsynen i företagen skulle kunna frigöra resurser för en bättre offentlig kontroll. Sammantaget skulle livsmedelskontrollens möjligheter att värna om kvalitet och redlighet i livsmedelskedjan förstärkas. En mer ingående analys av detta hade varit önskvärd.

3.3.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län tillstyrker förslaget om obligatorisk egentillsyn och kontrollprogram för livsmedelsanläggningarna. — — —

3.3.20 Länsstyrelsen i Kalmar län: Utredningens förslag tillstyrkes. — — —
— — — miljöskyddslagstiftningens organisatoriska uppbyggnad kan tjäna som mönster för livsmedelslagstiftningen. Länsstyrelsen delar denna åsikt. — — — Starka skäl finns för att livsmedelslagstiftningen och miljöskyddslagstiftningen harmoniseras när det gäller tillsynsorganisationens uppbyggnad. — — — I motsats till vad utredningen uppger är det länsstyrelsens erfarenhet att många medelstora och t. o. m. stora livsmedelsindustrier saknar egna laboratorieresurser för genomförande av de kontrollprogram som krävs för verksamheten. Prövning av egenkontrollprogram bör därför även innefatta en bedömning av de laboratorieresurser som utnyttjas för programmets genomförande. Analysresultat vare sig de är utförda inom ramen för egenkontroll eller offentlig kontroll måste ha en sådan tillförlitlighet, att de inte kan ifrågasättas. Livsmedelsverket bör medverka vid bedömningen av företagens egna laboratorieresurser.

Länsstyrelsen har även den erfarenheten att livsmedelsverket bör förstärka sin tillsyn över offentlig laboratorier.

3.3.21 Länsstyrelsen i Blekinge län: Förslaget om egentillsyn med kontrollprogram tillstyrkes. — — —

3.3.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län tillstyrker detta — — —

3.3.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län tillstyrker att föreskrifter om obligatorisk egentillsyn utfärdas för livsmedelsproducerande anläggningar.

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

— — —
3.3.36 Katrineholms kommun: Vi är ganska tveksamma till enbart egentillsyn i företag — — —

— — —
Det är dock bra att det föreskrivs och fastställs kontrollprogram och att egentillsynen föreslås bli offentligt kontrollerad.

3.3.39 Malmö kommun: — — — Med den erfarenhet förvaltningen har av sådan frivillig egenkontroll anses att utredningen övervärderat betydelsen av sådan kontroll. Utredningens förslag att företag med egenkontroll endast skall bli föremål för stickprovsvisa kontroller och granskning av journaler anser nämnden som otillfredsställande, men ser egenkontrollen som ett bra komplement till i dag rådande verksamhet inom ramen för den offentliga livsmedelskontrollen. — — — Ett genomförande av den obligatoriska egenkontrollen i den skisserade utformningen med kontrollprogram bör enligt nämndens uppfattning ej ske utan att systemets för- och nackdelar närmare penetreras.

3.3.42 Stockholms kommun: Beträffande förslaget om obligatorisk egentillsyn och kontrollprogram anser förvaltningen detta intressant men underlaget är alltför ofullständigt för att förvaltningen skall kunna ta ställning. — — —

3.3.53 Kooperativa förbundet tillstyrker utredningens förslag. Inom de livsmedelsproducerande företagen finns betydande resurser och kompetens som aktivt kan tas tillvara som ett led i att åstadkomma en totalt sett mer effektiv offentlig livsmedelskontroll.

Enligt KF:s mening bör den obligatoriska egentillsynen avse samtliga livsmedelsproducerande företag och systematisk uppföljning bör kunna utgöra en viktig del av tillsynsmyndigheternas kontroll.

3.3.55 Landstingsförbundet: — — — Förslaget att mera aktivt utnyttja egentillsyn inom produktionsföretagen bör — — — kunna bidra till en förbättring av livsmedelskontrollen och därmed kvaliteten.

3.3.56 Lantbrukarnas riksförbund har en generellt positiv inställning till förslaget att företagens egentillsyn nu skall utnyttjas som ett led i den offentliga livsmedelskontrollen. Det skulle kunna medföra ett bättre utnyttjande av de totala resurserna. Dubbelarbete och onödiga kostnader skulle kunna undvikas. Om så skall ske får egentillsynen i företagen inte byråkratiseras sönder. Det finns stor risk för det, när utredningen föreslår att MHN för varje anläggning skall "fastställa ett kontrollprogram".

3.3.61 Svenska livsmedelsarbetareförbundet: En ökad betoning av företagens egenkontroll är ett riktigt vägval. Speciellt vad avser stora och seriösa företag med god teknik och organiserade rutiner. Då bör det räcka med anvisningar och stickprov från den allmänna offentliga livsmedelskontrollen.

Däremot har utredningen helt förbigått livsmedelsarbetarnas betydelse för en väl fungerande livsmedelskontroll. Kunniga arbetare med överblick över produktionen och ordentlig utbildning om livsmedel måste vara en ovärderlig resurs i företagens egen kontroll.

Speciellt gäller detta när fel uppstår i de stora tekniska systemen för automatisk kontroll och styrning. Det är därför av avgörande betydelse för egenkontrollen att de anställda engageras systematiskt.

3.3.62 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Vi vill — — — peka på vikten av att samhällets kontroller ges en övervakande och övergripande innebörd, i den meningen att företagens egentillsyn måste bilda stommen i kontrollsystemet. Den alldeles övervägande delen av de företag som ingår i livsmedelssystemet är mycket seriösa med höga krav på kvalitet och hygien. Ett förtroendefullt samarbete mellan myndigheter och näringsliv ger säkerligen både ett bättre resultat och rimliga kostnader för samhällets kontrollinsatser. Ett exempel på ett sådant väl fungerande egentillsynssystem är den etablerade verksamheten inom Normpack. Det är angeläget att Normpack får fortsätta sin verksamhet och i nära samarbete med övervakande myndigheter kan vidareutveckla standards för förpackningar etc.

3.3.64 Svenska kommunförbundet: Styrelsen anser att samhället bör ta en mera aktiv del av egentillsynen inom livsmedelskontrollen. Tillsynsmyndigheten bör därför i största möjliga utsträckning utnyttja de livsmedelsproducerande företagens egentillsyn av verksamheten. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har möjlighet att för varje anläggning inom kommunen anpassa livsmedelskontrollen till hur denna egentillsyn bedrivs. Enligt styrelsens uppfattning bör tillsynsmyndigheterna medverka till att nuvarande former av egentillsyn utvecklas. Även vid mindre livsmedelsanläggningar bör denna egentillsyn kunna användas i större utsträckning, som komplement till den offentliga kontrollen. Livsmedelsverkets formella möjlighet att med stöd av livsmedelslagen föreskriva obligatorisk egentillsyn i vissa fall bör liksom hittills utnyttjas restriktivt.

Vid planeringen av nämndens livsmedelskontroll bör, förutom omfattningen av provtagning och undersökning, myndigheternas behov av kontrollprogram som underlag för tillsynsverksamheten diskuteras i samråd med berörda parter.

3.3.66 Sveriges grossistförbund: Enligt vår mening bör den offentliga livsmedelskontrollen bygga på den egentillsyn som finns hos företagen. Myndigheternas kontroll kan då begränsas till oanmälda inspektioner, analyser av prover tagna i produktionen, rådgivning m. m. Utredningen har tyvärr inte analyserat den effektivisering och de besparingar, som kan uppnås om den offentliga livsmedelskontrollen utnyttjar och bygger på den egentillsyn, som företagen redan har och som givetvis kan byggas ut och förbättras ytterligare — inte minst hos de mindre företagen. Enligt vår mening kan ett sådant samarbete ge en effektiv livsmedelskontroll till låg samhällsekonomisk kostnad.

De resurser som härigenom frigörs kan enligt vår mening användas för att komma åt avarter och till särskilda insatser på områden, där problem uppstår eller upptäcks. Att den offentliga kontrollen utnyttjar företagens egentillsyn får naturligtvis inte innebära att kontrollmyndigheternas möjligheter att ingripa mot fusk och oredlighet beskärs. Självklart skall kontrollmyndigheterna ha rätt att genomföra de undersökningar och kontroller, som behövs hos företag som till äventyrs inte har en tillfredsställande egenkontroll.

3.3.67 Sveriges industriförbund och

3.3.68 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Utredningens uppfattning är att samhället borde ta en mera aktiv del av egentillsynen för att tillgodogöra sig den verksamheten inom den offentliga kontrollen. SLIM stödjer detta uttalande till fullo, vilket tidigare framgått av inledningen till vårt yttrande. Utredningen föreslår, "att för i princip varje anläggning med livsmedelsproduktion föreskrivs en obligatorisk egentillsyn av verksamheten och att för varje anläggning med föreskriven egentillsyn fastställs ett

kontrollprogram". SLIM vill understryka, att en sådan kontrollplan är en minimiplan och som ur livsmedelslagstiftningssynpunkt endast omfattar produktsäkerhets- och redlighetskraven.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 3

— — —
För att kunna utnyttja egentillsyn på ett konkurrensneutralt sätt fördras samordning och kompetens att kunna bedöma och utvärdera vad egentillsynen gör och kunskap om processen, vad som bör göras ur provtagnings- och analysynpunkt, vilken representativitet och reproducerbarhet som enskilda prover har osv. Även här kommer kravet på kompetens och samordning av den offentliga kontrollens personal in och behovet av att experthjälp finns, som då enligt vad som tidigare sagts lämpligen finns tillgänglig på centralt plan.

3.3.71 Länsstyrelsen i Örebro län tillstyrker utredningens förslag. Den föreslagna egentillsynen med rätt utformade kontrollprogram måste innebära att myndighetens egen inspektionsverksamhet i hög grad kan reduceras.

3.4 Information och rådgivning

3.4.9 Statens livsmedelsverk: Utredningens förslag — — — tillstyrks.

3.4.11 Statens jordbruksnämnd: En viktig sektor inom kvalitetsarbetet är samarbetet mellan ansvariga myndigheter inom detta område. Detta gäller bl. a. konsumenternas och näringslivets förtroende för myndigheternas arbete vad avser utarbetande av regler och föreskrifter, information, upplysning m. m. Jordbruksnämnden har i detta avseende tillsammans med livsmedelsverket diskuterat att bilda ett samarbetsorgan mellan myndigheterna för samråd och samarbete i kvalitetsfrågor. Ett sådant samarbete kan t. ex. ta sikte på gemensam information om gällande bestämmelser inom berörda varuområden.

3.4.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: — — — Utredningens förslag om intensifierad rådgivnings- och upplysningsverksamhet tillstyrks — — —.

3.4.21 Länsstyrelsen i Blekinge län: Att ge information och utbildning åt livsmedelshanterande personal bör ankomma på företaget och bör rymmas inom ramen för kontrollprogrammet.

3.4.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län — — — delar utredningens uppfattning i dessa frågor — — —

3.4.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län: Enligt länsstyrelsens uppfattning bör större resurser än för närvarande satsas på information i kost- och näringsfrågor. Särskilt till vissa nyckelgrupper som skolor och sjukhus.

— — —

3.4.36 Katrineholms kommun är helt enig med utredningen. — — —

3.4.39 Malmö kommun: Nämnden tillstyrker dock tveklöst den föreslagna intensifieringen av tillsynsmyndighetens informations- och rådgivningsverksamhet liksom förslaget om möjligheter till vidareutbildning för inspektionspersonal.

3.4.49 Centralorganisationen SACO/SR: Miljö- och hälsoskydds nämnderna föreslås intensifiera sin informations- och rådgivningsverksamhet till konsumenter och yrkesverksamma inom branschen. Livsmedelsverket

bör stödja denna verksamhet i kommunerna. Detta kan ske genom utbildningsverksamhet för inspektörer, framställning av informationsmaterial och annat.

3.4.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet: — — — är det nödvändigt att livsmedelsverket intensifierar sina insatser inom utbildnings- och informationsområdet och tar fram det material som är nödvändigt för att de lokala miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall kunna verka i den angivna riktningen.

3.4.64 Svenska kommunförbundet: Styrelsen delar utredningens uppfattning att en av huvuduppgifterna i den framtida livsmedelskontrollen bör vara att utbilda och informera företagare och personal. Enligt vad styrelsen erfarit ingår sådan informationsverksamhet i de större och medelstora kommunernas planering av livsmedelskontrollen. I de mindre kommunerna varierar givetvis omfattningen av denna verksamhet, men det finns intresse och vilja att höja ambitionsnivån inom detta område. Styrelsen tillstyrker förslaget om en intensifiering av informations- och rådgivningsverksamheten. Kommunförbundet har för närvarande ett studiematerial om livsmedelshygien för personal som arbetar med livsmedel under utarbete.

3.4.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund: Som tidigare påpekats under avsnittet allmänna utgångspunkter måste information och rådgivning ges hög prioritet inom hela livsmedelskontrollens område, med hän- syn till kostvanornas betydelse för hälsa och välbefinnande.

3.5 Utbildning

3.5.7 Universitets- och högskoleämbetet: Vad gäller högskolan bör förutom miljö- och hälsoskyddslinjen i Umeå också särskilt nämnas att det finns en lokal livsmedelslinje om 120 poäng i Kalmar. Den har 16 platser och är uppdelad i grenarna livsmedelskontroll och livsmedelsproduktion. Vidare finns inom kemistlinjen i Göteborg en livsmedelskemisk gren under 3:e och 4:e året av utbildningen och också en livsmedelsgren under det sista året på kemitekniklinjen i Lund. Den livsmedelstekniska forskningen är koncentrerad till universitetet i Lund och finns även vid Chalmers tekniska högskola och svenska livsmedelsinstitutet i Göteborg (SIK).

Lunds universitet: Tekniska fakultetens fakultetsnämnd har inga in- vändningar mot utredningens förslag.

Nämnden vill emellertid särskilt understryka vikten av att livsmedels- teknisk kompetens finns tillgänglig inom länsstyrelserna och vid kommu- nernas miljö- och hälsoskyddsnämnd. Nämnden tillstyrker således att miljö- och hälsoskyddsinspektörerna skall ges möjlighet att komplettera sin utbildning för att få ytterligare kunskaper i livsmedelsteknik.

Vidare anser fakultetsnämnden att livsmedelsteknik bör införas som en särskild kurs vid miljö- och hälsoskyddslinjen.

Umeå universitet: Vid bedömningen av utbildningsbehoven måste den totala tillsynsorganisationens kompetens beaktas. Utredningens förslag bygger på att viss expertis skall tillföras organisationen utöver den som redan finns. Livsmedelstekniker skall tillföras ett antal länsstyrelser för att sedan kunna betjäna kommunerna i deras tillsynsverksamhet. Vad gäller inspektörer som genomgått miljö- och hälsoskyddslinjen och våra fort- och vidareutbildningskurser bedömer vi att dessa fått tillräckliga kunskaper för hanteringstillsyn men att utbildningen för produktionstillsyn, i huvud-

sak detsamma som livsmedelsteknik, inte har varit tillräcklig. De förändringar av utbildningen som kan vara erforderliga bedömer vi också kan göras inom utbildningslinjens ram. Linjens mål måste vara att utbilda inspektörer för det löpande miljö- och hälsoskyddsarbetet i en kommun och för att i samarbete med expertis lösa mera komplicerade frågor. Med detta som mål även för livsmedelstillsynen bör en förändring av livsmedelskursens inriktning mot mera livsmedelsteknik och en kompletterande utökning vara tillräcklig för att kommande kunskapsbehov skall kunna tillgodoses.

För de yrkesverksamma inspektörerna har vi vårterminen 1987 inplanerat en fort- och vidareutbildningskurs, livsmedelsteknik och -kontroll på 10 poäng. Kursen kommer att planeras i samarbete med livsmedelsverket. Denna kurs bör också tillgodosä de särskilda behov som vissa kommuner har med hänsyn till hög livsmedelsetablering inom kommunen. För närvarande finns bara medel att genomföra en kurs för 20 deltagare per läsår. För att klara ett snabbt föreliggande behov från kommunerna kan det vara motiverat att genomföra ett flertal kurser under t. ex. en tvåårsperiod, men då måste särskilda medel tillföras. Under en tvåårsperiod skulle 100-talet inspektörer kunna ges denna utbildning.

Behovet av expertkunskaper har påtalats i utredningen. Här torde ett fjärde år, en påbyggnadslinje till miljö- och hälsoskyddslinjen, vara ett lämpligt alternativ. Vi planerar för närvarande en påbyggnadslinje på ett år med tre huvudlinjer — hälsoskydd, miljöteknik och livsmedelsteknik. Med denna påbyggnad och med utnyttjande av de valmöjligheter som finns på grundutbildningen skulle en elev som väljer att inrikta sig mot livsmedelsområdet få en utbildning med ett inslag av livsmedel på ca 70—80 poäng. I likhet med för fort- och vidareutbildningen är det här också en fråga om vilka ekonomiska resurser som kan erhållas för att planerade utbildningar skall kunna tillskapas.

Som framgår av de planer för utbildning som vi ovan har redovisat har vi ett stort intresse av att lösa de kunskapsbehov som kommer att uppstå om utredningens förslag förverkligas. För detta krävs dock särskilda ekonomiska resurser och vi förutsätter att framför allt livsmedelsverket kommer att vara oss behjälpliga vid planeringen och genomförandet av redovisade planer på utbildning.

3.5.9 Statens livsmedelsverk: Utredningens förslag — — — tillstyrks.

3.5.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län — — — tillstyrker — — — förslaget.

3.5.21 Länsstyrelsen i Blekinge län anser att förslaget om en särskild kurs i livsmedelsteknik vid miljö- och hälsoskyddslinjen är värdefullt. — — —

3.5.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Ökade kunskaper i livsmedelsteknik som utredningen föreslår, finner länsstyrelsen viktigt för den framtida kontrollverksamheten.

3.5.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län: — — — Länsstyrelsen vill — — — varmt tillstyrka förslaget om en förbättrad grundutbildning och fortbildning i livsmedelsteknik. Länsstyrelsen anser dessutom att den livsmedelshygieniska utbildningen bör fördjupas.

3.5.26 Länsstyrelsen i Kopparbergs län tillstyrker att miljö- och hälsoskyddsinspektörernas utbildning kompletteras med kurs i livsmedelsteknik och att livsmedelsverket tillsammans med något bildningsförbund

utarbetar studiematerial för undervisning i studiecirkel för företagare och den personal som hanterar livsmedel.

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

3.5.34 Gällivare kommun: Förslaget om utbildningen av miljö- och hälsoskyddsinspektörerna med bl.a. särskild kurs vid universitets miljö- och hälsoskyddslinje är viktigt. — — —

3.5.35 Gävle kommun: Med tillfredsställelse konstateras att livsmedelsverket får ett ansvar för fortbildning av personal inom livsmedelskontrollen hos såväl kommuner som länsstyrelser.

3.5.36 Katrineholms kommun tycker att förslaget är bra.

3.5.38 Lunds kommun: Den föreslagna kompletterande utbildningen och eventuell särskild kurs bör omfatta hela begreppet livsmedelshygien och inte enbart livsmedelsteknik.

3.5.44 Sundsvalls kommun vill därför poängtera vikten av vidareutbildning på samtliga nivåer i organisationen. — — —

3.5.49 Centralorganisationen SACO/SR kan tillstyrka förslaget.

3.5.56 Lantbrukarnas riksförbund understryker vikten av att utbildningen i kostfrågor vidmakthålls och inte, som nu är fallet, successivt stryks i läroplanen. Förbundet ansluter sig härvid till de synpunkter som framförts i reservationen till betänkandet. LRF vill betona vikten av att kost- och konsumentkunskaper erbjuds i utbildningssystemet så att de kommer fler elever till del än för närvarande samt att i övrigt påbyggnadskurser i kostkunskap med inriktning mot kommersiell hantering i detaljhandeln och/eller restaurangverksamhet inrättas. I stället för att lägga ner skolor med denna speciella inriktning borde samhället här hjälpa till med utbildningen för ökade kunskaper vad gäller kost- och konsumtionsfrågor.

3.5.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet: Inom den utbildning som finns för miljö- och hälsoskyddsinspektörer vid Umeå universitet, pågår en utveckling som avser att ge tillgång till specialinriktad utbildning i livsmedelshygien genom påbyggnadskurser, såväl korta som långa. Detta skulle ge möjligheter att anpassa kompetens efter behoven i den enskilda kommunen.

En sådan ordning med påbyggnadskurser stöds av förbundet. Däremot kan förbundet ej stödja utredningens förslag att möjligheterna att införa livsmedelsteknik som ett ämne i utbildningen vid miljö- och hälsoskyddslinjen bör övervägas. Linjen som sådan avser att ge en mycket bred kunskap till de blivande inspektörerna inom ett verksamhetsområde som täcker de flesta av dagens samhällsfunktioner. Att införa livsmedelsteknik som ordinarie kurs medför att omprioriteringar måste ske som kanske ej är så lämpliga ur dessa aspekter.

3.5.64 Svenska kommunförbundet: Den nuvarande utbildningen av miljö- och hälsoskyddsinspektörer ger en bra grund för den personal som arbetar inom den offentliga livsmedelskontrollen. Vidareutbildningen i livsmedelsteknik bör emellertid ägnas ökad uppmärksamhet.

3.5.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund: I enlighet med vad som anförts under avsnittet allmänna utgångspunkter, så pågår för närvarande en utökning av fortbildningen vid institutionen för miljö- och hälsoskydd i Umeå. Det är enligt förbundets mening angeläget att statsmakterna, som ett resultat av utredningens förslag, avsätter resurser för att tillgodose de utbildningsbehov som utredningen påtalat.

Det är också angeläget att inriktningen på sådan fördjupning utgår från den helhetssyn på livsmedelskontrollen, som förbundet påtalat dvs. konsumenternas hälsa och välbefinnande.

3.6 Rapporteringssystem

3.6.2 Socialstyrelsen instämmer i de förslag som lämnats rörande informationsutbyte inom kontrollorganisationen. Därutöver är det viktigt att samverkan etableras med hälso- och sjukvården för att bl. a. bevaka utvecklingen av matburna infektioner och matförgiftningar.

3.6.5 Statens pris- och kartellnämnd: Vad gäller rapporteringssystem inom livsmedelskontrollen tar utredningen endast upp hur livsmedelsverket skall kunna få en samlad information om hur den lokala livsmedelskontrollen bedrivs och vilken inriktning och omfattning den har. Enligt SPK:s mening kan det mot bakgrund av de förhållanden som råder inom livsmedelshanteringen finnas anledning att se över informations- och rapporteringssystemen i stort inom livsmedelskontrollverksamheten. — — —

3.6.9 Statens livsmedelsverk delar utredningens uppfattning om behovet av rapporteringssystem. — — —

3.6.15 Riksrevisionsverket menar — — — att det är viktigt att det finns kommunikation mellan de olika nivåerna i kontrollsystemet och stödjer därför utredningens förslag om ett rapporteringssystem. För att ett sådant informationssystem skall bli effektivt krävs enligt RRV att man tar reda på vilka informationsbehov som finns på olika nivåer och utformar informationssystemet så att dessa kan tillgodoses. Erfarenheterna från det tidigare informationssystemet MI-07 visar att det är nödvändigt att de som lämnar uppgifter till systemet också får tillbaka information som de anser sig ha nytta av om systemet skall fungera.

I sammanhanget kan påpekas att problemet att bygga upp ett fungerande informationssystem finns också inom miljöskyddsområdet. Eftersom miljö- och hälsoskyddsnämnderna kommer att finnas med som uppgiftslämnare i båda systemen kan det finnas anledning att ta till vara erfarenheterna från miljöskyddsområdet när man utformar ett system för livsmedelskontrollen.

3.6.16 Sveriges lantbruksuniversitet vill påpeka att man inte heller får glömma bort rapporteringen från miljö- och hälsoskyddsnämnderna till länsstyrelsen. Denna är viktig för att den regionala tillsynsmyndigheten skall få en helhetsbild av livsmedelshanteringen i länet.

3.6.18 Länsstyrelsen i Stockholms län har inget att erinra mot att ett rapporteringssystem upprättas som ger såväl länsstyrelserna som livsmedelsverket information om tillståndet i livsmedelshanteringssystemet.

3.6.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: — — — Ett rapporteringssystem enligt utredningens förslag bör — — — utvecklas. — — — Redovisningarna bör lämpligen kanaliseras genom länsstyrelserna och flödet skall gå i båda riktningarna.

3.6.20 Länsstyrelsen i Kalmar län delar utredningens åsikt att väl fungerande rapporteringssystem — — — måste utarbetas. — — —

3.6.21 Länsstyrelsen i Blekinge län vill framhålla att rapporteringssystemen måste utformas enhetligt och göras så enkla och korta att de inte

upplevs som självändamål och inte tar resurser från det egentliga tillsyns-
arbetet. Viktigt är att återrapportering sker.

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

3.6.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län tillstyrker en systematiserad rappor-
tering mellan tillsynsmyndigheterna. — — —

3.6.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län: Ett modernt registrerings- och
rapporteringssystem bör utformas. — — —

3.6.29 Länsstyrelsernas organisationsnämnd: — — — När det — — — gäl-
ler rapporteringen av resultatet av den planerade kontrollverksamheten
föreslår utredningen att detta skall ske från nämnderna direkt till verket.
Enligt LON:s uppfattning vore det naturligare om rapporteringen skedde
via eller i samråd med länsstyrelserna. — — —

3.6.34 Gällivare kommun: Förslaget om avrapportering till livsmedelsver-
ket upplevs i viss mån vara en återgång till hälsovårdsstadgans årsrappor-
ter, också en tilltagande byråkratisering. — — —

3.6.36 Katrineholms kommun har inget att invända mot ett rapporterings-
system. — — —

3.6.41 Skara kommun: — — — Att verket ges möjlighet att mer aktivt följa
miljö- och hälsoskyddsnämndernas arbete genom bl. a. ett årligt rappor-
teringssystem är bra, men det är mycket tveksamt om man genom bindande
föreskrifter kan styra kommunernas verksamhet. Risken för mer byråkrati
utan effekt är uppenbar.

3.6.42 Stockholms kommun: — — — Att livsmedelsverket skall få del av
erfarenheter från nämndens inspektions- och undersökningsverksamhet
finner förvaltningen helt naturligt. Det är dock nödvändigt att denna
rapportering utformas så att nämnderna ej belastas med alltför tung admi-
nistrativ hantering.

3.6.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet: Kommundata har
utarbetat ett system, MIA, speciellt anpassat för kommunernas miljö- och
hälsoskyddsförvaltningar. Systemet är avsett att stödja alla funktioner vid
dessa kontor. Detta inbegriper även register för livsmedelstillsynen (prov-
tagning, inspektioner osv.) med faktureringsrutiner, bevakningar m. m.

För att miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna ej skall belastas med
många olika ADB-system kommer bl. a. MIA och KRUT att integreras
med varandra för att onödigt dubbelarbete och informationsdubbling
skall undvikas. Det är helt nödvändigt att ett framtida system för livsme-
delstillsynen på samma sätt integreras i kommunernas MIA-system.

3.6.64 Svenska kommunförbundet: Enligt styrelsens mening kan utred-
ningens förslag till rapporteringssystem för livsmedelsdata ifrågasättas av
flera skäl. Det har visat sig inom flera andra tillsynsområden att myndighe-
ternas krav på att hantera olika data i centraliserade system hittills inte har
gått att uppfylla. Det finns också risk för att sådana system blir alltför
styrande i den lokala tillsynsverksamheten. Hanteringen av erforderliga
data om livsmedelskontroll mellan berörda myndigheter bör kunna ske i
flexibla former. Styrelsen avstyrker därför förslaget om rapporteringssys-
tem.

3.6.71 Länsstyrelsen i Örebro län ansluter sig till utredningens förslag.
— — —

4 Finansiering av livsmedelskontrollen

Prop. 1988/89: 68
Bilaga 3

4.1 Kommerskollegium — — — vill — — — fästa uppmärksamheten på att nya kontrollavgifter som införs inte bör utformas på sådant vis att importen diskrimineras.

4.2 Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att en fast årlig kontrollavgift tas ut för att finansiera den föreslagna tillsynsverksamheten.

Det föreslagna tillvaratagandet och utvidgningen av livsmedelsnäringsens egenkontroll synes vara ett effektivt nyttjande av redan befintliga resurser. Tillsynsorganets självklara insyn i kontrollverksamheten möjliggör en fruktbar samverkan med livsmedelstillverkaren samtidigt som resurser frigörs för stickprov, särskilda undersökningar och mera omfattande projektinriktad kontroll.

4.4 Näringsfrihetsombudsmannen: Utredningens förslag att i större utsträckning än för närvarande utnyttja företagens egenkontroll i den offentliga kontrollen samt att tillvarata befintliga resurser i nuvarande kontrollorganisation bidrar till att förhindra kostnadsökningar och ökad byråkrati. Utredningen har emellertid ofullständigt belyst vilka kostnadskonsekvenser dess olika förslag medför totalt sett. Den utökade egenkontrollen och den höjning av avgiftsnivån som utredningen föreslår innebär dock motsvarande kostnadsökningar för livsmedelsföretagen, vilka slutligen torde drabba konsumenterna i form av högre priser på livsmedel. Eftersom livsmedelspriserna i Sverige redan under en följd av år har stigit mer än priserna på den totala konsumtionen, anser NO att man grundligt bör överväga behovet av ökad samhällelig kontroll i livsmedelshanteringen. Om man väljer att införa ökade kontroller bör man väga nyttan mot totala kostnader, både direkta och indirekta.

4.5 Statens pris- och kartellnämnd: Den totala livsmedelskontrollen, dvs. företagens egentillsyn och tillsynsmyndigheternas kontroll av livsmedelshanteringen, bör enligt SPK ske så rationellt som möjligt och till lägsta möjliga kostnad totalt sett. Utredningen har inte visat vad ett obligatorium i fråga om egentillsynen kommer att medföra för extra kostnader för företagen. Utredningen har inte heller belyst kostnadsmässigt vilka insparningar en bättre samordning av företagens och myndigheternas livsmedelskontroll kan innebära. Däremot föreslås att en fast årlig kontrollavgift tas ut av i princip alla företag som sysslar med livsmedelshandling och likaledes en fast prövningsavgift vid godkännande av livsmedelslokal och vid fastställande av kontrollprogram. Dessa avgifter bör enligt utredningen differentieras med hänsyn till företagets karaktär och storlek. Däremot tas inte hänsyn till företagets kostnader för egentillsyn — varken i det enskilda fallet eller vid beräkning av det totala avgiftsuttaget.

De beräkningar som utredningen presenterar avseende avgiftsuttaget för myndigheternas livsmedelskontroll leder enligt SPK i realiteten till avgiftshöjningar för företagen. Utgångspunkt för beräkningarna bör vara nuvarande avgiftsuttag, och inte som utredningen kalkylerar, nuvarande "tak" för avgifterna. I stort synes det av utredningen redovisade underlaget i frågan om livsmedelskontrollens finansiering vara behäftat med sådana brister att det inte kan ligga till grund för några konkreta förslag om ändringar i nuvarande finansiering.

Utredningen föreslår att uppbörden av kontrollavgifterna bör skötas av kommunerna. SPK vill i detta sammanhang erinra om den revisionsrapport, "Miljöskyddslagens tillämpning — granskning utifrån regional nivå", som riksrevisionsverket (RRV) avlämnade under våren 1986

(dnr 1984:933). Av denna rapport framgår bl.a. att de kommuner som tagit över tillsynsansvaret enligt miljöskyddslagen från länsstyrelserna endast tagit ut tillsynsavgifter från företagen i begränsad omfattning. Detta beror bl.a. på att tjänstemännen vid miljö- och hälsoskyddsnämnderna ansåg att "tillsynsavgifterna också hade negativa konsekvenser i form av sämre kontakter med tillsynsobjekten". Stora variationer mellan kommunerna i bl.a. tillsynen av olika lagar medför att företagen får verka under olika konkurrensförutsättningar i skilda delar av landet.

4.6 Konsumentverket: Beträffande finansieringen av kontrollen har konsumentverket inget att erinra mot utredningens förslag att en fast årlig avgift tas ut av företagen. Verket ifrågasätter dock om inte en reduktion av avgiften bör övervägas för företag med väl utbyggd och fungerande egenkontroll. Med tanke på glesbygdsbutikerna finner konsumentverket det angeläget att det i likhet med vad som skissats i utredningen blir ett differentieringssystem som undantar de mindre butikerna från avgiftsskyldighet.

4.9 Statens livsmedelsverk kan i långa stycken ansluta sig till utredningens tankar om en årlig avgift för att finansiera kostnaderna för livsmedelskontrollen. Det innebär som utredningen påpekar ökade möjligheter att styra resurser till områden med störst kontrollbehov. Bl.a. skulle därigenom resurser för den eftersatta redlighetskontrollen kunna tas fram.

Livsmedelsverket tillstyrker förslaget att en prövningsavgift införs i ärenden om godkännande av livsmedelslokal. — — —

4.13 Statens industriverk: — — — Mot bakgrund av den osäkerhet som råder om — — — rationaliseringseffekter anser industriverket det omöjligt att nu fatta välgrundade beslut om förändrade avgifter. Enligt verkets mening finns dessutom skäl att avvakta ett mer genomarbetat förslag innan beslut fattas.

4.15 Riksrevisionsverket: Utredningen föreslår att livsmedelskontrollen i dess helhet skall finansieras genom fasta avgifter som tas ut av kontrollobjekten i förhållande till antalet anställda resp. den riskgruppsindelning som finns i kontrollkungörelsen.

RRV menar att det är svårt att bygga upp avgiftssystem för offentlig tillsyn och kontroll som inte får snedvridande effekter på den egentliga verksamheten och att det därför är viktigt att försöka förutse vilka effekter en tilltänkt avgiftsbeläggning kan få.

Utredningen har inte redovisat någon diskussion av vare sig de praktiska möjligheterna att till rimliga administrativa kostnader genomföra det föreslagna avgiftssystemet eller av olika tänkbara styreffekter av avgifterna.

RRV vill här kort peka på några frågetecken kring en finansiering i enlighet med den föreslagna.

- Inom miljöskyddet tillämpas för tillsynen en mycket kritiserad prestationsknuten avgift, vilken enligt utsago fått negativa effekter på den egentliga verksamheten. Den avgiftsdiskussion som förts inom miljöskyddsområdet har visat att fasta avgifter heller inte är okontroversiella. Tillsynsmyndigheten kan känna sig tvingad att visa att den betalande "får något för pengarna" vilket kan leda till en feldimensionerad tillsyn som inte tar hänsyn till verkliga risker och verkligt tillsynsbehov, vilka givetvis kan variera mellan tillsynsobjekt inom samma kategori.
- Utredningen redovisar genom exempel från några kommuner att intäkterna från den nuvarande provtagningen ligger långt under de maximi-

nivåer som finns fastställda i kontrollkungörelsen. Varför är det på detta sätt? Finns någon garanti att kommunernas framtida livsmedelstillsyn kommer att ligga på en sådan nivå att de motsvarar intäkterna från den föreslagna avgiften?

- Den föreslagna avgiftsnivån skall enligt utredningen leda till intäkter som ligger under dem som genereras vid maximalt avgiftsuttag enligt kontrollkungörelsen. Avgifterna enligt kontrollkungörelsen finansierar enbart provtagningen. Då avsikten med den nu föreslagna avgiften är att den skall finansiera såväl provtagning som annan livsmedelstillsyn förutsätter förslaget att provtagningsintensiteten läggs på en avsevärt lägre nivå än den som rekommenderas i kontrollkungörelsen.
- Den föreslagna överföringen av medel från kommunerna till staten för att genom avgiften finansiera även den statliga delen av tillsynen kan visa sig svår att genomföra. Inom miljöskyddsområdet är det t. ex. så att kommunerna uppbär samma avgift som länsstyrelserna för sin tillsyn. Avgiften är beräknad för att täcka även naturvårdsverkets kostnader för tillsyn men kommunerna levererar inte in denna del till staten.

Som framgått ovan är särskilda problem förknippade med statligt fastställda avgifter som skall finansiera kommunalt bedriven verksamhet.

RRV menar att man skulle kunna välja en helt annan lösning. Om man genomför den tudelning av tillsynsansvaret som RRV föreslagit ovan med ett odelat kommunalt ansvar för tillsynen av det småskaliga hanteringssystemet, så bör det enligt RRV vara möjligt att även överlåta till kommunerna att självständigt besluta om hur kontrollen skall finansieras. Detta skulle innebära att det är upp till varje kommun att avgöra om avgifter skall tas ut och vilken taxa som i så fall skall gälla, i enlighet med vad som redan sker för t. ex. sophämtning, vatten- och avloppsservice eller barnomsorg.

Ett statligt avgiftssystem bör då täcka endast kostnaderna för den statliga tillsynen av det storskaliga systemet för livsmedelshanteringen.

Det är möjligt att den statliga tillsynens omfattning kan komma att variera t. ex. mellan olika branscher beroende på branschens karaktär och egenkontrollens omfattning. Det kan finnas anledning att ta hänsyn till detta när avgiftssystemet utformas. RRV stödjer därför utredningens förslag att livsmedelsverket bör ges i uppdrag att ytterligare överväga vilka beräkningsgrunder som kan vara lämpliga för avgiften. RRV menar att ett uppdrag till livsmedelsverket bör utvidgas till att avse även en bedömning av effekterna av olika tänkbara avgiftssystem. Därvid bör hänsyn tas till de erfarenheter som finns från andra avgiftsbelagda tillsynsområden, t. ex. miljöskyddsområdet. Man bör också överväga om det finns anledning att koordinera avgiftssystemen för olika områden så att de blir likartade. RRV, som redan tidigare har till uppgift att samråda med olika myndigheter om deras taxor, t. ex. med naturvårdsverket om eventuella förändringar i avgiften för miljöskyddstillsynen (regeringsbeslut den 26 juni 1986), är berett att medverka i en sådan utredning.

4.18 Länsstyrelsen i Stockholms län vill — — — framhålla vikten av att avgifterna för kontrollen beräknas på ett sådant sätt att de täcker samtliga kostnader för denna, även länsstyrelsens.

4.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: — — — Förslaget om en årlig kontrollavgift kan därför i princip tillstyrkas. Frågan har emellertid inte blivit tillräckligt genomarbetad av utredningen. Bl. a. finns oklarheter om hur intäkterna skall fördelas mellan de olika myndigheterna och om kostnaderna för företagens egenkontroll skall inrymmas i den årliga avgiften.

Även frågan om vilket underlag som skall utgöra grund för avgiftens storlek behöver utredas ytterligare. Ett enkelt sätt kunde vara att avgiften bestämdes till en viss andel av företagets omsättning eller förädlingsvärde.

Länsstyrelsen tillstyrker att en fast prövningsavgift tas ut vid godkännande av livsmedelslokal och fastställande av kontrollprogram. — — —

4.20 Länsstyrelsen i Kalmar län: Utredningens förslag beträffande kontrollavgifter och godkännandeavgifter bör — — — vidareutvecklas av livsmedelsverket. Därvid bör övervägas om avgiften utöver att vara känslighetsrelaterad även kan baseras på livsmedlens förädlingsvärde i stället för som nu vara relaterad till i företaget sysselsatta personer. Ett skäl till ett sådant avgiftssystem är att den allt mer automatiserade produktionen innebär, att producerad mängd varor inte kan relateras till antalet sysselsatta personer i företagen. Stor hänsyn vid avgifternas fastställande skall tas till de egenkontrollprogram som företagen uppsätter och genomför efter myndighetens godkännande.

4.21 Länsstyrelsen i Blekinge län anser att frågan om hur avgiftssystemet skall utformas bör ytterligare prövas. Det vore bättre att använda företagets karaktär och omsättning som bas för avgiftsuttaget än antalet anställda.

4.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser att frågan om hur avgiftssystemet skall utformas ytterligare bör genomarbetas framför allt beträffande på vilket underlag avgiften skall beräknas. Det framgår t. ex. inte av förslaget om företagets kostnader för den provtagning och analys, som sker inom ramen för kontrollprogram skall räknas in i den årliga avgiften eller ej. En skisserad överföring av avgiftsmedel mellan kommun och stat är en annan fråga som särskilt bör utredas.

Länsstyrelsen delar dock utredningens principiella inställning till finansiering av livsmedelskontrollen med dels en fast årlig kontrollavgift och en fast prövningsavgift i samband med godkännandeproceduren.

4.25 Länsstyrelsen i Västmanlands län: Förslaget beträffande avgiftsfinansieringen bör överarbetas och utvecklas. Man bör därvid särskilt överväga på vilken grund avgiftsuttaget skall ske. Det är t. ex. tveksamt om enbart antalet anställda i ett företag skall bestämma avgiftens storlek. Länsstyrelsen anser också att man närmare bör klarlägga hur en utbyggd egentillsyn skall värderas och kompenseras.

4.26 Länsstyrelsen i Kopparbergs län tillstyrker i princip utredningens förslag om avgiftsfinansiering. — — — Länsstyrelsen ifrågasätter om det inte är lämpligare att avgiften för de företag som skall stå under livsmedelsverkets tillsyn inbetalas direkt till verket medan övriga avgiftspliktiga företag betalar till kommunerna. — — —

4.29 Länsstyrelsernas organisationsnämnd delar utredningens uppfattning att finansieringen av livsmedelskontrollen skall ske via näringen. Erfarenheterna hittills från det system med avgifter för provning och tillsyn som tillämpas inom miljöskyddslagstiftningen är emellertid inte goda. Formerna för hur en förstärkt livsmedelskontroll skall finansieras bör därför övervägas ytterligare.

4.32 Falu kommun: En förutsättning för decentralisering är — — — att finansieringen av livsmedelskontrollen får en snabb lösning.

Majoriteten av utredningen föreslår att statens livsmedelsverk får bereda förslaget ytterligare, vilket MHN instämmer i.

Vidare bör en bedömning göras av vad en samordning mellan den offentliga kontrollen och företagens egentillsyn innebär organisatoriskt och ekonomiskt.

Ovannämnda frågor bör ytterligare utredas för att klarlägga kostnaderna för företagen och kommunerna innan en decentralisering av tillsynen genomförs.

4.33 Grums kommun: Utredningen konstaterar att kunskapen om hur livsmedelstillsynen fungerar i kommunen är bristfällig. Riksrevisionsverket har påpekat allvarliga brister i såväl intensitet som inriktning av kontrollen. Trots detta föreslås utvidgat ansvarsområde för kommunerna.

Finansieringen med avgifter har t. ex. vid miljöskyddslagstiftningen inte gett de inkomster som beräknats. Även om det system med fasta årsavgifter som här presenterats torde kunna fungera bättre, lär det inte kunna lösa resursbristen, framför allt inte i landets mindre kommuner.

4.34 Gällivare kommun: — — — Argumentet att tillsynen effektiviseras genom ändrat avgiftsuttag förutses, också med tanke på kommunekonomin, hålla enbart under förutsättning att influtna medel specialdestineras för livsmedelstillsynen.

4.35 Gävle kommun: — — — Enligt utredningen undantas när det gäller den årliga kontrollavgiften företag med mindre än sex anställda inom grupp fem — — —. Då även dessa anläggningar många gånger har en verksamhet som kräver omfattande tillsyn och även provtagningar finns ingen anledning att undanta dem från den årliga kontrollavgiften. — — —

4.36 Katrineholms kommun anser att en finansiering baserad på fasta kostnader, som är differentierade efter företagets storlek, är att föredra framför t. ex. tillsynsavgifter. — — —

4.37 Luleå kommun: — — — Därigenom kommer det totala avgiftsuttaget att bli lägre än det uttag som nuvarande kontrollkungörelse ger möjlighet till. — — — Det kan inte vara tillfredsställande att uttag av avgifter sänks och samtidigt lägga ett förslag om att en viss del av avgifterna skall användas för att finansiera de föreslagna förstärkningarna på central som regional nivå.

4.38 Lunds kommun: — — — Vid tillsyn enligt miljöskyddslagen tas avgift ut. Detta system har visat sig fungera mindre bra. Kritik har framförts och avgiftssystemet är under översyn. Att skapa ett nytt system för avgift för livsmedelstillsynen är i detta skede olämpligt, varför detsamma avstyrkes.

En prövningsavgift vid godkännande av livsmedelslokal tillstyrkes och kan enkelt administreras exv. genom att beviset om godkännande skickas som postförskott.

4.39 Malmö kommun: Beträffande utredningens förslag om finansiering av livsmedelskontrollen med dels en årlig kontrollavgift, dels en särskild prövningsavgift vid godkännande av livsmedelslokaler finner nämnden detta intressant och värt att arbeta vidare på. — — — Nämnden vill — — — påpeka att de föreslagna indelningarna i de olika grupperna liksom i dag är för grova — — —

I storstäder, där livsmedelsrörelser ofta öppnar och stänger eller byter ägare, kan problem med den årliga kontrollavgiften lätt uppstå med exv. krav på återbetalning av avgifter eller viss del därav.

Nämnden vill också som sin mening anföra att avgiftsbegränsningen i förslaget beträffande grupp fem satts vid rörelser med > sex personer sysselsatta bör revideras — — —.

Nämnden vill också poängtera som sin uppfattning att avgifterna oavsett vilket finansieringssystem man fastnar för obetingat användes till finansiering av kommunernas livsmedelskontroll och att provtagning skall ske i oförminskad omfattning i enlighet med livsmedelslagens intentioner som ett viktigt komplement till inspektionsverksamheten.

4.40 Partille kommun: Det är stötande för rättskänslan att någon skall behöva betala för att bli kontrollerad av en myndighet, särskilt om myndigheten inte har någon erinran mot verksamheten. Det är å andra sidan lika stötande att myndigheterna saknar tillgång till verk samma korrekationsmedel när brister konstateras. För högfrekventa småförseelser som är lätt kontrollerbara borde det — efter mönster från trafiklagstiftningen — finnas ett enkelt system med betalningsförelägganden för att skapa respekt för regelsystemet. — — —

— — — Utredningen föreslår en årlig avgift som skall vara differentierad med hänsyn till företagets branschtillhörighet och antalet anställda.
— — —

Det behövs ingen större fantasi för att förutse vilka förvecklingar och dispyter som kan uppstå när antalet arbetstagare skall räknas.

Som tidigare nämnts får kostnaden för provtagning och undersökning av livsmedel inom vissa gränser uttagas av den, vars verksamhet har kontrollerats. Denna rätt bör inte utvidgas utan istället begränsas. Det är inte tillfredsställande att ålägga någon en kostnad för kontroll utan att denne kan få ett entydigt besked om produkten motsvarar kraven i gällande lagstiftning. Bindande bedömningsnormer saknas i stor utsträckning. Kostnaden bör inte kunna uttagas av företaget, med mindre än att livsmedelsverket har fastställt provtagnings- och analysmetod jämte gränsvärden. — — —

4.41 Skara kommun: — — — genomförande av utredningens intentioner kräver en betydande personalökning i många kommuner. Införande av en årlig avgift för företagen är ett sätt att finansiera de ökade kostnaderna. Förslaget till taxekonstruktion kan säkert fungera bra, men i varje fall för Skara kommuns del kan intäkterna knappast bli tillräckligt stora för att täcka den ökade administrations- och personalkostnaden.

4.42 Stockholms kommun: — — — Enligt utredningens förslag skall någon årlig livsmedelskontrollavgift ej utgå hos företag med färre än sex anställda inom grupp fem, — huvudsakligen parti- och detaljhandel som ej kan hänföras till någon annan grupp.

Förvaltningen motsätter sig en sådan lösning. Kontrollavgiften bör självklart omfatta samtliga anläggningar där livsmedelshantering sker. Mindre företag typ butiker, kiosker och lokaler med tillstånd enligt 16 paragraf livsmedelsförordningen har ofta sådan hantering som kräver omfattande tillsyn och i vissa fall provtagning. — — —

Med hänsyn till de svårigheter som utredningen hänvisat till att i detalj redovisa hur finansieringsprogrammet skulle utformas, instämmer förvaltningen i utredningens förslag att livsmedelsverket skall få i uppdrag att närmare vidareutveckla avgiftsförslaget. Förvaltningen vill därför avvakta detta, innan förvaltningen lämnar mera detaljerade synpunkter.

Förvaltningen instämmer dock i att föreslagen avgift skall användas för att bekosta kommunernas kontrollverksamhet men ställer sig tveksam till att en del av den årliga kontrollavgiften skall användas för att finansiera även den föreslagna förstärkningen på central och regional nivå, framför allt med hänsyn till att denna andel ej har angivits. — — —

Föreslagen prövningsavgift vid godkännande av livsmedelslokal bör även innefatta avgift för godkännande av s. k. paragraf 16-anläggning, med hänsyn till att arbetsinsatsen härvidlag i många fall motsvarar den vid godkännande av en livsmedelslokal.

4.44 Sundsvalls kommun anser att förslaget bör omarbetas. Den kemiska redlighetskontrollen bör i högre grad styra kontrollavgifternas storlek. Avgiftens storlek bör dessutom motsvaras av en prestation av kontrollmyndigheten.

4.45 Uppsala kommun — — — stöder utredningsförslagets principiella modell till avgiftssystem — — —

4.46 Växjö kommun: Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Växjö tar i dag inte ut någon särskild avgift vid godkännande av livsmedelslokal eller vid genomgång av frågor som berör provtagningen som sådan.

Systemet med prövnings- och kontrollavgifter tillämpas inom miljöskyddslagstiftningen. Resultatet har varit nedslående ur inkomstsynpunkt. Vidare har en helt onödig byråkrati skapats som definitivt inte gagnar samarbetet mellan företag och myndighet.

Vi bedömer att samma effekt skulle drabba livsmedelstillsynen om utredningens förslag i denna del skulle genomföras. Den fasta årliga kontrollavgiften som tas ut i princip av alla företag som sysslar med livsmedelshandtering bör konstrueras så att myndighetens kostnader för provning av livsmedelslokal m. m. inkluderas.

4.47 Örebro kommun: Formerna för finansieringen av livsmedelskontrollerna bör göras klarare. Fast avgift är att föredra framför avgift baserad på antalet prov. Företagets storlek beräknad på omsättning och inte enbart på antalet anställda bör ligga till grund för avgiftens storlek. Avgiftssystemet får inte vara utformat så att det blir en administrativ belastning för kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder. Det bör prövas om avgiftssystemet kan utformas så att det stimulerar företag att begränsa olika typer av tillsatser vid livsmedelsproduktion.

4.48 Örnsköldsviks kommun: Miljö- och hälsoskyddskontoret har studerat utredningens förslag och finner att den ökade ambitionsnivån som förslaget utmynnar i kräver ökade resurser tidsmässigt. Det torde vara svårt att klara detta inom ramen för befintlig personal. Visserligen ger livsmedelskontrollens finansiering en del intäkter men även utgifter i form av analyskostnader. Till detta kommer enligt utredningens förslag att en hel del livsmedelsbutiker ej skall bli föremål för avgift även om livsmedelsprov måste tas där. Troligen blir det knappast något större överskott på kontrollavgiften att användas till resursförstärkningen. Dessutom blir det ytterligare avbräck i intäkterna genom att en del av den årliga avgiften (hur stor framgång inte) skall överföras från kommunen till staten för att finansiera förstärkningen på central och regional nivå.

Miljö- och hälsoskyddskontoret finner därför den föreslagna finansieringen diskutabel. Någon förbättrad livsmedelskontroll kan inte denna finansiering garantera. Dessutom blir genrellt avgifter inte rättvisa. De som sköter sig bra får samma kostnader som de som sköter sig mindre bra. Nuvarande system där prov betalas av näringsidkaren till dess godtagbara prov visar att en förbättring skett är en bättre påtryckningsmetod. Sedan uppstår den orättvisa där vissa anläggningar får betala andras provtagningskostnader. (Exv. ett tunnbrödsbageri där sällan eller aldrig prov behöver tas beläggs med avgift medan en butik med högst fem anställda där prov är nödvändiga ej faller inom avgiftsramen).

4.49 Centralorganisationen SACO/SR: Utredningen föreslår ett komplicerat avgiftssystem för företag som hanterar livsmedel. Sambandet mellan avgiftens storlek och kostnaderna för tillsyn och kontroll är så svagt att avgifterna får karaktären av en skatt som riskerar att slå ojämnt och orättvist mot företagen. SACO/SR vill ifrågasätta om dessa avgifter är ett lämpligt sätt att finansiera en verksamhet av ett så betydande allmänintresse.

Det lämpligaste vore därför att kontrollverksamheten i mycket högre grad skattefinansieras. I vart fall bör avgiften inte relateras till antalet sysselsatta personer i företaget.

4.53 Kooperativa förbundet: I utredningen sägs att vissa invändningar kan riktas mot att bestämma avgiften med ledning av antalet anställda. KF delar denna uppfattning och ifrågasätter bl. a. att mindre livsmedelsbutiker enligt förslaget skall undantas i ett avgiftssystem för detaljhandeln och att avgiften höjs för de företag, som skall medverka i den offentliga kontrollen genom obligatorisk egentillsyn.

Enligt KF:s uppfattning är frågan om finansiering otillräckligt utredd och bör därför beredas på nytt.

4.56 Lantbrukarnas riksförbund: De tankegångar och räkneexempel som presenteras i utredningen har ej påverkats av begränsningen i direktiven — att förslagen ej får föranleda kostnadsökningar.

Den föreslagna avgiftsmodellen skulle komma att medföra stora merkostnader för flertalet företag. Principiellt anser LRF det vara fel att ersätta den prestationsbaserade provtagningsavgiften med en fast avgift.

Företagens kostnader för kontroll — och kvalitetsfrämjande åtgärder är betydande. Det visar de knapphändiga uppgifter som utredningen redovisar. Utredningen har tyvärr ej närmare analyserat de nuvarande kontrollkostnaderna och deras fördelning mellan samhället och företagen. Ej heller har någon bedömning gjorts av vad en samordning mellan den offentliga tillsynen och företagens egentillsyn kan leda till organisatoriskt och ekonomiskt. Rimligen bör resultatet bli lägre kostnader för i första hand samhället.

Innan en sådan bedömning skett är det meningslöst att precisera personalbehov, organisatoriska förändringar eller ökade avgifter på företagen för provtagningen. Vi betraktar det som helt orimligt och inkonsekvent att införa en offentligt kontrollerad egentillsyn i företagen och samtidigt höja avgifterna på företagen.

Inför den närmare översynen av finansieringen vill LRF bestämt avstyrka de finansieringsförslag utredningen presenterat.

4.57 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet instämmer i att en tillförsel av medel till kommunerna måste ske samt att erfarenheterna från miljöskyddets avgiftssystem tas till vara. Det föreslagna systemet för avgiftsfinansiering kan även accepteras. Däremot förkastar MHTF helt tanken på att kommunerna skall överföra delar av avgifterna till staten. Ett mycket byråkratiskt kontrollsystem skulle förmodligen komma att byggas upp för att staten skall kunna inkassera en avgift från kommunerna som skall stå i proportion till den föreslagna förstärkningen. Detta skulle dessutom i sig öka kostnaderna för tillsynen. Förbundet anser att de ökade kostnaderna för central och regional kontroll måste finansieras på annat sätt.

Förbundet har även erfarit, att den av utredningen exemplifierade taxan för livsmedelskontrollen innebär en sänkning av inkomsterna för de kommuner som nu tar ut maximal avgift enligt dagens möjligheter. Att dessut-

om överföra delar av intäkterna till staten skulle för dessa kommuner innebära ett kraftigt avbräck och en sänkning av resurserna för livsmedelstillsynen. Ett noggrant studium av taxans utformning krävs varför MHTF förutsätter att detta sker i samråd med företrädare för de lokala myndigheterna och deras personal.

4.62 Sveriges livsmedelshandlareförbund: När det gäller finansieringen av livsmedelskontrollen föreslår utredningen, att man skall införa en årlig fast kontrollavgift, som beträffande detaljhandeln skulle omfatta butiker med mer än sex anställda och en årlig avgift på 1 000 kr. Vi vänder oss principiellt emot tanken på ett sådant avgiftssystem. Vi menar att det är viktigt att man har ett sådant flexibelt avgiftssystem, att företag genom särskilda ansträngningar att upprätthålla en mycket god standard gör det mindre angeläget för myndigheterna att regelbundet utföra kontroller. Vi vill härmed återknyta till resonemanget om egentillsynen. Om en näringsidkare genom enträget arbete visar att han mycket väl klarar de krav som livsmedelslagstiftningen ställer på honom och kontrollerande myndigheter också anser detta, bör det ligga i båda parter intresse att överlåta kontrollen på näringsidkaren. Därigenom kan han eller hon spara pengar både åt sig själv och åt samhället. Med ett system med fasta avgifter bortfaller de nu refererade möjligheterna. Kontrollinsatser bör enligt vår mening i första hand inriktas mot företag som har svårigheter att leva upp till samhällets krav och det är också de som i första hand bör svara för kontrollens kostnader.

4.64 Svenska kommunförbundet: Samhällets kostnader för offentlig tillsyn bör enligt styrelsens mening i så hög grad som möjligt täckas genom avgifter.

Styrelsen vill framföra den principiella ståndpunkten att kommunerna i större utsträckning än hittills själva bör få besluta om hur ett avgiftssystem för livsmedelskontrollen skall utformas. Samma gäller prövningsavgiften vid godkännande av livsmedelslokal, under förutsättning att avgiftens storlek kan anpassas till vad som är skäligt i förhållande till andra liknande avgifter inom kommunal förvaltning.

4.66 Sveriges grossistförbund: Förslaget innebär en mycket kraftig avgiftsbelastning på företagen. Det totala avgiftsuttaget skulle om förslaget genomförs öka med inte mindre än 40% (från 25 milj. kr./år till 35 milj. kr.). Det saknar i detta sammanhang betydelse att den nuvarande avgiftskungörelsen i och för sig formellt skulle medge ett ännu högre avgiftsuttag. Till det nämnda avgiftsuttaget enligt den föreslagna taxan kommer dessutom dels avgifter vid import, som kräver särskilt tillstånd, dels s. k. prövningsavgift vid godkännande av livsmedelslokal resp. fastställande av kontrollprogram för egentillsyn. Sammantaget innebär livsmedelskontrollutredningens förslag en kraftigt ökad kostnadsbelastning för företagen inom livsmedelsbranschen.

Vi har i detta remissyttrande understrukt att vi ser strävandena att främja en god livsmedelskvalitet som en gemensam uppgift för samhället och näringslivet. I denna gemensamma strävan har företagen tagit på sig en omfattande, ingående och kostsam egenkontroll av sin verksamhet. Detta har företagen självfallet i första hand gjort i sitt eget intresse av att endast tillhandahålla fullgoda varor. Egenkontrollen innebär emellertid också att kommunernas och statens tillsyn och kontroll av livsmedelshandlingen kan underlättas och förenklas högst avsevärt. Härigenom kan kostnaderna för samhället, dvs. stat och kommun, för den offentliga livsmedelskontrollen minskas avsevärt.

— — —
Grossistförbundet avstyrker — — — bestämt att den offentliga livsmedelskontrollen finansieras på det sätt, som livsmedelskontrollutredningen har föreslagit. Vi anser att denna form av offentlig verksamhet bör finansieras över statens och kommunernas budgetar. Härigenom kommer livsmedelskontrollen — liksom annan offentlig verksamhet — att underkastas den effektivitetsgranskning, som sker i samband med budgetarbetet i stat och kommun.

Skall finansieringen trots allt ske på annat sätt, måste finansieringen utformas så att incitament skapas att bedriva verksamheten effektivt och rationellt. Vi förutsätter också att de som skall betala kostnaderna, dvs. näringslivet och konsumenterna, ges möjlighet att granska och påverka såväl verksamheten som en eventuell taxa.

4.68 Sveriges livsmedelsindustriförbund delar utredningens uppfattning att den offentliga kontrollen vid anläggningar med egentillsyn och fastställt kontrollprogram bör kunna begränsas till stickprov och granskning av företagens dokument. Som en följd härav delar SLIM också den uppfattning som reservanterna Grabö, Stensson och Wiiburg anför, nämligen att förändring av nuvarande finansieringsform kan ske först efter en bedömning av vad en samordning mellan den offentliga kontrollen och företagens egentillsyn innebär för samhällets livsmedelstillsyn organisatoriskt och ekonomiskt.

Vid beräkning av kontrollavgift skall anläggningarna klassificeras i grupper. Om en verksamhet på en plats har olika typer av produktion som därmed skulle kunna klassificeras i olika grupper, skall endast en grupp och då den lägsta (största kostnaden) användas för hela verksamheten på ifrågavarande plats.

Extra kostnad för kontrollplan för egentillsyn och för små och stora ritningsgranskningar borde ej uttagas utan inarbetas i en enda avgift. Extra kostnad för ritningsgranskning och kontrollplansdiskussion motverkar en dialog mellan företag och myndighet, som skulle vara till stor nytta för myndighetens arbete, information och kunskapsuppbyggande. Begränsning av dialogen kan verka negativt på syftet med livsmedelslagstiftningen.

Över huvud taget bör så långt som möjligt en avgift utgå i stället för en kostnadsuppdelning på många små avgifter för olika kontroller och tillsynsinsatser.

4.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund: — — — Därest samhället uttalar en målsättning för den offentliga livsmedelskontrollen, är det angeläget att den målsättningen också slår igenom i provtagningskungörelsen, så att kemiska undersökningar och undersökningar av redbarheten är möjliga att genomföra inom ramen för de i provtagningskungörelsen angivna kostnadsramarna. — — —

SKTF anser att de resurser som tillförs samhället ograverat skall tillföras kommunerna och att den utökning av länsstyrelsernas resurser som utredningen föreslår bör finansieras över statsbudgeten. SKTF anser inte heller att de exempel till finansieringssystem som utredningen redovisat kan ligga till grund för ett nytt avgiftssystem. Detta främst på grund av att de kommuner som nu uppfyller provtagningskungörelsens ambitionsnivå tvingas leverera i del av dessa medel till statsverket och därmed får minskade resurser i förhållande till dagsläget. Förslaget tar inte heller hänsyn till de kostnader som blir följden av analysresultat som föranleder ny provtagning.

4.71 Länsstyrelsen i Örebro län ansluter sig till förslaget att den utvidgade kontrollen skall finansieras genom en av livsmedelsverket föranstaltad vidareutveckling av godkännande- och kontrollavgifter. Hänsyn måste då tagas även till varans förädlingsvärde och inte enbart till i industrin sysselsatta personer.

Övervägas bör också att medelst uttagna avgifter fördela en del till regionalt förfogande. Vidare måste ambitionsnivån avseende företagens egenkontroll beaktas vid uttagande av avgifter.

4.77 ICA-förbundet stöder SSLF i dess remissyttrande, att "kontrollen i butiksledet i första hand bör omfatta hygienisk standard, kyltemperaturer och hållbarhetstider. Sammansättningskontroller bör rimligtvis enklast och mest effektivt kunna ske i anslutning till produktionen."

När det gäller finansieringen av livsmedelskontrollen föreslår utredningen, att man skall införa en årlig fast kontrollavgift, som beträffande detaljhandeln skulle omfatta butiker med mer än sex anställda och en årlig avgift på 1 000 kr. I denna fråga har vi samma uppfattning som SSLF och "vänder oss principiellt emot tanken på ett sådant avgiftssystem. Vi menar att det är viktigt att man har ett sådant flexibelt avgiftssystem, att företag genom särskilda ansträngningar att upprätthålla en mycket god standard gör det mindre angeläget för myndigheterna att regelbundet utföra kontroller. Vi vill härmed återknyta till resonemang om egentillsynen. Om en näringsidkare genom enträget arbete visar att han mycket väl klarar de krav som livsmedelslagstiftningen ställer på honom och kontrollerande myndigheter också anser detta, bör det ligga i båda parter intresse att överlåta kontrollen på näringsidkaren. Därigenom kan han eller hon spara pengar både åt sig själv och åt samhället. Med ett system med fasta avgifter bortfaller de nu refererade möjligheterna. Kontrollinsatser bör enligt vår mening i första hand inriktas mot företag som har svårigheter att leva upp till samhällets krav och det är också de som i första hand bör svara för kontrollens kostnader."

4.78 Statstjänstemannaförbundet: Utredningen föreslår att livsmedelsverket åläggs en mängd nya arbetsuppgifter. — — —

ST vill understryka att en sådan utökning av verksamheten förutsätter resursförstärkning. Utredningens förslag att ta ut kontrollavgifter av företagen och att tillföra livsmedelsverket en del av dessa medel är därför av central betydelse. Den översyn som utredningen föreslår bör enligt ST:s mening således leda till att livsmedelsverkets resurser förstärks.

5 Livsmedelslagens sanktionssystem

5.9 Statens livsmedelsverk: — — — Det är även verkets uppfattning att de numera beslutade bestämmelserna om företagsbot skall kunna utgöra ett verksam sanktionsmedel vid allvarliga överträdelse av livsmedelslagstiftningen.

5.15 Riksrevisionsverket ifrågasätter om företagsboten kan väsentligt förbättra lagefterlevnaden inom livsmedelsområdet. RRV föreslår att man studerar erfarenheterna från miljöskyddsområdet och de förslag om mer automatiskt verkande ekonomiska sanktioner som där föreslås innan man avfärdar behovet av förstärkningar av livsmedelslagens sanktionssystem.

5.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län anser det — — — vara tveksamt om de nya sanktionsmöjligheter, som företagsbot ger, i praktiken kommer att

medföra några utökade möjligheter att utdöma straff — — — — — Länsstyrelsen föreslår därför att frågan om sanktionsmöjligheter prövas ytterligare. Bl. a. bör undersökas om inte någon form av straffavgift kunde utdömas vid överträdelse av livsmedelslagens bestämmelser.

5.21 Länsstyrelsen i Blekinge län: — — — Enligt länsstyrelsens uppfattning saknas fortfarande effektiva sanktionssystem för sådan överträdelse av livsmedelslagen som inte kan betecknas som grovt åsidosättande. Här anser länsstyrelsen att en skärpning av sanktionerna bör övervägas.

5.24 Länsstyrelsen i Älvsborgs län: Införandet av regler för företagsbot borde — — — inte vara skäl för att inte skärpa sanktionsbestämmelserna i livsmedelslagen. En ändring som borde övervägas är slopandet av skade-rekvisitet i fråga om brott mot märkningsbestämmelserna. — — —

6 Bestrålning av livsmedel

6.2 Socialstyrelsen: Behovet av att bestråla livsmedel i vårt land kan ifrågasättas. Klimat, teknik för förvaring och transport ger oss goda möjligheter att öka livsmedels hållbarhet.

Bestrålningens möjligheter att bevara ett livsmedel längre än vad som egentligen kan anses vara naturligt ställer kvalitetsbegreppet på kant. Den tveksamhet och den oro som finns för bestrålning av livsmedel är tillräckliga skäl till att avvakta med eventuellt införande av metoden intill dess hälsoeffekterna är betryggande klarlagda och metoder utarbetats för att kunna påvisa om ett livsmedel blivit bestrålat eller ej.

6.6 Konsumentverket: Utredningen anser att det inte finns skäl att ändra nuvarande lagstiftning enligt vilken livsmedel inte får behandlas med joniserande strålning utan tillstånd av livsmedelsverket och framhåller som sin åsikt att det generellt inte finns något behov av livsmedelsbestrålning i Sverige. Konsumentverket ansluter sig till utredningens uppfattning och ifrågasätter starkt att strålbehandling av livsmedel införs som en metod för att förlänga hållbarheten. Det skulle innebära att hänsyn inte tas till den hos många konsumenter uttalade oron för bestrålning av livsmedel. Likaså åsidosätts från konsumenthåll framförda kvalitetskrav, som sätter "färsighet" som främsta egenskap.

Konsumentverket vill också fästa uppmärksamheten på de svårigheter som kan uppstå för konsumenterna att bedöma kvalitén hos ett bestrålat livsmedel. Ett strålbehandlat livsmedel är ett dött livsmedel i den bemärkelsen att naturliga processer som mognad och groning avbryts. Därmed sätts också de signaler ur spel som gör det möjligt att med våra sinnen — lukt, syn och känsel — bedöma väsentliga kvalitetsegenskaper. Konsumentverket anser således att det finns skäl att iaktta stor restriktivitet beträffande tillstånd till strålbehandling och vill som sin ståndpunkt deklarera att det klart skall uttalas att tillstånd till bestrålning endast kan bli aktuellt beträffande kryddor. Därvid skall hälsomässiga och ekonomiska fördelar i förhållande till andra metoder noggrant övervägas.

I den mån bestrålning av kryddor tillåts skall av märkningen framgå att så skett. När bestrålade kryddor ingår som ingrediens i en produkt skall i innehållsdeklarationen behandlingsmetoden anges i anslutning till "kryddor".

Konsumentverket vill slutligen framhålla vikten av att resurser avsätts för arbete med att ta fram praktiskt användbara metoder för att kontrollera om ett livsmedel bestrålats.

6.9 Statens livsmedelsverk — — — kan — — — inte finna att det föreligger något skäl som från konsumentsynpunkt talar för att metoden borde vara tillåten. Ett generellt förbud mot bestrålning av livsmedel bör därför införas. — — —

6.16 Sveriges lantbruksuniversitet delar i allt väsentligt utredningens värderingar och lämnar förslagen utan erinran. — — —

6.19 Länsstyrelsen i Östergötlands län: Mot bakgrund av det ringa behovet av att bestråla livsmedel i vårt land, tillstyrks att livsmedelsverket endast i särskilda fall och med stor restriktivitet får lämna tillstånd härtill och att bestrålade livsmedel skall märkas särskilt. Eftersom bestrålning av livsmedel förekommer i flera länder varifrån Sverige importerar livsmedel, understryks behovet av att kontrollsystem utvecklas, som förhindrar att import sker av livsmedel som i Sverige inte får bestrålas. — — —

6.21 Länsstyrelsen i Blekinge län finner inga godtagbara skäl framlagda för bestrålning av livsmedel.

6.32 Falu kommun: Miljö- och hälsoskyddsnämnden uttrycker sin tillfredsställelse över den ställning utredningen har tagit i frågan om bestrålning av livsmedel.

6.35 Gävle kommun: Bestrålning av livsmedel bör inte komma till användning i vårt land så länge som metoden i ett eller annat avseende bedömes som tveksam. — — —

6.37 Luleå kommun: Kommunstyrelsen beslutar att — — — avstyra möjligheten till dispens för bestrålning av livsmedel.

6.39 Malmö kommun: — — — Nämnden ställer sig bakom förslaget, med den restriktiva tillämpning som utredningen uttalat sig för.

6.42 Stockholms kommun: Förvaltningen instämmer med utredningens förslag att livsmedelsverket endast i särskilda fall och med stor restriktion skall kunna lämna tillstånd till bestrålning av livsmedel. — — —

6.46 Växjö kommun — — — anser — — — att behov inte föreligger av bestrålning bl. a. för att det för närvarande saknas kontrollmetoder för att fastställa om joniserad bestrålning skett eller inte. Förslaget i denna punkt avstyrkes därför i sin helhet.

6.47 Örebro kommun: Bestrålning av livsmedel bör ej tillåtas med tanke på konsumenternas oro och svårigheter att kontrollera om ett livsmedel bestrålats samt att kunskapen om bestrålningens effekter ej är tillräckligt utredda. — — —

6.49 Centralorganisationen SACO/SR: — — — En mycket restriktiv hållning till att ge tillstånd till bestrålning är — — — på sin plats till dess metoden ytterligare prövats och utvärderats.

6.53 Kooperativa förbundet anser — — — att det icke finnes något behov av bestrålade livsmedel i vårt land. — — — KF anser därför att det icke finnes anledning för livsmedelsverket att lämna tillstånd till bestrålning av livsmedel. Skulle ändå sådana tillstånd lämnas skall självklart livsmedlen märkas med uppgift om detta. — — —

6.54 Landsorganisationen i Sverige anser att om metoden är tillåten i Sverige så finns risken för att importen av bestrålade livsmedel kommer att öka.

Bestrålning av livsmedel bör ej vara tillåten i Sverige och livsmedelsverket bör ges i uppdrag att följa den internationella utvecklingen på detta område för att förhindra import av bestrålade livsmedel.

6.56 Lantbrukarnas riksförbund: I vårt klimat och med väl utvecklade lagrings- och distributionssystem behövs inte, enligt LRF:s åsikt, en sådan teknik som bestrålning för att öka färskvarornas hållbarhet. Tvärtom skulle i stället kvalitetssträvandena kunna komma att motverkas – bl. a. kraven på färskhet. En lokal produktion skulle då få svårare att hävda sig. Den oro som behandlingsmetoden väcker bland konsumenterna är ytterligare ett skäl att motsätta sig bestrålning av livsmedel.

En tillämpning av utredningens förslag skulle dessutom leda till praktiska problem. — — —

— — — Enligt LRF:s mening bör detta ändå rätt begränsade problem med bakterier i kryddor och kryddväxter kunna lösas på annat sätt.

LRF avstyrker utredningens förslag och föreslår att tillstånd ej skall kunna ges för saluhållande av livsmedel eller ingredienser till dem, som behandlats med joniserande strålning.

6.61 Svenska livsmedelsarbetareförbundet anser att bestrålning av livsmedel ej bör vara tillåten i Sverige. Livsmedelsverket bör ges i uppdrag att följa den internationella utvecklingen för att förhindra import av bestrålade livsmedel.

6.62 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Avslutningsvis vill vi kort kommentera frågan om bestrålning av livsmedel. Vi tror att det är angeläget att begränsa användningen av bestrålade livsmedel i Sverige, åtminstone tills vidare och till dess att allmänheten verkligen klart övertygats om att några risker inte föreligger. Det är dock rimligt att produkter bör kunna saluhållas om det entydigt kan bevisas att en sådan behandling är att föredra jämfört med alla andra tillgängliga metoder. Så är tydligen fallet med vissa kryddor. Här menar vi också, att undantag bör kunna beviljas men att det under alla omständigheter är oundgängligen nödvändigt att produkten förses med en tydlig märkning så, att konsumenterna själva kan ta ställning i urvalsfrågan.

6.66 Sveriges grossistförbund delar i allt väsentligt utredningens uppfattning på denna punkt. Det är enligt vår mening riktigt att använda denna behandlingsmetod när de kriterier som utredningen föreslår är uppfyllda.

6.69 Sveriges kommunaltjänstemannaförbund delar utredningens uppfattning att bestrålning av livsmedel endast skall få förekomma när en annan behandlingsmetod bedöms som sämre ur bl. a. arbetsmiljösynpunkt. Vidare skall i de få fall bestrålning tillåts, livsmedlet märkas med uppgifter om detta. Med hänsyn till att det inte går att kontrollera om ett livsmedel bestrålats, är det angeläget att märkning sker på ett tillfredsställande sätt. Bestrålning bör, som utredningen föreslagit, tillämpas med stor restriktivitet.

6.74 Kooperativa konsumentgillesförbundet: — — — På s. 177 sägs: "Utredningen anser att det finns skäl att undvika behandlingsmetoder som kan innebära risk för att viktiga strävanden att på olika sätt höja våra livsmedels kvalitet motverkas. Detta gäller bl. a. kraven på färskhet." Denna uppfattning av utredningen har stöd av en mycket stark konsumentopinion i landet, vilket framkom i vår enkät. Vi delar därför uppfattningen att det inte finns något behov av att bestråla livsmedel i vårt land.

6.75 Jordens vänner: Mot bakgrund av osäkerheten om bl. a.

- bestrålningens effekter på matkvalitet, matens näringsvärde samt konsumenternas säkerhet och svårigheter att kunna bedöma och kontrollera sin mat
 - bestrålningens konsekvenser för de anställda och miljön i de områden där den bedrivs
 - bestrålningens konsekvenser för kärnkrafts- och vapenindustrin och jordbruket i u-länder samt
 - kontrollsvårigheterna och den internationella aspekten
- anser Jordens Vänner
- att ingen bestrålning av livsmedel bör tillåtas för närvarande i Sverige samt
 - att import till och försäljning i Sverige bör tills vidare vara förbjuden (detta bör gälla även livsmedel som innehåller råvaror m. m. som bestrållats).

Vi anser att livsmedelsverket inte bör ha möjlighet att lämna tillstånd för bestrålning eller import av bestrålade livsmedel. Frågan är för viktig för att delegeras till myndighetsnivån där allmänhetens möjligheter till insyn, debatt och inflytande är begränsade. Ett indragande av livsmedelsverkets möjlighet att lämna dessa tillstånd skulle dessutom kunna vara viktigt för den internationella utvecklingen – och därigenom också för svenska konsumenters möjligheter att undvika bestrålade livsmedel.

6.76 Miljöförbundet: Utredningen påstår att "man anser att det inte kan medföra några stora hälsorisker att förtära bestrålade livsmedel". Detta är en missuppfattning som bygger på de värderingar av frågan som Internationella Atomenergiorganet sprider. Födoämnen blir inte radioaktiva och farliga i det avseendet. Däremot kan bestrålning skapa gynnsamma betingelser för botulinustillväxt. Vidare kan angrepp på matvaror döljas genom att bakterier avdödas, varvid dock bakterietoxinerna finns kvar. Det senaste fallet handlar visserligen om missbruk av strålkonservering, men dessvärre har ett flertal sådana fall påträffats; metoden lämpar sig synnerligen väl till oredligt beteende, bl. a. för att det saknas användbara testmetoder. Vad gäller mindre hälsorisker har man bevisat 20–80 % vitaminförluster i matvaror som såvitt man kan bedöma med sina sinnen förefaller färska. Dessa och andra slag av näringsförluster kan bli kritiska för befolkningsgrupper, som av olika skäl har en dålig eller ensidig kost. Vidare finns bevisligen strålskaderisken för anställda i bestrålningsanläggningarna.

Till de kända hälsoriskerna kommer en rad mer spekulativa. Utredningen påstår att man inte har kunnat påvisa några ämnen som är specifika för bestrålade livsmedel. Det är felaktigt. Ämnen som bildas genom inverkan av joniserande strålning har t. o. m. i litteraturen ett särskilt namn – "radiolytiska" ämnen. Några av dem har visserligen påträffats även efter kokning, men i ojämförligt lägre halter. Utredningen antar att det är på grund av bristen på sådana ämnen som det inte finns någon användbar metod att avgöra om livsmedel har bestrålats. Det är vilseledande. Orsaken är helt enkelt att det först nyligen har påbörjats ett seriöst arbete på att utveckla sådana metoder. En av de utvecklingslinjer man följer är just att analysera de radiolytiska ämnena, problemet är främst att halterna är mycket låga. En annan utvecklingslinje är att påvisa obalans mellan bakteriehalter och halten av motsvarande toxin. En färdig praktisk metod kan inte påräknas på flera år. Många av de radiolytiska ämnena misstänks för att ge sena skador: cancer, genetiska skador och fosterskador. Högdosprov på försöksdjur, som är praxis för att testa kemiska tillsatser, har inte genomförts för de radiolytiska ämnena. Däremot kan man kanske få en

vink om sambanden genom att studera husdjur som utfodrats med hårt bestrålat foder; bland dem har man funnit låg tillväxt, skadade foster och kromosomskador.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 3

Utredningen har alltså missuppfattat läget på livsmedelsbestrålningsområde på nästan varje punkt. Redan det register över oredlighetsfall som hittills *påvisats* inom bestrålningsbranschen, sammantaget med det faktum att det ännu saknas ett användbart test, kräver ett moratorium till dess kontrollsystem med hjälp av ett färdigutvecklat test är genomarbetade. Ett tillfälligt förbud motiveras också av den osäkerhet som kvarstår kring, särskilt, de radiolytiska ämnenas sena hälsoeffekter.

Miljöförbundet anser att motiven utan vidare håller för att helt förbjuda strålbehandling av födovaror. Metoden skulle nämligen ge ytterst begränsad nytta. Den skulle helt klart skada kvalitetsarbetet inom livsmedelsbranschen, där färskhet och hygien annars är nyckelbegrepp. Den skulle göra världen beroende av fortsatt upparbetning av kärnavfall, en metod som Sverige på goda grunder har beslutat frångå. Den skulle slutligen göra världen beroende av kärnkraftsdrift även efter år 2010.

Miljöförbundet anser att det i dag är angeläget att verka för ett internationellt erkänt förbud mot strålkonservering. I första hand gäller frågan ett förbud i hela Västeuropa, där bestrålningsföretagen nu med utgångspunkt från Holland och Belgien försöker etablera marknaden. Vidare bör Sverige verka för att IAEA lägger ner sin verksamhet för att befrämja livsmedelsbestrålning.

6.79 Alingsås kommun: Miljöförbundet föreslår i skrivelse den 11 augusti 1986 ett moratorium för alla tillstånd att bestråla livsmedel i Sverige eller införa bestrålade livsmedel eller ingredienser. — — —

Nämnden tillstyrker föreslaget moratorium — — —.

I livsmedelslagen, livsmedelsförordningen och livsmedelsverkets kungörelser finns bestämmelser om hur färdigförpackade livsmedel ska märkas. På uppdrag av regeringen utvärderar livsmedelsverket de nuvarande märkningsbestämmelserna och överväger ändrade bestämmelser i syfte att underlätta för konsumenterna att välja livsmedel. Utgångspunkten för dessa överväganden är i enlighet med direktiven i uppdraget att konsumenterna med hjälp av märkningen lättare ska kunna sätta samman en från näringssynpunkt lämplig kost och bedöma en vara i förhållande till bl. a. priset. För flertalet av dessa överväganden ger livsmedelsverket även förslag till författningsändringar. I uppdraget beaktas även en reservation till ett betänkande från jordbruksutskottet (1985/86:24) där det framhålls att man bör undersöka möjligheterna att genom bl. a. märkning stimulera en mer småskalig produktion samt en bättre miljö för djuren, bättre kvalitet på produkterna och bättre produktinformation för konsumenterna. I enlighet med uppdraget har samråd skett med berörda myndigheter och organisationer.

Utvärdering av nuvarande bestämmelser

Vid utvärderingen har studerats tidigare genomförda undersökningar om konsumenternas attityder till, kunskap om och problem med märkning av livsmedel. Vidare redogörs för gruppvisa diskussioner med företrädare för provköken, ett antal miljö- och hälsoskyddskontor och tillverkare av köttprodukter samt med en grupp av dietister. Utvärderingen bygger även på livsmedelsverkets erfarenheter av konsumenternas problem med märkningen. Utvärderingen visar bl. a. följande:

- Ingrediensförteckning och datummärkning är de märkningsuppgifter som flest konsumenter anser vara viktiga. Näringsvärdesdeklaration och uppgift om förpackaren eller tillverkaren röner däremot betydligt mindre intresse.
- Vissa varubeteckningar – i första hand icke förbehållna beteckningar – kan vara vilseledande.
- Ingrediensförteckningar är ofta svårförståeliga bl. a. beroende på att för konsumenterna svåra ord används och att ingrediensförteckning ofta kombineras med kvantitetsdeklaration av vissa råvaror.
- Onödigt många råvaror kvantitetsdeklarerar med följd att kvantiteten av den viktigaste råvaran inte framträder tillräckligt tydligt.
- Konsumenterna förstår inte alltid innebörden av datummärkningen.
- Näringsvärdesdeklarationer är svårförståeliga och viss väsentlig information som t. ex. fetthalten framträder därför inte tillräckligt tydligt.
- Många konsumenter anser att märkningen ofta är svåröverskådlig och otydlig (liten text).

Försök med förenklad märkning på korv

Flera av iakttagelserna i utvärderingen bekräftas även av resultaten från

ett försök med förenklad märkning. I försöket, som livsmedelsverket genomfört i samarbete med Köttinformation, märktes falukorv med en ingrediensförteckning, där ingredienserna angavs i fallande storleksordning efter vikt utan att kvantiteterna redovisades. Skilt från ingrediensförteckningen kvantitetsdeklarerades mängden kött som använts vid tillverkningen av 100 gram korv. I stället för fullständig näringsvärdesdeklaration angavs endast fetthalten, uttryckt i viktprocent. I övrigt var märkningen utförd på sedvanligt sätt.

Av en konsumentenkät, som genomfördes under försöket, framgår att ca två tredjedelar av de tillfrågade föredrog den förenklade märkningen jämfört med nuvarande märkning. Enkäten visar även att en betydligt större andel av de tillfrågade kunde utläsa andelen kött och fetthalten om produkten märkts på det förenklade sättet, jämfört med om den märkts enligt nuvarande bestämmelser.

Överväganden och förslag

Med utgångspunkt från utvärderingen av de nuvarande märkningsbestämmelserna och resultaten från försöket med förenklad märkning, överväger livsmedelsverket följande ändringar i bestämmelserna.

1. Livsmedlets slag (varubeteckning)

Av varubeteckningen ska konsumenten få en uppfattning om vilket livsmedel det är fråga om. Avsikten med förslagen är att varubeteckningen ska vara beskrivande och rättvisande. Några av förslagen rör varubeteckningar i allmänhet, varubeteckningar på saft, juice och sylt m. m., vilka tillverkas av flera växtråvaror samt varubeteckningar på smältost och margarinost.

För att bättre informera konsumenten om fetthalten i vissa livsmedel föreslås att mjölk- och gräddprodukter samt smör, margarin, lättmargarin och liknande produkter ska märkas med uppgift om fetthalten som en del av varubeteckningen.

Livsmedelsverket föreslår även regler för uttryck som syftar på låg fett- eller sockerhalt, t. ex. "lätt", "mager", och "lättsockrad". Vidare berörs frågan om symbolmärkning av produkter med förbehållna beteckningar (s. k. namnskyddade livsmedel).

2. Ingrediensförteckning

I ingrediensförteckningen (innehållsdeklarationen) redovisas ingående ingredienser i fallande storleksordning efter vikt. Eftersom denna viktiga märkningsuppgift är svårförståelig för många konsumenter presenteras flera förslag i avsikt att förbättra förståeligheten.

För att informationen om ingående ingredienser ska framträda tydligt föreslås att ingrediensförteckningen ska föregås av rubrik som innehåller ordet "ingredienser". I fråga om livsmedelstillsatser — teknologiska tillsatser och berikningsmedel — föreslås en mer lättförståelig märkning.

Vatten som tillförts livsmedlet vid tillverkningen behöver för närvarande inte deklarerars. I de fall den tillsatta mängden vatten överstiger 5 % av livsmedlets vikt föreslås krav på deklaration på rätt plats i den fallande storleksordningen.

Fläsk har en fetthalt mellan 26 och 80% och är en vanlig råvara i blandade köttprodukter. Av tradition används ordet "fläsk" även som beteckning på griskött med en fetthalt av högst 25%. För att förbättra konsumenternas möjlighet att bedöma sammansättningen av blandade köttprodukter föreslås att fläsk ska deklarerars med orden "fett fläsk".

För många livsmedelsråvaror finns flera mer eller mindre välkända beteckningar. I avsikt att undvika att onödigt svårförståeliga beteckningar används föreslås en lista med rekommenderade beteckningar på råvaror.

3. Vikt och volym

För vattenglaserade djupfrysta livsmedel, t. ex. räkor och fisk, föreslås att den angivna viktuppgiften ska avse livsmedlets vikt utan glasering.

För livsmedel, som förpackats i spad, sås eller liknade, ska — förutom det totala innehållet — även anges livsmedlets vikt utan spad eller sås, dvs. den invägda vikten. Livsmedlets vikt kan dock ändras under tillverkningen. För att en sådan viktuppgift ska vara meningsfull för konsumenten föreslås att den s. k. avrunna vikten i stället anges, dvs. vikten av livsmedlet utan spad eller sås vid den tidpunkt då tillverkningen är avslutad.

4. Kvantitetsdeklaration

Enligt nuvarande bestämmelser krävs kvantitetsdeklaration av ett flertal — såväl billiga som dyra — råvaror, dvs. mängd råvara som använts vid tillverkningen av 100 gram livsmedel. På grund av utrymmesbrist på etiketterna kombineras ofta kvantitetsdeklaration och ingrediensförteckning. Genom att bara kräva kvantitetsdeklaration av den för livsmedlet viktigaste råvaran kan märkningen bli tydligare och därmed mer lättförståelig. För leverpastej föreslås att mängden lever deklarerars och för nektar, saft och sylt m. m. mängden råsaft eller växtråvara. För övriga livsmedel föreslås att endast fiskvara (fisk, skaldjur och rom m. m.) och kött kvantitetsdeklarerars. Kvantitetsdeklaration föreslås ska anges skild från ingrediensförteckning.

5. Datummärkning

Enligt den nuvarande definitionen av bäst före-dag är livsmedlet bäst t. o. m. den angivna dagen. För att denna definition ska överensstämma med allmänt språkbruk föreslås att definitionen ändras så att livsmedlet är bäst fram till den angivna dagen.

För att skapa ett enhetligt system för datummärkning och därigenom förbättra konsumenternas möjlighet att förstå denna märkningsuppgift föreslås vidare allmänna råd för märkningens utformning. Exempelvis bör bäst före-dag anges före annat datum.

6. Förpackare/tillverkare

Avsikten med bestämmelserna för hur förpackaren eller tillverkaren av livsmedlet ska anges är bl. a. att konsumenterna ska informeras om livsmedlets ursprung. Märkningen ska även underlätta för konsumenterna att nå den varuansvarige. Det kan dock konstateras att denna märkningsuppgift inte alltid ger den avsedda informationen. I avvaktan på en förestående nordisk samordning av märkningsbestämmelserna föreslås dock ingen ändring av de nuvarande bestämmelserna.

7. Näringsvärde

I nuvarande lagstiftning finns regler för den frivilliga näringsvärdesdeklarationen. Avsikten med dessa bestämmelser är att näringsvärdesdeklaration ska ske på ett enhetligt sätt. Dessa regler föreslås utvidgas för att även omfatta bl. a. kostfiber och salt. Vidare föreslås allmänna råd om hur näringsvärdesdeklarationer ska presenteras i syfte att öka förståeligheten av denna märkningsuppgift.

Fetthaltsdeklaration är för närvarande obligatorisk för vissa livsmedel. Deklarationen ska uttryckas i gram per 100 gram och ingår vanligtvis som en del av den frivilliga näringsvärdesdeklarationen. För mjölk- och gräddprodukter samt visst matfett föreslås — som nämns under punkt 1. — att fetthalten uttryckt i viktprocent ska anges som en del av varubeteckningen. I fråga om blandade köttprodukter och köttfärs samt ost, margarinost och mesvara föreslås obligatorisk fetthaltsdeklaration uttryckt i viktprocent. Som en följd härav kan fetthaltsdeklaration på dessa livsmedel inte ingå som en del av den frivilliga näringsvärdesdeklarationen utan kan i stället presenteras på en mer framträdande plats. Fetthalten i ost föreslås inte längre få uttryckas i gram per 100 gram torrs substans (s. k. + —märkning).

För att förenkla informationen om näringsinnehållet i livsmedel prövas i Norsjö kommun sedan april 1987 ett system med symbolmärkning. Systemet beskrivs i rapporten men livsmedelsverket avvaktar med ett ställningstagande i frågan tills erfarenheter från Norsjö föreligger.

8. Övriga överväganden

För närvarande krävs inte märkning på färdigförpackningar som väger mindre än 25 gram. Eftersom många förpackningar under 25 gram har tillräckligt stor yta för att medge märkning föreslås att färdigförpackningar, vars största yta är 10 cm² eller större, ska märkas.

För att informationen på förpackningarna ska vara meningsfull är det viktigt att märkningen är tydlig, t. ex. tillräckligt stor text, tillräcklig kontrast mellan text och bakgrund m. m. Livsmedelsverket föreslår inte några ändrade bestämmelser i fråga om tydlighet men riktar uppmärksamhet på de gällande allmänna råden.

I ett avsnitt berörs marknadsföring av alternativt producerade livsmedel samt de inofficiella normer som utarbetats för alternativt odlade vegetabilier.

För att förbättra konsumenternas kunskap om märkningen på livsmedel föreslås att livsmedelsverket tar initiativ till information om vissa grundläggande märkningsregler. Som kanaler för denna information kan prövas radio och TV, informationsmaterial till vidareinformatörer, företagens marknadsföringsinsatser och mjölkförpackningarnas baksida.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 4

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över rapporten avgetts av socialstyrelsen, konsumentverket, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium, statens pris- och kartellnämnd (SPK), kemikalieinspektionen, riksrevisionsverket (RRV), Sveriges lantbruksuniversitet, skogs- och jordbrukets forskningsråd, länsstyrelsen i Hallands län, Miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna (MHf) i Jönköpings och Göteborgs kommuner, Centralorganisationen SACO/SR, Dagligvaruleverantörers förbund (DLF), Dietisternas riksförbund, Husmodersförbundet Hem och Samhälle, Ica-förbundet, Konsument-Forum, Kontrollföreningen för alternativ odling (KRAV), Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet, Svenska diabetesförbundet, Svenska kommunförbundet, Sveriges livsmedelshandlareförbund och Sveriges livsmedelsindustriförbund (SLIM).

Skrivelser har dessutom inkommit från statens provningsanstalt (SP) och Svenska bryggareföreningen.

1 Allmänna synpunkter

1.1 Socialstyrelsen har vid genomgång av rapporten mest intresserat sig för möjligheterna att med märkning av livsmedel kunna underlätta för konsumenterna att välja en från hälsosynpunkt lämplig kost. Styrelsen finner att detta syfte så långt möjligt är tillgodosett. — — —

1.2 Konsumentverket ställer sig positivt till flertalet av livsmedelsverkets förslag. De medför att märkningen förbättras och konsumentens möjligheter att göra välgrundade konsumtionsval ökar. — — —

1.3 Statens jordbruksnämnd anser att märkning av livsmedel med olika former av kvalitetsbeteckningar borde ha analyserats mer ingående. Man har i stort sett inskränkt sig till att behandla livsmedelsstandarder (s. k. namnskyddade produkter) och alternativt producerade livsmedel. Det existerar även andra former av kvalitetsmärkningar vilka är bestämda av myndigheter, organisationer eller företag. Då vissa delar i förslaget behandlar frivilliga märkningssystem, exempelvis för alternativt producerade livsmedel, borde utredningen även ha behandlat samhällets roll vid övriga typer av märkning avseende kvalitet, t. ex. runmärkning av ägg, ost och smör.

1.4 Statens pris- och kartellnämnd anser liksom SLV att det föreligger en konflikt mellan å ena sidan kravet på en utförlig deklaration och å andra sidan behovet av att förenkla informationen så att den når fram till konsumenterna. — — — Ett sätt att tekniskt lösa problemet med att lämna en utförlig information utan att skymma den väsentliga basinformationen skulle kunna vara att, på områden där det är särskilt påkallat, införa en särskild produktkatalog för livsmedel (jfr den s. k. FASS-katalogen för läkemedel).

1.6 Kemikalieinspektionen tillstyrker i allt väsentligt livsmedelsverkets förslag.

1.7 Riksrevisionsverket: Även om det inte uttrycks explicit så torde det bakomliggande syftet med SLV:s utredning vara att stärka det konsumentstyrda "kontrollsystemet". Utan att kunna ta ställning till de enskilda förslagen anser riksrevisionsverket (RRV) det troligt att dessa sammantaget bör verka i denna riktning. För att detta skall uppnås krävs givetvis som SLV föreslår en intensifierad information, men också en löpande uppföljning av huruvida de avsedda resultaten uppnås.

— — — som grund för de enskilda förslagen borde [SLV] ha genomfört en grundligare analys — — — där man mer klart preciserat det konsumentstyrda påverkanssystemets syfte och potential.

— — — Det kan ifrågasättas om verkligen alla de märkningsföreskrifter som SLV meddelat ligger inom ramen för vad som i 8 kap. 13 § regeringsformen är att betrakta som verkställighetsföreskrifter. Flera av de förslag som utredningen redovisar är enligt RRV:s mening åligganden som borde regleras direkt i livsmedelslagen.

— — — I utredningen klargörs inte vilken skillnad som i realiteten uppstår om en regel ges i form av en (bindande) föreskrift resp. ett allmänt råd. RRV anser att det bör klargöras att ett allmänt råd om livsmedelsmärkning alltid är frivilligt att följa och att ett ingripande mot en näringsidkare därför inte skall kunna ske med stöd av livsmedelslagen. Vid vilseledande marknadsföring och felaktig produktinformation bör dock alltid ett ingripande med stöd av marknadsföringslagen kunna ske med stöd av livsmedelslagen. — — —

— — — RRV anser det vara en brist i utredningen att konsekvenser till följd av förslagen inte redovisats. Det saknas t.ex. redovisning av vilka kostnader som kan drabba producenterna — och i sista hand sannolikt även konsumenterna — som följd av de ändrade bestämmelserna. — — —

1.8 Sveriges lantbruksuniversitet bedömer att de föreslagna förändringarna är i stort riktiga då de syftar till att förbättra/förenkla informationen till konsumenten. Detta bör på sikt komma att leda till bättre förståelse och kunskap rörande livsmedels kvalitet och sammansättning. De föreslagna ändringarna bör även innebära att livsmedelsindustrin stimuleras till bättre information, vilket är eftersträvänsvärt.

1.9 Skogs- och jordbrukets forskningsråd [framför] att föreliggande översyn och revidering av nuvarande märkningsbestämmelser uppenbarligen utgör ett viktigt led i strävan att förbättra matkvaliteten — — —

1.14 Dagligvaruleverantörers förbund: — — — av vikt att en övergång till nya bestämmelser sker under så mjuka former som möjligt. Det för att de ekonomiska konsekvenserna för företagen i form av makulerat förpackningsmaterial m. m. minimeras.

1.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle — — — stöder helt och fullt de överväganden och förslag som livsmedelsverket gör om ändrade bestämmelser av märkningen framdeles så att konsumenterna med hjälp av den skall kunna få en sådan information att de kan sätta samman en ur näringssynpunkt lämplig kost och lättare kunna bedöma en vara i förhållande till priset.

1.18 Konsument-Forum: I stora drag delar vi livsmedelsverkets uppfattning som framkommer i deras rapport och anser att förslagen till ändringar kommer att medföra förbättringar för oss konsumenter. Förslagen får därför vårt stöd i väsentliga delar.

— — — [i utredningen hänvisas] till en reservation i betänkandet från jordbruksutskottet rörande "möjligheterna att genom bl.a. märkning stimulera en mer småskalig produktion samt en bättre miljö för djuren, bättre kvalitet på produkterna och bättre produktinformation till konsumenterna".

Vi vill då här framföra att detta är för oss konsumenter en väsentlig information som vi i dag saknar. Medvetenheten hos konsumenterna minskar knappast om vi får mera information och skall vi någonsin kunna öka medvetenhetsgraden och mera aktivt delta och påverka är det en nödvändighet att få upplysningar om odlingssätt, produktionsland, hur djuren hållits m.m.

Den behandling som livsmedlet utsatts för är också en väsentlig information, t. ex. om bestrålning skett. — — —

1.22 Lantbrukarnas riksförbund upplever det mycket positivt att revisionen kommit till stånd eftersom delar av märkningsbestämmelserna av många människor upplevs som mer krångliga än ändamålsenliga. — — —

— — — Önskemålen om en märkning innehållande en fyllig information av ett livsmedels beskaffenhet, utformad på ett förståbart sätt låter sig emellertid inte förenas med kravet på förenkling. Vi tycker dock att SLV vid sin översyn haft ett riktigt angreppssätt och lyckats prioritera bland märkningskraven till förmån för sådan information som känns mest angelägen.

1.23 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet ser med stor tillfredsställelse på det arbete som livsmedelsverket har lagt ner på att förenkla och förbättra reglerna för märkning av färdigförpackade livsmedel, vilket kommer att gagna konsumenterna. — — —

1.25 Svenska bryggareföreningen: Det förelagda förslaget har sådan omfattning, att alla emballage måste få förändringar i märkningen och göras om. För att undvika kassationer måste en skälig övergångstid lämnas.

— — —
En övergångstid kortare än två (2) år efter att båda dessa förändringar i märkningsföreskrifterna har beslutats, kommer att resultera i en orimlig mängd dispensansökningar.

— — —
Det förelagda förslaget innehåller vissa förenklingar. Men det innehåller också en rad nya detaljregleringar, vilket inte torde öka möjligheterna att förstå vad märkningen avser. Då dessutom en del av dessa nyheter innebär endast skenbar information, blir åtgärden ännu mer tvivelaktig.

1.26 Svenska diabetesförbundet: — — — stödjer livsmedelsverkets förslag och anser det angeläget att de genomförs med nedanstående tillägg:

1 Uppgift om tillsatt socker/sirapsmängd i matbröd bör vara obligatorisk.

2 Uppgift om kostfiberinnehåll i matbröd bör vara obligatorisk.

3 Kravet på tydlighet bör preciseras mera.

4 Information om och kontroll av märkning måste kraftigt förbättras.

1.27 Svenska kommunförbundet: — — — [framhåller] vikten av att livsmedelsverkets tillämpningskungörelser utformas på ett enkelt och tydligt sätt.

1.28 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Vi har — — — funnit det mesta i rapportens överväganden och förslag som logiskt och väl genomförbart

— — —

1.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund: SLV:s rapport med förslag till nya förenklade märkningsbestämmelser har en sådan omfattning att förpackningarna till de flesta livsmedelsprodukterna måste göras om. För att undvika kassationer av både förpackningar och fullgoda livsmedel och därmed ett nationalekonomiskt slöseri måste en skälig övergångstid lämnas. — — —

Prop. 1988/89:68
Bilaga 5

2 Utvärdering av nuvarande bestämmelser

2.1 Socialstyrelsen: Utvärderingen av nuvarande bestämmelser överensstämmer helt med socialstyrelsens erfarenheter av kostupplysning. Det gäller t. ex. att onödigt många råvaror deklarerar, med följd att den viktigaste råvaran inte framträder, samt att viktig information som t. ex. fettinnehåll inte framträder tillräckligt tydligt i näringsvärdesdeklarationer m. m.

2.7 Riksrevisionsverket: Märkningsbestämmelserna har — — — tillkommit för att i första hand underlätta för konsumenterna att välja livsmedel och inte för att underlätta livsmedelskontrollen.

Trots detta torde det finnas skäl anta att de av SLV utformade märkningsbestämmelserna till viss del påverkats av livsmedelskontrollens behov. I varje fall torde de nuvarande märkningsbestämmelserna vara starkt influerade av den professionella kontrollorganisationens syn på vilken information som är relevant angående olika livsmedel. Detta har i sin tur resulterat i en för konsumenterna alltför omfattande och svårbegriplig märkning vilket försvagat deras möjligheter att påverka eller "kontrollera" livsmedelssystemet.

Utredningen konstaterar att kunskaperna om gällande märkningsbestämmelser, särskilt bland mindre livsmedelstillverkare, är bristfälliga. En bidragande orsak till detta torde vara att bestämmelserna för närvarande finns i livsmedelslagen, livsmedelsförordningen, SLV:s allmänna livsmedelskungörelse och olika specialkungörelser som SLV givit ut och att därför hänvisningar mellan dessa olika författningar måste göras. Detta i kombination med oklarheter i själva bestämmelserna gör regelsystemet svåröverskådligt.

3 Internationell harmonisering

3.1 Socialstyrelsen: Vad beträffar utrikeshandel och harmonisering med omvärlden, t. ex. de nordiska länderna och EG, har man i rapporten såvitt socialstyrelsen kan bedöma tagit rimliga hänsyn utan att behöva åsidosätta de nationella livsmedels-, konsument- och hälsopolitiska ambitionerna.

3.3 Statens jordbruksnämnd anser att det är väsentligt att utformningen av märkningsregler sker på ett sådant sätt att handelsutbytet mellan olika länder på livsmedelsområdet underlättas. Harmoniseringen med omvärlden bör därför tillmätas en stor betydelse när slutliga beslut skall fattas.

Det arbete med harmonisering av märkningsbestämmelser inom Norden (PNUN) som pågår torde också resultera i ett antal förslag till ändringar av märkningsbestämmelser. Jordbruksnämnden anser det viktigt av kostnads- och informationsskäl att de förändringar som såväl den aktuella rapporten som PNUN-förslaget leder till synkroniseras i tiden. När aktuella förslag föreligger kan det vara av värde att ytterligare gå igenom de

frågor där det råder delade meningar. Det skulle också ge möjlighet att utföra kompletterande konsumentundersökningar med godtagbar svarsfrekvens angående de föreslagna ändringarna.

Prop. 1988/89:68

Bilaga 5

3.7 Riksrevisionsverket konstaterar att det på vissa punkter i utredningen inte klart framgår vilka bestämmelser som gäller inom den Europeiska Gemenskapen (EG) och därmed inte heller om förslaget kommer att ge upphov till handelshinder. Detta gäller bl. a. förslagen under 6.1.2 Saft, juice och sylt m. m., 6.1.5 Uttrycket "lätt" och "mager", 6.2.4 Deklaration av berikningsmedel, 6.2.5 Beteckningen fläsk och 6.7.1 Näringsvärdesdeklaration — — —

I de fall internationella förhållanden tydligt redovisats konstaterar RRV att vissa av förslagen innebär att bindande bestämmelser införs i Sverige som inte finns inom EG, t. ex. förslagen under 6.1.3 Margarinost och smältost, 6.1.4 Fetthaltsangivelse, 6.3 Vikt och volym (när det gäller fisk), 6.4.1 Kött och fiskvara och 6.7.2 Fetthaltsdeklaration. RRV anser att utredningen i större utsträckning borde anpassat sina förslag till märkningsbestämmelserna inom EG.

3.22 Lantbrukarnas riksförbund: — — — [livsmedelsverket har] haft onödigt bråttom att lägga fram ett revisionsförslag utan att avvakta resultatet av de överläggningar som avser att få till stånd en harmonisering av märkningsbestämmelser inom Norden (PNUN). Särskilt som detta arbete kommit så långt att ett förslag nu sänts ut på remiss från SLV. Det är LRF:s bestämda uppfattning att de ändringar som kan bli följden av SLV:s resp. PNUN:s förslag bör genomföras samtidigt, även om det innebär en tidsförskjutning på något år. — — —

3.24 Statens provningsanstalt anser det angeläget att provningsmetoder för avrunnen vikt med internationell förankring fastställs i Sverige med hänsyn till de harmoniseringssträvanden som pågår inom EG om acceptans av provningsresultat länder emellan. E-märkning kommer härvid att öka i betydelse för svensk industri och handel.

3.25 Svenska bryggareföreningen: — — — strävandena till en harmonisering inom Norden avseende märkningen kommer också att förorsaka ändringar i märkningsföreskrifterna. Det måste framhållas att en samordning av dessa förändringar är av yttersta vikt.

3.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Eftersom livsmedelsindustrin just i dessa dagar skall yttra sig över ett förslag till harmonisering av märkningsbestämmelser i Norden, som också kommer att resultera i ändringar av våra svenska märkningsregler, är det ytterst angeläget att samordning av dessa förändringar kommer till stånd. — — —

4 Överväganden och förslag

4.1 Uppgift om varans slag

4.1.1 Socialstyrelsen tillstyrker helt de förslag om märkning som avser fetthalt i vissa vanliga produkter där fetthalten har stor betydelse, dvs. mjölk och mejeriprodukter. Styrelsen tillstyrker också förslagen som rör beteckningar som "lätt", "mager", "fiberrik" etc. Dessa bör i hög grad underlätta valet för konsumenten.

4.1.2 Konsumentverket delar livsmedelsverkets uppfattning att varubeteckningen är en av de viktigaste märkningsuppgifterna. Som påpekas i rapporten är det vanligt att konsumenter upplever vissa icke förbehållna livsmedelsbeteckningar som missvisande. Även konsumentverket har den erfarenheten. Verket ställer sig positivt till förslaget — — — om att införa en ny paragraf som säger att beteckningen skall vara rättvisande. Denna förändring bör medföra att livsmedelsverket ges möjlighet att ingripa mot sådana beteckningar som ofta kritiserats från konsumenthåll.

Förslagen rörande saft, juice och sylt m. m. samt margarinost och smältost — — — innebär enligt verkets mening att konsumenten ges en mer korrekt upplysning om vilken typ av livsmedel det är fråga om. Den nuvarande märkningen medför risk för att konsumenten blir vilseledd.

En tydligare fetthaltsdeklaration — — — på sådana livsmedel som väsentligt bidrar till det totala fettintaget är ett viktigt led i samhällets strävan att minska det totala fettintaget. En sådan märkning kan göra konsumenten uppmärksam på att det inom produktgrupperna finns produkter med olika fetthalt. Samtidigt blir det betydligt enklare att välja produkt med önskad fetthalt. För mjölk, grädde m. m. samt smör och margarin krävs enligt förslaget att fetthalten skall anges som en del av varubeteckningen. För köttfärs och blandade köttprodukter samt ost m. m. ställs inte motsvarande krav. En förutsättning är då enligt verkets mening att fetthaltsuppgiften på dessa senare produkter ges en framträdande plats på förpackningen. Verket har inget att invända mot att en fullständig näringsdeklaration får utelämnas på köttfärs och blandade köttprodukter samt ost m. m.

4.1.3 Statens jordbruksnämnd: För att underlätta för konsumenten att hålla reda på vilka livsmedelsbeteckningar som är förbehållna vissa kvaliteter eller liknande s. k. namnskyddade produkter och för att hjälpa konsumenten att hitta dessa livsmedel borde någon typ av märkning införas som verkligen underlättar för konsumenten. En tänkbar väg är att låta den namnskyddade livsmedelsbeteckningen åtföljas av exempelvis ett N, för beteckningen namnskyddad produkt (jfr R inregistrerat varumärke). Åtminstone borde det finnas regler för hur en frivillig märkning skall se ut.

Nämndens utredningsuppdrag angående kvalitetsmärkning av ägg och mjölkprodukter kan också komma att leda till förslag om ändringar av märkningsreglerna för dessa produkter. Exempelvis finns förslag om att vissa osttyper samt ägg från gårdar som uppfyller vissa krav på djurhållning m. m. skall få förbehållna livsmedelsbeteckningar dvs. någon form av namnskydd. Antalet varor som kan bli föremål för namnskydd bör dock begränsas bl. a. av kostnads- och tillsynsskäl.

4.1.10 Länsstyrelsen i Hallands län: Införandet av en ny paragraf, som utvecklar vad som menas med otvetydig märkning, borde egentligen vara överflödigt. Nuvarande bestämmelser i 13 § livsmedelslagen torde vara tillräckliga. Enligt länsstyrelsens mening är det en självklarhet, att uppgift om livsmedlets slag enligt 13 § 1. livsmedelslagen skall vara rättvisande.

— — —
Förutsättningen för att [uttrycken "lätt" och "mager"] — — — skall kunna vägleda konsumenten är att denne känner till halten fett resp. socker i aktuell "normalprodukt". Denna halt torde emellertid variera högst avsevärt i "normalprodukt" från olika tillverkare.

4.1.11 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Jönköpings kommun: [Anser i huvudsak att SLV:s förslag är bra.]

Om det framgår av varubeteckningen att produkten tillverkats av flera

växtråvaror får [enligt SLV:s förslag] den växtråvara som ger karaktär åt produkten dessutom anges.

Nej, detta är inget som underlättar för konsumenterna att välja rätt livsmedel utan snarare vilseleds de vid sitt val. I en familj finns det i dag mindre tid för inköp eftersom det är vanligt att de vuxna förvärvsarbetar utom hemmet. Denna brist på tid är ett skäl till att informationen på livsmedel — i text eller bildform — skall vara sådan att den inte kan misstolkas.

MHf instämmer i livsmedelsverkets uttalande att endast en symbol [för förbehållna beteckningar] används och att symbolmärkningen bör vara en frivillig märkningsuppgift. MHf anser dock att det är av synnerlig vikt för konsumenterna att en sådan symbol framtages snarast möjligt.

4.1.12 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Göteborgs kommun [anser att den] nuvarande s. k. 15 %-regeln [för saft, juice och sylt m. m., dvs. att namnet på en växtråvara får ingå i varubeteckningen om den utgör minst 15 % av totala mängden växtråvaror,] är klandervärd och ändring till förslaget angelägen.

Procenttalet [för fett i mjölk och mejeriprodukter] som en del av varubeteckningen ger rak klar upplysning till konsumenten.

Förslaget [angående uttrycken "lätt", "mager" och "lättsockrad"] om jämförelser med motsvarande normalprodukt (§ 10 f) kan starkt ifrågasättas. Kravet kan medföra vitt skilda tolkningar. — — — Då ordet lätt eller mager ofta ingår i varubeteckningen och ger konsumenten viktig information bör uttrycken vara mera tillförlitliga än vad som blir fallet enligt förslaget. Förslaget enligt § 10 f bör omarbetas och göras entydigare.

4.1.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — stöd åt att det — — — införs en paragraf som utvecklar vad som menas med otvetydig märkning i fråga om livsmedlets slag. Det är otvetydigt en brist att denna föreskrift saknas i nuvarande lagstiftning. För övrigt bifalles vad som sammanfattas under denna rubrik och förslag till författningsändringar.

4.1.18 Konsument-Forum föreslår att alla namnskyddade produkter vars sammansättning är noga föreskrivna i lag eller annan förordning, kompletteras med symbolen "*" efter namnet. Analogt med "R" i cirkel för inregistrerade varumärken.

4.1.22 Lantbrukarnas riksförbund: Enligt vår mening blir det svåröverskådligt för konsumenterna om fetthalten skall anges både i procent och i gram fett per 100 gram. Det finns även en viss risk för problem med att få plats med all text på förpackningarna.

Uttrycket "lätt" kan ge upphov till en del problem, bl. a. genom att denna märkning relaterar till normal produkt. Vad är "normal" produkt i detta fall och hur definieras begreppet vid helt nya produkter?

Motiveringen för den olika märkningen av fett och socker bör anges. Vidare kommer den föreslagna kopplingen mellan en sänkning av fetthalten och motsvarande sänkning av energiinnehållet att försvåra en utveckling av magrare produkter, eftersom hänsyn måste tas till ökad proteinhalt vid minskad fetthalt.

Andra regler gäller för exempelvis lättmjölk än övriga produkter. Är avsikten att konsumenten ej skall uppleva lättbegreppet likartat oavsett produkt? Enligt förbundets mening vore det en fördel med en enhetlig linje för alla lättmejeriprodukter. Vi föreslår att exempelvis fruktyoghurt ingår i bl. a. gruppen konsumtionsmjölksprodukter med avseende på fetthaltsdeklaration.

4.1.25 Svenska bryggareföreningen finner det anmärkningsvärt, att det föreslås att "Uppgift om varans slag ... skall vara rättvisande". Det framgår ju redan av nuvarande bestämmelser, eftersom uppgiften inte får vara missvisande.

Förslaget att "85/15%-regeln" skall utgå välkomnas av bryggeriindustrin. Regeln har varit svårtillämpad.

4.1.27 Svenska kommunförbundet: — — — många konsumenter känner inte till vilka varor som är namnskyddade och att en livsmedelsstandard är en garanti för en viss livsmedelskvalitet. För att konsumenten skall kunna skilja de namnskyddade varorna från övriga varor bör de förra, utöver de obligatoriska märkningsuppgifterna, märkas med en lätt igenkännbar symbol i avvikande färg.

4.1.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund anser, att den nya lydelsen [angående saft, juice, sylt m. m.] är bättre ur konsument- och redlighetssynpunkt och tillstyrker att den s. k. 15-procentsregeln utgår. Billiga sylter av olika slag kan vara uppblandade med äpplen som nu måste ändra antingen benämning eller råvarusammansättning med dyrare produkter för konsumenten. Det är klart positivt att den karaktärsgivande råvaran får anges med exempelvis beteckningen Blandsaft, Blandsylt etc.

Benämningen "Margarinost" för en ost där fettet helt eller delvis är av vegetabiliskt ursprung är olycklig. Margarin ingår inte som en ingrediens och framställningssätten för margarin och margarinost är olika. En ost där mjölkfett helt eller delvis ersatts med vegetabiliskt fett bör därför benämnas "Ost med vegetabiliskt fett". Oavsett benämningen anser vi emellertid att fettsyrasammansättningen i såväl sådan som konventionell ost skall deklarerar på det sätt som nu gäller för grädde och matfett.

Smör och margarin skall ha en minsta fetthalt om 80 %, vilket överensstämmer med bestämmelser och varustandards i andra länder, Codex och EG. Både smör och margarin är välkända för konsumenten och båda varuslagen deklarerar med ingående fetthalt. Vi anser det onödigt att under dessa förhållanden i varubeteckningen särskilt införa tillägget "x % fett". Krav på ett sådant tillägg kommer att utgöra tekniskt handelshinder, samtidigt som det inte tillför konsumenten mer kunskap än nuvarande märkning.

SLIM har inget att erinra mot att symbolmärkning införs som en frivillig märkningsuppgift för namnskyddade varor till vilka det finns motsvarande icke namnskyddade produkter. — — —

4.2 Ingrediensförteckning

4.2.1 Socialstyrelsen: Vad gäller förslag om ändring av 10 § i SLV FS 1987:2 med föreskrifter om livsmedelstillsatser ifrågasätter socialstyrelsen att livsmedelstillsatser etc. skall deklarerar med gruppnamn följt av antingen E-nummer eller vedertaget namn. Med tanke främst på gruppen allergikers problem och att E-numren är vedertagna och kan förstås oberoende av vilket språk vederbörande talar, föreslår socialstyrelsen att E-nummerbeteckningen och vedertaget namn görs obligatoriska.

4.2.2 Konsumentverket: — — — Enligt verkets mening innebär de aktuella förslagen — — — att märkningen förenklas. Konsumentens möjlighet att tillgodogöra sig informationen förbättras därmed. Verket ifrågasätter dock värdet av att ersätta ordet innehållsdeklaration med ingrediens eftersom innebörden av detta senare ord för många konsumenter kan vara oklar för att inte säga svårförståelig. Ordets innehåll bör i stället kunna användas.

4.2.3 Statens jordbruksnämnd: Av förslaget till föreskrifter om ingrediensförteckning framgår inte om man här tänkt sig en noggrann indelning av kötttråvaror uppdelade på djurslag. Detta är nödvändigt för att grupper av konsumenter, som av etiska och/eller religiösa skäl vill undvika vissa typer av kött, skall kunna välja det de vill ha.

Ändringen av reglerna för deklaration av vatten till att gälla tillsatt mängd vatten är bra. Vidare har därvid krav på likhet med EG beaktats. Nämnden vill dock erinra om att vissa risker finns med att fastställa en gräns, exempelvis 5 gram per 100 gram livsmedel, under vilken man inte behöver deklarera tillsatt vatten. En sådan gränsdragning kan leda till att företag som i dag inte tillsätter vatten i tillverkningsprocessen frestas att göra så. Nämnden vill i detta sammanhang peka på vattnets roll vid kylning av slaktade kycklingar. Genom att kyla i vatten följer betydande mängder vatten med slaktkroppen och innesluts sedan i förpackningen. Utveckling av torr kylningsteknik vid fjäderfäslakt kan komma att påverkas negativt av frigränsen 5 % vatten.

Benämningen "med röksmak" är något missvisande och borde vara "med rökliknande smak". Eftersom rökta produkter normalt har längre hållbarhetstider kan av den senare lydelsen konsumenten möjligen också något lättare få klart för sig att hållbarhetstiden inte motsvarar den som gäller för rökt produkt.

Nämnden stöder ett införande av begreppet "fett fläsk" i samband med redovisningen av ingredienser. Definitionen av fläsk kan behöva kompletteras. Vidare borde det som en konsekvens övervägas om fett nötkött s. k. nöt III skall anges som "Fett nötkött".

4.2.10 Länsstyrelsen i Hallands län anser inte att konsumenten har lättare att förstå uttrycket "ingrediensförteckning" än "innehållsdeklaration". Länsstyrelsen har ingen invändning mot förslaget att undantaget i allmänna tillämpningsföreskrifterna för deklaration av tillsatt vatten avskaffas.

Länsstyrelsen delar uppfattningen, att de nu använda beteckningarna i fråga om många berikningsmedel är svårförståeliga för konsumenten och anser därför, att den föreslagna författningsändringen medför en väsentlig förbättring ur konsumentsynpunkt. Dock bör mineralämne anges med den kemiska föreningens benämning med hänsyn till olika resorptionsmöjligheter.

4.2.11 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Jönköpings kommun: Ingrediensförteckningen skall enbart föregås av rubriken "Ingredienser".

— — —

Ett minimikrav måste vara att det klart framgår av ingrediensförteckningen varför en tillsats användes dvs. dess funktion. Tillverkaren måste väl ändå veta vilken funktion aktuell tillsats i livsmedlet har?!

Fläsk med en fetthalt som överstiger 25 % skall [enligt SLV:s förslag] deklarerats med orden fett fläsk. Mycket bra. — — —

[SLV:s förslag angående] allmänna råd med rekommenderade benämningar på vissa ingredienser — — — är bra utom för beteckningarna under kötttråvaror. — — —

Man bör i möjligaste mån undvika att ha samma ordval i ingrediensförteckningen som i näringsvärdesförteckningen.

4.2.12 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Göteborgs kommun: Innehållsförteckning, innehåll eller kanske ännu lämpligare bara ordet sammansättning bedöms bättre än ingrediensförteckning.

Bestämmelsen [om deklaration av vatten] synes onödig men accepteras av de skäl — harmonisering med EG — som anförts.

Benämningen "fett fläsk" innebär ett bra förtyligande.

Uttrycken plasma och grevar är sedan länge så väl etablerade och entydiga att förslaget får bedömas skapa oklarhet. Rekommenderad benämning blodprotein, fläskprotein osv. avstyrks.

4.2.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — utmärkt att för tydligheten kräva att innehållsdeklarationen föregås av överskriften Ingredienser samt att i författningstexten "innehållsdeklaration" ersätts av ingrediensförteckning för undvikande av nu ofta förekommande förväxling mellan innehållsdeklaration och näringsvärdesdeklaration.

— — — De sista månadernas intensiva debatt omkring tillsättningsmedel, bl. a. i glass, ketchup m.m. visar att tillsatsmedel ständigt måste kontrolleras. Gruppnamn som anger teknologiska funktioner i tillsatser i livsmedel är ofta ogenomträngliga för den enskilde att förstå. T. ex. klumpförebyggande medel, smakförstärkare, mogningsmedel m.m. låter enkelt men kan ge besked om en avancerad kemisk process. — — —

Märkning av salt och socker önskar vi understryka att det är av stor vikt att det görs tydligt av medicinska skäl då många genom diet eller andra kostföreskrifter själva måste kunna avväga om livsmedlet är för dem otjänligt.

4.2.17 ICA-förbundet: Mängdangivelser av huvudråvarorna och fettangivelsen på separata rader tror vi speciellt bidrar till ökad förståelse.

Vi anser inte att förslaget med beteckningen fett fläsk skall gå igenom.

Vi föredrar beteckningen gris för produkter med en fetthalt av högst 25 %. Beteckningen fläsk för produkter över 25 % fett.

4.2.18 Konsument-Forum: — — — Märkningen är ju avsedd för dem som vill veta mera och kanske också har kunskaper att tillgodogöra sig informationen. Att minska ner informationen stimulerar inte till ökade kunskaper, endast till att underlätta för den mindre kunnige konsumenten. — — —

4.2.20 Kooperativa förbundet: I allt väsentligt har vi ingen avvikande uppfattning men vill understryka vikten av att hitta lättfattliga benämningar på gruppnamn för teknologiska tillsatser. — — —

Mjölkalbumin skall enligt förslaget benämnas vassleprotein. En mer lättförståelig benämning vore "mjölkprotein från vassle". Vi anser att det skulle underlätta för personer med allergi eller överkänslighetsproblem att undvika produkter med denna ingrediens.

4.2.22 Lantbrukarnas riksförbund har ingenting att invända mot sakinnehållet i förslaget angående deklaration av vatten. Men den föreslagna lydelsen "Vid denna deklaration skall hänsyn inte tas till tillsatt vatten som avdunstat under tillverkningen av livsmedlet" bör, för att öka tydligheten, ändras till "Tillsatt vatten som avdunstat/bortförs under tillverkningen behöver inte deklarerat". (Som exempel kan nämnas avtappning under ystning).

Vatten som tillsatts ett koncentrat vid rekonstituering bör ej heller behöva deklarerat enligt vår mening.

— — —

— — — har ingenting att erinra mot — — — att sådan råvara till köttprodukter som inom branschen normalt benämnes "fett fläsk" också deklarerat som sådant, men att som en grund för detta en korrekt definition av begreppen görs på rätt plats i författningen. — — —

4.2.25 Svenska bryggareföreningen: I texten sägs, att sockerarter får deklarerar med endast vedertagen benämning.

Detta förbehåll anser vi också skall avse de i läskedrycker, fruktdrycker, saft och nektar ingående vanliga syrorna, eftersom de är råvaror och inte tillsatser enligt tillsatsdeklarationen i Livsmedelslagens § 1.

Detta gäller oavsett att de i andra sammanhang betraktas som tillsatser samt att de står upptagna i "Tillsatslistan".

Citronsyra, äppelsyra och fosforsyra bör få deklarerar med dessa vedertagna beteckningar utan föregående "funktionsbeskrivning". Funktionen är ju uppenbar och känd av envar.

4.2.27 Svenska kommunförbundet: Ur hälsosynpunkt är det angeläget att andelen fett, socker och salt i kosten minskar. Den föreslagna ändrade fetthaltsmärkningen av mjölk, mjölkprodukter och margarinvaror tillstyrks därför. Som jämförelse med föreslagen fettangivelse verkar uttrycken "lätt", "mager" och "med låg fetthalt" vara något diffusa. Uttrycken bör, om de skall användas och ha någon betydelse, definieras bättre. Angivande av salthalt är frivilligt. Styrelsen anser det lika motiverat att deklarerar salthalten i saltrika livsmedel som att deklarerar fetthalten i fettrika.

Osäkerhet kan uppkomma hur föreskriften om deklaration av vatten skall ske. Problem uppstår t. ex. vid deklaration av rekonstituerade varor av typ torrmjölk, potatisflingor m. m. som används i bl. a. charkuteriindustri. Styrelsen föreslår att livsmedelsverket ytterligare utreder frågan.

4.2.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Hittills gällande regler för deklaration av vatten bör gälla oförändrade. 5-procentsregeln skapar fler problem än den löser.

— — —

Grundat på Codex regler föreslås att det s. k. funktionsnamnet skall kunna kompletteras med specifikt namn i stället för med E-nummer.

— — — Förslaget kan tillstyrkas. — — —

I dag får vissa ämnen som markeras med A i tillsatslistan deklarerar med enbart vedertagen benämning. Vi anser, att denna möjlighet skall finnas kvar.

4.3 Vikt och volym

4.3.2 Konsumentverket anser det angeläget med en för konsumenterna tydlig märkning på färdigförpackade livsmedel med uppgift om nettovikt eller nettovolym. En sådan uppgift behövs som underlag vid kontroll av förpackningens vikt.

Vad gäller sådana livsmedel som tillförts späd, sås m. m. tillstyrker verket förslaget att nettoviktsuppgiften skall hänföra sig till saluhållandet, s. k. avrunnen vikt. Konsumenten får på det sättet en tillförlitligare information. Vidare tillstyrks förslaget att den angivna vikten för vattenglaserade djupfrysta livsmedel skall avse livsmedlets vikt utan glaserings.

Verket avråder från förslaget att i stället för avrunnen vikt ange stycketal på hel fisk, hel eller halv frukt m. m. Detta beroende på att uppgift om avrunnen vikt bör finnas för att jämförpriset skall kunna beräknas och för att konsumenten bättre skall kunna bedöma lämplig inköpsmängd till recept och egna tillagningsvanor. Självfallet är en kompletterande uppgift om stycketal många gånger av värde och intresse för konsumenten.

Enligt verkets mening är det mycket angeläget att en analysmetod för bestämning av avrunnen vikt tas fram. Verket avser att i avvaktan på

gemensamma EG-normer ta fram en föreskrift om avrunnen vikt som skall ingå i statens provningsanstalts kontrollbestämmelser.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 5

4.3.10 Länsstyrelsen i Hallands län: Möjligheterna att ange avrunnen vikt (dränerad vikt) enligt förslaget — — — är enligt länsstyrelsens uppfattning begränsade beträffande vissa produkter som t.ex. konserverade skaldjur (räkor) och fiskfiléer men ser glaseringen av kvalitetsskäl så viktig att den torde det vara mer rättvisande att ange invägd vikt. I varje fall bör analysmetod fastställas för bestämning av avrunnen vikt innan den föreslagna författningsändringen genomföres.

4.3.12 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Göteborgs kommun: Förvaltningen förstår den redovisade bakgrunden om vattenglasering av djupfrys- ta räkor och fiskfiléer men ser glaseringen av kvalitetsskäl så viktig att den bör väga tyngre än kravet på redlighet. Det kan nämligen befaras att man helt upphör med glasering om förslaget genomföres. — — —

4.3.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — förslaget ger en ärligare uppgift om livsmedlet och konsumenten får därmed större möjlighet att jämföra priset på varan med mängden av det egentliga livsmedlet.

4.3.17 ICA-förbundet — — — är i princip överens med utredningen om att märkningen av vattenglaserade djupfrys- ta livsmedel skall ange livsmedlets vikt utan glasering.

En enhetlig och bra mätmetod måste dock först skapas innan denna författningsändring kan träda i kraft.

— — —

4.3.20 Kooperativa förbundet: — — — Ur konsumentsynpunkt vore det mycket angeläget att det vatten som exempelvis avrinner vid upptining av kyckling och liknande livsmedel deklarerar och att det sätts en gräns för godtagbar lätnad efter upptining.

4.3.24 Statens provningsanstalt: Vad gäller konserver och djupfrys- ta varor tillstyrker SP förslaget att uppgiven vikt skall avse avrunnen vikt. — — —

SLV föreslår att i stället för avrunnen vikt får fisk eller frukt anges i stycketal. SP tillstyrker inte detta förslag då det för konsumenten kan vara svårt att få en uppfattning om bl. a. jämförpriser. Både vikt/volym- och antalangivelse är att föredra.

4.3.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund: Det förslag som gäller märkning med avrunnen vikt hade man helst sett begränsat till produkter i s. k. "flytande medium" (så som det definieras — — — i det nordiska harmoniseringsförslaget), medan produkter med sås och gelé, så som är fallet i Danmark, hade undantagits från kravet på uppgift om avrunnen vikt.

— — —

Det förslag som fastställer att nettovikten för vattenglaserade djupfrys- ta produkter skall avse vikten exkl. glasering kan tillstyrkas.

— — —

4.4 Kvantitetsdeklaration

4.4.2 Konsumentverket: Förslagen rörande en tydligare kvantitetsdeklaration för vissa viktigare råvaror innebär att märkningen förbättras avsevärt. Under förutsättning att uppgiften ges en framträdande plats på förpackningen ökar konsumentens möjlighet att jämföra olika produkters kvalitet

med avseende på råvaruinnehåll. En sådan jämförelse är i dag ofta mycket svår att göra. Verket har inga invändningar mot förslaget att färre råvaror fortsättningsvis kommer att mängddeklarerar.

4.4.3 Statens jordbruksnämnd: För att konsumenten skall vara säker på att ett salufört livsmedel verkligen är det det uppges vara och är värt sitt pris måste märkningen i vissa fall tillåtas bli något mer komplicerad än vad som anges i förslaget. Ett exempel är köttvaror där ett slopande av deklara-tionsplikten om kvantitet av kött, fläsk, organ och köttbiprodukter snarare skulle öka än minska problemen för konsumenten att välja rätt. Vissa grupper vill t. ex. av religiösa skäl veta andelen griskött.

I produkter av detta slag där vissa ingredienser har ett högt kilopris kan det vara av värde för konsumenten att få en noggrannare beskrivning av kvantiteter för att konsumenten skall kunna se att han får "valuta för sina pengar".

4.4.4 Statens pris- och kartellnämnd [vill] peka på önskvärdheten av att varorna i större utsträckning jämförs med konkurrerande produkter. Häri-genom skulle det bli lättare för konsumenterna att göra välgrundade val mellan alternativa produkter. Tekniskt skulle jämförelsen kunna utformas så att viktigare näringsämnen, tillsatser etc. för den aktuella varan anges vid sidan av genomsnittsvärdet för t. ex. de fem eller tio mest sålda produkterna av samma varuslag (jfr märkningen på cigarettpaket).

4.4.11 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Jönköpings kommun: Det är bra att endast kräva kvantitetsdeklaration av den för livsmedlet viktigaste råvaran.

Det borde dock vara en självklar rättighet att också få reda på kvantite-ten morötter i morotsoppa, grönsaker i grönsakssoppa, potatis i potatisgra-täng etc.

4.4.12 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Göteborgs kommun: Den förenklade deklarationen av kvantitet tillstyrks.

4.4.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — förslaget här ger också större tydlighet åt livsmedlets innehåll och märkningen enklare och mer lättförståelig.

4.4.18 Konsument-Forum — — — anser att man alltid skall sträva efter att ge mesta möjliga information i märkningen och inte minsta möjliga. Vi kan bara ana vad som skulle hända hos våra producenter om man bara behövde uppgä "nötkött, griskött, fläsk" som föreslagits i fallande storleks-ordning. Vi tror oss veta att ingen producent skulle kunna producera en produkt med annat än 2 gram mer nötkött och 1 gram mer griskött än fläskmängden. Svårigheten att uppnå bättre kvalitet skulle bli ännu större, då det inte går att utläsa skillnaderna mellan t. ex. nötköttsmängden och grisköttsmängden. Ingen producent skulle känna sig stimulerad att göra en bättre vara, snarare se sig förhindrad av konkurrensskäl.

4.4.25 Svenska bryggareföreningen: Man kan inte värdera en fruktdryck med t. ex. 14 % råsaft som bättre än en med 12 % råsaft, särskilt inte om man inte vet något om de två använda råsafternas inbördes kvaliteter. Det är dessutom omöjligt att i efterhand analytiskt kontrollera om den angivna råsafthalten är korrekt.

Slutresultatet blir att konsumenten "luras" att köpa en vara med en, enligt märkningen, "bättre kvalitet" men med en sämre smak. — — —

4.4.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund tillstyrker, att kvantitetsdeklaration omfattar kött och fiskvara.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 5

— — —
Kravet på råsaftdeklaration kan ge sken av att ge konsumenten värdefull information utan att detta behöver vara fallet. I stället bör man lägga ned arbete på att till konsumenten föra ut budskapet, att det finns skyddade varubeteckningar med krav på råsaftinnehåll.

4.5 Datummärkning

4.5.1 Socialstyrelsen stöder förslaget till Allmänna råd för datummärkning och näringsdeklaration. De bör öka förutsättningen för att märkningen blir korrekt och entydigt utformad.

4.5.7 Riksrevisionsverket: — — — Om förslagen är tänkta att genomföras är det rimligt att försöka bedöma i vad mån ändringarna innebär extra kostnader. — — — Den föreslagna ändringen på definitionen på "bäst-före" kommer, under förutsättning att nuvarande livsmedelshygieniska standarder bibehålls, för ett stort antal produkter med kort hållbarhet sannolikt att leda till en ökad kassation av livsmedel eller ökade kostnader för distribution.

4.5.10 Länsstyrelsen i Hallands län noterar med tillfredsställelse, att genom förslaget definitionen på "bäst-före-dag" kommer att överensstämma med allmänt språkbruk. Mer rättvisande torde dock det mer neutrala uttrycket "hållbar åtminstone till" vara, eftersom flertalet livsmedel som regel är "bäst" den dag de beretts.

4.5.11 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Jönköpings kommun: Bäst-före-dag skall [enligt SLV:s förslag] innebära att livsmedlet är bäst fram till angivet datum.

Vinsterna med den här ändringen blir marginella. Erfarenhetsmässigt blir följden den för konsumenten att ytterligare en dag tappas vad gäller hållbarheten. För att nå positiv effekt för konsumenterna måste de mikrobiologiska normerna ses över. Man måste införa sanktionsmöjligheter vid upprepade analysresultat med bedömningen "tjänligt med anmärkning".

— — —
Märkningens utformning skall ges såsom föreskrift och ej som allmänna råd.

Bäst-före-dagens placering är ointressant. Det viktiga för konsumenten är att placeringen är konsekvent och alltså lika över hela landet oberoende av var livsmedlet är tillverkat.

Datum skall alltid anges i samma ordningsföljd oavsett om siffror eller bokstäver användes.

4.5.14 Dagligvaruleverantörers förbund delar uppfattningen att den nya definitionen av bäst före blir mer lättförstådd än den föregående och tillstyrker samtidigt att allmänna råd utarbetas om datummärkningens utförande. — — —

4.5.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — ändringen och planerade åtgärder för allmänna råd är utmärkta.

4.5.17 ICA-förbundet — — — anser inte att den förändrade innebörden av bäst-före underlättar vare sig handelns eller konsumenternas förståelse för bäst-före-definitionen.

Vi kan konstatera, att myndigheter, industri och handel har misslyckats med att ge bäst-före-begreppet den innebörd som var avsedd, nämligen att stimulera konsumenterna till en högre grad av egen hållbarhetsbedömning.

I det nya förslaget är vi åter tillbaka till en renodlad sista förbrukningsdag, i praktiken innebärande saluförbud på bäst-före-dagen. Vi riskerar dessutom att få längre framställning av produkterna. Detta kan inte vara bra!

Vi föreslår att, innan en förändring sker, denna fråga på nytt diskuteras mellan myndigheter, industri och handel, och där man också prövar tanken på att i stället göra den danska beteckningen "Hållbar minst till" till enhetlig nordisk beteckning.

4.5.18 Konsument-Forum föreslår att man kompletterar direktiven med ett förbud att täcka över deklarationerna med prislapp. Alltför ofta sitter den röda extraprislappen just över den information som man helst vill läsa. Vi tror det är viktigt att ha med detta i föreskrifterna.

4.5.23 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet anser att tillverkarer/förpackaren skall vara skyldig att uppge när sista rekommenderade förbrukningsdag infaller. Antingen stämplas detta datum eller så uppges det aktuella antalet dagar efter "bäst-före-dag". Alla prover avseende hållbarhetstest kan då sättas på sista rekommenderade förbrukningsdag, vilket är det enda ärliga tillvägagångssättet gentemot konsumenten.

Alternativet är att SLV föreskriver hur många dagar efter "bäst-före-dag" som hållbarhetstesten skall utföras. Antalet dagar skall då vara beroende på hur lång hållbarhetstid livsmedlet uppges ha.

4.5.27 Svenska kommunförbundet: Vid datummärkning med två datum anser styrelsen att "bäst-före-dag" skall anges före eller ovanför annat datum. Vid datumangivelsen bör, för att inga missförstånd skall uppstå, det vedertagna sättet att ange år, månad och dag tillämpas.

4.5.28 Sveriges livsmedelshandlareförbund: — — — Enligt vår uppfattning ligger det en inkonsekvens i att förutskicka att livsmedlet har fullt tillfredsställande kvalitet efter bäst-före-dag. I texten underförstås att säljaren även efter bäst-före-dagsförsäljning ansvarar för att varan håller den kvaliteten som köparen tycker sig ha rätt att fordra.

— — —
Vi menar — — — att den föreslagna texten — — — borde ändras enligt följande:

För att få saluhållas i sin förpackning på eller efter angiven bäst-före-dag skall emellertid livsmedlet fortfarande vara tjänligt.

Den nya definitionen av bäst före blir mer begriplig än gällande definition men det blir mer förvirrande med ytterligare en ändring.

4.6 Förpackare/tillverkare

4.6.1 Socialstyrelsen: Sverige saknar generella bestämmelser angående uppgift om produktionsland (ursprungsland). Socialstyrelsen anser denna uppgift vara värdefull för konsumenterna och anser att utöver importör skall produktionslandet anges. Enligt socialstyrelsens mening är det viktigt vid försäljning av exempelvis grönsaker (i detaljledet) att det framgår från vilket land produkterna kommer. Oro för rester av gifter och bekämpningsmedel och även ideologiska motiv kan vara skäl till att man avstår från att köpa från något visst land — — —

4.6.2 Konsumentverket: Enligt verkets uppfattning är det för konsumenten angeläget att en livsmedelsförpackning ger upplysning om livsmedlets kommersiella ursprung. En sådan upplysning kan också underlätta berörda myndigheters tillsyn. Uppgiften om vem som tillverkat eller förpackat ett livsmedel är ofta central från konsumentsynpunkt. Konsumenterna har ett berättigat, generellt intresse av att veta varifrån en vara kommer så att klagomål och önskemål kan framföras inte bara till detaljisten utan också direkt till det ansvariga bakre ledet. — — — Ofta säljs en produkt under olika varumärken, trots att den kommer från samma tillverkare. Om konsumenten ges information, inte bara om varans innehåll och beskaffenhet utan också om tillverkarens identitet, blir det lättare att genomskåda den s. k. märkesmystik eller märkesdifferentiering som är rätt utbredd på livsmedelsområdet och som innebär att en och samma produkt marknadsförs under olika varumärken för olika säljkanaler. En reell pris- och kvalitetskonkurrens förutsätter att konsumenten har möjlighet att identifiera produkten.

4.6.4 Statens jordbruksnämnd: — — — Enda möjligheten att få en fungerande snabb kanal för konsumentens reaktioner är att kräva namn och telefonnummer till förpackaren och tillverkaren. För importerade livsmedel skall motsvarande uppgifter kompletteras med kontaktkanal i Sverige. Detta är visserligen att kräva mer än Codex märkningsstandard kräver i dag. Codex grundkrav att importerade livsmedel skall vara märkta med ursprungsland torde vara ett grundkrav som landets konsumenter har rätt att ställa. Ursprungsland bör skrivas med fullständigt namn. Koder eller kortformer bör inte användas i detta sammanhang. Vad som menas med ursprungsland måste också definieras. Smärre beredningar eller omförpackningar får inte innebära att en vara kan få ny identitet vad gäller märkning med ursprungsland.

4.6.11 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Jönköpings kommun: Det är viktigt att tillverkarens eller förpackarens namn eller firma och hemort finns angiven på inhemska produkter. Hemorten skall inte få utelämnas ens om namnet eller firman är allmänt känd. Det är i det närmaste omöjligt för en konsument att med dagens bestämmelser få upplysning om var Gomans wienerkorv, Scans falukorv etc. är tillverkade.

I övrigt är dagens svenska regler bra.

Importerade livsmedel skall anges med ursprungsland oavsett var livsmedlet har förpackats. Likaså skall importörens namn och hemort/telefon anges.

Alla livsmedel som har sitt ursprung i Sverige kan eventuellt försees med någon blå-gul symbol.

4.6.15 Svensk Dietistförening: Ursprungsinformation bör finnas från samtliga led direkt på förpackningen. Annars skall informationen tillhandahållas separat.

Utländska importvaror skall märkas med svensk text.

4.6.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — med de motiv som framförs beträffande förestående nordisk samordning av märkesbestämmelserna håller vi med om att eventuella förändringar kan skjutas på framtiden och inga förändringar göres nu. Problemet med uppräknade oklarheter kvarstår dock än en tid. Eventuellt måste framdeles också en samordning av bestämmelser inom EG åstadkommas.

4.6.18 Konsument-Forum: Ett krav som vi kommer att driva med ökande

skärpa är att ägarförhållandena på ett bättre sätt deklarerar. Detta tas inte upp i rapporten. Om ett ökande köpande av småskalig produktion skall kunna ske och "Hela Sverige skall få Leva" måste "slutägaren" uppges. Ytterst få konsumenter känner i dag till att OLW chips ägs av Wasa-bröd/Svenskt Knäcke AB som i sin tur ägs av Sandoz i Schweiz. Likaså måste det på Ramlösa-flaskorna stå angivet "Ett Volvoföretag".

Importerad potatis måste märkas med produktionsland och icke enbart med förpackarens namn. Potatis märkt med "Förpackare: AB Pettersons Potatisodlingar" kan inte få någon enstaka konsument att tro att det rör sig om t. ex. holländsk potatis. — — —

4.6.22 Lantbrukarnas riksförbund: Beskrivningen av bakgrund och problem med nuvarande märkning anser vi vara felaktig och tendensiös. Frågan om märkning med tillverkare/förpackare ses enbart som ett reklamlationsproblem dvs. att konsumenten skall veta vem han eller hon skall vända sig till vid reklamationer och förfrågningar. Detta synsätt har redan vid tillkomsten av nuvarande livsmedelslag och vid diskussioner i ärendet under 1970- och 1980-talen tillbakavisats som förenklat.

De bestämmelser som gäller i dag och de som kommer att gälla i framtiden tar och måste ta hänsyn till konsumenternas oavvisliga krav att få veta vem som verkligen har tillverkat/förpackat ett livsmedel. — — —

Det är LRF:s bestämda uppfattning att man skall skilja på svenska och importerade produkter i detta sammanhang. De svenska skall därvid märkas med tillverkare eller förpackare gärna obligatoriskt kompletterat med telefonnummer. För de importerade produkterna bör tillverkare eller förpackare kompletteras med uppgifter om varuansvarig i Sverige, alternativt också förpackningsdag.

— — — Regler för märkning med ursprungsland bör arbetas in i det föreliggande förslaget till ändring av märkningsbestämmelserna.

Det är viktigt att ursprungsland definieras så att det utvisar det land där livsmedlet i sin helhet färdigställt även om förpackning av livsmedlet sker i Sverige eller i något annat land. Det är emellertid lika viktigt att ordet "färdigställt" definieras rätt så att inte enklare beredningssteg som frysning eller malning gör en importerad vara svensk. Dessutom måste bestämmas vilka regler som skall gälla för en produkt som tillverkats i Sverige av uteslutande importerade råvaror.

— — —

4.6.23 Miljö- och hälsoskyddstjänstemannaförbundet: Med hänvisning till den pågående debatten om livsmedelskvalité måste det omgående införas krav på märkning av ursprungsland vid importerade varor. Dessutom skall importörens namn och hemort/telefon anges.

Svensktillverkade varor skall märkas med tillverkningsort vilket gynnar decentralisering av livsmedelstillverkningen av varor med kort hållbarhet.

En enkel färgsymbol kan utvisa om livsmedlet är importerat eller ej.

4.6.27 Svenska kommunförbundet: Uppgifter om tillverkare, förpackare och ursprungsland är viktig produktinformation. Frågan har varit aktuell i vår, då utländsk potatis förpackats i svenska förpackningar utan att ursprungslandet angetts på påsen. Importerade varor bör därför vara märkta med ursprungsland. Märkningen bör också omfatta klartext om livsmedlet tillverkats och/eller innehåller ämnen alternativt doser av ämnen som inte är tillåtna att användas resp. produceras i Sverige. I fråga om att ange tillverkare eller förpackare är livsmedelsverket enligt styrelsens uppfattning väl generös med dispensgivningen från att ange den faktiska tillverkaren, vilket försvårar tillsynen och undandrar konsumenten viktig produktinformation.

4.7.1 Socialstyrelsen: För att symbolmärkningen skall vara meningsfull är det — — — nödvändigt att konsumenterna informeras om innebörden av symbolen. Det är också nödvändigt att samordna och ta tillvara erfarenheterna från olika platser. Om inte detta sker är det risk för att en "vildvuxen flora" av symboler kan försvåra i stället för att hjälpa konsumenten att finna och välja bra livsmedel.

4.7.2 Konsumentverket: Enligt verkets uppfattning kan en symbol inte helt ersätta de obligatoriska märkningsuppgifterna på ett livsmedel. En symbol kan dock utgöra ett värdefullt komplement till övrig märkning — ett sätt att enkelt och snabbt informera konsumenten om vissa viktiga kvalitetsaspekter. — — —

Det finns en uppenbar risk för att det efterhand dyker upp en flora av symboler på marknaden. Samtidigt är det positivt att olika former av nya märkningssystem provas i ett inledningsskede. — — —

4.7.3 Statens jordbruksnämnd: Beträffande hel ost som saluhålles på annat sätt än i färdigförpackning borde även rekommenderas att det med den följer en angivelse med fetthalt i viktprocent. Om detta inte visar sig möjligt bör dock omvandlingstabell finnas vid ostdiskarna för att underlätta märkning och information där.

Då SLV i andra sammanhang förtjänstfullt påpekar konsumenternas ur folkhälsosynpunkt för höga intag av fett kunde förväntas att under denna rubrik skulle funnits fler förslag på produkter som borde fetthaltsmärkas. Exempelvis kan nämnas färdigförpackade konditorivaror och glassförpackningar vilka produkter leder till en icke föraktlig konsumtion av fett. Lämpligt är att det görs en särskild genomgång av livsmedelssortimentet med avseende på fettinnehåll. Med hänsyn till hur hög den genomsnittliga konsumtionen är av aktuella livsmedel övervägs sedan om fler varor bör fetthaltsmärkas.

4.7.4 Statens pris- och kartellnämnd: — — — anser att det finns anledning att överväga om inte livsmedelsmärkningen kan utökas till att också relatera vissa näringsämnen till dagsbehov resp. till gränsvärden för högsta rekommenderade dagskonsumtion. Även i detta fall får hänsyn tas till kostnaderna för att införa en sådan märkning och till behovet av internationell harmonisering.

— — —
SPK ställer sig tveksam till symbolmärkning. Det är visserligen en tilltalande tanke att med en enkel symbol sammanfatta mer eller mindre komplexa förhållanden, men risken är stor att konsumenten drar felaktiga eller för långt gående slutsatser av symbolen. Denna kan lätt komma att uppfattas som en kvalitetsgaranti med vidare räckvidd än den avsedda.

— — —
SPK tar inte ställning till huruvida näringsvärdesdeklarationen även i andra fall bör vara obligatorisk, men vill ändå invända mot de argument SLV framför för fortsatt frivillig märkning. — — —

Att deklarationerna är svårtolkade bör i sig inte vara avgörande för om märkningen skall vara frivillig eller inte. Det viktiga är konsumenternas behov av informationen i fråga. — — —

4.7.11 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Jönköpings kommun: För att underlätta för konsumenterna borde samtliga uttryck om fiberinnehåll

garantera en och samma miniminivåhalt av kostfiber och då förslagsvis 3,5 gram per 1 000 kJ.

Blandade köttprodukter och köttfärs samt ost, margarinost och mesvara skall enligt SLV:s förslag förses med obligatorisk fetthaltsdeklaration uttryckt i viktprocent.

Bra. Det vore lämpligt att föreskriva att fetthalten ges en framträdande plats på etiketten.

— — —

Eftersom det faktiskt är så att hel ost som inköpes vid manuell ostdisk även saluhålles för självtag i butikens kylmontrar är det mycket olämpligt från konsumentsynpunkt att tillåta + märkning över huvud taget.

MHF anser att det vore mycket värdefullt att finna en symbol som kan hjälpa konsumenterna att välja ett ur näringsynpunkt bra livsmedel.

4.7.12 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Göteborgs kommun: — — —

Symbolmärkning kan ses som ett önskvärt komplement — — — Förvaltningen delar verkets uppfattning att endast en symbol skall användas.

Enligt direktiven i regeringens uppdrag skall undersökas möjligheten att genom märkning stimulera en mer småskalig produktion. För att fetthalt i köttfärs skall vara tillförlitlig och uppfylla kravet enligt förslaget förutsättes en väl fungerande egenkontroll med fortlöpande fetthaltsanalys. Sannolikt kan endast företag med större produktionsvolym bära kostnaden som blir hög i förhållande till varuvärdet.

Enligt förvaltningens erfarenhet är nuvarande krav på deklaration av fetthalt på 23 % eller däröver tillräcklig och bra. Förslaget bör således av nämnda två skäl utgå.

4.7.13 Centralorganisationen SACO/SR (genom Agrifack): — — —

det [bör] klart framgå vilket sockerersättningsmedel som har använts. Det kan anges direkt efter livsmedelsnamnet, t.ex. choklad sötad med sorbitol, eller endast choklad med sorbitol.

— — — kcal inom parentes [bör] anges som energienhet. Detta då många konsumenter fortfarande föredrar kcal framför kJ. — — — Hel ost som saluhålles på annat sätt än i färdigförpackning bör kunna märkas med fetthalt i viktprocent i stället för den föreslagna märkningen.

Till sist vore det av värde om vissa mineralämnen såsom natrium och kalium deklarerar på bordsvatten.

4.7.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle — — —

bedömer att i stort nuvarande regler kan gälla och utvidgningen att även omfatta kostfiber och salt är bra. Det är positivt att konstatera förslagen om hur näringsvärdesdeklarationer skall presenteras för att öka kunskapen om och förståeligheten av denna märkningsuppgift.

4.7.18 Konsument-Forum vill framföra ett förslag: Näringsexperter kan i

dag ange hur mycket näring vi skall inhämta från fett, protein och kolhydrater. Undersök möjligheten att komplettera gramangivelsen av dessa beståndsdelar och sätt dem i relation till det rekommenderade värdet.

— — —

Eftersom livsmedel påverkar oss i många fler avseenden än bara näringsmässigt, anser vi det viktigt att — — — symbolmärkning skall vara en kompletterande märkning som innebär mer än näringsaspekten. Livsmedel berör miljön, etiken, ekonomin (både för landet i stort och för konsumenterna) samt globala förhållanden. Vi hänvisar till pågående utredning om "miljömärkning" samt till vårt initiativ till K-märkning av produkter, som vi kan köpa med "gott samvete med tanke på hälsa, miljö, etik, ekonomi och globalt ansvar".

4.7.22 Lantbrukarnas riksförbund delar SLV:s skepsis till symbolmärkning. Kravet på förenkling får inte ta sig sådana uttryck att det leder till förvirring och motverkar syftet att öka konsumenternas verkliga kunskaper om livsmedlen. Ett livsmedels kvalitet eller beskaffenhet består av många delegenskaper som inte låter sig sammanvägas meningsfullt i uttryck eller i symbol. Detta gäller även om man skulle lyckas med att göra en saklig utvärdering och prioritering av flera viktiga beskaffenheter och ge dem symboler, som skall kunna anbringas på ett livsmedel. Såväl en "genomsnittssymbol" som en symbol som utmärker endast en beskaffenhet samt fler symboler för olika beskaffenheter kan bara leda till förvirring.

Enligt [förslaget] införes obligatoriskt krav att märka färdigförpackade blandade köttprodukter med uppgift om fetthalt. Det är en bra åtgärd som fokuserar det väsentliga i näringsvärdesdeklarationen, men som med stor sannolikhet leder till att en fullständig näringsvärdesdeklaration i betydande omfattning kommer att uteslutas. LRF tror att flertalet kommer att uppfatta det som en positiv förenkling. Det kan emellertid vara värdefullt att komplettera denna fetthaltsangivelse med energivärde. — — — märkning med energivärde utan krav på fullständig näringsvärdesdeklaration bör därför inte förhindras.

4.7.25 Svenska bryggareföreningen hemställer att det på produkter av typen frukt- och läskedrycker må vara tillåtet att använda en begränsad näringsdeklaration bestående av enbart energivärdet.

4.7.28 Sveriges livsmedelshandlareförbund: Så länge det inte finns någon butikanpassad enkel metod att bestämma fetthalten ute i butikerna, anser vi inte att det gynnar kvalitén att tvinga butikerna till generell angivning av 23% fetthalt. Enligt vår uppfattning bör därför fetthaltsangivelsen på köttfärs vara en frivillig uppgift för dem som så önskar.

4.7.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund: — — — Förslaget överensstämmer i stort sett med de av Codex antagna riktlinjerna och med SLIM:s gällande rekommendationer för frivillig näringsdeklaration.

— — —
SLIM är kritiskt inställd till ett eventuellt införande av en förenklad symbolmärkning, eftersom en symbol — hjärta, bokstav, färg — inte kan innehålla och förmedla all den information konsumenten behöver för att sammanställa en näringsriktig kost. En symbolmärkning kan medföra att ett enskilt livsmedel blir orättvist utpekad. Vidare blir oförpackade livsmedel utan symbol, som är viktiga ur näringssynpunkt, inte rekommenderade. Det är kostens totala sammansättning under en längre tidsperiod som är det viktiga ur näringssynpunkt för konsumenten och inte det enskilda livsmedlet. — — —

4.8 Övrigt

4.8.1 Socialstyrelsen: Beträffande märkning på små förpackningar ifrågasätter socialstyrelsen om inte portionsförpackningar av matfett bör märkas med fetthalt, eventuellt fettsyreinnehåll. Med tanke på att många människor äter dagens huvudmål i storhushåll och därvid kan antas inta större delen av sin matfettskonsumtion i detta sammanhang är problemet enligt socialstyrelsens uppfattning inte negligerbart.

4.8.2 Konsumentverket: Livsmedelsverket har föreslagit att nuvarande gräns under vilka färdigförpackningar inte behöver märkas ändras från

25 gram till 10 cm². PNUN har från sin sida föreslagit att förpackningar vars yta understiger 10 cm² skall märkas med uppgift om varu-beteckning, namn och adress på den för livsmedlet ansvarige samt i vissa fall produktionslandet. Förslaget, som innebär att de svenska bestämmelserna skärps, överensstämmer till övervägande del med Codex-bestämmelserna. Enligt verkets mening är PNUN-förslaget att föredra från konsumentsynpunkt.

Från många konsumenters sida finns i dag ett uttalat krav på att livsmedlen skall produceras på ett mer miljövänligt samt på ett etiskt mer tillfredsställande sätt. Samtidigt efterlyses en mer småskalig och geografiskt närmare produktion. — — — Enligt verkets bedömning kommer liknande konsumentkrav att växa sig starkare. Det är därför angeläget att det kommer till stånd en märkning som både stimulerar det önskade produktions sättet och gör det möjligt för konsumenten att göra medvetna val i detta avseende.

Verket delar livsmedelsverkets uppfattning att det är angeläget att upprätthålla redligheten i produktionen av och handeln med alternativt producerade livsmedel. Konsumentverket planerar att under detta budgetår närmare se över marknadsföringen av dessa produkter.

4.8.11 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Jönköpings kommun: Det är viktigt att förbättra tydligheten i märkningen. De allmänna råden borde ges i form av föreskrifter. Samtliga obligatoriska märkningsuppgifter borde samlas till en bestämd plats på förpackningen eller etiketten.

Eftersom kunskaperna hos många tillverkare/förpackare/importörer är otillfredsställande om gällande märkningsbestämmelser vore det bra om SLV ger exempel på användbara etiketter inkl. utformningen av text- och bildinnehållet. Likaså är det nödvändigt att vågförsäljarna/-tillverkarna erhåller nödvändiga kunskaper.

Det får anses vara ett minimikrav att vidareinformatörer erhåller erforderlig utbildning inom ämnesområdet. Det är helt otillfredsställande att bara dela ut informationsmaterial. Inom kommunernas miljö- och hälsoskyddsförvaltningar finns miljö- och hälsoskyddsinspektörer som är väl utbildade inom aktuellt ämnesområde varför denna yrkesgrupp bör ses och användas som en resurs.

4.8.12 Miljö- och hälsoskyddsförvaltningen i Göteborgs kommun: Flertalet konsumenter torde inte fullt ut kunna tillgodogöra sig den information som märkningen ger. Förvaltningen tillstyrker därför de av livsmedelsverket föreslagna insatserna. Information om märkningsreglerna bör dock kompletteras med elementär näringslära så att konsumenten får bättre motivation.

4.8.14 Dagligvaruleverantörers förbund: Tyvärr visar det sig att för ett stort antal produkter kommer det att på en angiven yta om 10 cm² vara svårt att lättläst och tydligt ange de föreskrivna uppgifterna.

DLF föreslår att regeln utformas så att en märkning ej behöver ske om förpackningen understiger 10 cm² eller väger under 25 gram.

4.8.16 Husmodersförbundet Hem och Samhälle: — — — Beträffande informationsmaterial till "vidareinformatörer" är Husmodersförbundet Hem och Samhälle tacksam att få höra till den gruppen. — — —

4.8.18 Konsument-Forum: I övervägandena finns många bra förslag, men det viktigaste saknas: Det räcker inte med mer information, riktad information, upplysning och reklam. Här krävs ett medagerande från konsumenterna själva. — — —

Vårt konkreta förslag är alltså: Engagera konsumentorganisationerna och låt dem få den roll de förtjänar i kampen för en bättre framtid. — — —

Prop. 1988/89:68
Bilaga 5

4.8.19 Kontrollföreningen för alternativ odling: KRAV har i dag utarbetat miniminormer för alternativ odling (inkl. djurhållning) och en fungerande kontrollverksamhet. Det smidigaste och bästa sättet att förverkliga både officiella normer och en officiell kontroll är att omvandla näringens eget kontrollorgan KRAV till ett officiellt eller halv-officiellt organ typ SMAK.

Viktigt är under alla förhållanden att alla eventuella statliga åtgärder på detta område går hand i hand med näringens egna strävanden inom KRAV. KRAV måste givetvis delta i utformning av normer och kontroll som en fullvärdig part.

4.8.20 Kooperativa förbundet: För att nå ut med information om märkningsreglerna anser vi det som mycket värdefullt om informationen först riktar sig till handeln och framför allt till butikspersonalen så att de är väl förberedda när informationen till konsumenterna har nått ut.

4.8.22 Lantbrukarnas riksförbund: Det finns inom mejeriindustrin en del förpackningar där det är omöjligt att få med all text — — — I förslaget till författningsändring angiven yta anser förbundet därför för snävt tilltagen. I varje fall bör ges öppet för avvikelser vid särskilda skäl såsom i ovan nämnda.

— — — LRF har möjligen invändningar mot att kontrollföreningen KRAV får alltför stort utrymme. — — —

— — — Det är LRF:s uppfattning att samhället bör ta ansvar för utformningen av normer för alternativt producerade livsmedel och för att kontrollen skall kunna fungera. Det finns mot det sagda anledning att överväga om inte dessutom bindande riktlinjer för marknadsföringen bör utfärdas.

I övervägandet föreslås ett statligt stöd för kontroll av alternativodlingar. Det förutsättes att ett sådant stöd omfattar all kontrollverksamhet således även den inom Svenska lantmännens riksförbund.

4.8.25 Svenska bryggareföreningen: Det kan förtjäna att påpekas att s. k. ACL-flaskor, returflaskor med inbränd produktdekor, endast lämnar kapsylens yta att märka på. Denna yta är mindre än 10 cm².

Som framgår av bl. a. Coca-Cola-flaskorna klarar man märkningen ändå, så länge den inte är mer omfattande än nu. Ökar emellertid omfattningen måste märkningen ske med mindre bokstäver, vilket riskerar att bli mindre tydligt.

4.8.27 Svenska kommunförbundet: Livsmedelstillsatser anges med bokstaven E och en sifferkombination. För konsumenterna är det väsentligt att få reda på vad märkningskoden betyder. Styrelsen anser det vara ett rimligt krav att det för information om livsmedelstillsatser finns en av livsmedelsverket utarbetad kodnyckel anslagen i livsmedelslokaler.

4.8.29 Sveriges livsmedelsindustriförbund: — — — förutsätter att de möjligheter till undantag för märkning på små förpackningar som ges i 21 § livsmedelsförordningen tillämpas generöst och helst blir generella i fråga om s. k. cateringförpackningar.

— — —
Gränsytan 10 cm² är alltså för liten och bör ökas. — — — Eventuellt kan man tänka sig att märkningen för förpackade produkter med en största yta på mindre än exempelvis 25 cm² men större än 10 cm² kunde utföras på ytterförpackningen.

Sammanfattning av slutrapport (Ds 1988: 63)

Importkontroll av bestrålade livsmedel m. m.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 6

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Mats Hellström, gav den 18 november 1987 en särskild utredare i uppgift att utreda vissa frågor om importkontroll av bestrålade livsmedel m. m. Som utredare och ordförande utsågs politiskt sakkunnige Jörgen Bäckström.

I en delrapport från september 1988, redovisar utredningen en del av den kunskap som i dag finns i frågan. Landets experter i ämnet har fått svara på frågor om vilka bedömningar som görs om metodens säkerhet, tekniska utveckling, ekonomiska betydelse och framtid.

Sammanfattningsvis konstateras här att metoden att bestråla livsmedel för närvarande används i mer än 30 länder runt om i världen på drygt 40 olika slag av livsmedel. En allmän bedömning är att metoden kommer att ha en snabb tillväxt, framför allt om stora volymprodukter som spannmål och ris börjar bestrålas.

När det gäller frågan om hälsorisker med att konsumera bestrålade livsmedel, anser flertalet vetenskapsmän inom området att det inte finns några hälsorisker under förutsättning av att bestrålningen görs på ett riktigt sätt.

Motsvarande uppfattning gäller för den personal som arbetar i bestrålningsanläggningar, dvs. det anses inte finnas några hälsorisker under förutsättning av att de mycket stränga säkerhetskrav som fordras följs.

Denna vetenskapliga uppfattning delas av FN-organen, världshälsoorganisationen, WHO, och livsmedels- och jordbruksorganisationen, FAO.

Denna uppfattning delas dock inte av alla forskare inom området. I oberoende vetenskapliga arbeten, bl. a. från London Food Commission, hävdas att metoden är, eller kan misstänkas vara, hälsofarlig.

Internationella konsumentorganisationer, t. ex. Bureau Européen des Unions de Consommateurs, International Organization of Consumers Union och Arbeitsgemeinschaft der Verbraucher, framhåller att bestrålning av livsmedel inte kan tillåtas förrän det är vetenskapligt bevisat att metoden inte är hälsofarlig. Någon sådan bevisning finns för närvarande inte.

Samtidigt understryker så gott som samtliga vetenskapsmän att metoden att bestråla livsmedel har fysikaliska och medicinska nackdelar, även om bestrålningen utförs på ett helt riktigt sätt. De allvarligaste av dessa nackdelar är:

- Normala markörer för försämrad kvalitet i ett livsmedel – dvs. dålig lukt och smak – slås ut vid bestrålning.
- Sjukdomsframkallande eller toxinbildande bakterier kan finnas kvar även efter bestrålning, t. ex. det synnerligen farliga botulinet.
- Bestrålning har ingen effekt på redan bildade toxiner i ett livsmedel.
- I vissa fall kan sekunda livsmedel som i normala fall kasseras, ges en acceptabel hygienisk nivå med hjälp av bestrålning.
- Det finns i dag ingen praktiskt användbar metod för att kunna kontrollera om ett livsmedel är bestrålat eller inte.

Företrädare för konsumentorganisationer i Sverige, har även de till

utredningen fått redovisa sin syn på bestrålade livsmedel. Merparten av dessa, då bl. a. statens livsmedelsverk och konsumentverket, liksom representanter för handeln, är negativa till metoden.

Från konsumentens sida framhålls bl. a. att det inte finns något behov av bestrålade livsmedel i Sverige, att metoden inte innebär några fördelar för konsumenterna, samt att de nackdelar metoden medför med rätta oroar många konsumenter.

Utredningens bedömning av de nackdelar bestrålning av livsmedel har är att de sammantaget är så allvarliga att de närmast är att betrakta som en fara ur hälso- och konsument synpunkt.

Mot den bakgrunden föreslås i delrapporten att import av bestrålade livsmedel till Sverige ska förbjudas. Lagtekniskt föreslås det ske genom att 11 § i livsmedelslagen ändras så att även konsumentintresset kan vara grund för regeringen att förbjuda import av vissa livsmedel vid sidan av hälso- och näringsskäl.

För att kunna följa upp det föreslagna förbudet, föreslås en ändamålsenlig kontroll, samt ett förstärkt engagemang i det internationella samarbetet kring livsmedels- och konsumentfrågor i vid mening, i vilket bestrålning bara ingår som en del.

I slutrapporten analyseras de intressegrupper som framför allt arbetar för och mot bestrålning av livsmedel, samt deras argument.

För metoden arbetar främst två huvudgrupper:

- Producentintressen inom kärnkrafts- och livsmedelsbranschen, samt internationella atomenergiorganet IAEA.
- Internationella hälsovårds- och livsmedelsorganisationer typ WHO och FAO, samt fristående vetenskapsmän.

Mot metoden arbetar främst tre huvudgrupper:

- Nationer som är klart mot bestrålning, t.ex. Västtyskland.
- Myndigheter och internationella konsumentorganisationer.
- Konsumenter och nationella organisationer runt om i världen.

Här kan vidare nämnas att bestrålning av livsmedel för närvarande är förbjudet i länder som bl. a. Västtyskland, Storbritannien, Irland, Luxemburg, Portugal och Grekland.

När det gäller de argument för och mot bestrålning som framförs i debatten, kan enligt utredningens mening följande kommentarer göras:

Ekonomi

Konventionella bestrålningsanläggningar har mycket låga driftskostnader, i synnerhet när strålningskällan är använt kärnbränsle, men även när det är kobolt-60.

Däremot är investeringskostnaden hög eftersom det här fordras synnerligen stränga säkerhetskrav.

Bestrålningstekniken ger vidare livsmedel längre hållbarhet, ökad tålig het m. m. och därmed även minskade kostnader för svinn, kvalitetsförluster, transporter, lagring och hantering.

En fråga är då om konsumenter i ett land typ Sverige behöver och vill ha livsmedel med längre hållbarhet? En annan fråga är hur den förlängda

hållbarheten används, kommer den producenterna eller konsumenterna till del?

Prop. 1988/89:68
Bilaga 6

Vem eller vilka får del av de minskade kostnader som uppstår om standard på hygienkrav, transporter, förvaring m. m. sänks på grund av att livsmedel är bestrålat och därmed tåligare/hållbarare?

Hälsorisker

Flertalet forskare och vetenskapsmän inom området anser att bestrålning inte medför några hälsorisker under förutsättning av att bestrålning utförs på riktigt sätt.

Som framhållits ovan delas dock inte denna uppfattning av alla forskare, samtidigt som så gott som samtliga inom området är ense om att metoden har en rad nackdelar.

En fråga utredningen ställer sig är; vilka garantier har konsumenter för att bestrålning alltid utförs på rätt sätt?

Som nämnts finns ännu inte någon metod för att kunna kontrollera om ett livsmedel är bestrålat. Ännu mindre finns någon metod för att kunna kontrollera om bestrålningen gjorts på ett riktigt sätt.

Svenskt internationellt deltagande

I utredningen framhålls vikten av att Sverige förstärker sitt engagemang i det internationella samarbetet i frågan, och aktivt företräder landets intressen vid internationella konferenser och förhandlingar i frågan.

I det arbetet bör bl. a. framhållas behovet av fortsatt forskning, för att ta ställning till de skilda vetenskapliga åsikter som finns, och för att få fram en kontrollmetod. I väntan på detta bör metoden inte tillåtas, vilket även är något som alltmer framhålls i den internationella debatten.

Vidare krävs fortsatt forskning för att bedöma hur allvarliga de nackdelar metoden har är.

Slutligen bör framhållas att det enligt en rad sakorgan, bl. a. livsmedelsverket och konsumentverket, inte finns behov av metoden i ett land typ Sverige, samt att det inte heller är en metod som ligger i konsumenternas intresse.

Det senare argumentet, framhålls mycket målmedvetet av bl. a. Väst-tyskland, och avspeglar sig i västtysk lagstiftning på området.

Behov av metoden

Organisationer som WHO och FAO, liksom flertalet vetenskapsmän inom området, framhåller att bestrålning av livsmedel är en metod som det framför allt finns behov av i fattiga länder med ett varmt och fuktigt klimat.

Här menar man att metoden är ett realistiskt och fördelaktigt alternativ till att bygga upp en väl fungerande kyl-, frys- och distributionskedja i kombination med stränga livsmedelshygieniska krav och kunskaper.

Från utredningens sida har här bara erinrats om de stora skillnader som

finns mellan fattiga länder med varmt och fuktigt klimat och länder typ Sverige.

Utredningen har vidare framhållit att den produkt som oftast ges som exempel på att även Sverige har behov av bestrålningstekniken – kryddor – kan behandlas med andra metoder än bestrålning eller den hälsofarliga gas som i dag utnyttjas.

Prop. 1988/89:68
Bilaga 6

Historiskt perspektiv

Utredningen har något lite sökt sätta in metoden att bestråla livsmedel, inte bara i sitt tekniska, utan även i sitt historiska sammanhang.

Under den snabba omstruktureringen av samhället efter andra världskriget, var bestrålning en metod i den allmänna utvecklingen av det moderna industrisamhället och livsmedelsbranschen.

Samtidigt vet vi att det i dag ställs helt andra krav inom livsmedelsområdet, t. ex. på färskhet, närhet, naturlighet och matkultur.

Den historiska möjlighet som tidigare funnits att i större skala introducera och få allmän acceptans på en metod som bestrålning av livsmedel, har troligen minskat betydligt i länder som t. ex. Sverige.

Det är då också förklaringen till att producentintressen bakom metoden allt mer inriktar sitt arbete mot fattiga länder som är eller snart kommer till den fas i utvecklingen dagens rika stater gick igenom för 40–50 år sedan.

Slutsats

Sammantaget ger utredningens analys av argument för och mot att det inte finns behov av import av bestrålade livsmedel till Sverige, och att det inte heller är en metod som ligger i konsumenternas intresse.

Tvärtom anser utredningen det klarlagt att metoden har allvarliga nackdelar, ur såväl hälso- som konsumentsynpunkt.

Mot den bakgrunden, och med hänsyn till att det inte kan sägas finnas något väsentligt behov av metoden i ett land typ Sverige, anser utredningen förslaget att förbjuda import av bestrålade livsmedel till Sverige väl motiverat och i linje med den internationella utvecklingen inom livsmedels- och konsumentområdet.

1 Förslag till

Lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

Härigenom föreskrivs i fråga om livsmedelslagen (1971:511)

dels att 3, 11, 24, 26 – 28, 30 och 33 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 25 a och 29 a §§, och närmast före 29 a § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 §¹

Lagen gäller *ej* hantering av livsmedel i enskilt hushåll eller i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock föreskriva att lagen helt eller delvis skall gälla hantering av vatten i enskilt hushåll eller i kök som avses i första stycket, om vattnet är avsett att drickas eller att användas vid hantering av livsmedel.

Lagen gäller *inte* hantering av livsmedel i enskilt hushåll eller i kök i förskola och fritidshem med högst två avdelningar, *om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriver något annat.*

11 §²

Om det är *påkallat* från hälso- eller näringssynpunkt, *kan* regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till *riket* av visst slag av livsmedel.

Om det *behövs* från hälso- eller näringssynpunkt *eller annars för att tillgodose konsumentintresset*, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till *landet* av visst slag av livsmedel.

24 §³

Statens livsmedelsverk utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och *i anslutning därtill meddelade föreskrifter.*

Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet. *Den omedelbara tillsynen inom varje kommun utövas av miljö- och hälso- skyddsnämnden.*

Statens livsmedelsverk utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och *de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.*

Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet. *Miljö- och hälsoskyddsnämnden utövar tillsynen inom kommunen om regeringen inte har föreskrivit att tillsynen skall utövas på något annat sätt.*

¹ Senaste lydelse 1982:1081.

² Senaste lydelse 1975:733.

³ Senaste lydelse 1983:299.

25 a §

Tillsynsmyndigheterna skall verka för att överträdelser av denna lag beivras.

26 §⁴

För tillsyn enligt 24 § äger tillsynsmyndighet tillträde till område, livsmedelslokal eller annat utrymme och får där göra undersökning eller taga prov. Tillsynsmyndighet har rätt att efter anfordran erhålla de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Det åligger polismyndighet att lämna den handräckning som behövs för utövande av tillsyn enligt denna lag.

Om skyldighet att ersätta tillsynsmyndighet kostnader för provtagning och undersökning av prov förordnar regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

För tillsyn enligt 24 § har en tillsynsmyndighet rätt att få tillträde till områden, livsmedelslokaler och andra utrymmen och att där göra undersökningar och ta prover. En tillsynsmyndighet har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Polismyndigheten skall på begäran lämna den hjälp som behövs vid tillsynen.

27 §

Tillsynsmyndighet får taga hand om vara som saluhålles eller uppenbart är avsedd att saluhållas i strid med 16–18 §. Tillsynsmyndighet får vidare taga hand om vara som avses med föreläggande eller förbud enligt 25 §, om föreläggandet eller förbudet ej efterkommes.

Har vara tagits om hand enligt första stycket får varans ägare under tillsynsmyndighetens kontroll göra den duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål. Eljest skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

Tillsynsmyndigheten får ta hand om en vara som saluhålls eller som uppenbart är avsedd att saluhållas i strid med 16–18 §§. Tillsynsmyndigheten får vidare ta hand om en vara som avses med ett föreläggande eller ett förbud enligt 25 §, om föreläggandet eller förbudet inte följs.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtas med kött som tagits om hand i samband med slakt med stöd av första stycket.

Om någon annan vara tagits om hand enligt första stycket får ägaren under tillsynsmyndighetens kontroll göra varan duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål. I annat fall skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

⁴ Senaste lydelse 1975:733.

28 §⁵

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undersökning och annan kontroll som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur tillsynen skall bedrivas och om undersökning och annan kontroll som behövs för att denna lag skall följas.

För kontrollen av kött får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om köttbesiktning och om uppgiftsskyldighet för den som lämnar djur till slakt.

Avgifter för myndighets verksamhet

29 a §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva om avgifter för en myndighets verksamhet enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelas med stöd av lagen.

Regeringen får föreskriva att kommun skall ombesörja uppbörden av avgifter för den statliga tillsynen.

30 §⁶

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 6, 8, 14, 16–20 §, 21 § första stycket eller 23 §,

2. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 9 eller 10 §, 11 § såvitt avser hantering, 12 §, 21 § andra stycket, 22 § tredje stycket eller 29 §,

3. vid märkning enligt 13 § eller enligt föreskrift som meddelas med stöd av 13 § lämnar sådana oriktiga uppgifter, som innebär skada eller annan olägenhet för mottagaren,

4. åsidosätter villkor som meddelats med stöd av 6 § eller 20 § andra stycket.

Till böter eller fängelse i högst ett år döms, om inte gärningen är ringa, den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 6, 8, 14, 16–20 §§, 21 § första stycket eller 23 §,

2. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 9 eller 10 §, 11 § såvitt avser hantering, 12 §, 21 § andra stycket, 22 § tredje stycket, 28 § andra stycket eller 29 §,

3. vid märkning enligt 13 § eller enligt föreskrift som meddelas med stöd av 13 § lämnar oriktiga uppgifter,

4. åsidosätter villkor som meddelats med stöd av 6 eller 20 § andra stycket.

Om brottet har begåtts med uppsåt och avsett förpliktelse av väsentlig betydelse från hälso- eller redlig-

⁵ Senaste lydelse 1982:1081.

⁶ Senaste lydelse 1975:733.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 26 § första stycket andra punkten, döms till böter.

Ansvar enligt första stycket inträder ej, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Om ansvar för den som i strid mot föreskrift som meddelats med stöd av 11 § inför livsmedel till riket och försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

hetssynpunkt, döms till fängelse i högst två år.

Den som med uppsåt eller av oaktsamhet inte fullgör sina skyldigheter enligt 26 § första stycket andra punkten, döms till böter.

Till ansvar enligt första stycket döms inte, om gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

33 §⁷

Talan mot beslut enligt denna lag av miljö- och hälsoskyddsnämnd föres genom besvär hos länsstyrelsen.

Beslut av en miljö- och hälsoskyddsnämnd enligt denna lag eller av en besiktningsveterinär enligt 27 § första stycket eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 11 §, 27 § andra stycket eller 28 § andra stycket får överklagas hos länsstyrelsen.

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 27 § och 28 § andra stycket den 1 juli 1990 då lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. skall upphöra att gälla, och i övrigt den 1 juli 1989.

2. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, livsmedelsverket får meddela de föreskrifter som kan behövas övergångsvis i fråga om skyldighet för kommunen att vidta erforderliga åtgärder för köttbesiktning vid köttbesiktningsbyrå.

3. Kommunen får meddela de föreskrifter om avgifter för köttbesiktning vid köttbesiktningsbyrå som kan behövas övergångsvis.

⁷ Senaste lydelse 1983:299.

Lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7. §²

Tillverkare eller, i fall som avses nedan under a), innehavare av slakteri eller köttbesiktningsbyrå eller, i fall som avses nedan under m), den som inom landet yrkesmässigt tillverkar bekämpningsmedel m. m. eller till landet inför bekämpningsmedel m. m. för yrkesmässig återförsäljning eller för egen yrkesmässig användning inom landet erlägger avgift för

a) kött av häst, nötkreatur, tamsvin, får, höns, kalkon, anka och tamgås, när köttet blivit godkänt vid köttbesiktning enligt *lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m.* (slaktdjursavgift),

a) kött av häst, nötkreatur, tamsvin, får, höns, kalkon, anka och tamgås, när köttet blivit godkänt vid köttbesiktning enligt *föreskrifter som meddelats med stöd av livsmedelslagen (1971:511)* (slaktdjursavgift),

b) mjölk som användes av mjölkproducent vid tillverkning av smör eller ost för försäljning,

c) mjölk och grädde som användes i mejeri för tillverkning av annan vara än grädde, smör eller ost,

ost, torr mjölk och kondenserad mjölk, som tillverkats i mejeri, margarinost som ej tillverkats i mejeri,

d) smör och smörliknande vara med minst 70 viktprocent mjölkfett men utan annat fett, vilka användes för tillverkning av grädde, ersättningsmedel för grädde eller produkt för beredning av grädde eller ersättningsmedel för grädde, om varan ej skall förbrukas i tillverkarens hushåll,

e) vete, korn, havre och råg som användes för tillverkning av mjöl, gryn, flingor, malt eller liknande produkt,

f) stärkelse eller stärkelseprodukt som erhålls ur annan vara än potatis,

h) fett, fet olja och fettsyra som erhålls ur fisk eller havsdäggdjur eller ur fettråvara, hänförlig till tulltaxenr 12.01 – 12.08 och 21.03 tulltaxelagen (1987:1068) (fettvaruavgift),

i) oljekraftfoder som för försäljning tillverkats i samband med att olja utvinnes ur frön och frukter,

j) produkt, härrörande från sojabönor och hänförlig till tulltaxenr 19.01 eller 23.04 tulltaxelagen,

k) produkt, hänförlig till tulltaxenr 21.06 B.2 tulltaxelagen,

l) naturliga kalciumfosfater, naturliga aluminiumkalciumfosfater och fosfatkrita hänförliga till tulltaxenr 25.10, salpetersyra hänförlig till tulltaxenr 28.08, fosforpentoxid och ortofosforsyra hänförliga till tulltaxenr 28.09, ammoniak hänförlig till tulltaxenr 28.14, kaliumnitrat, kalciumnitrat och magnesiumnitrat hänförliga till tulltaxenr 28.34, kalium- och kalciumpolyfosfater (inbegripet meta- och pyrofosfater), kaliumortofosfater och kalciumhydrogenortofosfat (dikalciumfosfat) hänförliga till tull-

¹ Lagen omtryckt 1984:199.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974:865.

² Senaste lydelse 1988:633.

taxenr 28.35 samt gödselmedel och andra produkter hänförliga till tulltaxe-
nr 31.01 — 31.05, tulltaxelagen,

m) ämnen eller beredningar som är avsedda att användas till skydd mot egendomsskada, sanitär olägenhet eller annan jämförbar olägenhet förorsakad av växter, djur, bakterier eller virus (bekämpningsmedel), samt ämnen eller beredningar som med hänsyn till sina egenskaper och användning står bekämpningsmedel nära, dock inte vara, avsedd att användas vid beredning av livsmedel, läkemedel eller annan jämförbar vara, eller färger, fennissor, tjäror och andra varor som huvudsakligen begagnas för ett annat ändamål än som avses i första meningen, om inte varorna genom en särskild benämning eller på något annat sätt anges vara avsedda som bekämpningsmedel, och inte heller träskyddsmedel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Lag om ändring i lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Köttbesiktningsbyrå, offentligt slakthus, kontrollslakteri eller fristående sanitetsslaktavdelning skall i samband med köttbesiktning som avses i lagen (1959:99) om köttbesiktning m. m. utbetala pristillägg av medel som statens jordbruksnämnd ställer till inrättningens förfogande. För pristillägg som utbetalats skall redovisning avges till jordbruksnämnden.

Föreslagen lydelse

2 §

Köttbesiktningsbyrå, slakteri eller fristående sanitetsslaktavdelning skall i samband med köttbesiktning enligt föreskrifter som meddelats med stöd av livsmedelslagen (1971:511) betala ut pristillägg av medel som statens jordbruksnämnd ställer till inrättningens förfogande. För pristillägg som betalats ut skall redovisning lämnas till jordbruksnämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 december 1988 ..	7
1 Inledning	7
2 Allmän motivering	8
2.1 Allmänna utgångspunkter	8
2.2 Livsmedelskontrollens organisation	13
2.2.1 Allmänt	13
2.2.2 Organisationen av den allmänna offentliga livsmedels- kontrollen	14
2.2.3 Köttbesiktningen	21
2.2.4 Köttkontrollen i övrigt	28
2.2.5 Kontrollen av vegetabilier	33
2.2.6 Exportkontrollen	38
2.2.7 Kontrollen av förpackningar och husgeråd	39
2.3 Formerna för livsmedelskontrollen	40
2.3.1 Allmänt	40
2.3.2 Offentligt kontrollerad egentillsyn	41
2.3.3 Projektinriktad livsmedelskontroll	43
2.3.4 Märkning av livsmedel	44
2.3.5 Information och rådgivning	46
2.3.6 Utbildning	48
2.3.7 Rapporteringssystem	48
2.4 Vidgad avgiftsfinansiering inom livsmedelskontrollen	49
2.5 Bestrålning av livsmedel	52
2.6 Ansvar för brott mot livsmedelslagen m. m.	57
3 Upprättade lagförslag	60
4 Specialmotivering	60
4.1 Förslag till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)	60
4.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område	63
4.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:1021) om utbetalning av pristillägg på kött	63
5 Hemställan	64
6 Beslut	64
Utdrag ur lagrådets protokoll den 3 januari 1989	65
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 12 januari 1989 ..	69
1 Anmälan av lagrådsyttrande	69
2 Hemställan	72
3 Beslut	72

Bilagor

Bilaga 1	Livsmedelskontrollutredningens sammanfattning av betänkandet (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel	73
Bilaga 2	Livsmedelskontrollutredningens lagförslag	77
Bilaga 3	Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 1986:25) Kontroll av livsmedel	79
Bilaga 4	Sammanfattning av rapport om märkning av livsmedel ..	168
Bilaga 5	Sammanställning av remissyttranden över Märkning av livsmedel — rapport från statens livsmedelsverk	173
Bilaga 6	Sammanfattning av slutrapport (Ds 1988:63) Importkontroll av bestrålade livsmedel m. m.	195
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	199

